

T.C.

MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

COĞRAFYA ANA BİLİM DALI

**SINIR TİPLERİ, FONKSİYONLARI VE SINIR
ETKİLEŞİM MODELLERİ YÖNÜYLE GEÇMİŞTEN-
GÜNÜMÜZE (1939-2015) TÜRKİYE (Hatay) –SURIYE
KARA SINIRI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

İdris GÜN

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Bayram ÇETİN

Hatay-2017

ONAY

İDRİS GÜN tarafından hazırlanan “SINIR TIPLERİ, FONKSİYONLARI VE SINIR ETKİLEŞİM MODELLERİ YÖNÜYLE GEÇMİŞTEN-GÜNÜMÜZE (1939-2015) TÜRKİYE (Hatay) –SURIYE KARA SINIRI” adlı bu çalışma jüri tarafından lisansüstü öğretim yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliği/ ~~oyçokluğu~~ ile COĞRAFYA ANABİLİM DALINDA YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

19.07.2017

Jüri Üyeleri	İmza
Prof. Dr. Serhat ZAMAN (Üye)	
Doç. Dr. Bayram ÇETİN (Başkan-Üye)	
Doç. Dr. Tülay ÖCAL (Üye)	

İdris GÜN Tarafından hazırlanan “ SINIR TIPLERİ, FONKSİYONLARI VE SINIR ETKİLEŞİM MODELLERİ YÖNÜYLE GEÇMİŞTEN-GÜNÜMÜZE (1939-2015) TÜRKİYE (Hatay) –SURIYE KARA SINIRI” adlı tez çalışmasının yukarıda imzaları bulunan jüri üyelerince kabul edildiğini onaylarım.

Prof. Dr. Ali ACARAVCI

Enstitü Müdürü

**SINIR TIPLERİ, FONKSİYONLARI VE SINIR ETKİLEŞİM
MODELLERİ YÖNÜYLE GEÇMİŞTEN-GÜNÜMÜZE (1939-2015)
TÜRKİYE (Hatay) –SURIYE KARA SINIRI**

Yüksek Lisans Tezi, İdris GÜN

Coğrafya Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2017

Danışman: Doç. Dr. Bayram ÇETİN

ÖZET

Bir yüksek lisans tezi olarak hazırlanmış olan bu çalışmanın amacı, büyük bölümü 1921 yılında çizilmiş, aynı şekliyle Lozan Barış Antlaşması'nda kabul görmüş, 1939 yılında Hatay'ın Türkiye'ye katılmasıyla günümüzdeki şekline ulaşmış olan Türkiye-Suriye kara sınırının Hatay-Suriye bölümünü, başlıca sınır tipleri, fonksiyonları ve sınır etkileşim modelleri yönüyle analizi yapmaktır. Siyasi coğrafya çalışması niteliği taşıyan araştırmada öncelikle Türkiye (Hatay)-Suriye sınırının coğrafi özellikleri göz önüne alınarak doğal, yapay, etnografik, geometrik vb. gibi sınır taksonomisindeki yerinin tespitinin yapılması amaçlanmıştır.

Ancak çalışmanın asıl orijinal bölümünü fonksiyonlar ve sınır modellerinin tespiti ve bu tespite dayalı taksonomideki yerinin ortaya konması oluşturmaktadır. Çalışma, ilgili konular temelinde geçmişten-günümüze (1939-2015) zamanın değiştirici etkisi göz önüne alınarak tarihsel analiz yaklaşımıyla kurgulanmıştır. Bu nedenle her iki ülkenin siyasi tarihi Ortadoğu'nun genel tarihiyle birlikte gözden geçirilmiş, fonksiyon ve sınır modellerinin oluşumunda etkili olan reel tarihi geçmiş kronolojik temelde ortaya konmaya çalışılmıştır. İlgili süreçte farklılıkların belirlenebilmesi nedeniyle karşılaştırılmalı tarihi yöntem kullanılmıştır.

Büyük oranda topografik birimleri takip eden sınır aşılması güç doğal engellerden oluşmamaktadır. Genel anlamda etnografik ayırım gözetilse de sınır zonu itibariyle etnografik sınır özelliği göstermez. Zira Türkiye'ye katılma sürecinde sınırlar İskenderun sancağının idari sınırları temel alınmadığı için etnografik sınır niteliği taşımaz. Türkiye (Hatay)-Suriye sınırının 1939 yılından günümüze gerek Türkiye Suriye arasındaki siyasi ve diplomatik ilişkilere gerekse yerel düzeydeki

halkların ilişkilerine bağlı olarak fonksiyonel yapısı değişime uğramıştır. Bu bağlamda öncelikle güvenlik fonksiyonunun ön plana çıktığı bir sınır olmasına karşın, zamana göre seviyesi değişse de ekonomik (ticaret, tarım) iletişim gibi fonksiyonlarını da yitirmemiş bir sınırdır. Sınırdaş devletlerarasındaki ilişkiler resmi anlamda sınırdaki durumu etkilese de, yerel düzeyde ilişkiler bir şekilde devamlılığını sekteye uğratmadan sürdürmüştür. Bu anlamda gerek mal gerekse insan akışının olmadığı bir dönem yoktur.

ANAHTAR KELİMELEK

Siyasi Coğrafya, Sınırlar, Sınır Tipleri, Sınırların Fonksiyonları, Sınır Etkileşim Modelleri

**TURKEY (HATAY)-SYRIA LAND BORDER IN TERMS OF BORDER
TYPES, FUNCTIONS AND MODELS OF BORDER-INTERACTIONS FROM
PAST TO PRESENT-DAYS (1939-2015)**

Master's Thesis, İdris GÜN

Geography Department, 2017

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Bayram ÇETİN

Abstract

The purpose of this master thesis is to analyze Hatay-Syria part of the Turkish-Syria border, which the large part of it was drawn in 1921 and approved by Lausanne Peace Treaty in the same way and has gained its shape at the present time with participation of Hatay to Turkey in regard to primary border types, functions and models of border-interaction. In this research, which has a political-geographical character, first of all, considering the geographical features of Turkey (Hatay)-Suriye border, detection of the location in border taxonomy such as natural, artificial, ethnographic, geometric and so on was aimed at. But main section of this study is composed of detection of functions and border-models and also of being uncovered that what the place is in taxonomy based on that detection.

The study was fictionalized by approach of analysis of historiography by being paid attention to commutative effect of time from past to these days (1939-2015). So, the political history of both two countries was reviewed with general and real history of Middle East, which causes functions and border models was tried to be revealed chronologically. In this study Comparative historical method was used in order to be determined the differences in that related process. The border that is following topographical units is not composed of formidable natural obstacles to a large extent. In the general sense while being paid regard to ethnographical differentiation, it has not ethnographical border characteristic. Because the borders have not ethnographical border characteristic due to not being ground on administrative borders of İskenderun's starboard in the process they were one part of Turkey. Functional structure of Turkey (Hatay)-Syria Border changed as depending on both relations of local community and political and diplomatic relations between Turkey and Syria from 1939 to today. In this context even though the border firstly gets to the forefront as a security function, It's a border that havent lost the functions such as

communication, trade, agricultural, economic in different levels. Although Relations among contiguous states officially affect the situations in border, relations at local level maintained continuity without disrupting them in one way. In this sense there is no any period in that both flow of goods and human is not.

KEY WORDS

Political Geography, Borders, Boundary Types, Functions Of Borders, Models Of Border-Interactions.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezde yer alan bilgilerin tamamının akademik kurallara ve etik ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Söz konusu kural ve ilkelerin gereği olarak tezde yararlandığım eserlerin tamamına uygun bir şekilde atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (19/07/2017)

İdris GÜN

ÖNSÖZ

“Sınır Tipleri, Fonksiyonları ve Sınır Etkileşim Modelleri Yönüyle Geçmişten-Günümüze (1939-2015) Türkiye (Hatay) –Suriye Kara Sınırı” adlı yüksek lisans çalışması, 2014 yılından başlanarak gerek büro çalışması gerekse arazi çalışmasıyla birlikte toplam 3 yıl sürenin ardından sonuca ulaşan siyasi coğrafya içerikli bir tez çalışmasıdır.

Siyasi coğrafya konulu bu tez çalışması toplam 6 bölümden oluşmaktadır. **Birinci bölümde**, Kavramsal ve kuramsal çerçeve, Araştırma sahasının konumu ve sınırları, Çalışmanın amacı ve yöntemi ile Daha önce yapılmış çalışmalara değinilmiştir. **İkinci bölümde**, Suriye'nin tarihsel arka planı (1517-1945) ele alınmıştır. **Üçüncü bölümde**, Sınır Fonksiyonları Ve Etkileşim Modellerine Temel Olması Yönüyle Geçmişten Günümüze Türkiye Suriye ilişkileri üzerinde durulmuş ve ilişkiler dönemlere ayrılarak ve tarihsel analiz metotluyla incelenmiştir.

Dördüncü bölümde, Türkiye (Hatay) –Suriye Sınırının Tipolojik Özellikleri incelenmiş ve Türkiye (Hatay)-Suriye sınırının sınır tipleri taksonomisindeki yeri tespit edilmiştir. **Beşinci bölümde**, Türkiye (Hatay) –Suriye Sınırının Fonksiyonel Özellikleri, temelde siyasi ilişkiler temel alınarak incelenmiş olup, Türkiye (Hatay)-Suriye sınırındaki sınırın fonksiyonel özellikleri ve sınırda görülen fonksiyonlar tespit edilmiştir. **Altıncı bölümde**, Türkiye (Hatay) –Suriye Sınırının Sınırlara Dayalı İlişkiler Yönüyle Değerlendirilmesi, J.O. Martinezin sınır etkileşim modelleri adlı makalesi temel alınarak oluşturulmuş olup, Türkiye (Hatay)- Suriye sınırında hangi modellerin var olduğunu tespiti yapılmıştır. Sınırdaki tespit edilen modellerle J.O. Martinezin ortaya attığı modellerin örtüşmemesi durumunda yeni ara modellerin olması gerektiği fikrine varılmıştır.

Ülkemizde genelde siyasi coğrafya özelde ise sınır çalışmasına dair ilk siyasi coğrafya etüt çalışmasını yapmama vesile olan, lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca gerek ilmi gerekse ahlaki olarak daima rehberim olan Doç. Dr. Bayram ÇETİN hocama sonsuz teşekkür ederim.

Ayrıca lisans eğitimden bu güne kadar her daim yardımlarını benden esirgemeyen ve özellikle Coğrafi Bilgi Sistemleri konusunda sürekli yardımcı olan Namık Kemal Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Emre ÖZŞAHİN'E teşekkür ederim

Tez saha çalışması esnasında yardımlarını benden esirgemeyen, İsmet BOZOĞLAN'a, Vasi KÖSE ve Kasım NARCIY'a teşekkür ederim. Lisansüstü eğitimim boyunca benden yardımlarını esirgemeyen başta Kenan AĞCA olmak üzere, Abdullah SAYMAK ve Yasin TALUY'a teşekkür ederim.

Tezin ilk başından sonuna kadar her safhasında bana yardımcı olan nişanlım Hülya SAPMAZ'a teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
Abstract.....	III
ÖNSÖZ.....	VI
FOTOĞRAFLAR TABLOSU	XI
ŞEKİLLER TABLOSU.....	XI
1.GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	4
1.1.Kavramsal Ve Kuramsal Çerçeve.....	4
1.2.Araştırma Sahasının Konumu ve Sınırları	16
1.3.Neden Sınır Tipleri, Fonksiyonları Ve Sınır Etkileşim Modelleri Yönüyle Türkiye-Suriye Kara Sınırının Hatay Bölümü?	27
1.4. Çalışmanın Amacı ve Yöntemi	28
1.5.Daha Önce Yapılmış Olan Çalışmalar	32
1.5.1.Hatay - Suriye Sınırını İlgilendiren Çalışmalar.....	32
1.5.2.Türkiye Sınırları Üzerine Yapılan Çalışmalar.....	33
1.5.3.Sınırı Kavramsal Düzeyde Ele Alan Çalışmalar.....	33
İKİNCİ BÖLÜM	36
SURİYE’NİN TARİHSEL ARKA PLANI (1517-1945)	36
2.1. Osmanlı Himayesi Altına Suriye (1517-1920)	37
2.2. Fransız Mandası Altında Suriye (1916-1946)	38
2.3. Bağımsız Bir Devlet Olarak Suriye (1946....)	39
2.3.1.Birinci Dönem (1946-1970):	39
2.3.2.İkinci Dönem (1970-2000).....	39
2.3.3. Üçüncü Dönem (2000-2010)	40
2.3.4.Dördüncü Dönem (Arap Baharı ve sonrası).....	40
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	41
SINIR FONKSİYONLARI VE ETKİLEŞİM MODELLERİNE TEMEL OLMASI YÖNÜYLE GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE TÜRKİYE SURİYE İLİŞKİLERİ	41
3.1.TÜRKİYE – SURİYE İLİŞKİLERİ (1939-1970)	41
3.1.1.Hatay sorunu	41
3.2.TÜRKİYE – SURİYE İLİŞKİLERİ (1970-1998)	47
3.2.1.Türkiye ve Suriye Devletlerinin İdeolojik Alt Yapısı	47
3.2.2. GAP Projesinin Ortaya Çıkardığı İki Temel Sorun: Su ve Terör Sorunu	48
3.3.TÜRKİYE – SURİYE İLİŞKİLERİ (1998-2011)	50
3.3.1. 20 Ekim 1998 Adana Mutabakatı ve Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer’in Suriye ziyareti.....	50

3.3.2. Irak'ın İşgali.....	52
3.3.3. Türkiye- Suriye Arasında Vize Uygulamasının Kaldırılması.....	53
3.3.5. Türkiye-Suriye Dostluk Barajı	55
4.4. ARAP BAHARI VE SONRASI İLİŞKİLER (2011 ve Sonrası)	56
4.4.1. Hule Katliamı ve Türkiye'nin Tepkisi.....	57
4.4.2. Türkiye Uçağının Düşürülmesi	57
4.4.3. Akçakale'ye Düşen Top Mermisi	58
4.4.4. Suriye Yolcu Uçağının Ankara'ya İndirilmesi	58
4.4.5. Cilvegözü Sınır Kapısı Saldırısı	58
4.4.6. Reyhanlı Patlaması	59
4.4.7. Suriye Helikopterin Düşürülmesi	59
4.4.8. Suriye Savaş Uçağının Düşürülmesi	59
4.4.9. Sınır Güvenlik Tehlikesini Azaltan Önlemler Alma:.....	60
Patriot Füzeleri ve Sınır İstinat Duvarı İnşası	60
5.1. Hâkimiyet Alanı Bakımından Sorunlu Bölgeler	61
5.1. Süleyman Şah Türbesi	61
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	63
TÜRKİYE (HATAY) –SURIYE SINIRININ OLUŞUMU VE TİPOLOJİK ÖZELLİKLERİ	63
4.1. Türkiye Suriye Sınırının Oluşum Safhaları	63
4.2.1. 1921 Ankara Anlaşması ve 1926 Türkiye - Fransa (Suriye ve Lübnan İçin) Dostluk ve İyi Komşuluk Sözleşmesine göre Türkiye Suriye Sınırı.....	63
4.2. Siyasi Coğrafya Açısından Başlıca Sınır Tipleri ve Türkiye-Suriye Sınırının Tasnifteki Yeri	74
4.3. Takip Ettiği Doğal Unsurlar Yönüyle Türkiye (Hatay)-Suriye Sınırı.....	76
4.3.1. Yeryüzü Şekilleri	77
4.3.2. Akarsular.....	82
4.3.3. Deniz Sınırları	85
4.7. Beşeri Unsurları (Geometrik, Etnografik) Takip Etmesi Yönüyle Türkiye-Suriye Sınırı	86
BEŞİNCİ BÖLÜM	93
TÜRKİYE (HATAY) –SURIYE SINIRININ FONKSİYONEL ÖZELLİKLERİ	93
5.1. GÜVENLİK FONKSİYONU	94
5.1.1. 1939-1998 Arası Birinci Dönem:	95
5.1.2. 1998-2011 Arası İkinci Dönem.....	99
5.1.3. Arap Baharı ve Sonrası Üçüncü Dönem.....	101
5.2. İletişim Fonksiyonu (insan akışı) Özellikleri Yönüyle Türkiye-Suriye Sınırı	109

5.2.1.1939-1998 Arası Birinci Dönem	110
5.2.2.1998-2011 Arası İkinci Dönem.....	111
5.2.3.Arap Baharı ve Sonrası Üçüncü Dönem	112
5.4.Ekonomik Fonksiyonlar	117
5.4.1. Ticari Fonksiyon.....	117
5.4.2. Mülk, Mülkiyet ve Tarım Fonksiyonu.....	120
ALTINCI BÖLÜM.....	127
SINIR ETKİLEŞİM MODELLERİ YÖNÜYLE TÜRKİYE (HATAY)- SURİYE KARA SINIRI .127	
6.1.Sınır Modelleri Yöneyle Türkiye (Hatay)- Suriye Sınırı (1939-2015).....	127
6.2. Yarı Yabancılaşmış Sınır Modeli olarak 1939-1998 arası	129
6.3. Yarı Yabancılaşmış Sınır Modelinin Görüldüğü Birinci Dönem Ve Temel Özellikleri: 1939 – 1970	131
6.4.Yarı Yabancılaşmış Sınır Modelinin Görüldüğü ikinci Dönem Ve Temel Özellikleri: 1970-1998	133
6.5. Birlikte Var Olan Sınır Modelinin Görüldüğü Dönem Ve Temel Özellikleri: 1998- 2011	134
6.6. Çok Modeli Dönemin Ve Temel Özellikleri: Arap Baharı ve Sonrası.....	137
SONUÇ VE ÖNERİLER	139
KAYNAKÇA	141
EKLER	148
Adana Mutabakatı 20 Ekim 1998	148
Türkiye Suriye ortak bakanlar kurulu toplantısı.....	149
1921 Ankara Antlaşması Ve Ek Protokollerine Göre Türkiye Suriye Kara Sınırı.....	151

FOTOĞRAFLAR TABLOSU

Fotoğraf 1: Türkiye Suriye Sınırı Yayladağı İlçesi Bölümünden Bir Görünüm	19
Fotoğraf 2: Türkiye Suriye Sınırı Yayladağı İlçesi Yukarıpulluyazı Köyünden Bir Görünüm	20
Fotoğraf 3: Türkiye Suriye Sınırı Yayladağı İlçesi Yukarıpulluyazı Köyünden Bir Görünüm	21
Fotoğraf 4: Türkiye Suriye Sınırı Yayladağı İlçesi Güveççi Köyünden Bir Görünüm	22
Fotoğraf 5: Türkiye Suriye Sınırı Reyhanlı İlçesi Cilvegözü Sınır Kapısı Ve Çevresinden Bir Görünüm	23
Fotoğraf 6: Türkiye Suriye Sınırı Hassa İlçesi Aktepe Mevki Çevresinden Bir Görünüm.....	24
Fotoğraf 7: Türkiye Suriye Sınırı Yayladağı İlçesi Keseb Kasabasından Bir Görünüm	81
Fotoğraf 8: Türkiye Suriye sınırı Yayladağı ilçesi Güveççi Köyünden bir Görünüm.....	81
Fotoğraf 9: Türkiye Suriye Sınırı Hassa İlçesi Sınır Çevresinden Bir Görünüm.....	82
Fotoğraf 10: Yayladağı Gümrük Kapısından Bir Görünüm.....	97
Fotoğraf 11: Cilvegözü Gümrük Kapısından Bir Görünüm (Http://Www.Gtias.Com.Tr)	97
Fotoğraf 12: Türkiye Suriye Sınırı Duvar İnşası (Güveççi) Köyü.....	104
Fotoğraf 13: Türkiye Suriye Kara Sınırı Arap Baharı Sonrası Sınır Peyzajından Bir Görünüm (http://www.ntv.com.tr/galeri/turkiye/suriye-sinirina-orulen-duvar-mhataydan-kilis).....	106
Fotoğraf 14: Türkiye (Hatay) Suriye Sınırı Duvar İnşası	113
Fotoğraf 15: Türkiye (Hatay)- Suriye Sınırı Sınır Peyzajından Bir Görünüm	136

ŞEKİLLER TABLOSU

Şekil 1: Türkiye (Hatay) Suriye Kara Sınırı Boyunca Sınırla Doğrudan Teması Olan Köyler	18
Şekil 2: Türkiye (Hatay) Suriye Kara Sınırı Lokasyon Haritası	26
Şekil 3 : Caber Kalesi ve Tarihsel Süreçte Yerinin Değiştirilmesi (https://www.google.com.tr/suleyman-sah-kimdir-yeni-turbesi-gundem-).....	62
Şekil 4: Ankara Antlaşmasına Göre Türkiye Suriye Sınırı (Tekin,2010:493).....	66
Şekil 5: İskenderun Sancağı Haritası (Tekin, 2010:500).....	70
Şekil 6: Türkiye Suriye Sınırının Günümüzdeki Genel uzanışı ve sınır kapılarının Dağılışı .	73
Şekil 7: Jeomorfolojik Birimler Üzerinde Hatay Suriye Sınır Hattı.....	79
Şekil 8: Türkiye Suriye Sınırının Takip ettiği Jeomorfolojik Birimler.....	80
Şekil 9: Hatay Suriye Sınırında Akarsuların oluşturduğu sınırlar	84
Şekil 10: Beşeri unsurların Kullanılması özellikleri Yönüyle Türkiye Suriye sınırı	87
Şekil 11: Türkiye (Hatay) Suriye Sınır Köyleri	92
Şekil 12: Askeri Kaynaklara Göre Türkiye Cumhuriyeti Devleti Sınırlarında Ön Görülen Sınır Peyzajı Örneği.....	98
Şekil 13: Türkiye (Hatay) Suriye Sınır Ve Çevresinin 3D Topografik Haritası	102
Şekil 14: Türkiye (Hatay) Suriye Sınır Ve Çevresindeki Yerleşmelerin Yoğunluğu Ve Görece Konumları	103
Şekil 15: Türkiye (Hatay) Suriye Sınırı Ve Çevresinde Karakolların Dağılışı.....	105
Şekil 16: Türkiye (Hatay) Suriye Sınırı Çevresinde Devlet Ve Devlet Dışı Aktörlerin Hakim Olduğu Sahalar (Arap Baharından Günümüze).....	108
Şekil 17: Türkiye Suriye Sınır Çevresinde Arazi Kullanımı Haritası.....	124
Şekil 18: Türkiye (Hatay) Suriye Sınırı Arazi Kullanımı.....	125

TABLolar

Tablo 1: Türkiye (Hatay)- Suriye Sınır Köyleri.....	17
Tablo 2 : Türkiye Suriye sınır kapıları	72
Tablo 3: Türkiye Suriye sınırının Türkiye tarafındaki köylerin etnisite özellikleri.....	90
Tablo 4: Cilvegözü Ve Yayladağı Sınır Kapısından Turizm Amaçlı Giriş Çıkış Yapan Suriyeli Vatandaşlar 1977- 1998.....	114
Tablo 5: Cilvegözü Ve Yayladağı Sınır Kapısından Turizm Amaçlı Giriş Çıkış Yapan Suriyeli Vatandaşlar 1999-2015.....	115
Tablo 6: Cilvegözü Ve Yayladağı Sınır Kapısından Turizm Amaçlı Giriş Çıkış Yapan Türkiyeli Vatandaşlar 1977-1998	115
Tablo 7: Cilvegözü Ve Yayladağı Sınır Kapısından Turizm Amaçlı Giriş Çıkış Yapan Türkiyeli Vatandaşlar 1999-2015	116
Tablo 8: Türkiye Suriye Yıllara Göre İhracat Ve İthalat Durumu 1969-1997	117
Tablo 9: Türkiye Suriye Yıllara Göre İhracat Ve İthalat Durumu 1999-2015	118

Tablo 10:Türkiye Suriye Yıllara Göre İhracat Ve İthalat Durumu 1993-2015 119

1.GİRİŞ

Siyasi coğrafya, devletleri siyasi üniteler olarak değerlendirmektedir. Bu siyasi ünitelerin konumlarını, şekillerini, büyüklüklerini, sınırlarını, fiziki, beşeri ve ekonomik durumlarını bir bütün halinde gözden geçiren ve bu özelliklerin siyasi olarak değerini ortaya koyan beşeri ve iktisadi coğrafyanın alt bilim dalıdır (Akengin, 2010:2-6; Korkut, 1970:3; Karabulut, 2013:36). Siyasi coğrafyanın bilimsel bir disiplin olarak ortaya çıkışı ve devletlerin bu bilim dalını kendi amaçları çerçevesinde kullanmasına baktığımızda siyasi coğrafya temelde sömürgecilik anlayışına yasal bir dayanak oluşturmak için Avrupa temelli üretilmiş ve kullanılmış bir kavramdır.

Siyasi coğrafyanın modern anlamda ortaya çıkışı ise 19.yüzyılın sonu ile 20.yüzyılın başındadır. Modern anlamda ilk çalışma ise F. RATZEL'in yazdığı "**Politische Geographie**" dir. Bu eserde Ratzel organik devlet teorisiyle, siyasi coğrafyanın modern anlamdaki ilk felsefesini ortaya koymuştur (Günel, 1994:16; Göney, 1979:11-19; Tezkan & Taşar, 2013:46-51). Sonraki süreçte Britanya, Almanya ve ABD'de siyasi coğrafya gelişim göstermiştir. Ve bu gelişime bağlı olarak dünya siyasetini etkileyen teoriler (Kara Hâkimiyet ve Deniz Hâkimiyet Teorileri gibi) ortaya atılmış ve uygulanmaya çalışılmıştır.

Siyasi coğrafya deyince akla gelen diğer bir kavram ise hiç şüphe yok ki jeopolitiktir. Kısaca jeopolitik, siyasi coğrafya içerisinde var olan statik ve dinamik unsurları temel alarak bölgesel veya uluslararası politikalar üretmektir (Karabulut, 2013:30-38).

Siyasi coğrafya, yeryüzündeki siyasi bölgelerin oluşumu ve dağılışıyla ilgilenmesi nedeniyle bu bölgeler arasındaki ayrımı ifade eden sınırlarla da yakından ilgilenmiştir. Nitekim Ratzel sınırları devletin en dış organı olarak tanımlamış, devletin hayat sahasını oluşturmasında yön belirleyici olarak görmüştür. Hatta denilebilir ki Ratzel'e göre sınır, devletin aktif bir organıdır (Göney, 1979:11-21; Tezkan&Taşar, 2013:46-80).

Modern anlamda 19.yüzyılın sonu 20.yüzyılın başından itibaren Ratzel ile başlayan sınır çalışmaları genellikle sınır tipolojilerini belirlemeye yönelik çalışmalardır. Bu bağlamda daha çok sınır bölgeleri ve sınır morfolojilerinin açıklanmaya çalışıldığını görmek mümkündür. Aynı süreçte doğal sınırlarla ilgili teorilerin tartışıldığı da söylenebilir. Yine siyasi bölgeler arasındaki güç dengeleri ele alınan konular arasındadır. 1950'lilere kadar devam eden bu süreçte daha çok sınırların

değişkenliği ile doğal coğrafi unsurlar arasındaki ilişki üzerinde durulduğunu söyleyebiliriz. Denilebilir ki günümüzde halen Türkiye'deki siyasi sınırlara yönelik çalışmalar bu yaklaşımlar çerçevesinde devam etmektedir.

1950'lilerden itibaren fonksiyonel yaklaşımın ön plana çıktığı görülür. Bu dönemde sınırlar çok boyutlu ve dinamik sosyal olayların geçtiği mekânlar olarak algılanmış, bu bağlamda insan mal ve bilgi akışı üzerinde durulmuştur. Bir önceki dönemle en temel farkı, sınırların sadece ayırıcı niteliği değil, aynı zamanda birleştirici özelliğinin de ön plana çıkmış olmasıdır.

1970'lerden itibaren siyaset bilimine dair yaklaşımların sınır çalışmalarına yön verdiği görülür. Uluslararası çatışmalarda sınırların rolü ve özellikleri ile sınır çatışmalarının evrimi ve çözümleri üzerinde durulmuştur (Kolossoy, 2012: 608-610).

1980'lerden günümüze siyasi sınırlara yönelik çalışmanın birbirleriyle ilişkili beş farklı konu temelinde yürüdüğünü söylemek mümkündür. Daha çok siyaset bilimcilerin aktif olduğu bu dönem, dünya sistemleri ve mülki kimlikler, küreselleşmenin etkileri ve sınırların bütünleşmesi, askeri ve siyasi açıdan sınırların güvenliği, etnik, ulusal, kimlik unsuru olarak sınırlar, sınır bölgelerinin yönetimi ve eko-politik açıdan sınırlar gibi konular popülerite kazanmıştır (Kolossoy, 2005:608-610).

Günümüzde internet kullanımının yaygınlaşması ve hemen hemen her alana girmesi, özellikle e-devlet kavramının doğması, bunun doğal bir sonucu olarak da dijital sınır/sınırsızlık olarak adlandırılan olguyu beraberinde getirmiştir. Gerçek yaşamın içinde yer alan bu sanal yapı siyasi, ekonomik, kültürel ve sosyal alanlarda yeni uluslararası ilişkiler bütünü doğurmuştur. Bu bağlamda uydu sistemleri ve internet ağıyla kendini gösteren bu yapı, siyasi bölgeler arasındaki ilişkileri sanal dünyaya taşıması nedeniyle dijital sınır/sınırsızlık kavramını ön plana çıkarmıştır.

Nitekim Siyaset bilimi, hukuk, uluslararası ilişkiler gibi alanlarda bu yönde yapılan çalışmalar dikkat çekmektedir. Sonuç olarak değişen iletişim yapısıyla birlikte sınır ve siyasi kavramlarının farklı boyutlar kazandığını söylemek mümkündür. Mevcut sürecin doğal bir sonucu olarak günümüz dünyasında dijital sınırlarla temsil edilen siyasi bölgelerden bahsetmek mümkün müdür? Bu siyasi bölgeler ve dijital sınırlar siyasi coğrafyada ele alınabilir mi? Bu bağlamda sanal dünyanın siyasi coğrafyasından bahsedilebilir mi? gibi sorular belki de yakın geleceğin siyasi coğrafyasının cevap aradığı konular durumuna gelecektir.

Yukarıda da ifade edildiği gibi sınırlara dair yaklaşımların yaklaşık bir yüzyıl süren değişiminde dikkat çeken önemli bir husus, Türkiye siyasi coğrafya literatüründeki sınır çalışmalarının yaklaşım itibariyle ilk dönemi yansıtıyor olmasıdır. Bu durum siyasi bölge, sınır ve uluslararası ilişkiler bağlamında Türkiye'deki sınır çalışmalarının paradigma açısından geri kaldığını göstermektedir. Özetle denilebilir ki fiziki coğrafyanın etkisinde devam eden bir beşeri ve iktisadi coğrafya anlayışının yansımaları olduğu gibi Çetin'in de yerinde belirttiği üzere Türkiye'deki siyasi coğrafyaya literatürünün nicel açıdan zayıf kalmasıyla ilişkilidir (Çetin, 2017:83-84).

Gerek Türkiye'deki siyasi coğrafya çalışmalarının geneli gerekse sınıra yönelik çalışmaların özelinde ki bu durum göz önüne alınarak bu güne kadar Türkiye sınırlarının fonksiyonel ve modeller yönüyle ele alınmamış olması gerçeğinden hareketle, Türkiye'nin en uzun ve en güncel kara sınırı olan Suriye sınırının Hatay bölümü fonksiyonları ve sınır etkileşim yönüyle tez çalışmasında ele alınmıştır.

Siyasi sınır çok sayıda bilimi ilgilendiren bir fenomen olup, siyaset bilimi, iktisat, kamu yönetimi, uluslararası ilişkiler sosyoloji, tarih ve sosyo-kültürel antropoloji gibi bilim dalları tarafından farklı yönleriyle ele alınmaktadır (Aras,2014:19). Bunlardan ekonomi/işletme ve iktisat sınır ve sınır bölgelerine ekonomi ve ticari ilişkiler bağlamında yaşanan gelişmeler ve sorunlar üzerinde durmuştur. Uluslararası ilişkiler ve kamu yönetimi gibi sınırla ilgilenen bilim dalları ise sınır ve sınır bölgelerine sınır yönetimi ve sınır güvenlik sorunları bağlamında ele almıştır. Tarih, sosyoloji ve sosyo kültürel antropoloji ise toplum, tarih hafıza konuları eksenli çalışmalar yapmıştır. Coğrafya ise sınır ve sınır bölgelerini çok boyutlu olarak ele almış ve bunların mekânla olan ilişkisini açıklamaya çalışmıştır. Siyasi coğrafyanın diğer bilimlerden farkı ise sınır fenomenini mekân temellinde incelemiş olmasıdır (Donnan&Wilson, 2002:83-90). Diğer bir ifade ile sınıra dair fiziki, beşeri ve iktisadi bütün olgular, gerek sınır peyzajına yansımaları gerekse siyasi bölgelere olan etkileri yönüyle dağılım ilkesi ekseninde ele alınmaktadır.

Sınır deyince hiç şüphesiz ki insanın aklına, iki ya da daha fazla siyasi üniteyi ayıran bir hat veya zonun yanında sınırların fonksiyonları ve sınır etkileşim modelleri gelmektedir. Her sınır bulunduğu bölge itibariyle çeşitli fonksiyonlara sahiptir. İki ülke arasındaki siyasi ilişkilere bağlı olarak sınırın ticari, güvenlik, ideolojik ve hukuki, iletişim özelliğini tanımlayan özelliklere sınır fonksiyonları denilmektedir.

Bu fonksiyonların sonucuna bağlı olarak da sınırda sınır etkileşim modelleri görülmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1.Kavramsal Ve Kuramsal Çerçeve

Sınır Yunanca “Sinoron” İngilizce, “border/ boundary / frontier” kelimelerinin karşılığı olarak günümüz Türkçesinde *sınır*, *hudut*, *hat* gibi terimlerle ifade edilir. Siyasi coğrafya literatüründe Arapça ,“Hudut” ,Yunanca “Sinoron” ve İngilizce , “border/ boundary / frontier” anlamına gelen sınır kavramı farklı şekillerde tanımlansa da (Taşkın, 2013:354; Özey,1999:84) özellikle İngilizcede birbirinin aynı gibi görünen bu kavramlar üzerinde tartışmalar vardır. Sınır (Boundary / Border), bir mekânsal birimi veya grubu diğerinden ayıran hattır. Beşeri mekânların sınırları kesin hatlardan belirsiz hatlara geniş bir yelpazede oluşan sosyal etkinliklere göre tanımlanır. Bu etkinliklerin doğası sınırları belirler (The Dictionary of Human Geography, 2003). Örneğin, siyasi sınırlar devlet mülkünün sınırlandırılmasına göre çizilir ve devletin yetki ve egemenliğinin mutlak hattını gösterir. Sınırlar devletlerin egemenlik hatlarını gösteren ve haritalar üzerinde görülen ince çizgilerdir. Sınırlar sadece bir hat değildir, aynı zamanda düşey düzlemde de geçerlidir. Başka bir deyiş ile sınır kavramı sadece karada değil, havada, sularda ve yerin derinliklerinde yapılan düzenlemeleri de ifade etmektedir ” (Karabağ, 2014:9).

"Karabağ'ın aktarımıyla Glassner (Glassner, 1996) sınır bölgesi (frontier), Orijinal anlamı askeri olmasına rağmen - düşmanla karşılaşılan cephe/ kuşak- (frontier), sınır bölgesi genel anlamda sınır olarak yaygın bir şekilde kullanılır. Türkçe karşılığı, ‘sınır bölgesi’ olarak verilebilecek bu kavram, sınırların içinde olduğu ‘politik-coğrafi alandır’ (Karabağ, 2014:9). “Sınır bölgesi bir alanı ve temas kuşağım ifade eder. Sınır ise kesin olarak bir ayırım hattıdır”(Karabağ, 2010:26; C. Diener, A&Hagen,J,2010:1-5). “Sınır bölgeleri ise iki ülke arasında gerektiğinde insanların yerleşip yaşayabileceği kadar genişliği olan alanlardır” (Günel, 1994:74). Siyasi sınırla ilgilenen bilim dalı “Limoloji” olarak adlandırılmıştır (Karabağ, 2014:42). “Limes¹” modern sınırın prototipi iki alanı ayıran yol anlamında (Robert, 2015:89-90) .

Buna karşın bazı yazarlar *frontier* terimini, kültürel ve tarihi birikimle fiziki, ekonomik ve kültürel coğrafya tarafından desteklenen, toplumların yöneldiği

¹ Limoloji (limology) sınır çalışmalarına yönelik bilimsel bir disiplindir. Disiplinler arası yaklaşımla sınırları inceler. Sınırları toplumsal organizasyon ve insan psikolojisine dayalı karmaşık sosyal olaylarla ilgili algılayan bir yaklaşımı içerir. Büyük oranda felsefeciler, sosyologlar, siyaset bilimciler, sosyal psikologlar vb. tarafından teklif edilen sosyal temele dayalı çağdaş sosyal bilimlerin içeriğine uygun artan oranda çok disiplinli yaklaşıma dayanır (Karabağ, 2010:42).

jeopolitik ön hat olarak tanımlamış, Glassner tarafından frontier terimine yüklenen kuşak anlamı ise *Stratejik Belt* kavramıyla açıklanmaya çalışılmıştır. Aynı yazara göre hem sınırlayan, hem de egemenlik kaymalarına göre esneyebilen bir kuşak için kullanılmıştır. Buna karşın hukuki sınır, İngilizce *boundary/territory* terimiyle ifade edilmiştir (Davutoğlu, 2014:19). Anderson' göre "jeopolitik ön hatlar" uzamsal bir boyuta sahipken, buna karşın sınırlar yatay düzlemde değil, düşey düzlemde bir boyuta sahiptirler. Bu boyut hava ve yeraltı sahası iddiasına imkân tanır (Anderson, 2003:172).

Sınır jeopolitik bir kesintidir ve gerçek simgesel ve düşsel bir markalama işlevine sahiptir. Gerçek işlevi devletin egemenlik uygulamasının alanını belirlemektir. Sembolik işlevi kuşattığı toplumu siyasal-yönetimsel meşrutiyetini yansıtmaktadır. Sınırlar sadece maddi bir alanı kuşatmazlar aynı zamanda kollektif bir kimlik olan kavramsal ve ideal olanı kuşatmaları nedeniyle "vatan" olarak kavramsallaşmışlar ve hatta bu kavramla kutsal olarak görülmeye başlamışlardır (Robert, 2015: 89-90).

Kelimelerinin karşılığı olarak insanlık tarihi kadar eski olup, yaşam ya da faaliyet alanlarını belirlemesi yönüyle insanın günlük hayatı içerisinde ve zihninde varlık göstermiştir. Defay'ın aktarımıyla Jean Nouzille en basit şekliyle barınma, avlanma ve toplayıcılık sınırlarının kişi ya da toplumlar açısından hep önem arz ettiğini, insanın sahip olduğunu (barınak, toprak, ekonomik faaliyet alanı gibi) başkalarıyla paylaşmak istememesinin sınır, hudut kavramlarının doğuşunda etkili olduğunu vurgulamıştır. Aslında bu yönüyle sınırın sadece insan yaşamına mahsus olduğunu söylemek de pek mümkün değildir. Benzer şekilde hayvan toplulukları da sınırlarını belirlediği avlanma ya da yaşam sahalarını koruyabilmek adına sürekli mücadele vermektedir (Defay, 2005:91). Dolayısıyla tam olarak siyasi bir anlam kazanmadan dahi sınır, insan için uğruna her türlü mücadelenin verildiği fenomen olarak var olagelmiştir.

Temelde egemenlik anlayışıyla birlikte inşa edilen sınır kavramı, devlet mekanizmasının devreye girmesiyle kişisel ya da toplumsal olmaktan çıkmış, siyasi bir boyut kazanmıştır. Devletle birlikte özellikle imparatorluklarda mülki idare ya da yönetim sınırları ve devletin egemenlik sınırı olarak üzere kavram iki farklı anlamlarda kullanılmaya başlamıştır. Artık devlet olarak adlandırılan siyasi organizasyonun ya da aygıtın varlığını ve egemenliğini sembolize eder hale gelmiştir. Hatta Mezopotamya ve çevresinde kurulan devlet ve imparatorluklarda (M.Ö. 3000'lerde Sümer, Sami ve

Mısır) toprak kavramıyla sınır kavramlarının bütünleştiği literatüre yansımıştır. Devlet mekanizması tarafından çeşitli şekillerde korunan sınırlar sadece maddi yönüyle değil, aynı zamanda sembolik boyutlar kazanarak kutsalı, tanrının egemenlik sahasını da ifade etmiştir. Tanrı tarafından korunan kolektif bir kimliği vurgulayan ideal bir anlam da kazanmıştır (Defay, 2005:92).

Roma kanunlarında yer alan sınır, erken Roma dönemlerinde yeni kurulan şehir ya da kolonileri ayırmak için genellikle sabanla sürülerek belirlenirken, Orta ve Geç Roma dönemlerinde sınır çizgileri daha ciddi ve kesin bir şekilde işaretlenmeğe başlanmıştır (Günel,1994:73). Günümüzde Roma “lime”si modern sınırın protipi olarak görülse de, modern siyasi sınır kavramının temelini 1648’de İspanya ile Hollanda arasında imzalanan Westphalia /Vestfalya Antlaşması teşkil eder. Bu antlaşma İngiltere, Fransa, Hollanda Almanya, Rusya, Polonya, Türkiye, İspanya ve İsviçre’nin mülk sahipliğini belirleyen sınırların oluşumunu sağlamıştır. Modern devlet ve günümüzdeki uluslararası sistemin temelini oluşturması nedeniyle Westfalya Antlaşması, modern sınırların da doğmasında milat niteliğindedir. Fiili jeopolitik ön hatların yerini mutlak hâkimiyeti temsil eden, hukuki sınırlar almıştır (Anderson, 2003:172).

Yine Birinci Dünya Savaşı sonunda Paris Antlaşması çoğu devletin sınırlarının gözden geçirildiği, dolayısıyla sınırların belirlenmesinde uluslararası mutabakatın ön plana çıktığı sürecin başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Karabağ’ın aktarımıyla Brunet-Jailly, 20. yüzyılda egemenliği; devletlerin karşılıklı, özellikle Fransa, Birleşik Krallık ve ABD gibi süper güçlerin birbirlerini tanıması” olarak tanımlamaya başlamış, dolayısıyla “egemenlik modern devletlerin sınırlarını tanımlayan başlıca belirleyiciler” haline gelmiştir (Karabağ, 2010:26).

Sınırın modern anlamda tanımlanması, yani günümüzde bilinen işlevlerini yerine getiren bir çizgi olarak kabulü, 17. ve 18. yüzyıllarda haritacılık tekniklerinde meydana gelen ilerlemeler ve yine 18. yüzyıldan başlayarak modern uluslararası ilişkilerin ve ulus devlet yapısının gelişimiyle paralellik arz eder. Özellikle ulus devlet modeli (Giddens, 2008:11-159;Anderson, 2015:83) olarak belirginleşen Fransa ve Fransız ihtilali modern sınır kavramının oluşumunda etkilidir. Kavramın yaygın kullanımı 19. yüzyılın sonunda tamamlanmıştır (Defay, 2005:94-95). 18. yüzyılda devletin sınırlarıyla ulusun sınırlarının özdeşleşmesi Fransız Devrimiyle gerçekleşmiş, 19. yüzyılda Avrupa’nın her tarafına yayılmıştır (Defay, 2005:95-96). Bu süreçte siyasi kararlar ve yasal metinlerce oluşan sınırlar temel siyasi kurum özelliği

göstermeye başlamıştır. Modern toplumlarda ekonomik, sosyal ve politik yaşam sınırlar olmaksızın organize edilemez hale gelmiştir. Yine aynı dönemde çizgiselleşen sınırlar, egemen otoriteyi gösterdiği gibi bireysel kimlikleri ve vatandaşlık haklarına yönelik uygulamaları da ifade etmeye başlamıştır (Karabağ,2014 aktarımıyla Anderson, 1996).

Sınır kavramı başlangıç itibariyle kara sınırını ifade etmesine rağmen zamanla dünyada meydana gelen teknolojik gelişmeler ve insanoğlunun ihtiyaçlarının artmasına bağlı olarak hava sahası veya sınırı, deniz sınırı gibi kavramlar ortaya çıkmıştır. Özellikle “2. Dünya Harbinde ve onu takip eden yıllarda havacılığın son derece gelişmesi sebebiyle, devlet sınırları yeryüzünden 15- 18 km. yüksekliklere kadar çıktı” (Korkut, 1970:6).

Elbette ki modern sınır kavramının oluşumunda Ratzel’in Organik Devlet teorisinin de önemli bir payının olduğunu burada ifade etmek yerinde olacaktır. Ratzel devleti bir organizmaya benzetir ve sınır kavramını şu şekilde ifade eder: “Sınır, devletin kenar organıdır ve bu sebepten dolayı devletin gücünü, gelişmesini ve değişikliklerini ifade etmektedir. Gerçekte sınırlar ve bunların arz ettiği özellikler, bir devletin gelişme ve değişme istikametlerini ortaya koymaktadır. Devletin sadece güvenliği değil aynı zamanda gelişmesini ve saha kazanma istikametini belirleyen unsurlardır” (Gümüşçü, 2010:84; Göney, 1979:13).

Sınır kavramının 2. Dünya savaşını takip eden süreçte değişen dünya dengeleriyle paralel olarak tekrar değiştiği söylenebilir. Soğuk savaş döneminde iki kutuplu küresel politik sistem sınırları fiilen işe yaramaz hale getirmiştir. Sınırlarda önemli bir değişim olmazken, sınır ihtilafları ikinci derece sorun olarak görülmeye başlanmıştır (Anderson, 2003:173). Bu bağlamda geçmişe göre daha statik bir sınır algısının ön plana çıktığı göze çarpmaktadır. Ancak aynı süreçte BM, IMF, Dünya Bankası gibi devlet üstü yapıların ortaya çıkması, soğuk savaş döneminde kendini çok hissettirmese de, 1990 sonrasında her anlamda varlığını gösteren küreselleşme süreciyle ulus-devlet, egemenlik ve sınır gibi kavramların yeniden sorgulanmasına yol açmıştır. Yasadışı göçmenler, sınır tanımayan çevre sorunları ve hastalıklar, devlet dışı unsurlar ve devlet üstü kuruluşların faaliyetleri, terörizm, daha çok ÇUŞ’ların hâkimiyetindeki küresel ekonomi ulus-devletin egemenliğini simgeleyen sınırların yıpranmasına, aşınmasına yol açmıştır (Ritzer, 2011:162).

Günümüzde modern anlamda sınır kavramı ulus-devlet ve onun egemenlik, bağımsızlık alanının coğrafi boyutlardaki karşılığını oluşturan çizgiler, hatlar, kuşaklar

olarak tanımlanırken, uluslararası hukuk normları haline dönüşmesi vurgulanmıştır. **Glassner ve Blij'e** (1989),(Akengin, 2010:95; Karabağ, 2010:3;Davutoğlu, 2014:18; Anderson, 2003:168; Flint&Taylor, 2014:125).

Bazı kaynaklarda özellikle iki ya da daha çok devletin bulunduğu, kaynaştığı, etkileştiği ve aynı zamanda egemenlik alanlarını ayıran hayali çizgiler olarak tanımlanmıştır (Deniz, 2013:354; Karabağ, 2010:3).

Modern sınırlar uluslararası hukuk normları (Davutoğlu, 2014:18) olarak görülse de, özellikle son 10-15 yıldır (2001-2015 arası) Ortadoğu'da yaşananlar göz önüne alındığında güç dengelerinin teritoryal bir yansıması olduğunu da düşünmemek mümkün değildir. Bu konuda Alexandre DEFAY'ın ifadesi dikkat çekici mahiyettedir. “Dünya siyasi haritasının oluşturulması büyük güç politikalarının bir sonucudur. Diğer bir deyişle; Birleşmiş Milletlerin (BM) ve dünya çapındaki diğer örgütlerin tüm idealizmine karşın, uluslararası ilişkilerin temelinde güç politikaları yatmaktadır” (Defay,2005:96). Nitekim dünyadaki kara sınırlarının yaklaşık ¼'ü, deniz sınırlarının 2/3'ü ihtilafli ya da üzerinde herhangi bir anlaşmaya varılamamıştır (Anderson, 2003:168).

Günel'in görüşleri de göz önüne alındığında sınırlar, “doğal coğrafi özelliklerin kullanıldığı sınır, yapay (siyasi, geometrik) sınır ve etnografik sınır” , şeklinde sınıflandırılmaktadır (Günel, 1994:83).

Aynı din, dil ve kültüre sahip topluluklar tarafından oluşturulan devletlerin sınırları ise **etnografik sınır** şeklinde ifade edilmektedir (Deniz, 2013:356).

Genellikle savaş sonrasında karşılıklı anlaşma ile belirlenen sınırlar ise yapay (siyasi, geometrik) sınır olarak belirtilmektedir. Bunlar devletlerarasında harita üzerinde tespit edilmişlerdir. Ekseriyetle nüfusu çok az, bu bakımdan değersiz olan yerlerden geçerler. Hatta bunların bir kısmı, insanların o çevreye gelişinden evvel tespit edilmişlerdir. Doğrultuları düzdür. Bir kısmı meridyenler, diğer bir kısmı paraleller boyunca uzanırlar. Bazıları da meridyen ve paralellere bağlı olmadan, yeryüzünde tespit edilen belirli noktalar arasında düz hatlar şeklinde uzanmaktadırlar. Günümüz dünya siyasi haritasında devletlerarası sınırların büyük bir kısmı yapay sınırlardan oluşmaktadır (Deniz, 2013:356).

Karabağ'a göre, Sınırlar, “siyasi coğrafya literatürünün merkezinde yer alır. Çünkü siyasi sınırlar, yetkinin alansal ifadesini ve bunun ait olduğu güç sistemlerini ortaya koyan bir unsurdur” (Karabağ, 2010:1).

Fonksiyon: görev ve işlev gibi anlamlara gelmektedir. Köken olarak bu terim Fransızca fonction teriminden gelir. Çeşitli Bilim dalları (Fizyoloji, Şehir planlamacıları ve coğrafyacılara) tarafından kullanılmaktadır. Fonksiyon terimi, ilk kez F. Ratzel tarafından 1891 yılında kentlerin her birinin bir görevi olduğunu ve var oluş sebeplerini vurgulamak için kullanılmıştır (Çetin, 2013:85-86). Zamanla bu terim coğrafyanın diğer alt disiplinleri tarafından da kullanılmaya başlamıştır.

Sınır Fonksiyonu; Siyasi sınırlara dair fonksiyonlar kısaca sınırdaş devletlerarasındaki ilişkiler temelinde sınırların üstlendiği işlevlerdir. Sınırın geçirgenliğiyle bağlantılı olan fonksiyonların siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel boyutları vardır. Açmak gerekirse; Siyasi sınırlar ülkeler arasında ideolojik, ekonomik, kültürel ve toplumsal alanda ayırıcı bir misyonu üstlendikleri gibi, birleştirici bir misyonu da üstlenirler. Sınır bu yönüyle ideolojik, ekonomik, kültürel ve toplumsal farklılıkların ve benzerliklerin kontrollü dokunak (temas) noktasıdır. Ancak sınıra bağlı olarak sınırdaş devletlerin arasında farklı boyutlarda süren ilişkiler bütününe ülke içerisindeki gibi olması beklenemez. Bu bağlamda temasın derecesi ki, bu aynı zamanda sınırın geçirgenlik derecesi anlamına gelir, devletlerarasındaki egemenliğe dayalı kontrol mekanizmasının çapıyla ilişkilidir. Diğer bir ifadeyle, devletlerin zaman içerisinde çeşitli sebeplere bağlı olarak değişiklik gösteren ilişkileri, sınırdaki kontrolün çapını belirleyen temel husustur. Dolayısıyla devlet kontrolünün derecesine bağlı olarak çapı ve etki miktarı değişiklik gösteren ve hukuki boyutu olan ekonomik, ideolojik, kültürel ve toplumsal ilişkilerin bütününe sınır fonksiyonu olarak tanımlamak mümkündür.

Bu tanımla ilişkili olarak siyasi coğrafya literatüründe sınırların fonksiyonları ticaret, güvenlik, iletişim ve hukuki fonksiyon olmak üzere dört temel grupta toplanmıştır (Karabağ, 2010:20). Ancak dünya ülkeleri sınırları genel olarak göz önüne alındığında, bu tasnifin yetersiz, dar kapsamlı kaldığını söylemek mümkündür. Özellikle ticari fonksiyonun ekonomik fonksiyon olarak genelleştirilmesi, böylece sanayi, ticari, tarım ve turizm gibi alt fonksiyonlar şeklinde ele alınması daha doğru olacaktır. Dünya üzerinde sadece ticari gelişmelere dayalı sınır örnekleri görülmez. Aynı zamanda birbiriyle sınır ötesi boyutuyla bağlantılı sanayi, turizm ve tarım fonksiyonunun ön plana çıktığı sınırları da görmek mümkündür. Zira 1958 yılına kadar araştırma sahamızı oluşturan Suriye sınırının tamamı ya da Hatay bölümü için tarımsal fonksiyondan söz edilebilir. Sınır tarımsal fonksiyon açısından 1958 yılına kadar sınır ötesi tarımsal faaliyetleri kontrollü bir şekilde müsaade etmesi noktasında birleştirici,

özellikle 1960'lardan sonraki süreçte ise bu fonksiyon açısından ayrıcı bir nitelik göstermiştir.

Ekonomik fonksiyonların dışında sınıra dair olması gereken diğer bir fonksiyon, kültürel ve toplumsal fonksiyondur. Özellikle sınırların etnografik temelli olup olmaması ve yine devletlerarası ilişkiler çerçevesinde kültürel ve toplumsal alanda sınırın ayrıcı ve birleştirici niteliğinden söz edilebilir. Çalışma sahasında sınırın her iki tarafında tespit ettiğimiz dil, din ve etnik unsurlar bağlamındaki benzerlik ve farklılıklar, kontrollü de olsa sınıra bu fonksiyonu yüklemektedir. Kültürel ve toplumsal fonksiyon özellikle ideolojik ve hukuki fonksiyonla birlikte ele alındığında ulus ve kimlik nosyonunu doğurur ki, bu da bize, sınırların ulus ve milli kimlik fonksiyonun olduğunu işaret ettiği gibi, kültürel, toplumsal ve ideolojik, hukuki fonksiyonla ele alınabileceğini göstermektedir.

Literatürde geçen hukuki fonksiyon kanaatimizce ideolojik ve hukuki fonksiyon şekliyle ifade edilmelidir. Çalışma sahasında elde ettiğimiz sonuçlar temelinde devletlerin hukuksal mekanizmalarının oluşumunda devlet ideolojilerinin önemli bir yer teşkil ettiği görülmüştür. Dolayısıyla çalışmamızda Türkiye-Suriye sınırının sözü edilen bu fonksiyonu ideolojik ve hukuki fonksiyon olarak tanımlanacak ve buna göre işlenecektir. Siyasi sınırlar devlet ideolojileri ve benimsedikleri hukuk sistemleri temelinde vatandaşlık hakları, kişi hak, hürriyet ve ödevleri, medeni kanun, mülk edinme, seyahat hakkı gibi hususlarda ayrıcı ya da bütünleştirici bir rol üstlenmişlerdir. Hatta bunlara sınırda işlenen suçlar ve cezalandırma şekilleri de eklenebilir.

Fonksiyonlar noktasında siyasi sınırları özel bir konuma taşıyan, hatta dünyanın birçok yerinde vazgeçilmez kılan en temel olgulardan biri de güvenlidir. Devletlerin güvenlik algısı ve tanımı, zaman zaman sınırın katılaşmasına ya da şeffaflaşmasına neden olabilmektedir.

Siyasi sınır ve güvenlik kavramlarının (toplumsal ve milli güvenlik) birbirlerini çağrıştırdığını söylemek bile mümkündür. Zira ulus devlet anlayışıyla birlikte siyasi sınırların en başta gelen fonksiyonu, güvenlik ve egemenlik olarak ifade edilebilir. Sınır ulus devletin egemenliği, varlığı ve güvenliğinin simgesi noktasındadır.

Diğer fonksiyonlarda olduğu gibi siyasi sınırlar ülkeler arasındaki ulaşım ve iletişim uygulamalarının kontrollü olarak sürdürüldüğü yerlerdir. Bu bağlamda sınırlar bu fonksiyonu dondurup ya da sekteye uğratabildiği gibi, kontrollü bir şekilde destekleyebilir.

Unutmadan şunu da ilave etmek gerekir ki, siyasi sınıra dair fonksiyonlar devletlerarasındaki ilişkilerin yoğunluğuna bağlı olarak daha da çeşitlenebilir. Örneğin Türkiye-Suriye sınırında 2009-2010 yılları arasında gündeme gelen ortak sınır hastaneleri düşüncesinde olduğu gibi. Bu düşünce hayata geçmese de olabilecek bir proje niteliği taşımaktadır. Sınır bölgelerindeki üniversitelerde öğrenci, öğretim üyesi değişimi farklı bir örnek olarak verilebilir. Bu da sınırların eğitim fonksiyonlarına işaret etmektedir.

Peyzaj: dış mekânının görüntüsünü veya dış mekânlarda meydana gelen fiziki ve beşeri değişiklikleri ifade eden kavramdır. Peyzaj kavramı temel olarak doğal peyzaj ve kültürel peyzaj olarak ikiye ayrılmaktadır (Arı, 2005:58,62).

Sınır peyzajı: farklı siyasi üniteleri birbirinden ayıran sınır ve bu ayrıma bağlı olarak sınırın fiziki anlamda sahip olması gereken özelliğine sınır peyzajı denilmektedir. Sınır peyzajını kültürel sınır peyzajı ve askeri yetkililerin tanımladığı sınır peyzajı olarak ifade etmek yerinde olacaktır. Askeri kaynaklara göre sınır peyzajı şu şekildedir.

Sınır peyzajı, siyasi bölgeler veya devletlerarasındaki siyasi sınırlarda, sınırdaş devletlerin ilişkileriyle ya da sınır fonksiyonlarına bağlı olarak ortaya çıkan beşeri yapıların tamamı olarak tanımlanabilir. Burada kastedilen sınırın ilk ortaya çıkışından son haline kadar sınır hattında insan eliyle yapılan hendekler, tel örgü, duvar, mayınlı saha, askeri kulübe ya da gözetleme kuleleriyle birlikte doğal coğrafi unsurlardır (Donnan&Wilson, 2002:86-87).

Sınır peyzajı değişimi doğal coğrafi unsurların değişimini kapsadığı gibi özellikle güvenlik fonksiyonu başta olmak üzere beşeri kaynaklı tüm yapıları kapsamaktadır. Zira sınır peyzajının temel yapısı sınırdaş ülkelerin ideolojilerini, aralarındaki ilişkileri ve bu ilişkilerin zamansal değişimine bağlı olarak sınırın üstlendiği fonksiyonların gelişmişliğini yansıtmaktadır. Bu çalışmada Türkiye Suriye arasındaki ilişkilerin zamansal değişimine bağlı olarak yukarıda tanımlandığı şekliyle sınır peyzajında meydana gelen değişiklikler üzerinde durulacaktır. Sınır büyük oranda askeri bir saha olması nedeniyle peyzajdaki küçük değişiklerin çalışmaya yansıtılması oldukça güçtür. Ancak yapılan mülakatalar ve taranan literatürle birlikte belli başlı değişikliklerin yansıtıldığını söylemek mümkündür.

Sınır Etkileşim Modeli: dünya üzerinde ekonomik, kültürel, siyasi ve askeri açıdan devletlerarasındaki farklılıkların olması, farklı politik ilişkilere yol açmakta buna bağlı olarak da sınır alanlarındaki şartlar değişim göstermektedir. Bu da farklı

sınır ilişkilerinin doğmasına yol açmaktadır. Bu çeşitliliğe rağmen Martinez sınır şartlarını ve ilişkilerini göz önüne almak suretiyle benzerlik ve farklılık arz eden yönleriyle sınır bölgelerini kategorize etme yoluna gitmiştir. Bu bağlamda Martinez tarafından dört sınır etkileşim modelin tanımlandığı bilinmektedir. 1-Yabancılaşmış sınırlar, 2-Birlikte var olan sınırlar, 3-Birbirine bağlı sınırlar, 4-Bütünleşmiş sınırlar (Martinez, 1994:1-4).

Yabancılaşmış sınırlar, komşu iki ülke arasında karşılıklı sınır ötesi ilişkilerin olmadığı durumları anlatır. 15 ve 16.yüzyıl İskoç ve İngiliz sınırı,19. yüzyıl ABD-Meksika sınırı, günümüzde ise Afrika, Asya'daki bazı devlet sınırları ile Türkiye Ermenistan sınırı en belirgin örneklerdir.

Birlikte var olan sınırlar, komşu iki ülke sınıra dair sorunlarını çözebildikleri veya sınırlardaki problemleri minimum seviyeye indirebildikleri zaman birlikte var olan sınır modeli görülmeye başlar. Ekvator-Peru arasındaki sınır bu duruma örnek gösterilebilir.

Birbirine bağlı sınırlar, sınırdaş iki ülke arasındaki sınıra dair sorunlar ortadan kalktığına birlikte var olan sınırlar görülmeye başlar. Örneğin ABD-Meksika sınır ilişkileri gibi.

Bütünleşik sınırlar, gelişmişlik seviyeleri hemen hemen aynı olan sınır ülkelerinde sınırların ortadan kısmen olarak kaldığını ve sınırların engelleyici rolün zayıfladığını ifaden sınırlara bütünleşik sınırlar denir. Örneğin AB ülkelerinin sınırları gibi (Martinez, 1994:1-4).

Ancak çalışma sahasında yapılan tespitler göstermektedir ki Türkiye Suriye sınırındaki ilişki ve şartlar Martinez tarafından oluşturulmuş modellemeye dair şablona Türkiye (Hatay)-Suriye sınırı tam olarak oturmadığı, dolayısıyla ara modellerin oluştuğunu söylemek mümkündür. Martinezin ortaya atmış olduğu modeller 21.yüzyılda devletlerarasındaki çok boyutlu siyasi ilişkilere bağlı olarak Türkiye (Hatay)- Suriye sınırında görülen sınır etkileşim modellerine tam olarak uyduğunu söylemek oldukça zordur. Bunun için Türkiye (Hatay) Suriye sınırındaki görülen etkileşim modellerini farklı bir kategoride ele almak yerinde olacaktır. Bunun içindir ki Martinezin ifade ettiği sınır etkileşim modellerine ek olarak yarı-yabancılaşmış sınır modeli ile çok modelli sınır modeli kavramlarının bu dönemde var olduğu çalışmada Türkiye (Hatay)-Suriye Kara Sınırında savunulmuştur. Türkiye Suriye sınırına dair önerilen bu modeller bizzat konu içerisinde sebepleriyle birlikte ele alınacağı için burada detaylarıyla tanımlanmamıştır.

Genel olarak yarı-yabancılaşmış ve çok modelli dönemin özelliklerini şu şekilde ifade etmek yerinde olacaktır. J. O. Martinez'in ortaya koyduğu 4 maddelik şablon özellikleri göz önüne alındığında tam anlamıyla buna uymadığını fakat birçok özellik yönüyle benzediğini fakat bazı özellikler yönüyle benzemediği için 1939-1998 arası dönemi yarı yabancılaşmış sınırlar olarak adlandırılmasına uygun görülmüştür. Zira Türkiye'nin komşularıyla olan sınırları içerisinde J.O. Matinez'in sınır modelleri tanımına tam anlamıyla uyan sınır Türkiye Ermenistan sınırı olduğunu belirtmek yerinde olur (Doğanay, 2014:80-83; Zaman, 2014:123-128). Bu tip sınırlar her iki taraf için adeta geçirgenliği olmayan beton duvar özelliği gösterir. Mal ve insan hareketliliğine tamamen kapalıdır. Bu yönüyle donmuş sınır olarak da adlandırılabilir. Türkiye Suriye sınırı hem siyasi diplomatik ilişkiler hem de yerel düzeydeki illegal ilişkiler bazında çizildiği günden bu tarafa tam anlamıyla donmuş sınır özelliği göstermemiştir

Çok modelli dönemin genel özellikleri ise sınırın çok kısa zaman dilimleri içerisinde birden fazla modelin özelliklerini taşıması nedeniyle çok karakterli (Karaktersiz) olmasıdır. Bu sınır tipinde modeller arası geçiş hızlı olduğu gibi aynı zamanda sınırın farklı bölümlerinde farklı modellere has karakterleri de görmek mümkündür. Siyasi ve diplomatik anlamda kriz yaşayan Türkiye –Yunanistan sınırı gibi ama çok modelli sınır modelini büyük oranda siyasi krizlerin yoğun olarak görüldüğü dönemlerde dolayısıyla nisbi farklılıklar olmasına karşın daha çok Ortadoğu'daki siyasi ve diplomatik kriz dönemlerinde görüldüğünü söyleyebiliriz. Bu zamanlarda sınır şeffaf özellik gösterirken birden katılaşabilir. Bu tip bir modelin ortaya çıkması tarihin birçok döneminde (Ulus devletler dönemi, Wastfelya bu döneme) mümkün olsa da aslında günümüzün post-modern ve küresel siyasi yapısıyla ilişkili olarak özellikle devlet dışı aktörlerin fail olduğu günümüz için geçerli olduğunu söylemek mümkündür.

Durdurulamayan mülteci akımları, öte yandan çekilen beton bariyerler, sınır dışı askeri harekâtlar, ancak bir taraftan devam ederken küçük çaplı ekonomik faaliyetler gibi zıtlık gösteren faaliyetler ya da ilişkiler bu modeli iyi temsil etmektedir. Belirsizlik hâkimdir. Modelde fonksiyon açısından sınırı tam anlamıyla tanımlamak güçtür. Aslında bu durum sadece model ve fonksiyonlar açısından değil, aynı zamanda sınırın mevcut haliyle kalıp kalmamasında belirsizlik yaratmaktadır. Sınırın tamamı ya da belli bir bölümü (çekildiği hat itibarıyla) değişime uğrayabilecek durumdadır.

Sınır tam anlamıyla iki devletin kontrolünde olmayıp, aynı zamanda küresel ve bölgesel güce sahip devletlerin yanında devlet dışı aktörlerin de (STK, Terör örgütleri, uluslararası kuruluşlar, dolaylı olarak bazı çuşlar) etkin rol oynadığı saha haline gelmiştir.

Boggs tarafından oluşturulan Tezin kuramsal alt yapısını 1950’li yıllarda ön plana çıkan ve günümüzde de Kolossov ve Martinez tarafından genel şablonu ve konu çerçevesi oluşturulan fonksiyonel ve etkileşime bağı modelleme yaklaşımı oluşturmaktadır. Bu bağlamda Türkiye Suriye kara sınırının Hatay bölümü 1939’dan günümüze kadar üstlendiğı fonksiyonlar ve bu fonksiyonlara bağı etkileşim modelleri temelinde incelenmeye çalışılmıştır. Kavramsal çerçevede açıklandığı gibi, çalışma Martinez ve Kolossov’un ortaya koyduğu kavramlar göz önüne alınarak şekillendirilmeye çalışılsa da, Türkiye Suriye sınırına dair olgular göz önüne alındığında farklı yeni kavramlara da ihtiyaç duyulmuştur.

Fonksiyonel yaklaşım sınırların sadece ayırıcı bir nitelik taşımadığı bu vasfından çok öte karşılıklı etkileşimle çok boyutlu, dinamik sosyal olayların da cereyan ettiği mekânlar olarak varlık gösterdiği ortaya konmaktadır. Aslında fonksiyonel yaklaşım uluslararası ilişkilerde siyasi hüviyet kazanan diğer mekânlar gibi, sınırların da birden fazla işlevle varlık gösterdiğini ve siyasi coğrafya açısından işlenebilecek çok yönünün olduğunu ispatlamaya çalışan bir yaklaşım olarak dikkat çekicidir. Nitekim 1940’lı yıllarda bu yaklaşımın öncülerinden olan S.Whittemore Boggs tarafından yazılan “ International Boundaries- A study of Boundary Functions and Problems” adlı çalışmada dünya devletlerinin sınırlarının yanında özellikle ABD’nin Kanada ve Meksika’yla olan kara sınırlarının ortaya çıkışı ve bilhassa fonksiyonları üzerinde durulmuştur (Boggs, 1940:55-63).

Çalışmada ABD-Kanada-Meksika sınırlarının görülen göç ve güvenlik fonksiyonlarının genel durumu ve tarihsel süreçteki yeri ortaya konmaya çalışılmıştır. Ancak yaklaşım Avustralya’da J.R.V. Prescott, Büyük Britanya’da J.W.Hause, Fransa’da G. Blake, M. Foucher ve ABD’de J. Minghi ile J. O. Martinezin çalışmalarıyla günümüzdeki şeklini almıştır.

II. Dünya savaşından sonraki süreçte sınır fonksiyonlarında politik ve teritoryal faktörler üzerinde durulmuştur. Yine çeşitli amaçlara dönük olarak sınırın geçirgenliği ve paylaşma temelinde ancak öyle görülüyor ki, Martinezin oluşturduğu kavramsal ve

kuramsal çerçeve büyük oranda ABD-Kanada-Meksika ile Batı Avrupa ülkeleri arasındaki siyasi sınırların özellikleri temel alınarak oluşturulmuştur. Olgusal alt yapısı büyük oranda batı devletlerinin siyasi sınırlarıyla kısıtlı kalmış bir yaklaşımdır.

Çalışmanın sınır etkileşim modelleri yönüyle kavramsal ve kuramsal çerçevesini önemli ölçüde Martinez tarafından ileri sürülen sınır etkileşim modelleri oluşturmaktadır. Sınır etkileşimin dinamikleri, sınır analizinde yeni yaklaşımlar adlı çalışması temelinde genel hatlarıyla siyasi sınırlara dair 4 modele dayalı öngörüsü tezin çıkış noktalarındandır. Martinez bu çalışmada siyasi sınırları genel çerçevede değerlendirerek belli özellikleri yönüyle analiz etmiş, sınırları yabancılaşmış sınırlar, birlikte var olan sınırlar, Birbirine bağlı sınırlar ve Entegre sınırlar olmak üzere 4 grupta toplamış ve kavramsallaştırmıştır. Hiç şüphe yok ki dünyadaki bütün siyasi sınırlar ortaya çıkışından zaman içerisindeki varlığına kadar detaylı olgu olarak ele alındığında sadece bir kavramlarla ifade edilemez. Nitekim bu çalışmada görülmüştür ki, Türkiye Suriye sınırının dünden bugüne geçirdiği evreleri de açıklamakta zorlanmıştır. Eldeki tez sınır etkileşim modelleri yaklaşımıyla Türkiye – Suriye sınırının Hatay bölümünü değerlendirmektedir.

1.2.Araştırma Sahasının Konumu ve Sınırları

Araştırma sahası 1939 yılında Hatay'ın Türkiye'ye katılmasıyla ortaya çıkan Türkiye Suriye kara sınırının Hatay bölümüdür. Hatay, Akdeniz Bölgesinin Adana bölümünün sınırları içerisinde yer alan Türkiye'nin en güneyinde bulunan ilimizdir. Hatay ili, 35°48'-37°01' kuzey enlemleri ile 35°46'-36°41' doğu boylamları arasında yer alır. Güney ve Doğudan Suriye, kuzeyden Osmaniye ve kuzeydoğudan Gaziantep, kuzeybatıdan Adana, batıdan Akdeniz ile çevrilidir. Hatay coğrafi konumunun getirdiği bir sonuç olarak Türkiye'nin en güney ucunda Doğu Akdeniz ve Suriye'ye doğru uzanması nedeniyle jeostratejik önemi büyüktür. Son yıllarda Ortadoğu'da yaşanan siyasi ve toplumsal kaos (Arap Baharı) Suriye'nin içinde bulunduğu durum bu jeostratejik önemi daha da belirginleştirmiştir.

Türkiye kara sınırının toplam uzunluğu 2753 km'dir. Bunun 877 km'lik bölümü Türkiye-Suriye sınırını oluşturur ki, bu da Türkiye'nin kara sınırları toplamının% 31,85'ine denk gelir. Yine Türkiye Suriye sınırının, Hatay bölümünün uzunluğu 276 km olup, Türkiye Suriye sınırının % 31,47'sine, Türkiye toplam kara sınırının % 10'unu tekabül etmektedir.

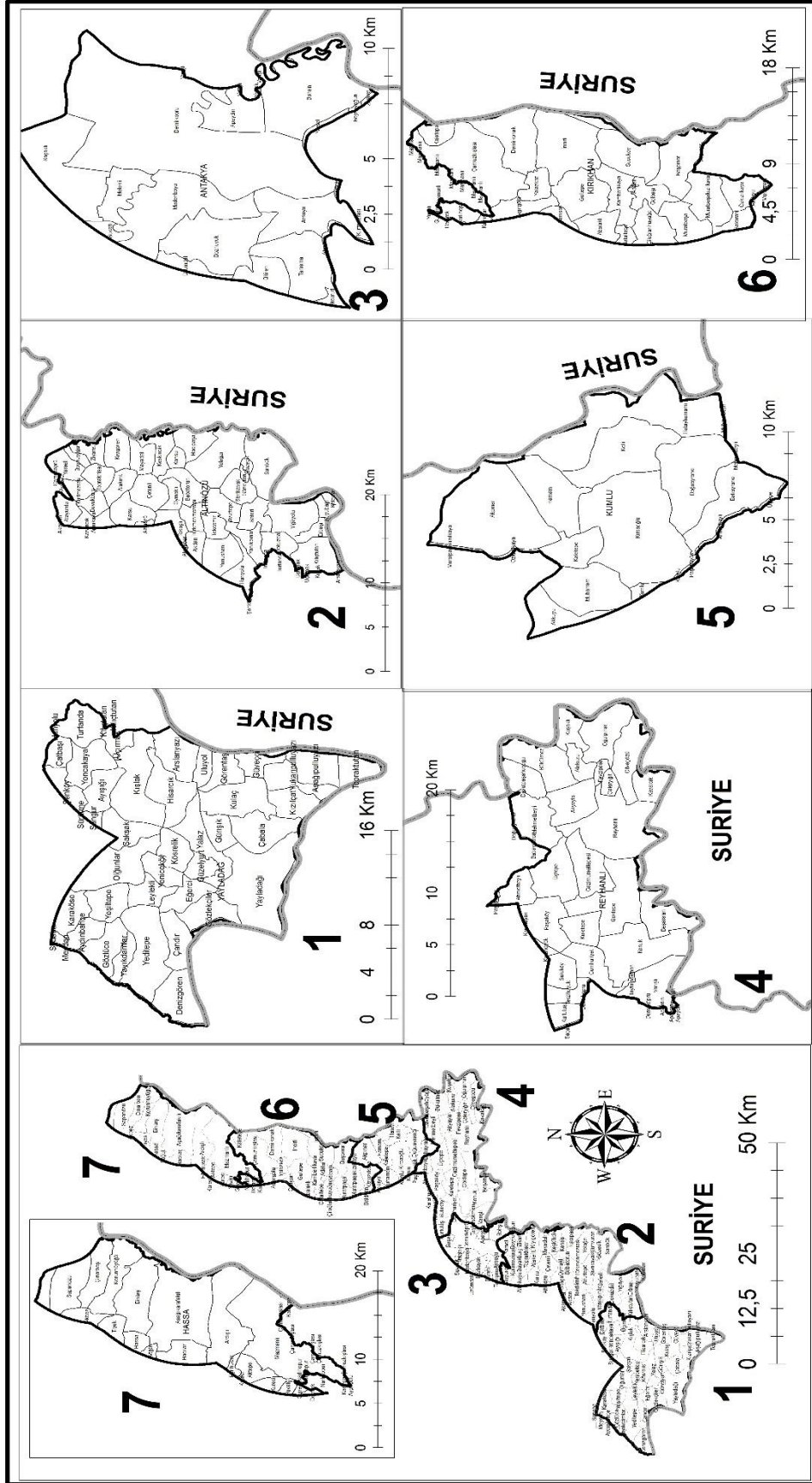
Araştırma sahası idari yapı itibariyle ele alındığında Türkiye Suriye sınır hattı boyunca Türkiye'nin 6 ilinin, 21 ilçesinin Suriye ile sınırının varlığı dikkati çeker. Türkiye (Hatay)-Suriye sınırı hattı boyunca 7 ilçenin Suriye ile sınırı bulunmakta olup, bu ilçelere güneyden kuzeye doğru baktığımızda en güneyde Yayladağı ilçesi ile başlar, Altınözü, Antakya, Reyhanlı, Kumlu, Kırıkhan ve en kuzeyde yer alan Hassa ilçesi ile Türkiye (Hatay)- Suriye kara sınırı son bulur (**Şekil 2**). Türkiye (Hatay)-Suriye sınırını oluşturan ilçelere ilaveten Hatay Suriye sınırı boyunca 51 köyün Suriye ile sınırı mevcuttur (**Tablo 1, Sekil 1**).

Türkiye (Hatay)-Suriye kara sınırı Hatay'ın Yayladağı ilçesine bağlı Denizgören köyünün güneybatısındaki Basit Burnunun kuzeyinden Akdeniz'e dökülen Karaduran deresi ağzından başlar, Kel Dağı'nın güney eteklerinden Topraktutan² köyüne ulaşır (**Fotoğraf 1**).

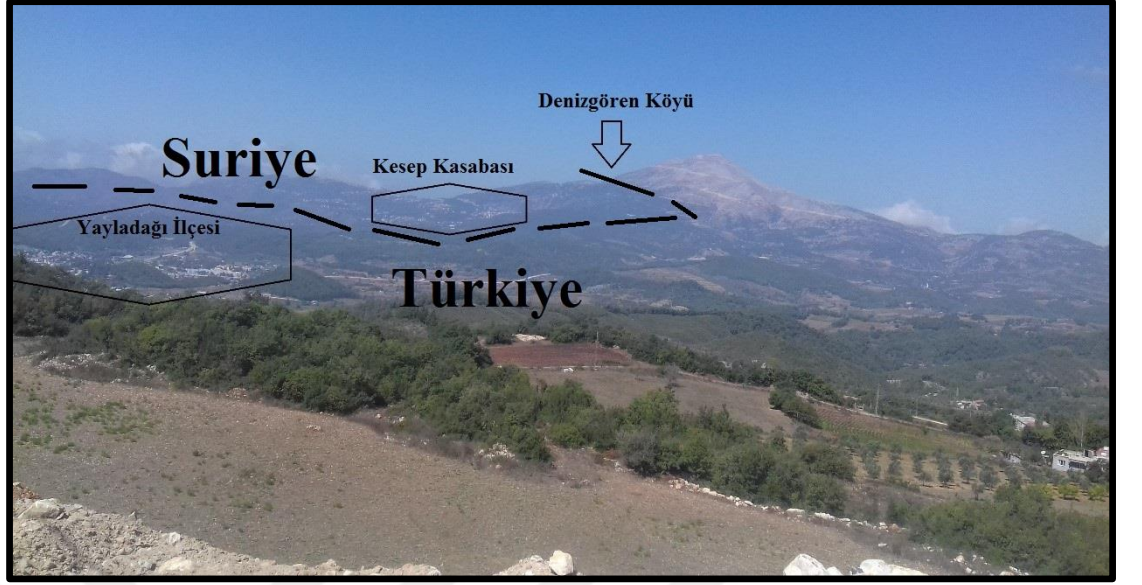
² Topraktutan köyü, 2003 yılına kadar Türkiye'nin ve Hatay'ın güneydeki son yerleşmesi konumunda iken, sınır güvenliği kaygılarının ekonomik sektörlerle olan çatışması gibi sebeplerle yerleşmenin nüfusu Hatay'ın başka yerlerine göç etmiş olup, köy boşaltılmıştır. Günümüzde en güneyde yer alan son yerleşme Aşağıpulluyazı köyüdür.

Tablo 1: Türkiye (Hatay)- Suriye Sınır Köyleri

Hatay İli İlçe Sınırları						
Yayladağı	Altınözü	Antakya	Reyhanlı	Kumlu	Kırıkhan	Hassa
Sınır Köyleri						
Denizgören	Kılıçtutan	Bohşin	Varışlı	Akpınar	Başpınar	Mazmanlı
Çandır	Erbaşı		Konuk	Hamam	Sucu	Artıçlı
Gözlekçiler	Kuyubaşı		Beşaslan	Hatayhamamı	İncirli	Aşağıkarafakılı
Yayladağı	Kolcular		Göktepe		Demikkonak	Bintaş
Çabala	Yiğitoğlu		Reyhanlı		Kaletepe	
Kızılcı	Seferli		Kavalcık			
Yukarıpulluyazı	Sarıbük		Cilvegözü			
Aşağıpulluyazı	Yolağzı		Oğulpınar			
Topraktutan	Hacıpaşa		Kuşaklı			
Güveççi	Keskincik		Bükülmez			
Görentaş	Mayadalı		Davutpaşa Höyüğü			
Uluyol	Kıyığören		Mehmetbeyli			
Arslanyazı	Ziyaret					
	Boynuyoğun					

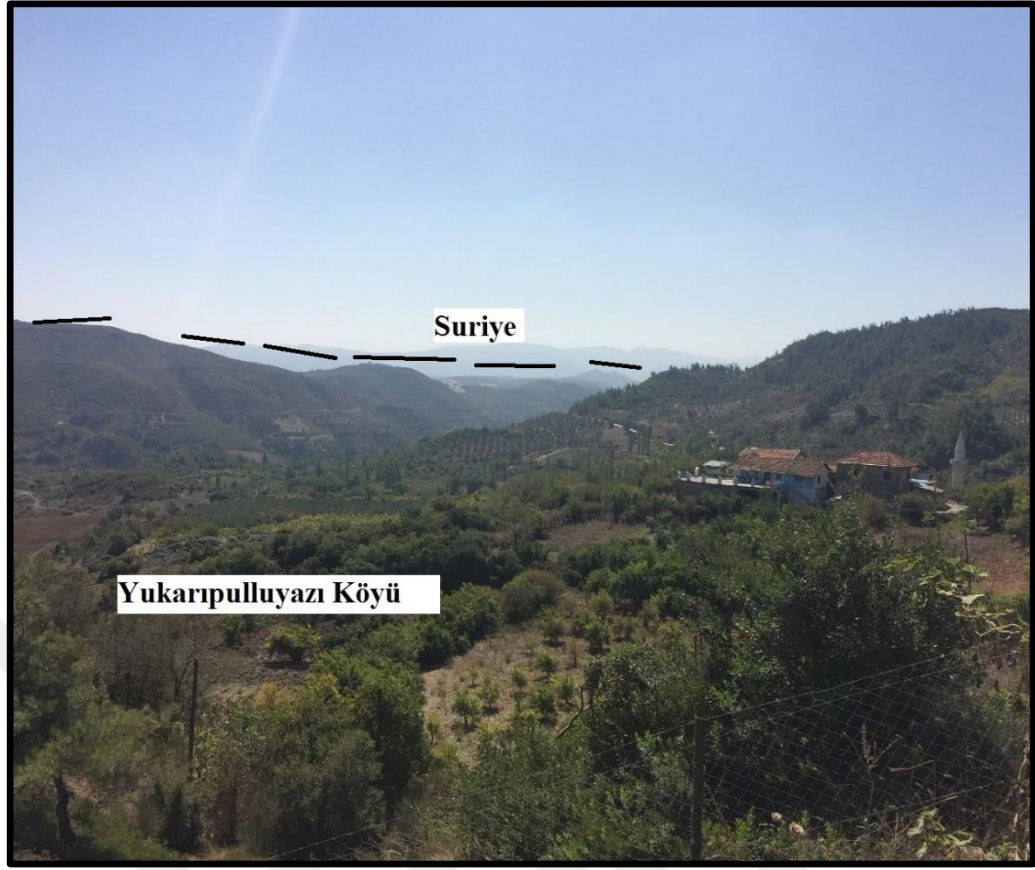

Şekil 1: Türkiye (Hatay) Suriye Kara Sınırı Boyunca Sınırla Doğrudan Teması Olan Köyler

Fotoğraf 1: Türkiye Suriye Sınırı Yayladağı İlçesi Bölümünden Bir Görünürüm

Oradan bir kavisle kuzeydoğuya yönelir ve Kuseyr Platosunun güney eteklerinden devam eder (**Fotoğraf 2,3,4,5**).

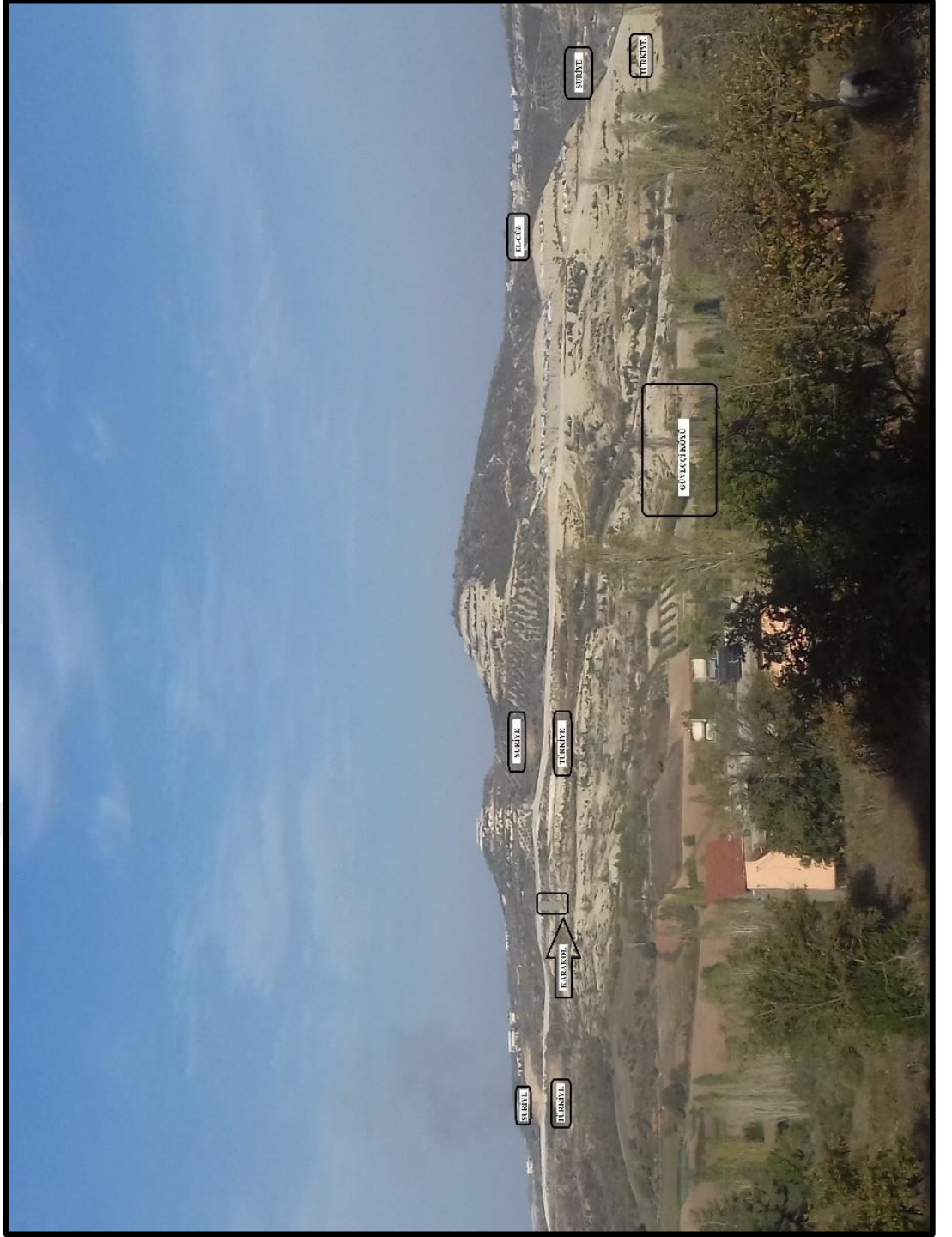

Fotoğraf 2: Türkiye Suriye Sınırı Yayladağı İlçesi Yukarıpulluyazı Köyünden Bir Görünüm

Altınözü ilçesinde Asi Nehri talveg çizgisini takip ederek Antakya merkez ilçe sınırına ulaşır. Oradan Amik Ovası'nın doğu kenarı boyunca Reyhanlı ilçesine ulaşır. Reyhanlı ilçesinde 5 km Afrin çayını takip ettikten sonra Kumlu, Kırıkhan ve Hassa ilçeleri boyunca karasu lav platoları kenarından devam eder. Hassa ilçesi sınırları içerisinde karasu çayı yatağını 30 km takip ettikten sonra Meidane Ekbez'de Hatay – Suriye sınırı son bulur.

Fotoğraf 3: Türkiye Suriye Sınırı Yaladağı İlçesi Yukarıpulluyazı Köyünden Bir Görünüm

Fotoğraf 4: Türkiye Suriye Sınırı Yayladağı İlçesi Güveççi Köyünden Bir Görünüm

Fotoğraf 5: *Türkiye Suriye Sınırı Reyhanlı İlçesi Cilvegözü Sınır Kapısı Ve Çevresinden Bir Görünüm*

Genel hatlarıyla uzanışını vermeye çalıştığımız Türkiye (Hatay)- Suriye sınırı ve onun tipolojik yapısı daha çok sınırın somut bölümünü oluştururken, siyasi

ilişkilerin sınıra yüklediği misyon veya rollere bağlı olarak bu rollerin ekonomik ve sosyo-kültürel hayata yansması da soyut kısmını oluşturmaktadır. Siyasi ilişkilerin sınırlara yükledikleri misyon ve rollerin zamana göre değişmesi belli sınır modellerinin oluşmasına yol açtığı gibi sınırın işlevsel yönünü de etkilemektedir (Fotoğraf 6).

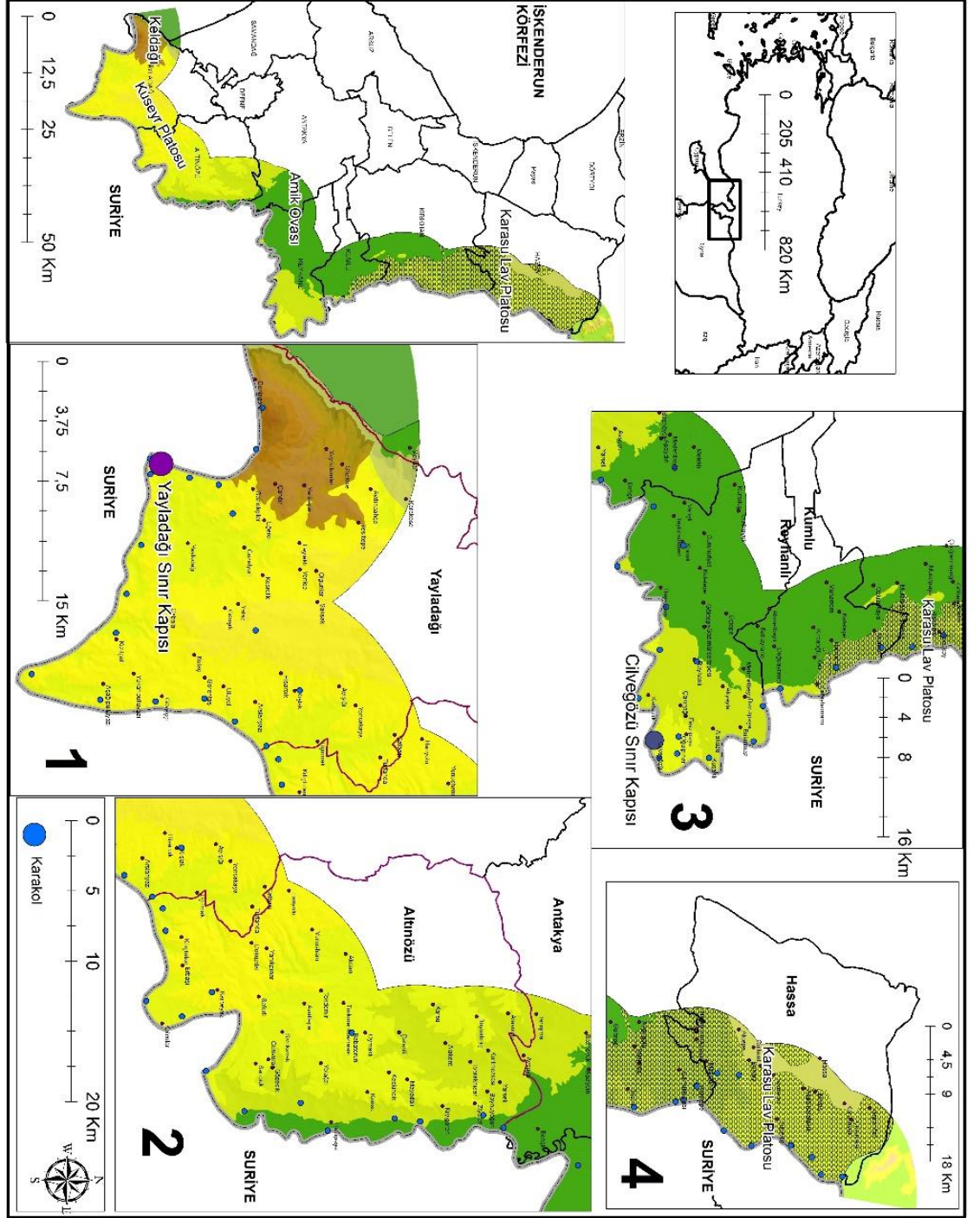

Fotoğraf 6: Türkiye Suriye Sınırı Hassa İlçesi Aktepe Mevki Çevresinden Bir Görünüm

Çalışmada somut olarak değerlendirebileceğimiz bir sınır zonu olduğu gibi, bu zonun zamana bağlı olarak değişen siyasi konjonktürle belirginleşen etkileri yer almaktadır. Bu etkiler sınıra yakın yerleşmelere yansımakla birlikte, sınır ilişkisi olan ülkelerin tamamına da yansiyabilir (Türkiye Suriye sınırında olduğu gibi). Çalışmamızın asıl konusunu sınırın somut tipolojisinden ziyade, soyut boyutu olan ve birçok faktöre (siyasi, ekonomik, toplumsal) bağlı olarak belirlenen model ve fonksiyonlar oluşturmaktadır. Dolayısıyla çalışma sahasının kapsamını bu yaklaşımla açıklamak gerekirse, Hatay-Suriye hudutu ve çevresindeki zonla sınırlı kalmadığı anlaşılacaktır. Ülkeler arasındaki siyasi, sosyal ve ekonomik konjonktörün sınır zonu üzerindeki ve yine sınır zonunda yaşananların ülkelerin geneli üzerindeki etkileri değerlendirileceğinden, etkileri, fonksiyonları ve sınır modelleri açısından çalışma sahasının sadece hudut zonuyla sınırlı kalmadığını söylemek mümkündür.

Burada açıklanması gereken bir husus daha var ki, fonksiyonel ve modeller açısından ele alınan sınırın bütünlük arz etmesi neticesine karşın, çalışmanın sadece Hatay-Suriye hudutuyla sınırlı kalmasıdır. Bu durum ilk bakışta eksiklik ve çelişki gibi görünse de, sınırın oldukça uzun olması, sınır boyunca gözlenen etnografik, sosyal ve ekonomik çeşitliliğin fonksiyonlar ve modeller açısından farklılık yarattığı görülmektedir. Nitekim sözü edilen çeşitlilik ve farklılıklar açılıp-kapanan sınır kapılarına yansımaktadır. Yine çalışmanın Hatay-Suriye hudutuyla sınırlı kalması Hatay'ın coğrafi konumunun getirdiği jeostratejik önemle de ilişkilidir. İlin Türkiye'nin en güneyinde doğu Akdeniz ve Suriye'ye adeta bir koridor biçiminde uzanması ve 1939'dan beri Suriye yönetiminin Hatay'a olan bakışı gibi sebepler sınırın Hatay-Suriye bölümünü geri kalanından ayırmaktadır.

Öte yandan araştırmayı yürütenlerin Hatay'da yaşaması ve araştırmanın yüksek lisans tezi olarak hazırlanmakta oluşu da bu sınırlandırmada etkili olmuştur. Zira 877 km'lik sınır hattı gerek uzunluğu, gerekse yaşanan çatışmalar nedeniyle doktora tezi olabilecek niteliktedir.

Şekil 2: Tükiye (Hatay) Suriye Kara Sınır Lokasyon Haritası

1.3.Neden Sınır Tipleri, Fonksiyonları Ve Sınır Etkileşim Modelleri Yönüyle Türkiye-Suriye Kara Sınırının Hatay Bölümü?

Aslında bir önceki konuda ifade edilen çalışma sahasının genel özellikleri göz önüne alındığında araştırma konusu olarak neden böyle bir konunun ve neden Hatay-Suriye sınırının seçildiği de ortaya çıkmaktadır. Türkiye-Suriye kara sınırının Türkiye açısından önemi ki bu durum son 5-6 yıl içerisinde daha da iyi anlaşılmıştır. Gerek Hatay'ın coğrafi konumu ve gerekse jeoekonomik, jeokültürel yönleriyle stratejik açıdan önemi olan Hatay-Suriye bölümünün bütün içerisindeki özel yeri, yaşadığımız yere yakın olması nedeniyle dikkatimizi çekmiş, bizde incelenmesi gerektiği kanaatini oluşturmuştur.

Öte yandan kavramsal ve kuramsal çerçeve başlığı altında ele alındığı gibi gelişmiş ülkelerdeki siyasi coğrafya literatürüne bakıldığında sınırların fonksiyonel ve modeller açısından incelendiği, hatta buna dayalı tasnife bile gidilmesine karşın, Türkiye'de bu açıdan herhangi bir saha çalışmasının olmadığı dikkatimizi çekmiştir. Hâlbuki bu tür çalışmaların, Türkiye gibi dünya siyasetini etkileyecek çapta jeostratejik yeri ve önemi olan ülkeler için elzem olduğu düşüncesindeyiz. Bugüne kadar Türkiye'de sınırlar büyük oranda fiziki coğrafyanın perspektifinden ele alınmış olup, dolayısıyla sınırın geçtiği morfolojik ünitelerin tespitinin ötesine geçememiştir. Sözü edilen çalışmalar sınırların tipolojik tasnifine zemin hazırlasa da, günümüzde çok boyutlu kompleks bir yapıya ulaşmış olan ülkeler arası ilişkileri yansıtacak derin analizlerden yoksundur. Bütün bu gerekçelerle çalışmaya karar verdiğimiz bu tezin sınırların çok boyutlu olarak incelenmesi temelinde Türkiye'deki siyasi coğrafya literatürüne katkı sağlayacağı ve bundan sonraki çalışmalara da örnek oluşturacağı kanaatini taşımaktayız. Hem Türkiye-Suriye sınırını ele alması hem de fonksiyon ve sınır modelleri açısından analiz etmesi yönüyle orijinal niteliktedir.

1.4. Çalışmanın Amacı ve Yöntemi

Bir yüksek lisans tezi olarak hazırlanmış olan bu çalışmanın amacı, büyük bölümü 1921 yılında çizilmiş, aynı şekliyle Lozan Barış Antlaşması'nda kabul görmüş, 1939 yılında Hatay'ın Türkiye'ye katılmasıyla günümüzdeki şekline ulaşmış olan Türkiye-Suriye sınırının Hatay-Suriye bölümünü, başlıca sınır tipleri, fonksiyonları ve sınır etkileşim modelleri yönüyle analiz etmektir. Siyasi coğrafya çalışması niteliği taşıyan araştırmada öncelikle Türkiye (Hatay)-Suriye sınırının coğrafi özellikleri göz önüne alınarak doğal, yapay, etnografik, geometrik vb. gibi sınır taksonomisindeki yerinin tespitinin yapılması amaçlanmıştır.

Ancak çalışmanın asıl orijinal bölümünü fonksiyonlar ve sınır modellerinin tespiti ve bu tespite dayalı taksonomideki yerinin ortaya konması oluşturmaktadır. Çalışma, ilgili konular temelinde geçmişten-günümüze (1939-2015) zamanın değiştirici etkisi göz önüne alınarak tarihsel analiz yaklaşımıyla kurgulanmıştır. Bu nedenle her iki ülkenin siyasi tarihi Ortadoğu'nun genel tarihiyle birlikte gözden geçirilmiş, fonksiyon ve sınır modellerinin oluşumunda etkili olan reel tarihi geçmiş kronolojik temelde ortaya konmaya çalışılmıştır. İlgili süreçte farklılıkların belirlenebilmesi nedeniyle karşılaştırılmalı tarihi yöntem kullanılmıştır.

Bazı sınırlar yakınlık ve olumlu ilişkilerden dolayı ayrı toplumlar arasında devletler açısından zenginlik ve işbirlikçiliği kolaylaştırırken, belirtilenin aksine diğer bazı sınırlar çok ciddi önemli zıtlıklara işaret eder. Bu nedenle sınırların devletler açısından yüklenmiş oldukları fonksiyonlar önemlidir. Devletlerin dönem dönem benimsemiş oldukları politikalar sınırların fonksiyonlarının değişmesinde önemli rol oynar. Türkiye (Hatay)-Suriye kara sınırının fonksiyonel özellikleri sınır ötesi ticaret, güvenlik ve nüfus geçişi verileri temel alınarak sınırın dönemsel olarak ön plana çıkan fonksiyonlarının tespiti amaçlanmıştır.

Devlet sınırlarının en önemli fonksiyonlarından biri olan güvenlik fonksiyonu, sınırdaş devletlerin siyasi ilişkisine bağlı olarak dönem dönem katılaşmakta ya da seffaflaşmaktadır. Geçmişten günümüze Türkiye-Suriye arasındaki ilişkilerin büyük oranda ideolojik bir temelde yürümüş olması, sınırın güvenlik fonksiyonunun sürekli ön planda kalmasında etkilidir. Yine bu anlamda her iki ülkenin yaşadığı iç karışıklıklar ve dâhil oldukları uluslararası gruplar sınır ilişkilerinde belirleyici olduğu kadar güvenlik fonksiyonunu önemli hale getirmiştir. Zira Suriye'nin kuruluşundan (1945) günümüze kadar ki süreçte, 1945'den 1970'e kadar, darbelerle dolu kaotik bir

dönem yaşadığı bilinmektedir.

Güvenlik fonksiyonunda gözlemlenen hızlı değişim ticari fonksiyon ve karşılıklı insan akışını da önemli ölçüde etkilemiştir. Böylece denilebilir ki, ekonomik ve insan akışına bağlı fonksiyonlar güvenlik fonksiyonuyla yakından ilişkilidir. 2009'daki vize uygulamasıyla görüldüğü üzere güvenlik sorununun ön plana çıkmadığı dönemlerde Suriye'den Hatay'a günlük gelen insan akışının boyutu da değişmiş hatta insanlar gününbirlik alışverişe gelebilmişlerdir.

Çalışmanın diğer kısmında ise 1939-45'li yıllardan günümüze Türkiye-Suriye arasındaki siyasi ve ekonomik ilişkiler temel alınarak, sınırın mevcut sınır etkileşim modelleri arasındaki yerinin tespiti yapılmıştır. Gerek dünya ve Ortadoğu'nun siyasi konjonktürü, gerekse Türkiye-Suriye ilişkilerinin sınır etkileşimine olan yansıması göz önüne alınarak yapılan değerlendirme sonucunda, Türkiye (Hatay)-Suriye sınırı, devlet yapıları, dönemsel olarak farklılıklar gösteren fonksiyonları ve ayırıcı ya da birleştirici nitelikte belirli etkileşim modelleri yönüyle geçmişten günümüze analizi amaçlanmıştır.

Elbette ki göz ardı edilmemesi gereken bir başka husus, güvenlik fonksiyonu başta olmak üzere fonksiyonların ve sınır modellerinin zamansal değişimi sınır peyzajını da etkilemiştir. Bu amaçla Türkiye'nin dış güvenlik algısı ve öngörüsü doğrultusunda oluşturulmuş sınır peyzajının sözü geçen değişimlerden ne şekilde etkilendiği, ortaya çıkan yeni peyzaj ve yeni kapıların açılması ya da kapanması üzerinde de durulmuştur. Peyzaj ve kapılara dair tespitler fonksiyon ve sınır modellerinin zamansal değişiminde delil niteliğinde olup, somut bir boyut kazanmasına da yol açmıştır.

Çalışmanın, Türkiye (Hatay)-Suriye sınırının coğrafi, tarihi, siyasi, etnografik özellikleriyle birlikte, kavramsal boyutuyla yeni sınır etkileşim modelleri konusunda da literatüre katkı sağlayacağı kanaatini taşımaktayız.

Yukarıda belirtilen genel amaçlar çerçevesinde, ilk etapta çalışma sahası ve konusuyla ilgili literatürün taranması yoluna gidilmiştir. Tez konusunun multidisipliner bir ehemmiyete sahip olması nedeniyle, birçok sosyal bilim disiplinine konu teşkil etmesi ve yine coğrafi çalışmalar anlamında ulusal çapta bu konuya ilişkin literatürün kısıtlılığı nedeniyle konuyla ilgili olarak Tarih, Uluslararası İlişkiler, Jeopolitik ve Stratejik alanlarında yapılan çalışmalara da başvurulmuştur.

Çalışmada kullanılan ikincil veriler (Hatay Yerel Gazete ve Resmi Gazete Arşivleri (1939 ve Sonrası), Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA),

Cumhurbaşkanlığı Arşivleri, Tük istatistikleri, topoğrafya haritaları, il yıllıkları, bültenler, tezler, gazeteler vb.) ilgili kamu kurum ve kuruluşlarından alınmıştır.

İkincil veriler Tarihsel analiz yaklaşım metoduyla incelenip analiz edilmiştir. Bunun yanına ek olarak birincil veriler ikincil verilerle desteklenmiştir. Kullanılan tarihsel analiz yaklaşım metodu sosyal bilimlerde sıkça kullanılan Karşılaştırmalı Yöntem ve siyasi coğrafya çalışmalarında yoğun olarak kullanılan Somut Mekân Yöntemi³, gibi yöntemlerle desteklemiştir.

Çalışmada ikincil verilerin yanında gerek ikincil verileri destekleyici gerekse çalışmayı detaylandırabilmek amacıyla birincil verilere de başvurulmuştur. Bu amaçla sınır bölgesinde (Türkiye tarafı) yaşayan ve aktif olarak sınırla ilişkisi olan nüfusla görüşmeler yapılmıştır. Örneklem seçiminde amaçlı olarak yaşlı (60 yaş+) nüfus temel alınacaktır. Ancak örneklem grubu kartopu yöntemiyle genişletilmiştir.

Çalışma sahasında mülakat amacıyla Yayladağı ilçesine bağlı, Çabala, kızılçat, Aşağıpulluyazı, Yukarıpulluyazı, Güveççi köyleri, Altınözü ilçesine bağlı, Yiğitoğlu, Hacıpaşa, Kıyığören, Ziyaret köyleri, Reyhanlı ilçesine bağlı, Besaslan, Reyhanlı merkez, Kavalcık, Cilvegözü, Oğulpınar, Kuşaklı, Bükülmez köyleri, Kumlu ilçesine ait Hatayhamamı ve Hamam köyleri, Kırıkhan'a bağlı, Demirkonak, Camışkışlası, Kaletepe köyleri ile Hassaya bağlı, Mazmanlı ,Ardıçlı, Aşağıkarafakılı köyleri farklı tarihlerde arazi çalışması ve mülakatlar yapılmıştır. Fakat farklı bölümlerde ifade edildiği üzere sınır bölgesinde güvenlik gerekçesiyle üst düzey tedbirlerin alınması ve bu sahaya sivillerin alınmayışı mülakat yaparken çalışmanın kısıtlanmasına neden olmuştur.

İkincil verilerin yanı sıra saha çalışmasıyla sınır bölgesinde yaşayan ve sınırla aktif şekilde ilişkisi olan insanlarla kartopu örnekleme yöntemiyle görüşülüp birincil veriler elde edilecektir. Birincil veriler elde edilirken nitel araştırma yöntemlerinden olan amaçlı örnekleme araştırma yöntemi de kullanılmıştır.

Harita Genel Komutanlığından alınan 1:250.000 ölçekli vektör harita verileri ve bu haritalara ek olarak diğer kurumlardan alınan haritalar Arc-GIS 10.5 Programı yardımıyla gerekli analizler yapılarak çalışma için gerekli olan haritalar oluşturulmuştur.

³ Jeopolitik, jeostratejik, jeoekonomik ilişkilerin küresel bölgesel ve ülkeler arası olayların mekân karakterinin incelenmesinde kullanılır. Devletlerin somut çıkarlarının ve bu çıkarların temininin küresel, bölgesel ve yerel sonuçlarının irdelenmesinde yararlanır (Hasanov, A., 2012:240)

Bu tez çalışması sürecinde sınır çalışmalarına dönük (fonksiyon ve sınır etkileşim modelleri yönüyle) en belirgin sorunları burada belirtmek yerinde olacaktır. Bunlardan ilki fonksiyonları ortaya koymaya yönelik uzun soluklu ikincil verinin (istatistiki verinin) olmamasıdır. Türkiye Suriye sınırına dair istatistikler ya kısa bir geçmişe sahip ya da yeterli çeşitliliğe sahip değil. Süreç içerisinde kesintiye uğradığı dönemlerde göz ardı etmemek gerekir. Bazı zamanlarda kapılara göre de bir ayırım yapılmamıştır. İkinci verilerin yetersizliği birincil veri teminini zorunlu hale getirmektedir ki, özellikle saha çalışmalarıyla elde edilebilecek verilerdir. Güvenlik sorunları sebebiyle sınır çevresinde mülakat ve gözlem yapmak oldukça güç ve tehlikelidir. Bir de siyasi ve askeri açıdan son derece hareketli bir dönemde bunu sürdürmek ise işi daha da içinden çıkılmaz hale sokmaktadır. Dolayısıyla sahadan gerek kendimiz açısından gerekse mülakat yapılan şahıslara karşı güven teskin edebilmek ve amaca uygun bir mülakatı yapabilmek oldukça güçtür.

Sahada gözlemleyebildiğimiz çalışmalarımızda bizi oldukça zorlayan diğer bir engel ise Türkiye Suriye sınırı (Hatay) çevresinde yaşayan nüfusun dil farklılığından kaynaklanan iletişim kopukluğudur. Bazı bölgelerde Türkçenin günlük hayatta ikinci bir dil olarak kullanılmasından kaynaklanan ve bu sorun anlama ve anlaşılmayı zorlaştırdığı gibi, güven teskini noktasında da zafiyet oluşturmaktadır.

Mülakat yapılan kişiler nasıl seçildi?

Öncelikle mülakata yörenin önde gelen kişileriyle görüşülerek kartopu yöntemi uygulanmıştır. Mülakat daha çok bölgeyi tanıyan ve gazetecilikle uğraşan kişiler üzerinde saha çalışması yapılarak bilgiler tespit edilmiştir. Yine sınır köylerinde yaşamış/ yaşamaya devam eden üniversite öğrencileriyle ve velilerle görüşülerek sınırda var olan durum hakkında bilgiler elde edilmiştir. Suriye'den Türkiye'ye göç eden Suriyeli vatandaşlarla görülmüştür. Sınır bölgelerindeki eğitim kurumlarında görev idareci ve öğretmenlerle de mülakat yapılmıştır. Fakat Özellikle son dönemde Arap baharıyla birlikte sınır bölgesinin tehditlere açık olması sınırda yapılmak istenen saha çalışmalarını önemli ölçüde kısıtlamıştır.

1.5.Daha Önce Yapılmış Olan Çalışmalar

Daha önceki yapılan çalışmalar özelden genele doğru ele alınmış 3 bölümde gruplandırılmıştır.

1.5.1.Hatay - Suriye Sınırını İlgilendiren Çalışmalar

“ÇETİNKAYA, S., 2002, Cilvegözü Sınır Kapısının Coğrafi ve Fonksiyonel Özellikleri” adlı makalesinde yazar sınır kapısının bulunduğu bölgenin fiziki coğrafya özelliklerine değindikten sonra Cilvegözü sınır kapısından giriş çıkış yapan mallara göre sınırın ticari fonksiyon özelliğini açıklamaya çalışmıştır. Bu çalışmada kullanılan veriler 1990 ve sonrası oluşturulmuş sınır verileridir.

“ÖZŞAHİN, E., KIVANÇ KAYMAZ, Ç., 2015, Sınır Güvenliği Açısından Stratejik Bir Risk Duyarlılık Analizi: Hatay-Suriye Sınırı (Türkiye” adlı makalelerinde, bölgenin 1/25.000 ölçekli Türkiye Topoğrafya Haritalarından faydalanarak, jeomorfoloji, eğim, eğim pürüzlülük, eğim durumu, akarsulara ve yollara uzaklık haritaları ile sahanın mekânsal verileri (yerleşim alanları, tepeler vs.) üretilmişlerdir. Sınıra uzaklık, nüfus yoğunluğu, jeomorfoloji, eğim, eğim pürüzlülük, eğim pozisyonu, Akarsulara uzaklık, karakolların etkisi, sınır kapıları, sınır etkisi, yollara uzaklık gibi kriterleri baz alarak sınır güvenliği risk analizini yapmışlardır. Bu analizin sonuçlarına göre sınır ihlalleri ve kaçakçılık bakımından güvenlik riskinin değerlendirilmesi yapılmıştır.

“ATASOY A., GEÇEN R., KORKMAZ H., 2012. “Siyasi Coğrafya Açısından Türkiye (Hatay) – Suriye Sınırı” adlı bu makalelerinde, Türkiye (Hatay) – Suriye kara sınırının tarihçesiyle ilgili kısaca bahsedildikten sonra, sınır takip ettiği fiziki coğrafya özellikleri yönüyle ele alınmıştır. Sınır köylerinde yapılan anket ve mülakatlara dayalı olarak sınır ve çevresinde yaşayan vatandaşların yaşadıkları sorunlar dile getirilmiştir.

“YORULMAZ, Ş., 2014, Fransız Manda Yönetimi Döneminde İskenderun Sancağı (Hatay)'nın Sosyo-Ekonomik Ve Siyasal Durumuna İlişkin Bazı Kayıtlar* (1918-1939)” adlı makalesinde yazar İskenderun sancağı ve Suriye'nin o dönem için Fransızlar için ne kadar değerli olduğunu vurgulamış ve sancağın sosyo ekonomik durumu hakkında genel bilgiler vermiştir.

“DEMİR, Y., 2015, Keseb Nahiyesinin Toplumsal Yapısı Ve Fransız Manda İdaresince Antakya'dan Koparılması” adlı çalışmasında yazar 20 yüzyılda keseb kasabası ve sonrasındaki siyasi değişimler üzerinde durmuştur. Keseb kasabasının jeostratejik öneminden bahsetmiştir.

“OYTUN, O., 2013, Reyhanlı Saldırısı ve Türkiye'nin Suriye İnkilemi” adlı makalesinde Reyhanlı saldırısına giden süreci Türkiye Suriye ilişkilerinin tarihsel seyrini temel alarak açıklamaya çalışmış ve Reyhanlı saldırısını kimler niçin gerçekleştirmiş olabileceği üzerinde durmuştur.

“KESER, A, &ERTUĞRUL, M., 2012. Türk Hava Sahasını İhlal Eden Rus Uçağının Düşürülmesi : Uluslararası anlaşmalar ve hukuk çerçevesinde bir değerlendirme” adlı makalelerinde Türkiye Suriye sınırında yaşanan uçak krizini uluslararası hukuk kuralları çerçevesinde değerlendirmiş ve bu olayda Türkiye'nin ne kadar haklı olduğunu ortaya koymaya çalışmıştır.

1.5.2. Türkiye Sınırları Üzerine Yapılan Çalışmalar

“DENİZ, T., 2013, Sınırlar, Sınır Ticareti ve Sınır Ticaret Merkezleri” adlı makaleisinde yazar sınır kavramını kısa tanımladıktan sonra , sınır ticareti nedir ve Türkiye'deki sınır ticaret merkezleri hakkında genel bilgiler vermiştir.

“GÜNDOĞDU, S., 2011, Türkiye Suriye İlişkilerinde Su Sorunu Ve Terörizme Etkileri”, adlı yüksek lisans tezinde yazar sınır aşan sular sorunu ve bu sorunun terörizme olan etkisi olaylar arasında bağlantılar kurarak açıklamaya çalışmıştır.

“BENEK, S, ŞAHAP, A., 2015, Türkiye-Suriye Sınırının Tarihsel Arka Planı” adlı makalesinde yazar Türkiye Suriye sınırının çizilme serüvenini kısa bahsettikten sonra Arap Baharı ve sonrasında gerçekleşen mülteciler ve bunların yaşadıkları sorunlar üzerinde durmuştur.

1.5.3. Sınırı Kavramsal Düzeyde Ele Alan Çalışmalar

GÜMÜŞÇÜ, O., 2010, "Siyasi Coğrafya Açısından Sınırlar ve Tarihi Süreç içinde Türkiye'de Sınır Kavramı" adlı makalesinde yazar daha çok mülki idari sınırların çiziminde kullanılan kriterler üzerinden siyasi coğrafya sınırlarını açıklamaya çalışmıştır.

“KARABAĞ, S., 2008, Jeopolitik Açısından Sınırlar,” adlı kitabında ,sınırlarla ilgili Kavramlar, Süreçler Ve Fonksiyonlar, Sınır Çalışmalarında Bilimsel Dönüm Noktaları, Sınırlara Farklı Yaklaşımlar, Sınırlar Ve Jeopolitik Ortam, Sınırlar Ve Küreselleşme, Sınırlar Ve Jeoçüç, Sınırlar Ve Egemenlik, Sınırlara Dayalı İlişkiler ve

Sonuç Bölümünü içeren olmak üzere toplam on bölümden oluşan bir eser ortaya koymuştur.

“KORKUT, C., 1970, Siyasi Coğrafya Açısından Devlet Sınırları ve Türkiye'nin Sınırları”, adlı kitabında yazar kitabının Birinci bölümünde genel olarak sınır tiplerinden ve sınırların oluşumunda etkili olan faktörler üzerinde durmuştur. Daha sonraki bölümlerinde ise Türkiye'nin komşularıyla olan sınırları ve bu sınırlar oluşturulurken imzalanan siyasi antlaşmalardan bahsederek Türkiye Suriye sınırlarının oluşum tarihçesinden bahsetmiştir.

“EYÜPOĞLU, E., 1998, Türkiye'nin Sınır Antlaşmaları Ve Sınır Sorunları” adlı kitabında yazar birinci bölümde sınıra dair genel hususları incelemiştir. Sonraki geriye kalan üç bölümde de ise Türkiye'nin sınırları ve sorunları, sınırların korunması için alınan güvenlik önlemleri, yazar uluslararası su kavramı, sınır aşan sular veya sınır oluşturan sular konularını genel özellikleri yönüyle ele almıştır.

“ARAS, R., 2015, Türkiye'de Sınır ve Sınır Bölgeleri Çalışmaları: Eleştirel Bir Değerlendirme” adlı çalışmasında yazar sınıra dair yapılmış eserlerin sınır olmasından ve sınırla ilgilenen farklı bilim dallarını sınırın hangi yönüyle ilgilendiği üzerinde durmuştur.

“BENEK, S., 2015, Türkiye-Suriye İlişkilerinin Sosyal Coğrafya Açısından Tarihsel Arka Planı” adlı makalesinde yazar sınırlarda yaşayan vatandaşların karşılaşmış oldukları günlük problemler üzerinde durmuştur.

“YILDIRIM, Z., 1957 Türkiye-Suriye krizi” adlı tezinde yazar öncelikle 1950-1957 dönemlerinde ABD, SSCB ve Türkiye'nin Suriye politikası üzerinde durmuştur. Daha sonra, 1950-1957 döneminde Suriye ve Ortadoğu'daki genel durum üzerinde durmuştur. Son bölümde de Ortadoğu'da bölgesel ve uluslararası düzeyde güç mücadeleleri üzerinde durarak 1957 yılındaki Türkiye Suriye krizini analiz etmiştir.

“TORAMAN, İ., 2015, Arap Baharı ve Suriye” adlı yüksek lisans tezinde yazar öncelikle Suriye'nin tarihsel arka planından ve sosyolojik yapısından bahsetmiştir. Daha sonraki bölümlerinde Suriye ve uluslararası güçlere değinmiş ve bu güçlerin Suriye ile olan tarihsel ilişkilerine genel olarak bakmıştır. Son bölümde ise Suriye'de Arap baharı ve iktidar mücadelesinin geleceği hakkında çıkarımlarda bulunmuştur.

“KESER, A, &MERAL ,E, 2016, Türk hava sahasını ihlal eden Rus uçağının düşürülmesi: uluslararası anlaşmalar ve hukuk çerçevesinde bir inceleme” adlı makalesinde yazar Türkiye'nin Suriye uçağını düşürme gerekçelerini ve bunu uluslararası hukuka uygun olarak gerçekleştiğini hava sahasıyla ilgili düzenlemeleri temel alarak açıklamıştır.

1.5.4.Sınırın Fonksiyonlarını Ve Etki Modellerinin Belirlenmesinde Veri Sağlayan Uluslararası İlişkiler Ve Siyaset Bilimlerinin Yapmış Olduğu Diğer Çalışmalar

“KOYUNCU, A, A, 2013, Arap Baharında Suriye -Milliyetçilik Ve Ulus İnşası,” adlı kitabında yazar, Arap Baharının başlangıcından Suriye'ye sığırayana kadar ki süreci ve Suriye'ye olan etkisini ele almıştır.

“ÖZDEMİR. Ö, 2012, Baas Rejimi Döneminde Türkiye Suriye İlişkileri” adlı yüksek lisans tezinde yazar Baas ideolojisinin Türkiye ile Suriye arasındaki uluslararası ilişkilere olan etkisi üzerinde detaylı olarak durmuştur.

“ARSLAN, C (2008). Beşar Esad Dönemi Türkiye Suriye İlişkileri” adlı yüksek lisans tezinde yazar, Beşar Esad'ın hayatı ve Beşar Esad'ın yönetim algısı üzerinden Türkiye Suriye ilişkileri analiz edilmeye çalışılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

SURİYE’NİN TARİHSEL ARKA PLANI (1517-1945)

Tarihte 1925 yılına kadar Suriye adında bir devlet kurulmamıştır. Bu isim daha çok bir coğrafi bölgenin adı olarak kullanılmıştır. Örneğin ilk defa eski Yunanlılar “**Üç Kıtanın Buluştuğu Yer**”i anlatmak için bu ismi kullanmışlardır (Koyuncu,2013:103). Başka bir varsayıma göre Asurların ülkesine Yunanlılar tarafından “Asur” sözcüğü sonuna “y” eklenmek suretiyle “Asurya” denilmiştir. Yunanlıların kullandığı ve zaman içinde yaygınlık kazanan “ Asurya” ve “Asuryan” sözcükleri Aramca konuşan halkın diline girdiği zaman dil kurallarına göre bazı değişikliklere uğradı ve Asuroya şeklinde telaffuz edildi. Daha sonraki süreçte “A” harfi düşerek “suroya” (Süryani) şeklini almıştır (Yavuz, 2005:11). Başka bir rivayete göre Suriye adı Lübnan’ın “Sur” şehrinden türediği şeklindedir.

Suriye’ye çağlar içerisinde birçok farklı topluluklar hükmetmiştir. Bunlardan bir tanesi de Roma imparatorluğudur. Roma imparatorluğu M.S 3. yüzyılda Akdeniz’i çevreleyen havzalara hükmetmiştir. M.S. 4.ncü yüzyılda Roma imparatorluğu bölündükten sonra Suriye Doğu Romanın egemenliğine girmiş yaklaşık iki buçuk asır boyunca Romanın eyaleti olarak kalmıştır (Yavuz, 2005:18).

Bugünkü Suriye 20.yüzyılın başına kadar Lübnan, Ürdün, Filistin İsrail ve Irak’ın da bir kısmını içine alan bir coğrafi bölgeyi tanımlamak için kullanılmıştır (Koyuncu, 2013:103,Umar, 2003:1). Filistin, İsrail, Ürdün, Lübnan ve Irak’ın bir kısmını içine alan bu bölgeye “**Coğrafi Suriye**” ya da “**Büyük Suriye**” adı verilmiştir (Baktıaya, 2009:11). Suriye bölgesi İslam devleti himayesine girdikten sonra Müslümanlarca “**Bilad al Şam**” veya “**al-Şam**” olarak adlandırılmıştır.

Bunun yanına ek olarak Arap tarih kaynaklarında da bölge **Şam** ve **Dimaşk** olarak geçmiştir (Umar,2004:1). Bu süre zarfında Suriye birden fazla küçük devletçiklere bölünmüştür. Bizim çalışma sahamızdaki Suriye, Fransız mandası altında 25 yıl kaldıktan sonra bağımsızlığını 1946 yılında kazanan Suriye Arap Cumhuriyetinin Devlet sınırıdır. Suriye’nin tarihsel arka planı Osmanlı Himayesi altında Suriye (1517-1920), Fransız Mandası altında Suriye (1920-1946), Bağımsız Bir Devlet olarak Suriye (1946) olmak üzere üç bölüm şeklinde incelenmiştir.

2.1. Osmanlı Himayesi Altına Suriye (1517-1920)

Osmanlı devletinin doğu sınırını 1514'te Çaldıran Seferi ile çizilen Yavuz Sultan Selim daha sonra da 1516 yılında Memluk sultanlığına karşı yeni bir sefere çıkmıştır. Yunus Paşa komutasındaki Osmanlı kuvvetleri önce Halep'e girmiş olup, ardından da Hama, Humus ve Şam'ı ele geçirmiştir (Yavuz, 2005:45). Bu fetihlerden sonra 1517 yılında Ridaniye'de Mısır kuvvetleriyle savaşan Osmanlı ordusu Mısır kuvvetlerini yenerek Mısır'a girmiş ve Mısır ve Hicazı topraklarına katmıştır. Mısır'ı da topraklarına katarak Yavuz Sultan Selim Osmanlı devletinin 400 yıl hâkimiyet kurmuş olacağı Suriye topraklarındaki var olmanın temellerini atmıştır (Yavuz, 2005:45).

Bölge Osmanlı himayesine girdikten sonra dört ayrı eyalete ayrılmış olup, bu eyaletler Halep, Şam, Trablus Şam ve Sayda eyaletleridir. Osmanlı Devletinin 1699 Karlofça Antlaşmasıyla başladığı toprak kaybı zaman geçtikçe artmaya başlamış ve Osmanlı imparatorluğundaki milletler de isyan etmeye başlamışlardır. İsyân eden millerden birisi de Araplardır. Osmanlı Devleti Suriye topraklarındaki varlığını 1516 yılından 1918 yılına kadar 402 yıl devam ettirmiştir. Fransa ve İngiltere arasında 16 Mayıs 1916 tarihinde Sykes-Picot Antlaşmasına göre paylaşılan bölge daha sonra 1920 yılında San Remo konferansında da bu süreç uygulamaya konulmuştur.

Gittikçe gücünü kaybeden Osmanlı Devleti 1. Dünya savaşı sonrası batılı devletlerin kendi aralarında Ortadoğu bölgesini paylaşmaları sonucunda, Suriye bölgesinde 1920 yılında hâkimiyetini tamamen kaybetmiş ve bölgeyi İngiliz ve Fransız mandasına bırakmak zorunda kalmıştır. Bölge ile olan ilişkileri Fransa ve İngiltere üzerinden devam etmiştir. Örneğin Türkiye ile Suriye arasında ilk sınırın çizimi, Türkiye ile Fransa arasında 20 Ekim 1921 tarihinde imzalanan Ankara Antlaşmasına dayanır.

2.2. Fransız Mandası Altında Suriye (1916-1946)

16 Mayıs 1916 tarihinde Sykes- Picot Antlaşmasıyla bugünkü Ortadoğu topraklarını paylaşan İngiltere ve Fransa 24-26 Nisan 1920 tarihleri arasında yapılan San Remo Konferansında da paylaştıkları bölgeleri mandaları altına almışlardır. Örneğin Suriye, Irak ve Filistin’de “A” tipi manda idaresinin kurulmasını kararlaştırılmıştır. Suriye ve Lübnan Fransız mandasına verilirken Irak, Filistin ve Ürdün ise İngiliz mandasına bırakılmıştır (Umar, 2004:371).

San Remo Konferansı ile Filistin Suriye’den ayrılmıştır. Suriye, Filistin ve Lübnan mandaları 24 Temmuz 1922 tarihinde Milletler Cemiyeti tarafından resmi olarak tanınmıştır. Mandanın yürürlüğe girme tarihi ise 29 Eylül 1923’tür. Fransa Suriye’yi mandası altına aldıktan sonra çeşitli idari taksimata bölmüştür. Lübnan’da Büyük Lübnan Devleti, Lazkiye ve çevresinde Alevi Devleti, Cebel-i Druz’da da Dürzi Devleti Suriye’nin diğer kesimlerinde de Şam ve Halep Devletleri kurulmuştur. Kısa bir süre sonra Şam ve Halep devletleri Suriye Devleti adı altında 1925 yılında birleştirildi (Umar, 2004:455).

İlk başta Halep Devleti daha sonrada Suriye Devleti sınırlarına dâhil edilen İskenderun Sancağı 20 Ekim 1921 tarihinde imzalanan Ankara Antlaşmasına göre özerk bir yönetim haline getirildi. Fransa 1920 yılında San Remo Konferansı ile mandası altına aldığı Suriye’yi 1930’lu yılların ortalarına doğru İngiltere himayesi altındaki Irak’a kendini yönetme durumunu devretmesi üzerine ortaya çıkan durumdan dolayı Fransa mandası altında bulunan Suriye’ye bağımsızlığını vermek zorunda kalmıştır (Demir,2004:344). Fransa 1936 yılında mandası altında olan Suriye ve Lübnan’a bağımsızlığını vermiştir. Ancak Fransa Suriye topraklarını 17 Nisan 1946 tarihine kadar terk etmemiştir. 17 Nisan 1946 tarihinde Fransa Suriye’yi terk edene kadar Türkiye ile Suriye arasındaki diplomatik ilişkiler Fransa üzerinden yürümüştür. Fransa 25 yıl Suriye’de manda yönetimini sürdürmüştür.

2.3. Bağımsız Bir Devlet Olarak Suriye (1946....)

Osmanlı Devletinin dağılmasından sonra Ortadoğu'ya batılı devletler müdahale etmiş ve kendi istekleri doğrultusunda bölgeyi paylaşmışlardır. İngiltere ve Fransa, mandası altına aldıkları Ortadoğu devletlerini 1930'ların ortasından sonra dünyadaki siyasi konjonktör gereği Suriye'yi terk etmek zorunda kalmışlardır. Suriye 1920 yılından 1946 yılına kadar Fransız mandası altında kalmış olup, 17 Nisan 1946 tarihinde bağımsız bir devlet olarak dünya sahnesine çıkmıştır. Fransa Suriye'den çekildikten sonra Suriye Devletine sorunlar dolu bir devlet bırakmıştır (Özdemir, 2012, 33-50; Arslan, 2008: 16-22).

Suriye Devleti bağımsızlığını kazandıktan sonra dört farklı döneme ayrılabilir ve dönemleri şu şekilde sınıflandırabiliriz. Suriye'nin bağımsızlığını kazandığı 1946 yılından 1970 yılına kadarki dönemi birinci dönem, Hafız Esad'ın başa geçmesinden ölümüne kadarki dönemi (1970-2000) ikinci dönem, Beşar Esad'ın Devlet Başkanı olduktan sonrası ile Arap Baharı arasındaki dönemi (2000-2011) üçüncü dönem, Arap Baharı ve Sonrası ise Suriye için dördüncü dönem olarak değerlendirilebilir.

2.3.1. Birinci Dönem (1946-1970):

Bu dönem Suriye Devletinin siyasi tarihi açısından kaosun ve askeri darbelerinin de tarihidir. 1947 yılında bir yıl içerisinde üç farklı darbe gerçekleşmiştir. 1958 yılında Mısır ile Suriye'yi birleştiren Birleşik Arap Cumhuriyeti (BAC) girişimi kısa zamanda başarısızlığa uğramıştır. Suriye Devleti kuruluşundan 13 Kasım 1970'te Hafız Esad'ın yönetimi ele geçirene kadar askeri darbeler sonucu başa gelen başkanlar tarafından yönetilmiştir. 13 Kasım 1970 tarihinde en son darbeyi Hafız Esad yapmış ve 30 yıl boyunca Suriye'nin yönetimini elinde tutmuştur.

2.3.2. İkinci Dönem (1970-2000)

1970 yılında iktidarı ele geçiren Hafız Esad 10 Haziran 2000'de Lübnan Devlet Başkanı Emile Lahoud ile telefon görüşmesi yaparken kalp krizi geçirip ölene kadar Cumhurbaşkanı olarak Suriye'yi yönetmiştir. Darbeden sonra kendisini meşru kılmak için 1971 yılında referanduma gidip oyların 99,2 alarak Suriye Devlet Başkanı oldu. Daha sonraki seçimlerde 1978'de Mart seçimlerinde oyların 99,6'sını ve 1985 Şubat'ında 99,9'unu alarak devlet başkanlığını devam ettirdi. Çünkü Suriye'de seçime tek parti ve tek aday katılmaktadır (Özdemir, 2012, 33-50; Arslan, 2008: 16-22).

2.3.3. Üçüncü Dönem (2000-2010)

Hafız Esad, yerine hazırladığı oğlu Basil'in 1994 yılı Ocak ayında şüpheli bir trafik kazasında ölmesi üzerine Londra'da göz cerrahisi uzmanlığını almış olan ve sonra Şam'da askeri eğitim görmüş ikinci oğlu Beşar Esad'ı yönetim kademesinde aktif hale getirmeye başlamıştır. 10 Haziran 2000 tarihinde Hafız Esad vefat edince yerine ikinci oğlu olan Beşar Esad 11 Temmuz 2000 tarihinde yeni devlet başkanı olmuştur.

Beşar Esad'ın devlet başkanı olabilmesi için 40 olan devlet başkanı olma yaşı 34'e çekilmiş ve Beşar Esad Suriye Devletinin başına geçmiştir. Beşar Esad babasına göre daha ılımlı politikalar izlemiştir. 2000 yılından sonra Suriye'de çeşitli alanlarda reformlar yapılmaya başlanmış ve oğul Beşar Esad babasından farklı bir profil çizmiştir. Devletin yönünü batıya çevirmiş olup, dünyadaki uluslararası kuruluşlarla üyelik için çalışmalara başlamıştır.

2.3.4. Dördüncü Dönem (Arap Baharı ve sonrası)

2000 yılında yönetimi devralan Beşar Esad komşularıyla diplomatik ilişkilerinin seviyesini sürekli artırmış ve dost komşu ülkeler kazanmaya başlamıştır. Örneğin Türkiye Suriye diplomatik ilişkileri Beşar Esad döneminde en yüksek seviyede seyretmiştir. Fakat bu süre zarfında 2010 yılında Tunus'ta başlayan Arap Baharı, 2011 yılı Mart ayında Suriye'ye sıçramasıyla Suriye Devletinin devlet düzeni bozulmuş ve ilerleyen günlerde ülkede iç savaş çıkmıştır. 2011 yılında Arap Baharı ile başlayan Suriye iç savaşı hala devam etmektedir (Özdemir, 2012:33-50).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SINIR FONKSİYONLARI VE ETKİLEŞİM MODELLERİNE TEMEL OLMASI YÖNÜYLE GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE TÜRKİYE SURIYE İLİŞKİLERİ

3.1.TÜRKİYE – SURIYE İLİŞKİLERİ (1939-1970)

3.1.1.Hatay sorunu

Türkiye'nin güney sınırını teşkil eden Türkiye Suriye sınırı 20 Ekim 1921 tarihinde Fransa ile Türkiye arasında imzalanan Ankara Antlaşmasına göre çizilmiştir. Sınır çizilirken o zaman Fransa'nın nüfus bölgelerinden olan “**Sancak**” bölgesi bu sınırın dışında kalmıştır. Ankara Antlaşmasının 7. Maddesine göre İskenderun Sancağına özel bir idare şekli tanınmış olup, Türk milli kültürünün korunması her türlü kolaylıktan faydalanacakları ve Türk lisanının resmi dil olacağı açık bir şekilde belirtilmiştir (Demir, 2004:343).

Lozan Barış Konferansında da bu durum bir soruna yol açmamıştır. 1930'lu yılların ortalarında İngiltere himayesi altındaki Irak'a kendini yönetme durumunu devretmesi üzerine ortaya çıkan durum Fransa'ya sömürgesi altında olduğu Suriye'ye bağımsızlık vermeyi zorunlu kılmıştır (Demir, 2004:344). Fransa 1936 yılında mandası altında olan Suriye ve Lübnan'a bağımsızlığını vermiştir. 9 Eylül 1936 tarihinde Fransa Suriye ile yaptığı antlaşmada sancakla ilgili hiçbir madde bulunmaması Fransa'nın bölgedeki rolünün Suriye'ye devrettiği anlamına gelmektedir (Demir, 2004:345).

Fransa'nın bölgedeki rolünü Suriye'ye devretmesi ve sancakla ilgili maddenin bulunmaması 1936 yılında sancak krizini ortaya çıkarmıştır. Dönemin Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras 26 Eylül 1936 yılında Milletler Cemiyeti Konseyinde yaptığı konuşmada Fransa'nın Suriye ile yaptığı antlaşmanın benzerinin Sancak ile yapılmasını da istemiştir (Demir, 2004:347). Türkiye sorununun çözümü için Fransa'ya baskı yapmış olup, Fransa olayı Birleşmiş Milletlere taşıyarak burada çözülmesini önermiştir.

Milletler Cemiyeti Sancak sorununu 14-16 Aralık 1936 tarihleri arasında görüşmüş ve İsveçli temsilci Sandler'i 14 Aralık'ta raportörlüğe atayarak sancağa üç gözlemci görevlendirilmesine karar vermiştir (Demir, 2004:349). Sandler'in sancakta yaptığı görüşmeler ve incelemelerden sonra Milletler Cemiyeti'ne sunduğu rapor 27 Ocak 1937 tarihinde kabul edilmiştir.

Sandler raporuna göre: “ *Uzmanlar komitesince ayrı bir statü ve anayasa hazırlanacak olan sancak ayrı bir varlık olarak kabul edilecek, iç işlerinde bağımsız kalacak, dışişlerinde Suriye devletince yönetilecektir*” (Demir, 2004:350).

Milletler Cemiyeti Konseyi, 20 Şubat 1937 tarihinde Sandler ve ekibinin raporu çerçevesinde sancağın statü ve anayasasını hazırlamak üzere 5 kişilik bir uzman heyet oluşturulmasına karar vermiştir. Kurulan 5 kişilik uzman komite 15 Mayıs 1937 tarihinde sancağın statüsü, anayasası ve sınırlarını içeren raporunu hazırlanmıştır. Hazırlanan bu raporun milletler cemiyeti konseyinde kabul edilmesi üzerine 29 Mayıs 1937 oy birliği ile kabul edilmesinin ardından sancağın ‘**ayrı bir varlık**’ statüsü hukuken ve uluslararası platformlarda resmen tanınmıştır (Demir, 2004:351). Aynı gün Türkiye ile Fransa arasında yapılan görüşmeler sonucunda Hatay’ın toprak bütünlüğünü koruyan bir antlaşma imzalandı (Şahin, 2008:611). Daha sonra sancakta seçimler yapılmıştır.

Türkiye bu siyasi konjonktörü kendi lehine değerlendirmeye çalışmış ve özellikle Fransız işgali döneminde İskenderun Sancağı olarak adlandırılan Hatay’ın bağımsızlığı ve hatta Türkiye’ye bağlanması yönünde bir dış politika izlemiştir. Türkiye Cumhuriyeti Hatay’ın Türkiye’ye katılması için Fransa ile sürekli görüşmeler yapıyor lakin istediği sonucu alamıyordu.

“*Türk ve Fransızlar arasında Hatay üzerinde görüşmelerin devam ettiği sırada Avrupa’da savaş siyaseti başlamıştır. 15 Mart 1939’da Almanya Çekoslovakya’yı işgal etmiş, 7 Nisan 1939’da İtalya Arnavutluğu işgal etmiş ve Avrupa Siyasi konjonktürü değişmiştir. Avrupa’da olayların 1939 yılından itibaren savaşa doğru yön alması, Türk İngiliz ittifakının ilk adımlarının atılması ve batılıların barış cephesi çabaları dolayısıyla; Fransa Türkiye’nin ve Hataylıların isteklerini kabul etmek zorunda kalmıştır. Hatay’ın Türkiye’ye ilhaki hususunda iki devlet arasında 23 Haziran 1939’ da yapılan bir antlaşma ile Fransa Hatay’ın Türkiye’ye katılmasını kabul etmiştir. Buna karşılık Türkiye’de Suriye’nin bağımsızlık ve toprak bütünlüğüne saygı gösterecekti*” (Şahin, 2008:613).

Bu antlaşmanın ardından 18 Mayıs 1938 tarihinde Milletler Cemiyetinin belirttiği Hatay sınırları Türkiye Suriye sınırı olarak kabul edilmiştir. 29 Haziran 1939 tarihinde Hatay Devlet Meclisi Türkiye’ye katılma kararı alarak Hatay Devletine son vermiştir ve daha sonra Hatay çıkarları gözetilerek Hatay Vilayetinin Kurulmasına Dair Kanun ile merkezi Antakya olmak üzere Hatay Vilayeti adı ile Türkiye’nin bir vilayeti olmuştur (Demir, 2004:363, Şahin, 2008:613). Suriye Türkiye arasındaki

siyasi ilişkiler 1946'dan daha çok 1939 yılından sonra (Hatay'ın anavatana katılması) farklı bir boyut kazanmıştır. Bu durum Fransızların Suriye'den çekilmesinden sonra da devam etmiştir. Özellikle 1946-1998 yılları arasında Türkiye Suriye ilişkilerinde Hatay'ın önemli bir etkisinin olduğu bilinmektedir. Bu süreçler sonunda bir sorun biterken diğer bir sorun ortaya çıkmıştır. 1946 yılında Fransa'nın sömürgesinden kurtulan Suriye Hatay'ın Türkiye'ye katılmasıyla Türkiye'yi kendisine düşman ülke olarak görmeye başlamış ve bu durum 1998 yılında imzalanan Adana Mutabakatına kadar iki ülkenin siyasi ilişkilerinde önemli bir rol oynamıştır. Hatta daha sonraki zamanlarda Türkiye Suriye ilişkilerinde temel problemlerden biri olan su ve PKK sorununa kaynaklık etmiştir.

3.1 2.Uluslararası Örgütlere Bağlı Olarak Türkiye Suriye İlişkileri: NATO, Bağdat Paktı

Türkiye ile Suriye ilişkilerine baktığımızda ilişkileri etkileyen temel faktörlerden birisi de ülkelerin üye oldukları uluslararası siyasi paktlardır. Ülkelerin çıkarlarını farklı çokuluslu siyasi paktlarda aramaları iki ülkenin birbirilerine karşı olan algılarını da etkilemiştir. Çünkü bölgesel tehdit algılamaları bu siyasi paktlara üye olmasını etkilemiştir. Suriye'nin 2. Dünya Savaşı sonrası kurulması ve buna müteakiben soğuk savaş döneminin başlamasıyla iki kutuplu dünya algısının ortaya çıkışı, devletlerin bu kutuptaki konumlarına göre aldıkları pozisyonlar devlet ilişkilerinde temel rol oynamıştır.

Türkiye Suriye ilişkilerini etkileyen temel siyasi paktları düşündüğümüzde bu siyasi çok uluslu organizasyonlar NATO ve Bağdat Paktidir. 2. Dünya Savaşına müteakip dönemlerde Türkiye vatan savunması konusunda güvenli liman arayışı içine girmiştir. 1945-50 yıllarda NATO ile Türkiye'nin güvenlik politikaları örtüştü. 1949 yılında Sovyetler birliğinin atom bombasına sahip olduğunu duyurmasına müteakiben Amerika Birleşik Devletleri Sovyetlerin silahlanmasını engellemek için müttefik ülke arayışına girdi ve Sovyetlerin bu durumuna karşı koymak için Türkiye'den askeri üst talebinde bulundu.

Türkiye Amerika Birleşik Devletlerinin bu talebini ancak NATO'ya katılması durumunda kabul edeceğini ABD'ye bildirdi. Uluslararası konjonktör Türkiye'nin beklentileri doğrultusunda hareket etti ve Türkiye 18 Şubat 1952 tarihinde NATO'ya üye oldu (Küçükvatan, 2011:77-78). Bu kapsamda Adana'daki ABD askeri üstü incirlik açıldı. Türkiye'nin NATO'ya üye olması batı ile olan ilişkilerini artıracak fakat Arap dünyası ile arasına mesafe girmesine neden olacaktır. Çünkü Türkiye'nin NATO

gibi çok uluslu bir siyasi pakta üye olması batılı devletlerin özellikle ABD'nin Ortadoğu'ya hakim olmasını kolaylaştırırken, öte yandan SSCB'nin Ortadoğu'daki gücü zayıflatmış oluyordu. Mısır ve Suriye gibi Ortadoğu ülkeleri siyasi olarak SSBC ile ilişkilerini geliştirmiş olup, batı ülkelerini emperyalist güçler olarak gördükleri için SSBC daha çok yakınlaşmışlardır.

Türkiye, 1939 yılında Hatay'ı kendi topraklarına katması, 1948 yılında kurulan İsrail devletini tanıyan ilk Müslüman ülke olması sebebiyle Suriye tarafından düşman ülke olarak algılanmıştır. Bu sebepler Türkiye Suriye ilişkilerinin seviyesinin düşük seviyede devam etmesine neden olmuştur.

Yine Sovyetlerin sıcak denizlere inmesini engellemek için oluşturulan paktlardan bir diğeri ise Bağdat paktıdır. Pakt ilk başta Türkiye ile Pakistan arasındaki ikili antlaşma ile başlamış olup sonra Irak, İran ve İngiltere'nin katılımıyla Rusya'ya karşı bir savunma organizasyonu halini aldı (Küçükvatan, 2011:77). Bağdat Paktna Arap Devletlerinden istenilen düzeyde katılım olmamıştır. Mısır, Suudi Arabistan ve Suriye Pakta katılmayacaklarını ilan etmişlerdir. Hatay meselesi dolayısıyla Suriye, Mısır o dönemde Arap ülkeleri arasında lider konumunda gelmek istediği için ve Mısır, Irak'ın Bağdat Paktı ile Arap liderliği konusunda bir adım öne geçireceğini düşündüğü için pakta üye olmamıştır (Küçükvatan, 2011:78).

Ülkelerin bu tutumları devlet ilişkilerini uzun süre etkilemiş ve 2. Dünya Savaşının sonunda başlayan soğuk savaştan 1990 yılına kadar ki süreçte Türkiye ile Arap ülkeleri arasındaki ilişkileri bölge bazında kurulan çokuluslu örgütlere üye olup olmaması da etkilemiştir. Türkiye ile Arap ülkelerinin farklı kutuplarda yer almasının temel sebepleri Arap devletlerinin sömürgesi altında kaldıkları devletlerden dolayı batı ülkelerine olan bakışının değişimi ve 14 Mayıs 1948 tarihinde kurulan İsrail devletine karşı Türkiye'nin tavrıdır. Bunlara ek olarak Suriye'nin kendisini SSCB'ye yakın hissetmesinin çeşitli sebepleri mevcuttur. 1948 yılında İsrail Devleti kurulduktan sonra ABD'nin ve Türkiye'nin İsrail'e destek vermesi, Baas Partisi ideolojik olarak anti-emperyalist politikalar benimsemiş ve koyu Arap milliyetçiliği yapmıştır. Bununla birlikte sosyalist ve komünist sistemi benimsediğinden dolayı da Suriye, fikirsel temelde de SSCB'ye yakın olmuştur (Küçükvatan, 2011:37).

3.1.3. Türkiye Tarafından Mayınların Döşenmesi (1956-1959)

Suriye'nin bağımsızlığından sonra Türkiye ile Suriye ilişkileri güvensizlik temelde devam etti. İki ülkenin soğuk savaş dönemlerinde kendilerini farklı kutuplarda görmeleri iki ülkenin sınır güvenliğini de etkilemiştir. 1956 yılına kadar Türkiye Suriye kara sınırı boyunca mayınlı alanlar ve tel örgüleri görülmemektedir. 1953 yılında Mardin'in Kızıltepe ilçesinde gümrük koruma memurları ile kaçakçılar arasında çıkan çatışma sonucu iki devlet muhafızının hayatını yitirmesi üzerine dönemin Başbakanı Adnan Menderes'in talimatıyla temelde kaçakçılığı önlemek amacıyla Türkiye Suriye sınır bölgelerindeki sınır boyu illerinde sınır boyunca mayınların döşenmiştir (Benek&Şahap, 2015:467). Mayınlı ve tel örgülü alanlar 1956-1959 yılları arasında oluşturulmuştur.

Türkiye Suriye sınırında mayınlı alanların oluşturulması görünürde kaçakçılık faaliyetleriyle açıklanmasa da komşu iki ülkenin birbirlerine karşı olan güvensizliklerinin bir sonucudur. Özellikle bu tarihlerde iki ülkenin üye olduğu çokuluslu uluslararası kuruluşlara baktığımızda güvensizliğin temeli ortaya çıkmış olacaktır. 1952 yılında Türkiye'nin gerek NATO gerekse 1955 yılında Bağdat Paktına üye olması yani iki kutuplu soğuk savaşta (ABD –SSCB) ABD'nin tarafında yer alması, Suriye'nin de SSCB bloğunda yer alması ülkelerin sınır hattına yansımıştır. Mayınların döşendiği tarihlerde Türkiye Suriye diplomatik ilişkilerin olumsuz yönde tırmandığı görülmektedir. Soğuk savaşın etkisi kendisini doğrudan sınır bölgelerine döşenen mayınlarla ve tel örgülerle göstermiştir.

Türkiye kara sınırlarına baktığımızda mayınlı alanların büyük oranda Suriye, Irak ve İran sınırlarında olduğu görülür. Mayınların döşenmesini etkileyen temel unsur ülkelerin siyasi ilişkilerine bağlı olarak sınır güvenliğinin sağlanmasında yaşanan zorluklardır. Örneğin, İran ile ülkemiz arasındaki sınır, çoğu bölgelerde zor doğal arazi yapısına dayanmıştır. Van/Başkale ve Hakkâri/Yüksekova-Şemdinli bölgelerinde arazi yapısı geçişe uygun fakat sınır, sınır fiziki güvenlik sistemleriyle tesis edilemediği için o alanlara yasak geçişleri engellemek için mayınlar döşenmiştir. Yine Irak sınırında hassas ve kritik olan sınır bölgelerine 1992 yılından sonra sınırın bazı bölümleri mayınlanmıştır (Çakır & Ustaoglu,1998: 3-7). 877 km uzunluğundaki Türkiye Suriye sınırınının 536 km'lik bölümü sınır hattından itibaren 500 metre genişlikte sınır şeridi boyunca mayın döşenmiştir.

Mayınlanan sınır illeri Hatay, Kilis, Gaziantep, Şanlıurfa, Mardin ve Şırnak illeridir. Bu illerde toplam mayınlanan alan Kıbrıs adasının iki katı büyüklüğündedir. Türkiye 6 Nisan 2001’de Ottawa Antlaşmasına katılma sürecini başlamış ve 12 Mart 2003 tarihinde TBMM’de kabul edilmiştir. Bakanlar Kurulunun (59. Hükümet) 28 Mart 2003 ve 2003/5427 Sayılı Kararı ile Sözleşme onaylanmıştır. Sözleşme Türkiye açısından 1 Mart 2004’de yürürlüğe girmiştir(Benek&Şahap,2015:468). Bu sözleşmeye dayanarak mayınlı alanların temizlenmesi gündeme gelmiş ve mayınlı alanların temizlenmesi iki ülkenin ilişkilerinin normalleştiği bir dönemde ilişkilerin daha da iyileşmesi için bir engelin daha kaldırıldığını devlet yöneticileri düşünmüştür. Bu mayınlı alanların kaldırılması uluslararası normlar çerçevesinde zorunlu olarak yapılmıştır. Daha öncede belirtildiği üzere 1990 yılı sonrası sınırlarda yaşayan insanların kaynaşması, iletişim kurması ve birlikte var olması eski sınır algısının değişmesine bağlı olarak mayınlı alanlar temizlenmiştir. Fakat 2010 yılında başlayan Arap Baharıyla birlikte mayınların yerin blok duvarlar almaya başlamış hatta sınırın büyük bölümüne blok duvarlar yerleştirilmiştir.

3.2.TÜRKİYE – SURIYE İLİŞKİLERİ (1970-1998)

3.2.1.Türkiye ve Suriye Devletlerinin İdeolojik Alt Yapısı

Suriye Devleti kuruluşundan 1970 yılına kadar askeri darbelerle dolu bir dönem geçirmiştir. 1970’li yılların başında darbe sonucu başa gelen Hafız Esad ülke yönetimini ele geçirmiştir. Hafız Esad başa geldiği günden beri temelde Hatay meselesinden dolayı Türkiye’yi düşman bir ülke olarak görmüştür. Hafız Esad başa geldiği ilk günden beri büyük Suriye hayalini gerçekleştirmek için Hatay meselesinden dolayı Türkiye’yi daima düşman ülke olarak Suriye vatandaşına göstermiş ve bunun üzerinde siyasi emellerini gerçekleştirmeye çalışmıştır.

Hafız Esad’ın Alevi (Nusayri) bir ailenin çocuğu olması ve yüzde 90 Müslüman olan bir ülkede yüzde 10’luk dilime sahip olan bir azınlığın ülkeyi diktatörlükle yönetmeye kalkması Türkiye Suriye ilişkilerini etkileyen sebeplerden biridir. Yöneticilerinin ideolojileri doğrultusunda Türkiye ve Suriye devleti farklı çokuluslu örgütlere üye olmuştur. Örneğin SSCB’nin Ortadoğu’ya hakim olmasını önlemek için Türkiye NATO ve Bağdat Paktına üye olması, Suriye’nin ise tarihi geçmişteki acı tecrübeleri ve SSCB’ye olan ideolojik yakınlığı Sovyet birliğine yakın olmasına neden olmuştur.

2. Dünya Savaşı’ndan sonra başlayan soğuk savaş esnasında iki ülkenin ideolojik yapısı ülkelerin farklı bloklarda yer almasına neden olmuştur. Türkiye devlet çıkarlarını batı ile iyi ilişkiler kurarak geliştirmeye çalışırken, Suriye ise batıyı düşman ülkeler olarak görmüştür. 1989 yılından sonra soğuk savaşın sona ermesiyle Suriye batıya yakınlaşmaya başlamıştır. Devlet çıkarlarını batı bloklarında aramaya başlamıştır. Hatta körfez savaşı sırasında Saddam Hüseyin’in yanında değil de ABD’nin oluşturduğu blokta yer almıştır.

Devletlerin benimsediği ideolojik bakışlar üye olduğu uluslararası örgütleri de etkilemiştir. Suriye temelde komünizm etkisi altında devlet yönetimini devam ettirirken Türkiye batı ile uyumlu politikalar benimsemiştir. Soğuk savaş sonrası ülke ilişkileri ideolojiden çok ulus çıkarları üzerine inşa edilmiştir. 2000 yılından sonra Türkiye Suriye ilişkilerine baktığımızda bu durum açık şekilde görülmektedir.

3.2.2. GAP Projesinin Ortaya Çıkardığı İki Temel Sorun: Su ve Terör Sorunu

Türkiye ile Suriye arasındaki en önemli sorunlardan birisi de hiç şüphe yoktur ki sınır aşan ırmaklardan kaynaklanan su sorunudur. Türkiye Cumhuriyeti GAP projesiyle Fırat ve Dicle sularını daha verimli kullanmayı düşünürken Suriye ve Irak için bu durum rahatsızlık yaratmıştır. Suriye'nin Asi Nehri için uyguladığı politikalar da Türkiye Cumhuriyeti tarafından memnuniyetsizlikle karşılanmıştır.

Su, Türkiye ile Suriye arasında 1960'lı yıllara kadar siyasi bir sorun oluşturmamıştır. Fırat ırmağının yukarı çığırında yer alan Türkiye ile orta ve aşağı çığırına hakim olan Suriye arasında ilk su krizi Türkiye'nin Keban Barajına, Suriye'nin de Tabka Barajı inşaatına başlamasıyla ortaya çıkmıştır. Çünkü iki devlette Fırat suyunu kalkınma projesi kaynağı olarak görmüşlerdir. 1970'li yılların ortalarında Suriye ve Türkiye'nin barajlarını tamamlamaları Fırat suyunun kullanımına ilişkin sorunları ortaya çıkarmıştır (Gündoğdu, 2011:82-85).

Keban ve Karakaya Barajlarının tamamlanmasından sonra Türkiye Cumhuriyeti aşağı Fırat su projelerini gerçekleştirmeye karar vermiş ve projenin bel kemiğini oluşturan Atatürk Barajı inşaatına 1980 yılında, Urfa tünelleri inşaatına ise 1987 yılında başlanmıştır. Türkiye'nin Keban ve Karakaya Barajı inşaatıyla başlayan kısa vadeli sorunlar aşağı Fırat su projeleriyle kendini uzun vadeli su sorunlarına bırakmıştır.

Fırat ve Dicle Nehirlerinin yanına ek olarak Asi Nehrinin suyunun kullanımı da iki ülke arasında dönem dönem sorun olmuştur. Suriye bağımsızlığından 2000 yılların başına kadar Hatay'ı kendi toprakları olarak görmüş ve Asi Nehri de bu çerçevede değerlendirmiştir. Türkiye'ye Fırat Nehri suyunun kullanımı konusunda sorumsuz davrandığını düşünen Suriye konu Asi Nehri suyunun kullanımına gelince böyle bir sorunun varlığını bile kabullenmek istememiştir.

Asi Nehri Lübnan dağlarından doğar ve Türkiye (Hatay) üzerinden geçerek Akdeniz'e dökülür. Nehrin uzunluğu yaklaşık olarak 248 km olup, bunun 40 km Lübnan, 120 km Suriye, 80 km ise Türkiye toprakları üzerindedir. Asi Nehrinin kullanımı iki ülke için zaman zaman sorun oluşturmaktadır. Özellikle yaz aylarında Suriye rejimi aşağı çığırındaki Türkiye'ye yeterli miktarda su akıtmadığı için Amik Ovasındaki tarım alanlarını sulamak için yeterli su bulunamamakta, kışın ise Suriye baraj kapaklarını açmasından dolayı gereğinden fazla suyun Asi Nehri yatağına bırakması Amik ovasındaki tarım alanları su altında kalmasına neden olmaktadır.

Türkiye'nin GAP projelerine bağlı olarak gerçekleştirdiği baraj ve su tünelleri Suriye'yi iyice rahatsız etmeye başlamıştır. 1980 yılında Atatürk Barajını yapmaya başlamasıyla Suriye çözümün terör örgütleriyle Türkiye'yi tehdit ederek çözeceğini düşünmüş ve 1980'li yıllardan itibaren PKK terör örgütüne destek vererek Türkiye'ye karşı koz olarak kullanmaya çalışmıştır (Gündoğdu:2011:110). 1990'lı yıllarda artan terör olayları dolayısıyla Türkiye Suriye'ye teröre örgütlerine verdiği destekten vazgeçmesini iletmış olup bu durum iki ülke arasında ciddi krizlere bile neden olmuştur. 1996 yılında Türkiye Suriye ile üst düzey ilişkilerini kesmiş ve iki ülke savaşın eşiğine bile gelmiştir (Gündoğdu,2011:113).

Gerginleşen Türkiye Suriye ilişkileri 1998 yılında imzalanan Adana Mutabakatıyla yumuşamış ve Suriye PKK terör örgütüne desteğini kestiğini Adana Mutabakatıyla resmileştirmiştir. Temelde GAP projesiyle başlayan su sorunu ve buna bağlı ortaya çıkan PKK terör örgütü sorunu, 1998 sonrası iki ülke arasında gelişen diplomatik ilişkilerle kısmen aşılmıştır. Yine 2002 yılında AKP hükümetinin iktidarı devralması ve komşularla sıfır sorun politikasına bağlı olarak komşu ülkeler arasında zamanla sorun olarak algılanan problemler 2002 sonrası problem olmaktan çıkmıştır. 2011 yılında Asi Nehri dostluk barajının temellerinin atılması bunun örneğidir.

3.3.TÜRKİYE – SURİYE İLİŞKİLERİ (1998-2011)

3.3.1. 20 Ekim 1998 Adana Mutabakatı ve Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in Suriye ziyareti

Suriye'nin kuruluşundan Adana Mutabakatına kadarki süreç içerisinde Türkiye ve Suriye'nin diplomatik ilişkileri istenilen düzeyde olmamıştır. İki devlet ilişkisinin istenilen düzeyde olmamasının çeşitli nedenleri vardır.

Sayın: *“Türkiye’ye göre Suriye, teröre ev sahipliği yaptığı, su kaynaklarının paylaşımında sorun çıkardığı ve coğrafik olarak Türk toprak bütünlüğüne müdahalede bulunduğu için düşman ülke iken, Suriye’ye göre de Türkiye, su kaynaklarını adil paylaşmadığı, Batı’nın destekçisi olduğu, kendi toprakları (Hatay) üzerinde hak iddia ettiği için düşmandı”* (<http://www.yusufsayin.com.tr>).

Yukarıda ifade edilen algı iki ülkenin ilişkilerini olumsuz yönde etkilemiş olup diğer sorunlarda bu algıların üzerine inşa edilmiştir. Türkiye ile Suriye arasında ilişkilerin düşük düzeyde seyretmesini etkileyen temel sebepler Hatay’ın anavatana katılması, üye oldukları siyasi paktlar, su ve terör gibi çeşitli sebeplerdir. Özellikle 1990 yılında tırmanan terör dolayısıyla Türkiye Suriye ilişkileri iyice gerilmiştir (<http://harunayanoglu.blogspot.com.tr>, Duran, 2011:508). Bu gerginliğin ardından Mısır Devlet Başkanı Hüsnü Mübarek 4 Ekim 1998 tarihinde Şam’a giderek Ankara’nın taleplerini Şam yönetimine iletmiştir. Mısır Devlet Başkanına Türkiye yöneticileri Suriye’nin teröre verdiği desteğini kesin belgelerle anlatılmış ve ikna etmiştir. Türkiye’nin kararlı tutumu haklı gerekçeleri ve jeopolitik gücü Suriye üzerinde etkili olmuştur (<http://harunayanoglu.blogspot.com.tr>).

İki ülkede sorunu çözmek için yüksek yetkilerle donatıldığı iki heyeti Adana’ya göndermiştir. Toplantıya Adana polis evi ev sahipliği yapmıştır. Türk tarafının yetkili İsmi Dışişleri Müsteşar Yardımcısı Uğur Ziyal, Suriye tarafının yetkilisi ise Suriye Siyasi Güvenlik Başkanı Tümgeneral Adnan Badr Al-Hasan idi. Toplam 1.5 saat sürmüş olup 20 yıldır PKK’ya destek veren Esad rejimi PKK’ya verdiği desteği kesmeyi taahhüt etmiştir. Mutabakat büyük oranda PKK terör örgütünün Suriye’deki her türlü faaliyetini durdurma temelinde yürümüş olup, bunun yanında üst düzey güvenlik yetkilileri arasında doğrudan bağlantı kurulmasını öngörerek iki ülke arasındaki güven bağlarının artırılmasına kapı açmıştır. Toplantı sonunda Türkiye istediği başarıyı sağlamıştır.

20 Ekim 1998 tarihinde imzalanan bu mutabakat Türkiye Suriye ilişkilerinde bir dönüm noktası olmuştur. 20 Ekim 1998 tarihinde imzalanan Adana Mutabakatından sonra Türkiye Suriye ilişkileri normalleşmeye başlamıştır. Bu tarihten 2011 Arap Baharının Suriye'yi etkilemesine kadar, Türkiye Suriye arasındaki diplomatik ilişkileri iki devletin kuruluş tarihinden bu tarafa en yüksek seviyede ulaştırmıştır. 10 Haziran 2000 tarihinde Suriye Devlet Başkanı Hafız Esad'ın vefatı üzerine Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in cenaze törenine katılması iki devlet arasında güvene dayalı ilişkilerin ortaya çıkmasında önemli bir rol oynamıştır (Duran, 2011:510).

Bu karşılıklı güvene dayalı ilişki ortaya çıkmaya başlaması iki ülke arasında Cumhurbaşkanı, Başbakan, Bakan ve diğer düzeylerde karşılıklı ziyaret ve temasları da artırmıştır. Öncelikle Ahmet Necdet Sezer'in jestine karşılık ilk olarak Suriye Devlet Başkan yardımcısı Abdulhalim Haddam iki ülkenin ilişkilerinin daha iyi seviyeye gelmesi için Türkiye'ye gelmiştir.

Bunun arkasından 2004 yılında ABD olası Suriye müdahalesine karşılık Beşar Esad ilk Türkiye ziyaretini gerçekleştirmiş ve bu durumda olumlu karşılanmıştır. 1946 yılından beri Suriye Devlet Başkanı düzeyinde ilk ziyaret olması sebebiyle tarihsel bir anlam ifade etmektedir. Yine aynı yıl içerisinde Türkiye'nin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan iki günlük Suriye ziyareti gerçekleştirmiştir. 1998 den sonra görüldüğü üzere diplomatik ilişkiler beklenen düzeye gelmiştir. Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in Suriye ziyareti ilişkilerin normalleşme sürecinde bir çekirdek vazifesi gördüğünü söyleyebiliriz.

3.3.2. Irak'ın İşgali

Suriye'nin Irak işgali öncesinde Amerika Birleşik devletleriyle olan ilişkisine genel olarak baktığımızda iki ülkenin de öncelikle ilişkileri pragmatik bir anlayışla devam ettiği görülmektedir. Suriye 1991 yılındaki körfez savaşı esnasında ABD'nin yanında yer alması Suriye ABD ilişkilerinde önemli bir dönüm noktası olmuştur. 11 Eylül 2001 tarihinde Dünya Ticaret Merkezine ve Pentagon'a yapılan saldırıdan sonra ABD'nin “**Teröre Karşı Küresel Mücadele**” anlayışını Suriye destekleyerek ABD'ye destek vermiştir. Bu durum iki devletin daha da yakınlaşmasına neden olmuştur.

2003 yılının başlarında ABD'nin Irak'ı işgal etmesiyle birlikte Suriye ABD ilişkileri değişmeye başlamıştır (Mercan, 2011:75-76). Çünkü Beşar Esad'ın babası Hafız Esad Saddam Hüseyin'in Kuveyt'i işgaline karşı çıkmış ve bu sürecin arkasından meydana gelen körfez savaşında ABD'nin yanında yer alarak koalisyon güçleri içine katılmıştı. Irak savaşında oğul Esad'ın beklenen aksine ABD'nin yanında yer almayıp Irak'ı desteklemesi iki devlet arasındaki ilişkilerin gerilmesine neden olmuştur.

1 Mart 2003 tarihinde Şam el-Şeyh'de gerçekleşen 15. Olağan Arap Liderleri Zirvesi'nde Beşar Esad: “*Irak'ta yaşananlara vurgu yaparak Irak'ın tüm Arapların davası olduğunu ve birlikte direnişe destek vermeleri ve Irak'ın kurtulması için ellerinden geleni yapmaları gerektiğini*” ifade etti (Mercan, 2011:75).

Yine Beşar Esad Suriye Halk Meclisi'nde yaptığı konuşmasında “*Tarihi bir dönemden geçtiklerini, Iraklı kardeşlerine destek olmaları ve Amerikan'ın bu saldırgan tavrından vazgeçmesi için gayret göstermeleri gerektiğini ve bunun tüm Arap halkları üzerine bir vazife olduğunu*” ifade etmişti (Mercan, 2011:78).

2000 yılların başında iki devlet arasında başlayan gerilimler Amerika Birleşik Devletlerinin Suriye'ye teröre destek veriyor gerekçesiyle ekonomik yaptırımlar uygulamasına kadar gitmiştir. Gerilen bu ilişkiler sonrasında Suriye kendisine dost arayışına girmiş olup bunun için en makul ilişkiler kuracağı sınır komşusu Türkiye olduğunu düşünmüştür. Bu yaşanan olaylar Türkiye ve Suriye'yi birbirine daha da yakınlaştırmıştır

3.3.3. Türkiye- Suriye Arasında Vize Uygulamasının Kaldırılması

1998 yılında imzalanan Adana Mutabakatı ve sonrasında Türkiye ile Suriye ilişkileriyle başlayan ılımlı süreç, Irak'ın işgali ile başlayan ABD – Suriye geriliminin bir sonucu olan, Suriye'nin kendine müttefik arayışı neticesinde Türkiye Suriye arasında yeni bir dönemin kapılarını açtı. 16 Eylül 2009 tarihinde Cumhurbaşkanı Beşar Esad'ın Türkiye'ye ziyaretinde Türkiye–Suriye Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi'nin kurulması kararlaştırılmıştır. Öte yandan aynı gün iki ülke arasında Suriye ve Türkiye Dışişleri Bakanları, Türkiye ile Suriye arasındaki vizeleri kaldıran anlaşmayı imzalanmıştır (Kınalıtopuk, 2014:23).

Dışişleri Bakanlığı : *“18 Eylül 2009 tarihinden itibaren, resmi (diplomatik-hizmet-hususi) ve umuma mahsus pasaport hamili Suriye vatandaşlarının ülkemize yapacakları 180 gün içinde 90 günü aşmayan seyahatleri için vize istenmemesi konusunda sınır makamlarımıza gerekli talimatların gönderilmesi sağlanmıştır. Suriye tarafı ise, 17 Eylül 2009 tarihi itibarıyla sınır kapılarında Türk vatandaşlarına 3 ayı geçmeyen turistik seyahatleri için harçsız vize düzenlemeye başlamıştır”* şeklinde iki ülke arasında yapılan vize anlaşmasını kamuoyuna duyurmuştur (<http://www.mfa.gov.tr/eylul.tr.mfa>).

Bu gelişmeyi dönemin Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu şu şekilde yorumlamıştır. Davutoğlu: *“İki ülke arasındaki ilişkiler bölgemizde örnek bir komşuluk ilişkisine dönüşmektedir. Alınan karar iki ülke arasındaki karşılıklı güvenin bir göstergesidir. Gelecek nesillere büyük bir hediyedir. Bizim halklarımız asırlar boyunca iç içe yaşamışlardır ve ortak bir tarihleri vardır. Kısa bir fetret döneminden sonra halklarımızı yeniden kaynaştıracağız Böylece halklarımızı iki ülkeyi kendi ülkeleri gibi, hiçbir engel olmadan ziyaret edebilecekler.*

Kardeş Suriye halkına seslenmek istiyorum. Türkiye sizin ikinci ülkenizdir. Türk halkı vizesiz bir şekilde sizlere kucaklarını açmaktadır. Halklarımızın kardeşliği iki ülkenin oluşturacağı ortak kabineyle siyasi düzeye ulaştırılmıştır. İnşallah gelecek iki ülke ve bölgemiz için daha parlak olacaktır” ifadelerini kullanmıştır (Kınalıtopuk, 2014:23-24).

İki ülke arasındaki diplomatik ilişkilere bağlı olarak ticaret, ekonomi ve turizm gibi alanlarda gelişmeler olmuştur. bu süreçte özellikle Gaziantep, Antakya gibi Sınır bölgelerindeki şehirlerde alışveriş merkezleri kendisini göstermeye başlamış ve şehirlerde ticari canlılık artmaya başlamıştır. İki ülke arasındaki insan akışkanlığının

boyu artmıştır. Vizesiz geçiş dolayısıyla iki komşu ülkedeki insanlar turizm amaçlı birbirilerini ziyaret etmeye başlamış ve bu sayı her geçen gün artmıştır.

3.3.4. Türkiye- Suriye Ortak Bakanlar Kurulu Toplantısı

Suriye ile gelişen diplomatik ilişkiler kısa sürede iki ülke arasında ortak bakanlar kurulunun toplanmasına kadar üst düzeye çıkmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı iki ülke arasındaki diplomatik ilişkilerin gelmiş olduğu durumu ortak Bakanlar Kurulu toplantısında şu şekilde ifade ediyor.

Dışişleri Bakanlığı: “22-23 Aralık 2009 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti ile Suriye Arap Cumhuriyeti Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi Birinci Toplantısı Ortak Bildirisi, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Suriye Arap Cumhuriyeti Hükümeti arasında her iki ülkeyi ilgilendiren birçok alanda mevcut işbirliğinin geliştirilmesi ve pekiştirilmesi amacıyla uzun vadeli stratejik ortaklık kurulması konusunda varılan mutabakata dayanarak yapılmıştır.

Her iki ülkenin halkları arasındaki kültürel ve sosyal bağlar ile dayanışmanın ortak tarih, kültür ve iyi komşuluk ilişkileri temelinde geliştirilmesi amacıyla, Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu ile Suriye Arap Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Velid Mualllem arasında 16 Eylül 2009 tarihinde imzalanmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti ile Suriye Arap Cumhuriyeti Arasında Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi” kurulmasına ilişkin Ortak Siyasi Bildirge uyarınca, Suriye Arap Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Sayın Beşar Esad’ın 16 Eylül 2009 tarihinde Türkiye’yi ziyareti sırasında varılan mutabakatın uygulamaya konulması kararlaştırılmıştır.

Bu amaçla 12-13 Ekim 2009 tarihlerinde Halep ve Gaziantep’te yapılan Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi Bakanlar Birinci Toplantısı’nın tavsiye kararları temelinde, tüm alanlardaki mevcut işbirliğini ilerletmeyi ve geliştirmeyi sürdürmek kararlılığıyla, ikili ilişkileri stratejik bir temelde güçlendirmek ve birçok ikili ve bölgesel konuda ortak vizyonlarını gerçekleştirmek hedefiyle, Türkiye Cumhuriyeti ile Suriye Arap Cumhuriyeti Arasında Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi Birinci Toplantısı, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Sayın Recep Tayyip Erdoğan ile Suriye Arap Cumhuriyeti Başbakanı Muhammed Naci Otri’nin eşbaşkanlığında 22-23 Aralık 2009 tarihlerinde Şam’da gerçekleştirilmiştir” (<http://www.mfa.gov.tr>). Bu ortak bakanlar kurulunda 50 adet antlaşma ve mutabakat imzalanmış ve imzalan bu antlaşmalar şu konuları içermektedir.

3.3.5. Türkiye-Suriye Dostluk Barajı

Türkiye ile Suriye arasındaki diplomatik ilişkilerin gelişmesine bağlı olarak zaman zaman iki ülke arasında sorun olan Asi Nehri suyunun kullanımını zamanla sorun olmaktan çıkmıştır. Temelleri 6 Şubat 2011 tarihinde atılmış olan Asi Dostluk Barajı iki ülke arasında sorun oluşturan bir etken olmaktan çıkmış, iki sınırdaş ülke olan Türkiye ile Suriye arasındaki ilişkileri geliştiren bir etken olmuştur. Yapılan Asi Dostlu Barajı ile birlikte Asi Nehri suyunun daha yönetilebilir bir şekilde kullanılmasını öngörülmüştür. Bunların dışında sınırı, sınır peyzajını ve fonksiyonlarını doğrudan ilgilendiren mutabakat zabıtlarını da görmek mümkündür. Bunlardan ilki sınır kapılarının ortak kullanımına dair mutabakat olup, ikincisi Asi ırmağı üzerinde ortak bir baraj inşasını içeren mutabakattır. Eğer gerçekleşseydi günümüzde daha çok sınırı temsil eden ırmak ve dolayısıyla ayırdığı, legal olarak birleştirici bir rolü üstlenmiş olacaktı. Ortak bakanlar kurulunda imzalanan 50 antlaşma mutabakatı incelendiğinde bu derece geniş kapsamlı bir düzeyde yakın ilişkilerin tesis edilmesi iki ülke arasındaki ekonomik, siyasal ve sosyal tüm ilişkileri ilgilendirdiği görülür. Türkiye –Suriye arasındaki sınırın fonksiyonlarına olumlu bir bir şekilde yansyacaktı. Nitekim bu süreçte bunun en iyi yansıdığı yerlerden biri yayladağı sınır kapısı olup, gerek kapı gerekse kapıyı Antakya'ya bağlayan karayolunun bu yönde artırılma eğilimine girildiği gözlemlenmiştir. Yine bu dönemde sınırdaki (Hatay) insan akışkanlığı artmış, Antakya, İskenderun gibi merkezlere yönelik hafta sonu alışveriş turizmi yoğunlaşmıştır.

4.4.ARAP BAHARI⁴ VE SONRASI İLİŞKİLER (2011 ve Sonrası)

Üniversite mezunu ve işsiz olan Tunuslu Muhammet Bouazizi isimli bir seyyar satıcı polisler tarafından tutuklanmış ve tezgâhına el konulmuştur. Bu olayın ardından 17 Aralık 2010 tarihinde Muhammet Bouazizi, Sidi Buzid şehrinin valilik binası önünde kendisini yakmasıyla Arap Baharı olarak kavramsallaştırılan sürecinin fitilini ateşlemiş oldu. Cumhurbaşkanı Zeynel Abidin bin Ali 11 Ocak 2011 tarihinde ülkeyi terk etmiş ve Suudi Arabistan'a kaçmıştır. Cumhurbaşkanı'nın ülkeyi terk etmesiyle daha alevlenen Arap Baharı kısa zamanda domino etkisi yaratarak Ortadoğu ülkelerinin bir kısmına yayılmıştır. Tunus'da başlayan bu süreç kendisini 25 Ocak 2011 tarihinde Mısırda gösterilerle kendisini göstermiş ve Hüsnü Mübareğin 11 Şubat'ta görevi askeriye devredene kadar devam etmiştir. Tunus ve Mısır'da başarıya ulaşan Arap Baharı daha sonra 15 Şubat 2011 tarihinde Libya'ya sıçramış ve NATO'nun müdahalesiyle burada da yönetimin değişmesine neden oldu..

Arap Baharının meydana geldiği diğer bir Ortadoğu ülkesi de Suriye'dir. Olayların başlaması diğer yerlerde olduğundan farklı değildir. Suriye'nin Dera kentinden çocukların rejim aleyhinde duvarlara yazılar yazması sonucu tutuklanmış ve tutuklanan çocukları almaya giden ailelere polislerin tavrı Dera kentinde protestolara neden olmuş ve Arap Baharı bu olaydan sonra Suriye'de ortaya çıkmaya başlamıştır. Arap Baharı başladıktan kısa süre sonra Suriye'nin çeşitli vilayetlerinde protestolar artmış ve Suriye'de iç savaş başlamıştır. Arap Baharının başlaması Türkiye Suriye diplomatik ilişkilerini de etkilemiştir. 1998 sonrası sürekli ilerleme kaydeden Türkiye Suriye ilişkileri Arap Baharıyla birlikte yönünü değiştirmiş ve ivme kaybetmeye başlamıştır. Bu bölümde Arap Baharı sonrası Türkiye Suriye ilişkilerini etkileyen bazı olaylar analiz edilmiştir.

⁴ Tunus, Mısır, Libya, Suriye, Bahreyn, Cezayir, Ürdün ve Yemen'de büyük çapta; Moritanya, Suudi Arabistan, Umman, Irak, Lübnan ve Fas'ta küçük çapta olmak üzere tüm Arap Dünyasında başgösteren mitingler, protestolar, halk ayaklanmaları ve silahlı çatışmalardır (<https://www.ihh.org.tr>).

4.4.1.Hule Katliamı ve Türkiye'nin Tepkisi

25 Mayıs 2012 tarihinde Humus yakınlarındaki Hule' de gerçekleşmiştir. 110 kişinin hayatını kaybettiği bu olaydan sonra başta Türkiye olmak üzere birçok batılı ülke Suriye ile diplomatik ilişkilerini kestiğini bildirmiştir. Birleşmiş Milletler bölge ile ilgili rapor hazırlayarak 80 kişinin bomba ile 20 kişinin de ateşli silahla yakından taranarak öldürüldüğünü açıklamıştır (Kınalıtopuk, 214:48). Hule olayından sonra Arap Baharıyla başlayan gergin süreç giderek daha da belirginleşmiş ve diplomatik ilişkiler ibrenin aksine hareket etmeye başlamıştır (Kınalıtopuk, 214:48).

4.4.2. Türkiye Uçağının Düşürülmesi

Arap Baharı sonrası Türkiye Suriye arasındaki gergin diplomatik ilişkinin bir yansıması olarak TSK bünyesinde bulunan RF-4E '**Phantom**' keşif uçağı 22 Haziran 2012 tarihinde Suriye tarafından uyarı yapılmaksızın düşürülmüştür. Türk Hava Kuvvetleri'ne ait savaş uçağının Suriye karasularına düşmesi, 1989 yılında Suriye ile yaşanan uçak düşürme krizini akıllara getirmiştir. 21 Ekim 1989'da meydana gelen olayda Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü'ne ait BN-2A-3 Islander tipi çift motorlu uçak, Suriye sınırında kadastro çalışmaları yapmak üzere kalktıktan sonra Suriye Hava Kuvvetleri'ne ait 2 Mig-21 savaş uçağı tarafından ateş açılarak düşürülmüştür (<http://www.haberler.com/>).

Uçak düşürüldükten kısa süre sonra NATO ülkesi olan Türkiye NATO'nun 4⁵. Maddesi gereği toplanmasını talep etmiştir. Türkiye'nin bu çağrısı uluslararası camiada kısa sürede yankı bulmuş olup, ABD ve NATO Suriye'ye uygulanan yaptırımların genişleyeceğini açıklamışlardır (Kınalıtopuk, 2014:49).

Yaşanan uçak krizinin arkasından Türkiye Suriye'ye karşı olan angajman kurallarını değiştirmiş ve değişen angajman kurallarıyla Türkiye Suriye sınırında askeri hareketlilik yaşanmış ve gerekli hazırlıklar yapılmıştır. Arap Baharı ve sonrasında Türkiye Suriye ilişkileri 2011 Mart ayından sonra sürekli gerilmiş iki ülke savaşın eşiğine gelmiştir. Bu durumda doğal olarak 877 km'lik sınır komşusu olduğu Suriye ile Türkiye sınır hattında kendisini göstermiştir.

⁵ Bir üye ülkenin ulusal güvenliği, sınır bütünlüğü ya da bağımsızlığının tehlike altına girmesi halinde istişareler için diğer üye ülkeleri toplantıya çağırabilmesi

4.4.3. Akçakale'ye Düşen Top Mermisi

Şanlıurfa'nın Akçakale ilçesine Suriye'nin Rakka kentine bağlı Tel Abyad ilçesinden 3 Ekim 2012 tarihinde atılan top mermisi sonucu 5 Türk sivil vatandaş hayatını kaybetmiştir. 22 Haziran 2012 tarihinde Suriye'nin Türkiye ait uçağını düşürdüktan sonra Türkiye angajman kurallarını değiştirdiğini dünya kamuoyuna duyurmuştu. Akçakale'ye düşen top mermisi sonucunda Türkiye değiştirdiği angajman kurallarını uygulamaya koymuştur.

4.4.4. Suriye Yolcu Uçağının Ankara'ya İndirilmesi

Moskova - Şam seferini yapan Suriye Havayolları'na ait SRY442 sefer sayılı A-320 Airbus tipi yolcu uçağının silah taşıdığı şüphesi üzerine Ankara Esenboğa Havaalanı'na indirilmesi olayıdır. Bu olay bizlere göstermiştir ki Suriye ile olan diplomatik ilişkilerin çok düşük düzeyde seyrettiğini ve ülkelerin birbirlerine olan güvenlerinin kalmadığını göstermiştir. Suriye hava sahası güvensiz hale gelmiş ve bunun sonucu olarak alınan istihbarat bilgisi neticesinde 11 Ekim 2012 tarihinde uçak Ankara'ya indirilmiş uçağın içinden askeri malzemeler çıkmıştır.

4.4.5. Cilvegözü Sınır Kapısı Saldırısı

Türkiye ile Suriye ilişkilerinin bozulmasının ardından bu durum Türkiye Suriye sınırında da kendisini göstermeye başlamıştır. Özgür Suriye Ordusu kontrolündeki Türkiye-Suriye sınırında bulunan Cilvegözü Sınır Kapısı'nda 12 Şubat 2013 tarihinde bombalı bir saldırı gerçekleşmiştir. Gerçekleştirilen bombalı araç saldırısında, 4'ü Türk vatandaşı olmak üzere 14 kişi ölmüş ve 30 kişi yaralanmıştır.

Suriye Hükümeti yetkilileri, bölgenin kontrolünün Özgür Suriye Ordusu'na⁶ ait olduğunu işaret ederek saldırıdan muhalifleri sorumlu tutmuş olmasına rağmen bu suçlamayı Muhafız Suriye Ulusal Konseyi⁷ Başkanı George Sabra ise reddetmiş olup saldırının Suriye Hükümeti'nce yapıldığını iddia etmiştir. Arap Baharı Sonrası gerginleşen ilişkiler sınır hattında meydana gelen olaylarla daha da derinleşmektedir. Ve Arap Baharı sonrası kopmuş olan ilişkiler sadece kopmakla kalmayıp Suriye'deki iç savaş Türkiye'de de hissedilmeye başlamıştır.

⁶ Özgür Suriye Ordusu Suriye ordusundan kaçan askerler tarafından 29 Temmuz 2011 tarihinde Türkiye'de kurulmuştur. Yaklaşık 40-50 bin savaştığı bulunan ÖSO'nun üyelerinin neredeyse tamamı Sünni'dir (<http://www.birgun.net/>).

⁷ Suriye Ulusal Konseyi (SUK), Suriye'deki muhalefetin oluşturduğu en etkin örgüttür. Suriye dışında bulunan rejim karşıtlarının bulunduğu 2011 Ağustos ayında gerçekleştirilen İstanbul toplantıları sonucu oluşturulmuş ve resmi olarak 2 Ekim 2011 tarihinde kurulmuştur (<http://www.birgun.net/>).

4.4.6. Reyhanlı Patlaması

Arap Baharı sonrası gerginleşen Türkiye Suriye ilişkilerinin yansıması sınır hattında bulunan illerde kendini doğrudan hissettirmeye başlamıştır. Bu olaylardan bir tanesi de 11 Mayıs 2013 tarihinde Hatay ili Reyhanlı ilçesinde meydana gelen bombalı saldırıdır. Saldırı, 11 Mayıs 2013 tarihinde, Hatay'ın Reyhanlı ilçesinde, belediye önünde bombalı aracın saat 13:37'de patlatılmasıyla gerçekleşmiştir. İkinci Patlama saat 13:40'de PTT binası yakınında bombalı aracın patlaması sonucunda belediye binası önü ve PTT binası çevresindeki siviller ölmüş ve yaralanmıştır.

Saldırının olmasından sonra ilişkilerin gergin olduğu Suriye'ye gözler dönmüş ve saldırıyı gerçekleştirenlerin Suriye bağlantılı kişiler tarafından yapıldığı düşünülmüştür.

4.4.7. Suriye Helikopterin Düşürülmesi

22 Haziran 2012 tarihinde düşürülen RF-4E '**Phantom**' keşif uçağından sonra Türkiye Suriye'ye karşı angajman kurallarını değiştirdiğini en yetkili ağızdan duyurmuştur. 16 Eylül 2013 tarihinde Türkiye Suriye'ye ait bir helikopteri düşürmüştür. Bu olayı Genelkurmay Başkanlığı da sınır ihlali yapan Suriye helikopterin bölgede hava devriye görevinde bulunan iki F-16 uçağından biri tarafından, saat 14.27'de Türk hava sahasındayken vurulduğunu bildirmiştir.

4.4.8. Suriye Savaş Uçağının Düşürülmesi

Türkiye Suriye diplomatik ilişkilerinin kötüye gittiğini gösteren en önemli işaretlerden bazıları sınırlarda veya sınır bölgelerinde meydana gelen olaylardır. Örneğin, ülkelerin sınırları boyunca gözlemlenen askeri hareketliği tehdit olarak algılayıp bu davranışa karşı gösterilen tepkinin boyutu ülkelerin birbirlerine karşı bakışlarını ortaya koymaktadır. Türkiye Suriye ilişkilerinin bozulduğunun bir kanıtı da 24 Kasım 2015 tarihinde Türkiye'nin Suriye savaş uçağını düşürülmesidir.

4.4.9.Sınır Güvenlik Tehlikesini Azaltan Önlemler Alma: Patriot Füzeleri ve Sınır İstinat Duvarı İnşası

2011 Arap Baharı sonrası gerginleşen Türkiye ile Suriye ilişkileri ve Suriye'deki savaşın boyutunun büyümesiyle birlikte Türkiye'nin sınır güvenliği tehlikeye girmiştir. Sınırdan gelecek tehlikeleri minimum düzeye indirmek için Türkiye ilk önce Suriye'den gelebilecek tehlikeler karşısında neler yapılabileceğini 2012 yılında NATO Genel Sekreteri Anders Fogh Rasmussen ile paylaşmış ve bunun sonucunda sınıra yakın bazı illere Patriot füzelerinin yerleştirilmesi kararlaştırılmıştır.

Patriot füzelerinin Türkiye sınırına konuşlandırılması Suriye üzerine bir psikolojik baskı oluşturması açısından önemlidir. Türkiye'ye Patriot füzelerini ABD, Hollanda ve Almanya gönderecektir. Nato'dan yapılan açıklamaya göre: *Türkiye ile koordinasyon içerisinde verilen karar uyarınca Almanya Kahramanmaraş'a, Hollanda Adana'ya, ABD ise Gaziantep'e 2'şer adet Patriot bataryasını birkaç hafta içinde konuşlandıracak*" (<http://www.haber7>).

NATO üyesi bir ülke olan Türkiye bu Patriot füzelerini yerleştirerek kendisinin yalnız olmadığını da göstermiştir. Daha sonra Türkiye Suriye sınırındaki illerin valiliklerin kararlarıyla sınır illerde istinat duvarı inşaatına başlanmıştır. Bu şekilde sınır boylarında güvenliği artırmak ve kaçakçılığı azaltılacağı hedeflenmektedir. Gerek patriot füze sistemlerinin yerleştirilmesi gerekse istinat duvar inşası bizlere Türkiye ile Suriye sınırının durumu ortaya koymaktadır. Sınır Arap Baharından önceki şeffaf geçirgenlik özelliğini kaybetmiş ve katı bir hal almıştır. Sınırlar devletlerin en son ki yetki alanı olma özelliğini daha da hissettirmiştir. İki ülkenin birbirine düşman olarak bakması sınır hattına da hemen yansımıştır. Sınırdaki gerek insan akışkanlığının miktarı gerekse ticaret hacminin boyutu değişmiştir. Bunların hepsi devletlerin siyasi politikalarının sonucudur.

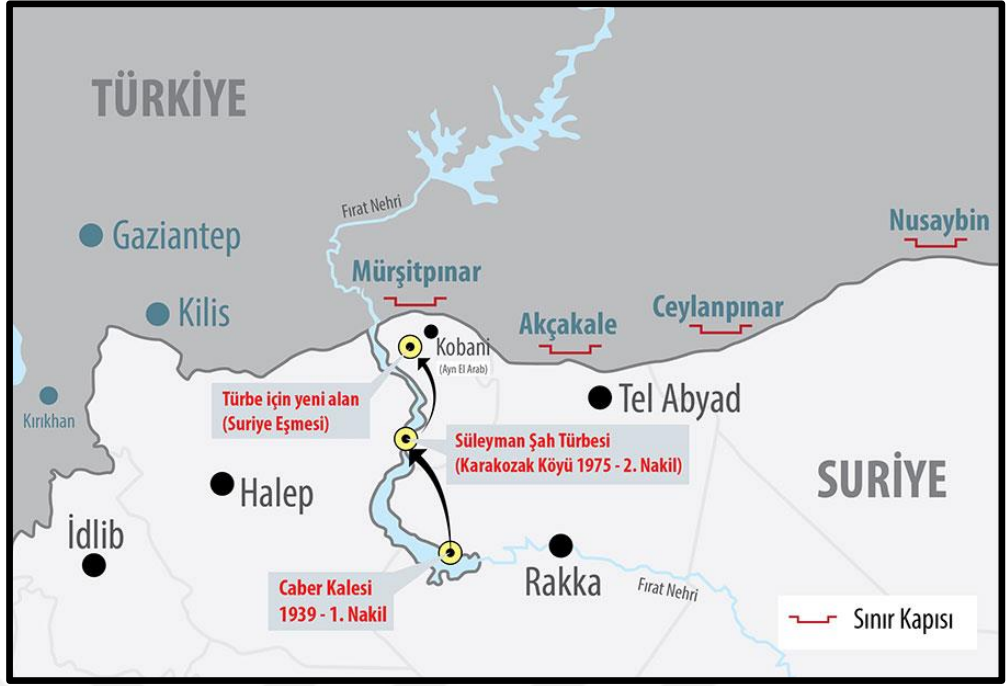
Sonuç olarak 22 Haziran 2012 tarihinde ilk uçak düşürme hadisesiyle başlayan, bombalı saldırılarla devam ederek en son füze rampalarının konuşlandırılması ve yine sınırdaki duvar inşaatına gelen olaylar zinciri, Türkiye Suriye sınırını peyzajı fonksiyonları ve sınır etkileşim modelleri yönüyle yeni bir döneme girildiğini işaret etmektedir. Aslında bu dönem zorunlu göçler ve bahane olaylarla birlikte düşünüldüğünde sınır zonunun kontrolden çıktığını yönetimin iki ülke denetiminden uzaklaştığını göstermektedir.

5.1.Hâkimiyet Alanı Bakımından Sorunlu Bölgeler

5.1.Süleyman Şah Türbesi

20 Ekim 1921 tarihinde imzalanan Ankara Antlaşması ile bugünkü Türkiye Suriye sınırının temelleri atılmıştır. Anlaşmanın 9.maddesinde Türkiye Suriye sınırı çizilirken Süleyman Şah Türbesi için şu şekilde özel bir madde konulmuştur. Ankara Anlaşmasının 9. Maddesine göre : “ *Osmanlı Hanedanının kurucusu Sultan Osman'ın büyük babası Süleyman Şah'ın Caber kalesinde bulunan ve Türk Mezarı adı ile tanınan kabri, çevresiyle birlikte, Türkiye'nin malı olarak kalacak ve Türkiye orada koruyucular bulundurup Türk bayrağını çekebilecektir*” (Sosyal, 2000:51). Bu anlaşmadan sonra Caber Kalesi Türkiye açısından Suriye topraklarında bulunan Türkiye için bir Exlave alanı oluştururken, Suriye açısından bu alan Anklave özelliği göstermektedir. Bir ülkenin kendi sınırları dışın Exclave özelliğine sahip topraklarının olması zaman zaman iki ülke arasındaki önemli bir konu haline gelmiştir (**Şekil 3**).

1966 yılında Fırat nehri üzerinde inşa etmeye başladığı Tabka Barajının 1973 yılında tamamlamayı düşünen Suriye yönetimi türbenin sular altında kalacağını düşünmüş ve Türkiye'den türbeyi başka alana taşınmasını istemiştir. Görüşmeler sonunda 30 Eylül 1975 Tarihinde Halep'e 123, Şanlıurfa'ya 92 km mesafedeki Fırat nehrinin Doğu Kıyısında Halep muhafızlığı, Ayn-el Arap Mıntıka Müdürlüğü, sırrın nahiyesine bağlı Karakozak köyüne taşınmıştır (Özkan, 2007:206-207). Yine 1990'lı yıllarda Teşrin Barajı inşaatı nedeniyle Süleyman şah türbesinin taşınması tekrardan gündeme gelmiştir. Ancak bu kez Bakanlar Kurulu bu teklife sıcak bakmamışlar, türbenin baraj suyundan korunması için 1 milyon dolarlık fon tahsis etmişlerdir. Türbenin sudan korunmasını DSİ yapmıştır. 2005 yılında türbenin baraj gölü içerisinde bir yarım adada korunması adımlar atılmıştır. Türbeyi korumakla görevli ilk birim jandarma Genel komutanlığı tarafından gönderilen Saygı kıtası idi fakat şimdi ise bu saygı kıtası 3. Hudut tabur komutanlığı tarafından gönderilmektedir. 11 kişilik saygı kıtasında 1 Subay, 10 er olmak üzere toplam 11 kişiden oluşmaktadır. Bu personellerin değişimi her ayın 7 ve 20 sinde yapılmaktadır. Türbeyi ziyaret etmek isteyen vatandaşlar mürşit pınar sınır kapısını kullanabilmektedirler (Özkan, 2007:206-207). Arap Baharının Suriye'ye sıçramasının ardından Süleyman Şah türbesinin yeri güvenli olmadığı gerekçesiyle Şah Fırat operasyonu ile Türkiye sınırının hemen bitişiğinde bulunan Suriye eşmesine taşınmıştır (Kaya&Özalp, 2015:299).

Şekil 3 : Caber Kalesi ve Tarihsel Süreçte Yerinin Değiştirilmesi
(<https://www.google.com.tr/suleyman-sah-kimdir-yeni-turbesi-gundem->).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE (HATAY) –SURİYE SINIRININ OLUŞUMU VE TİPOLOJİK ÖZELLİKLERİ

4.1. Türkiye Suriye Sınırının Oluşum Safhaları

4.2.1. 1921 Ankara Anlaşması ve 1926 Türkiye - Fransa (Suriye ve Lübnan İçin) Dostluk ve İyi Komşuluk Sözleşmesine göre Türkiye Suriye Sınırı

30 Ekim 1918 Mondros Mütarekesinin ardından Fransız kuvvetleri Güney Anadolu'nun bir bölümünü, Ermenilerin de yardımı ile işgal etmiştir. Fakat Türk ulusal güçlerinin (Kuva-i Milliye) karşı koyması sonucu işgal süreçleri kesintiye uğramıştır. Anadolu'da bu süreç devam ederken müttefikler arasında özellikle Almanya sorunu üzerine çıkan anlaşmazlıklar kendisini göstermiştir. Almanya sorununa ek olarak Fransız kamuoyunda yeni savaşlara karşı tepkinin ortaya çıkması Fransız hükümetini Anadolu'da varlığını ve gücünü ortaya koyan ve bunu kanıtlayan Ankara hükümetiyle anlaşma yapmaya zorlamıştır. 13 Eylül 1921 tarihinde TBMM Hükümetinin Yunanlılara karşı Sakarya savaşını kazanması, Ankara Antlaşmasının imzalanmasını hızlandırmıştır. Fransa'nın Ankara hükümetiyle bu şekilde fiili olarak temasa geçmesi “**De Facto**” olarak tanınması anlamına gelmektedir. 20 Ekim 1921 tarihinde imzalanan Ankara Anlaşması ile “**De Facto**” tanıma “**De jure**” bir boyut kazanmıştır (Soysal, 2000:48).

Ankara Antlaşması ile başlayan sürecin sonunda 877 km uzunluğundaki bugünkü Türkiye Suriye sınırının temelleri atılmıştır. Fransa ile imzalanan anlaşmada sınır kabataslak belirlenmiş olup, Lozan Antlaşmasının 3. Maddesiyle doğrulanmış olan Türkiye Suriye sınırının ayrıntılı çizilmesi 30 Mayıs 1926 tarihinde imzalanan Türkiye ile Fransa arasında imzalanan Dostluk ve İyi Komşuluk Sözleşmesi ve ona bağlı protokoller gerçekleşmiştir (Sosyal, 2000:19). Ankara Anlaşması toplam 13 maddeden oluşmaktadır ve Türkiye-Suriye sınırının ilk şekli 8.nci maddede ortaya konmuştur⁸.

⁸Sınır çizgisi, İskenderun körfezi üzerinde, Payas mevkiinin hemen güneyinde olmak üzere seçilecek bir noktadan başlayacak ve yaklaşık olarak Meydan-ı Ekbez'e doğru gidecektir (Demiryolu İstasyonu ve bu mevki Suriye de kalacaktır).

Sınır çizgisi oradan Marsuva mevkiini Suriye'ye ve Karnaba mevki ile Kilis kentini Türkiye'ye bırakmak üzere, güney - doğuya doğru kayacaktır. Oradan Çobanbey İstasyonunda demiryoluyla birleşecektir. Daha sonra, Bağdat Demiryolunu izleyecek ve Demiryolunun platformu Nuseybin'e dek Türk toprakları üzerinde kalacaktır. Oradan, Nuseybin ile Cezire-i İbni Ömer arasındaki eski yolu izleyerek Cezire-i İbni Ömer'de Dicle'ye varacaktır. Nuseybin ile Cezire-i İbni Ömer mevkiileri ve yol Türkiye'de kalacaktır. Bu yoldan yararlanma konusunda her iki ülke aynı haklara sahip olacaklar. Çobanbey ile Nuseybin arasındaki demiryolunun

Ankara Anlaşmasının 8. Maddesine göre Türkiye-Suriye sınırının kesinlik kazanması, anlaşmayı izleyen bir ay içerisinde tarafların temsilcilerinden oluşan bir komisyonun çalışmalarıyla mümkün olacaktı. Ancak Fransa ile Türkiye arasındaki ilişkilerin dostluk ve anlayış havasını yitirmesi üzerine sınırın kesinlik kazanması gecikmiştir. Komisyonun 30 Mayıs 1925 günü Halep'te yapılan bir Protokol ile kurulması kararlaştırılabilmiş ve bu Komisyon Eylül'de işe başlamıştı. Ne var ki, komisyonda bir türlü anlaşmaya varılamayınca, Fransa'nın Suriye-Lübnan Yüksek Komiseri Jouvenel başkanlığında bir delegasyon 1926 Şubat'ında görüşmelerde bulunmak üzere Ankara'ya gelmişti. Bu görüşmeler sonunda hazırlanan sözleşme paketini Dışişleri Bakam Dr. Tefik Rüştü (Araş) ile Yüksek Komiser Jouvenel 18 Şubat 1926 da onaylamışlardır (Sosyal, 2000:289; Yerasimos, 2015:184).

30 Mayıs 1926 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti ile uluslararası antlaşmalar gereğince Suriye ve Lübnan üzerinde sahip olduğu yetkiye dayanarak, Fransız Cumhuriyeti arasında Dostluk ve İyi Komşuluk İlişkileri Sözleşmesi gereğince Türkiye Suriye sınırının detaylı şekilde çizimi şu şekildedir.

Birinci Bölüm

Akdeniz'den Çobanbey istasyonuna Sınır, denizden ve Payas çayı ağzının 1 km. güneyindeki bir noktadan başlayacak ve Hacılar-Meydan-ı Ekbez, Hassa İslâhiye yoluna ulaşır. Oradan da ekte belirtildiği üzere çeşitli jeomorfolojik üniteleri takip ederek Çoban Bey istasyonuna varır.

İkinci Bölüm

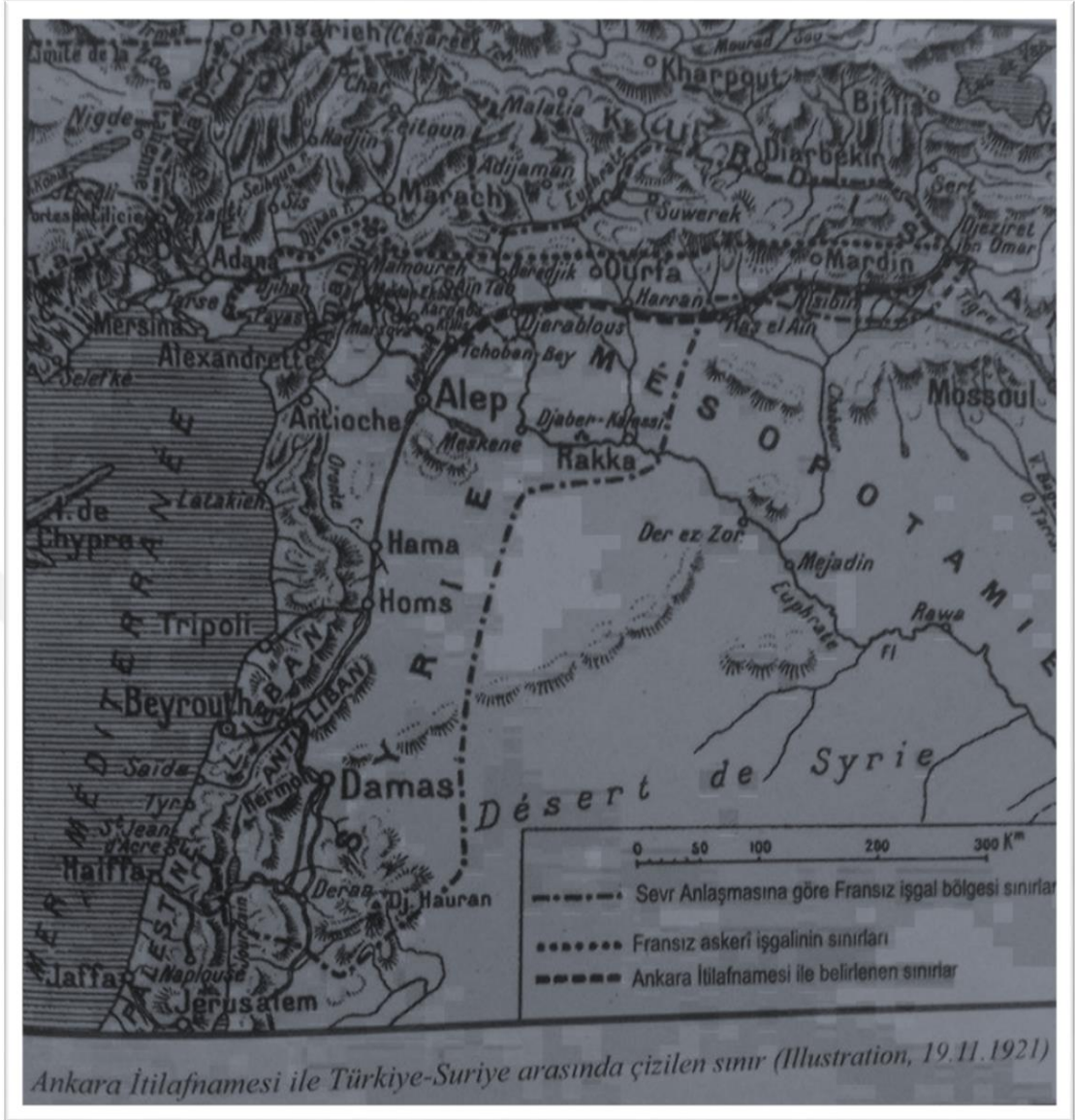
Çobanbey İstasyonundan Nuseybin'e Sınır, Nuseybin'e dek platformu Türk toprağında kalacak olan Bağdat Demiryolunu izleyecektir. Demiryolu platformu parçalarından olması nedeniyle Çobanbey- Nuseybin kesiminin İstasyon ve garları ile demiryolunun işletilmesine yararlı olan bugünkü tüm döşenim ve donatımına Türkiye sahip olacaktır. Bu demiryolunun işletilmesi için gerekli balastiyeler, demiryolları mensubu sayılmak üzere, iki ülkenin Bayındırlık Bakanlıklarınca en kısa bir süre içinde atanacaktır. Cerablus limanı ile, limanı gara bağlayan demiryolunu Türkiye ve Suriye ortaklaşa kullanacaklardır. Başlıca demiryolu ile Cerablus'u ırmak limanına

istasyon ve garları demiryolu platformunun parçalarından sayılarak, Türkiye'ye kalacaktır" (Sosyal,2000:51).

bağlayan yan demiryolu arasındaki topraklar, resimler bakımından, serbest bölge sayılacaktır. Cerablus limanında uluslararası bir Irmak Merkezi kurulacaktır (**Şekil: 4**).

Üçüncü Bölüm

Nuseybin'den Ceziretü İbni Ömer'e Sınır, Nuseybin ile Ceziretü İbni Ömer (Cizre) arasında eski yolu izleyecek ve orada Dicle'ye ulaşacaktır. Sınır taşlarını dikmekle görevli Komisyon, işbu yolu saptayacaktır. Sınır ve Ceziretü İbni Ömer kesimleri ile yol Türkiye'ye kalacaktır. Ancak bu yolun kullanılmasında her iki ülke özdeş haklara sahip olacaktır. Sınır taşlarını dikmekle görevli Komisyon, kurulmasından en geç 15 gün sonra, Çobanbey'den denize doğru çalışmalarına başlamış olacaktır. Bu son kesimin işaretlenmesi bitince, Komisyon Çobanbey'den Nuseybin'e doğru çalışmalarını sürdürecektir (Soysal, 2000:298-302).

Şekil 4: Ankara Antlaşmasına Göre Türkiye Suriye Sınırı (Tekin,2010:493)

30 Mayıs 1926 tarihinde imzalanan protokol ve sözleşmelerle Türkiye-Suriye sınırı yukarıda belirtilen şekilde çizilmiştir. Daha sonrasında İskenderun Sancağı'nın ayrı bir varlık olarak ortaya çıkmasına bağlı olarak sınır tekrardan gözden geçirilerek yeni bir şekil almıştır.

3.2.2. Sancağın (İskenderun)⁹ “**ayrı bir siyasi ünite**” olarak tanınması ve sonrasında Türkiye-Suriye sınırı

20 Ekim 1921 tarihinde imzalan Ankara Antlaşmasınının 7. Maddesine göre İskenderun bölgesi için özel bir yönetimin kurulması kararlaştırılmıştır. 1930’ların ortalarına doğru İngiltere ve Fransa mandası altında bulundurdıkları devletlere bağımsızlıklarını vermeye başlamıştır. Fransa’nın 1936 yılında 3 yıl içinde Suriye’den çekileceğini ve Suriye’nin kendisini yönetme hakkını Suriyelilere devredeceğini söylemiştir. Bundan sonra sancak sorunu ortaya çıkmıştır. Fransa’nın Suriye’den çekilmesi doğrudan sancağın Suriye’ye kalacağı anlamına gelmektedir.

Türkiye Suriye’ye verilen bağımsızlığın sancağa da verilmesi için Fransa’ya baskı yapmaya başlamıştır. Fransa bunun üzerine durumu Birleşmiş Milletlere taşımıştır. Birleşmiş milletler Sandler başkanlığında bir ekip kurmuş ve ekibi sancağa çalışmalar yapmak için göndermiştir. Sandler ve ekibinin raporuna göre sancak İçişlerinde bağımsız Dışişlerinde Suriye’ye bağlı “**ayrı bir siyasi ünite**” olarak 29 Mayıs 1937 tarihinde kurulmuştur. Türkiye sancağın bir Türk yurdu olduğu ve Türkiye’ye dâhil olması gerektiğini Fransız hükümetlerine sürekli ifade etmiştir.

Sancak, Türkiye’nin baskısı sonucunda İskenderun sancağı “**ayrı bir siyasi ünite**” olarak 29 Mayıs 1937 tarihinde kabul edilmesinden sonra sancağın sınırları şu şekilde kabul edilmiştir. Sancağın sınırları, 1937’de Kadastro Dairesince yapılan İskenderun Sancağınının 1/100.000 ölçekli haritasına göre hazırlanmıştır. Uluslararası anlaşmaya göre ayrı bir siyasi ünite olarak İskenderun Sancağınının sınırları şu şekilde çizilmiştir.

Kuzey Sınır Çizgisi

Bu çizgi, Türk - Suriye sınır çizgisinin işaretlenmesine ilişkin 3 Mayıs 1930 günlü Son Protokol ile saptanmıştır.

Doğu Güneydoğu ve Güney Sınır Çizgisi

Karaçay Irmağı ile yukarıda anılan sınır çizgisinin (demiryolunun batısında) kavşak noktasında, kuzey sınır çizgisinden başlayarak, kuzey - güney - güneybatı doğrultusunda akan Karaçayı izler, Karataç gölünü keser ve Karasu’yu yaklaşık 1 km. boyunca izler. Yaklaşık 15 km. boyunca, genellikle kuzey - güney doğrultusunu izler.

⁹ 24 Temmuz 1922 tarihine kadar Osmanlı egemenliğinde olan Halep Vilayeti ve çevresi Fransız işgali döneminde Lübnan’da Büyük Lübnan Devleti, Lazkiye ve çevresinde Alevi Devleti, Cebeli Druz’da Dürzi Devleti ve Suriye’nin diğer bölümlerinde Şam ve Halep Devletleri şeklinde idari bölümlere ayrılmıştır. Bunlardan İskenderun Sancağı olarak adlandırılan idari yapı yaklaşık olarak günümüzde Hatay olarak adlandırılan il ve çevresini kapsamaktadır.

Yaklaşık 4 km. boyunca genellikle kuzeydoğu-güneybatı doğrultusunda, Şerşeb köyünün yaklaşık 1 km. güneydoğusundan geçerek, gider.

Bunun üzerine Sucu Köyünün yaklaşık 2 km. doğusundan, Tof köyünün 1500 metre doğusundan ve Teliat Köyünün yaklaşık 1 km. doğusundan geçmek üzere, yaklaşık 12 km. boyunca genellikle güney-güneydoğu doğrultusunu izler. Yaklaşık 2 km. boyunca doğu doğrultusunu izler. Hamam Arap Köyünün yaklaşık 1 km. doğusundan geçmek üzere, 2.500 metre boyunca güney-güneydoğu doğrultusunu izler. Yaklaşık 2.500 metre boyunca güneydoğu doğrultusunu izler Yaklaşık 2 km. boyunca batı-güneybatı doğrultusunu alıp Kastal Kabalı Köyünün güney batısında, onun yakınma varır.

Yaklaşık 2.500 metre boyunca güney-güneydoğu doğrultusunu alıp Zoba Huyuk köyünün kuzey-kuzeydoğusunda yaklaşık 1 km. uzaklıktaki bir yerde Afrin ırmağım keser. Yaklaşık 4 km. boyunca Afrin ırmağını kuzeydoğuya doğru izler ve Kzeime köyünün kuzeydoğusunda yaklaşık 2 km. uzaklıkta Afrin ırmağım bırakır. Yaklaşık 1 km. boyunca güneydoğu doğrultusunu izler. Yaklaşık 1.500 metre boyunca doğu doğrultusunu izler. Yaklaşık 2 km. boyunca güneydoğu doğrultusunu alır.

Maarata Köyünün doğusunda yaklaşık 1 km. ve Bornias Köyünün doğusunda 1.500 metre uzaklıktan geçerek, yaklaşık 3 km. boyunca güney-güneybatı doğrultusunu izler. Yaklaşık 3 km. boyunca doğuya doğru ilerler. Sarsarin köyünün doğusunda yaklaşık 1 km. uzaklıktan geçerek, güneybatı doğrultusunu izler. Yaklaşık 3 km. boyunca, güney-güneydoğu doğrultusunu izler. Yaklaşık 3 km. boyunca güney-güneybatı doğrultusunu izler. Antakya - Halep yoluna varır. Bu yolu, yaklaşık 2 km. boyunca batıya doğru izler. Yaklaşık 1 km. güney-güneydoğu doğrultusunu izler. Yaklaşık 1 km. batı doğrultusunu izler. Yaklaşık 3 km. boyunca kuzeybatı doğrultusunu izleyerek, Antakya - Halep yolunu Harran İbrahim Paşa araba yolu (piste) ile kesiştiği noktanın hemen güneyine varır. Yaklaşık 2 km. boyunca güney doğrultusunu izler. Harran köyünün güneybatısında yaklaşık 1 km. ve Yeni Şehir köyünün güneyinde yaklaşık 800 metre uzaklıktan geçerek, yaklaşık 7 km. boyunca batı-kuzeybatı doğrultusunu izler. Yaklaşık 2 km. boyunca güneybatı doğrultusunu izler. Antakya - Halep yolunu, Yeni Şehir köyünün batısında yaklaşık 3 km. uzaktaki bir noktadan geçmek üzere, yaklaşık 4 km. boyunca kuzeybatı doğrultusunu izler (Şekil 5).

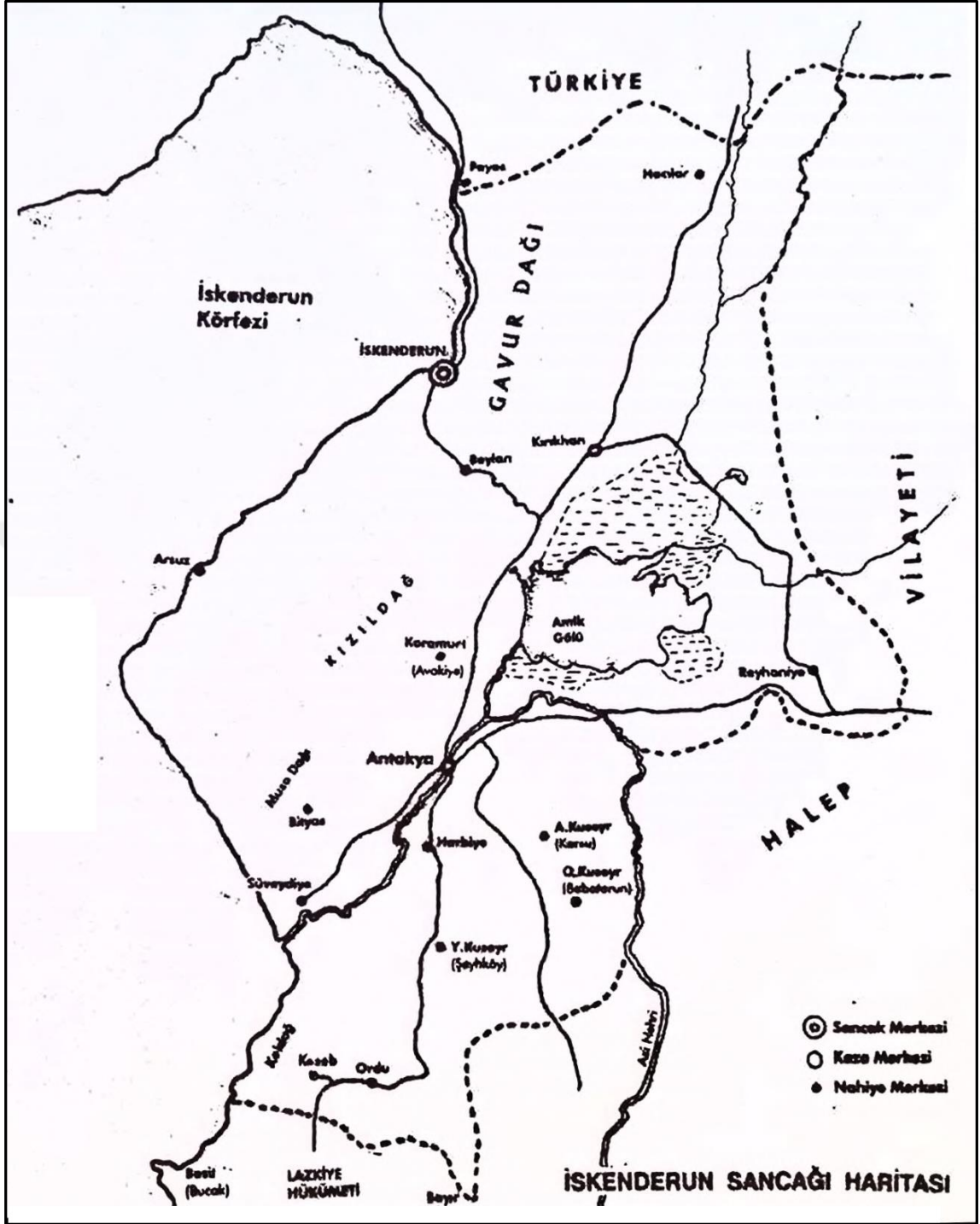
Çayır köyünün güneyinden ve kemen yanından geçmek ve Antakya - Salep yoluna bu köyün doğusunda yaklaşık 1 km. uzaklıkta kesmek üzere, yaklaşık 3 km. boyunca güneybatı doğrultusunu izler. Yaklaşık 2.500 metre boyunca güney doğrultusunu izler. Yaklaşık 2 km. boyunca kuzeybatı doğrultusunu izleyip Besin Hamda Han köyü yoluna,

bu köyün güneybatısında yaklaşık 1 km. uzaklıkta varır. Yaklaşık 4 km. boyunca güney-güneybatı doğrultusunu izleyip, Besin Hanı köyünün güneydoğusunda yaklaşık 1 km. uzaklıkta Maruş- Arim yolunu kestikten sonra, Besin Hanı köyünün yaklaşık 2 km. güneyine varır.

Kuzeybatı doğrultusunu izleyerek Besin Hanı köyünün güneybatısında yaklaşık 1.500 metre uzaklıkta Maruş - Arim yoluna ulaşır. Maruş - Arim yolunu yaklaşık 7 km. boyunca kuzeybatıya doğru izler. Bu yolu Maruş köyünün güneydoğusunda yaklaşık 2 km. sonra bırakır ve güneybatı doğrultusunda Oront'a varır. Oront'u genellikle güney-güneybatı doğrultusunda izler. Oront'u, Şakura köyünün doğu-güneydoğusunda yaklaşık 2.500 metre uzaklıkta bırakır (Şakura Köyü Antakya'nın güneybatısında, yaklaşık 25 km. uzaklıktadır). Güneybatı doğrultusunu yaklaşık 3 km. boyunca izler. Beşirbe köyünün güneybatısının 2 km. uzağından geçmek üzere, kuzeybatı doğrultusunda yaklaşık 5 km. gider. Yaklaşık 6 km. boyunca güney doğrultusunu izler. Yaklaşık 2.500 metre boyunca, kuzeybatı doğrultusunu izleyerek, Bedirbun köyünün güneyinde yaklaşık 1 km. uzaklıktaki noktaya varır.

Oskiat köyünden yaklaşık 1.500 metre ve Mirej köyünün güneyinde yaklaşık 2 km. uzaklıktan geçmek üzere, 5 km. boyunca batı-güneybatı doğrultusunu izler. Yaklaşık 5 km. boyunca güneybatı doğrultusunda Kaladuz köyünün doğusunda yaklaşık 2 km. uzaklıktaki bir noktaya gelir. Nişrini köyünün doğusunda yaklaşık 2 km. ve Güveci köyünün doğusunda yaklaşık 1 km. uzaklıktan geçmek üzere, yaklaşık 12 km. boyunca güney-güneybatı doğrultusunda izleyerek Behisun köyünün güney doğusunda yaklaşık 1 km. uzaklıkta bir noktaya varır. Behisun köyünün hemen güneybatısından ve Tenziri Tabtani köyünün batısında yaklaşık 1 km. uzaklıktan geçmek üzere, yaklaşık 7 km. boyunca kuzeybatı doğrultusunda ilerleyerek, Koz Pınar köyünün güneyinde yaklaşık 1 km. uzaklıktaki bir noktaya varır.

Yayla köyünün güneyinde yaklaşık 2.500 metre ve El Ordu köyünün güneyinde yaklaşık 2.500 metre, İkiz Oluk köyünün güneyinde yaklaşık 1 km., Kara Duran köyünün güneyinde yaklaşık 1 km. uzaklıktaki noktalardan geçmek üzere, yaklaşık 2.500 metre boyunca genellikle batı-kuzeybatı doğrultusunu izler ve Kara Duran köyünün batı- güney-batısında yaklaşık 6 km. uzaklıktaki deniz kıyısına varır (Sosyal, 2000:555).

Şekil 5: Iskenderun Sancağı Haritası (Tekin, 2010:500).

29 Mayıs 1937 tarihinde çizilen sancağın sınırları 23 Haziran 1939 tarihinde Hatay Cumhuriyeti'nin Türkiye'ye katılımını takip eden süreçte küçük değişiklikler dışında büyük oranda kabul görmüş ve bugünkü Türkiye (Hatay)-Suriye sınırını oluşturmuştur. Türkiye Suriye arasında toprak sorunun kesinlikle çözümüne ilişkin 23 Haziran 1929 tarihinde imzalanan anlaşma gereği 30 Mayıs 1926, 22 Haziran 1929, 3 Mayıs 1930 tarihli protokollerle belirlenen sınırdaki ufak değişiklikler yapılmıştır. Bu

değişiklikler şu şekildedir.

Karasu 'yun şimdiki sınır kestiği yerden 230 sayılı taşta dek sınır, 19 Mayıs 1939'da Antakya'da imza edilen Protokolde belirlenmiş bulunan çizgiye uyacak biçimde, toprak üzerinde saptanacaktır. Şurası da kararlaştırılmıştır ki, 17 ve 27 sayılı sınır taşlar arasındaki Gömid köyü bütünüyle Türkiye'ye bırakılacak ve sınır çizgisi 224 sayılı taştan, Yenişehir-Antakya yolunu Türkiye topraklarında bırakarak, doğrudan doğruya 230 sayılı sınır taşına varacaktır.

419 sayılı sınır taşından Askorane'nin yaklaşık 1200 metre güney-batısında bir noktaya dek kuzey-doğu doğrultusuna uzanacak; buradan Askorane ve Kocakayrak'ın doğusundan geçerek, Kocakayrak'ın yaklaşık 1 km. kuzey-batısındaki bir noktaya dek kuzeye doğru uzanacaktır.

Sınır, bu noktadan başlayarak, Şato Harabesinin yaklaşık 1 km. kuzeyinde bulunan bir noktaya dek batıya doğru uzanacak ve oradan güney-doğuya doğru giderek, Şato Harabesinin batısında 1010 sayılı tepeye erişecektir.

Bundan sonra güney-batı doğrultusunda Başorta kuzeyinde, Karaduran Deresine ulaşan derenin yatağını ve sonra da Karaduran deresini izleyerek denize varacaktır (Soysal,2000:580-581).

Türkiye Suriye sınırının oluşum aşamasına baktığımızda sınır 1921 Ankara anlaşmasına temel alınarak şekillenmeye başlamıştır. Ve sonrasında 30 Mayıs 1926 tarihinde detaylandırılmıştır. 29 Mayıs 1937 tarihinde İskenderun Sancağının ayrı bir siyasi ünite olarak kabul edilmesi bugünkü Türkiye Suriye sınırının bu safhaya gelmesinde önemli bir basamak niteliğindedir.

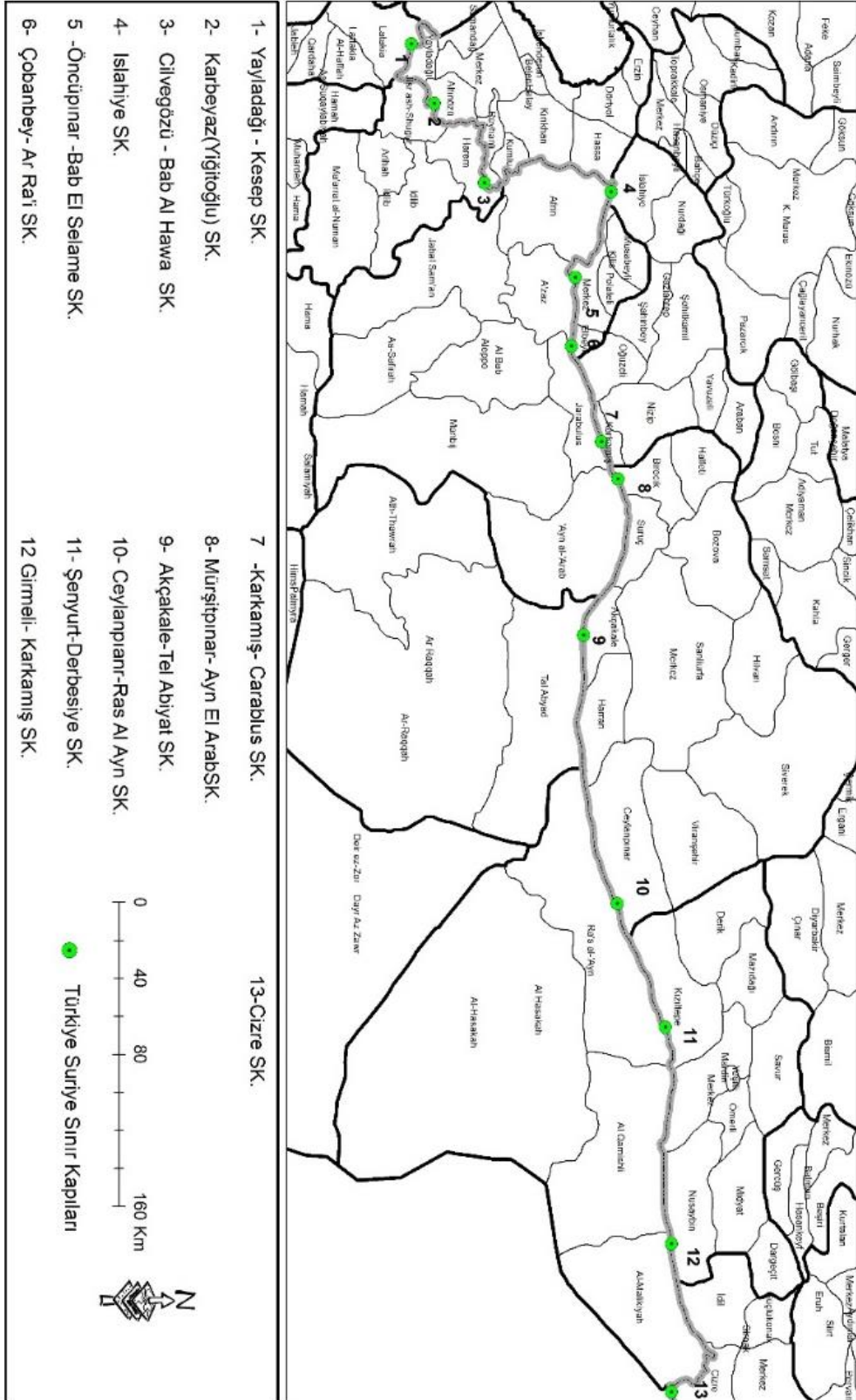
Günümüzde Türkiye'nin sekiz ülkeyle kara sınırı mevcuttur. Bu ülkeler güneyden kuzeye doğru şu şekilde sıralanmaktadır. Suriye (877 km), Irak (331km), İran (454 km), Azerbaycan (18 km Nahcivan Özerk Cumhuriyeti), Ermenistan (316 km), Gürcistan (276 km), Yunanistan (212 km) ve Bulgaristan'dır (269 km) (Doğanay, 2014: 97-105; Günel, 1994:114-126).

Türkiye Suriye sınırı kara sınırlarımız içerisinde 877 km uzunlukla en uzun kara sınırlarımızdan biridir. Türkiye Suriye sınırında toplam 13 adet sınır kapısı bulunmaktadır. Hatay Suriye sınırında 3 adet sınır kapısı bulunur bunların 2 tanesi (Yayladağı ve Cilvegözü) aktif olarak çalışmaktadır (Tablo:1).Türkiye Suriye sınırı Boyunca 7 ilin, 21 İlçenin sınırı bulunmaktadır (**Şekil 6**).

Tablo 2 :Türkiye Suriye sınır kapıları

	Hudut Kapısının Adı	Bulunduğu il	Komşu Ülkedeki Sınır Kapısı	Durum	Bugünkü Durum	Kapanış Tarihleri	Daimi Geçici	Bakanlar Kurulu Kararı Tarih Ve Sayısı
1	Yayladağı	Hatay	Kesep	Faal	Kapalı	21.05.2013	Daimi	04.09.1953-4/1407
2	Karbeyaz (Yiğitoğlu)	Hatay	Azmarin	-	Kapalı	1975 sonrası	Kapalı	1975 yılında kapandı
3	Cilvegözü	Hatay	Bab Al Hawa	Faal	Faal	Faal	Daimi	04.09.1953-4/1407
4	İslâhiye	Hatay	Meidane Akbez	Faal	Kapalı		-	1953/ 4 1407
5	ÖncüPınar	Kilis	Bab Selame El	Faal	Faal	Faal	Daimi	04.09.1953-4/1407
6	Çobanbey	Kilis	Ar Ra'i	Faal	Kapalı		Geçici	08.02.2013 BAKAN ONAYI
7	Karkamış	Gaziantep	Carablus	Faal	Faal	Faal	Daimi	04.09.1953-4/1407
8	MürşitPınar	Şanlıurfa	Ayn El Arab	Faal Değil	Kapalı		Geçici	08.09.2010- BAKAN ONAYI
9	Akçakale	Şanlıurfa	Tel Abiyat	Faal	Kapalı	07.02.2014	Daimi	16.10.1974-7/9027
10	Ceylanpınar	Şanlıurfa	Ras Al Ayn	Faal Değil	Kapalı	01.01.2014	Geçici	26.03.1999- BAKAN ONAYI
11	Şenyurt	Mardin	Derbesiye	Faal Değil	Kapalı	Kapalı	Daimi	04.09.1953-4/1407
12	Girmeli (Nusaybin)	Mardin	Kamışlı	Faal	Kapalı	08.12.2011	Daimi	04.09.1953-4/1407
13	Cizre	Şırnak	Andivar		Kapalı	Kapalı		Kapalı

Kaynak: <http://ggm.gtb.gov.tr/gumruk-idareleri/hudut-kapilari/kara-hudut-kapi>

Şekil 6: Türkiye Suriye Sınırının Günümüzdeki Genel uzanışı ve sınır kapılarının Dağılışı

4.2. Siyasi Coğrafya Açısından Başlıca Sınır Tipleri ve Türkiye-Suriye Sınırının Tasnifteki Yeri

Uluslararası siyasi sınırlar takip ettikleri fiziki ve beşeri unsurlara bağlı olarak bazı sınıflandırılmalara tabi tutulmuşlardır. Dikkat edilecek olursa taksimatın yapılmasında etkili olan temel faktör sınırın takip ettiği unsurdur. Burada öncelikle ele alınması gereken temel gerçek, devletlerarası sınırların zamanın siyasi konjonktörüyle paralel olarak, mücadelelerle oluştuğu ya da bu mücadeleler sonucunda yapılan antlaşmalarla çizildiğidir. Bu bağlamda devletlerarası sınırlar beşeri ayrımlar olup, zamana bağlı olarak değişen güç dengelerinin bir sonucu olarak ortaya çıkarlar. Tarihi bir gerçek olarak sınırların zamana bağlı değişken olmaları, sınırı belirleyen temel unsurun siyasi konjonktöre bağlı devletlerarası güç dengeleri olduğunu ve yine beşeri ya da yapay olduğunu kanıtlamaktadır. Buradaki yapaylık siyasi güç dengelerinin yarattığı gerçeklikle çelişmediği gibi sadece kağıt üzerinde kaldığı anlamına gelmez. Yapaylık insan vasıtasıyla oluşturulmasından kaynaklanmaktadır. Öte yandan yapay olması, herhangi bir doğal coğrafi unsuru takip etmediği anlamına da gelmez. Yani sınırlar doğal coğrafi bir unsuru takip etse de, etmese de insan eliyle oluşturulduğu için yapaydır. Hal böyle olmasına karşın siyasi coğrafya literatüründeki tasniflerde kavram kargaşasına yol açan bazı kullanımlar dikkati çeker. Nitekim bazı çalışmalarda sınır fenomeni doğal ve yapay olarak iki grupta ele alınır. Bu tasnife göre denizleri, akarsuları, gölleri, bataklık alanları, ormanları, çölleri ve dağ sıralarını temel olarak çizilen sınırlar “doğal sınırlar” din, dil, ırk ve kültürel farklılıkları gibi beşeri unsurları dikkate alan sınırlar “yapay sınır” olarak kabul edilmiştir (Günel, 1994:83; Korkut,1970:9; Akengin, 2010:97).

“Doğal Sınır” kavramının tarihsel gelişimi göz önüne alındığında, öncelikle Roma döneminde ortaya çıkan ve medeni Roma ile kuzeydeki barbar kavimleri kesin bir şekilde ayırmayı hedefleyen “Limes” kavramına kadar uzandığı görülür. Limes aslında modern sınırların atası olarak da kabul görmüştür. Ancak burada vurgulanmak istenen Romalıların bu sınırları mümkün olduğu kadar doğal unsurlara dayandırarak oluşturmaya çalıştığı gerçeğidir. Böylece barbar olarak tanımladıkları kuzey kavimleriyle olan ilişkiyi en aza indirmeyi ya da koparmayı düşündükleri açıktır. Özellikle Ren, Tuna ve Elbette ırmaklarının bu amaçla sınır unsuru olarak kullanıldığı bilinmektedir. Ancak aynı dönemde Romalıların sınır boyunca lejyoner kampları, taş duvarlar ve hendek gibi unsurlarla istihkâm hattı oluşturduklarını da unutmamak

gerekir. Diğer bir ifadeyle sınırlar doğal coğrafi unsurları takip etse de zamana bağlı olarak değiştiği gibi, beşeri unsurlarla da gclendirilmiştir (Roberts,2015:102-103). Doğal sınır argümanının en popüler olduğu dönem 19. yüzyıl olup, Fransa’da 1814-1815 anlaşmalarını takip eden srehte yaygınlaşmaya başlamıştır (Defay,2005:96-97). Defay burada doğal sınır argümanına yönelik iki hususun altını çizmektedir. İlkinde sınırların küçük ölçekte “doğal” görünseler bile büyük ölçekte doğal olmadıklarını Fransa-İşpanya arasındaki Pirenelerin doruklarını takip eden sınırları temel alarak ifade etmektedir. İkincisinde bir devletin ülkesini genişletme döneminde birçok doğal sınırının olabileceği gerçeğini, ABD ve Fransa tarihinde sınır olarak kullanılan ırmakların çeşitliliğini ortaya koyarak vurgu yapmaktadır.

Defay, sınırların belli bir dönemde bir devlet ve komşusu ya da komşuları arasındaki gücü dengesine göre ortaya çıkmış hatlar olduğunu, sonuçları oldukları bölgesel uzlaşma bu uzlaşma bir çatışma sonucu olabilir ya da barışla kurulabilir-tarafların sınırların korunmasına yararlı buldukları bir engelle çakıştığında doğal göründüklerini belirterek sınırların yapaylığını vurgulamıştır (Defay, 2005:96-98).

Sonuç olarak siyasi coğrafya literatüründeki bu tasnif ve kavramsal yapı kanaatimizce “doğal unsur temelli sınırlar ya da doğal unsurları takip eden sınırlar ve beşeri unsur temelli ya da beşeri unsurları takip eden sınırlar” şeklinde düzeltilmelidir.

Aynı din, dil ve kültüre sahip topluluklar tarafından oluşturulan devletlerin sınırları ise **etnografik sınır** şeklinde ifade edilmektedir (Deniz, 2013:356; Günel,1994:101; Korkut, 1970:18; Akengin, 2010:101-103). Yine “limes” kavramından yola çıkmak gerekirse, hangi ırmak ya da dağ sırası sınır kabul edilirse edilsin, Roma döneminde limes kavramını doğuran temel unsur, kendini medeni olarak tanımlayan Roma kimliği ile barbar olarak tanımlanan kimliklerin ayrımıdır (Roberts,2015:102). Burada yaşam tarzı, kültür ve kimliğe dayalı etnografik bir ayrımın olduğu açıktır. Dolayısıyla günümüzde de devam eden bu etnografik ayrımın kültür ve kimliklere dayandığını söylemek yerinde olur. Bu bağlamda nüfusunun tamamı tek milletten oluşan Almanya, Hollanda, Danimarka, Polonya, ek Cumhuriyeti, Avusturya, Lihtenştayn, İşvire, Fransa, Belçika gibi çok sayıda devlet, ırkı nitelikler bakımından farklı milletleri birbirinden ayırması ile Avrupa’da verilebilecek en tipik örneklerdir (Akengin, 2010:103).

Öte yandan bu sınıflandırmalara ek olarak sınırlar hukuki (De jura) ve tartışmalı (De facto) sınırlar olmak üzere de sınıflandırılmaktadır. Hukuki sınırlar (De jure): uluslararası yasalara göre tanınmış sınırlar olup, sınır ihlallerinde genellikle

uluslararası kuruluşlar devreye girmektedir. Tartışmalı ya da “De facto” olarak adlandırılan sınırlarda, sınırın meşruluğu ilgili ülkelerden biri tarafından tanınmamaktadır. Örneğin kuzey ve Güney Kıbrıs’ı ayıran ve “Yeşil Hat” olarak adlandırılan sınır bu tipe girmektedir(Akengin, 2010:105; Günel, 1994:77).

Türkiye-Suriye sınırının Hatay bölümünün tipolojik açıdan tasnifini yapabilmek için öncelikle sınırın oluşum safhalarını tarihi kronolojiye uygun olarak değerlendirmek ve sınır hattının belirlenmesinde takip edilen unsurları irdelemek gerekmektedir.

4.3.Takip Ettiği Doğal Unsurlar Yönüyle Türkiye (Hatay)-Suriye Sınırı

276 km’lik Hatay-Suriye sınırını oluşturan etmenler incelendiğinde genellikle doğal coğrafi unsurların temel alındığı dikkati çeker. Hatta Türkiye-Suriye sınırının Hatay dışındaki bölümü göz önüne alındığında, yeknesak bir topografyayı takip ettiği söylenebilir. Özellikle Fırat-Dicle Nehirleri arasındaki bölümünde sınırın takip ettiği topografik ya da hidrolojik herhangi bir unsuru gözlemlemek mümkün değildir. Bu bağlamda Türkiye-Suriye sınırında doğal unsurların daha çok Hatay bölümünde yer aldığını söylemek yerinde olacaktır. Hatay-Suriye sınırı bu yönüyle incelendiğinde 276 km’lik sınırın takip ettiği coğrafi unsurlar en genel hatlarıyla jeomorfolojik ve hidrografik birimlerden oluşanlar olarak iki grupta ele alınabilir.

Ancak burada değerlendirilmesi gereken bir husus daha var ki, sahanın genel topografik yapısı gereği çalışmanın konusunu oluşturan Hatay-Suriye sınırının çiziminde, doğal coğrafi unsurlar temel alınsa da, bu unsurların gerek coğrafi gerekse beşeri yaşamda ayırıcı bir nitelik taşıdığını söylemek mümkün değildir. Sınırın yer aldığı saha morfolojik anlamda yeknesak bir nitelik taşımamakla birlikte, doğal ve beşeri unsurların akışkanlığını engelleyecek derecede engebeli ya da yüksek değildir. Nitekim sınırın geçtiği yükselti basamakları dikkate alındığında maksimum 1200-1500 m yükselti basamağına çıktığı görülür. Yine Karasu Çayının genişliği 5-10 m arasında değişirken, Asi ırmağının ise 12-30 m arasındadır. Sınırın takip ettiği jeomorfolojik ve hidrografik birimler morfolojik, iklimik, fitocoğrafya ya da zoocoğrafya açısından herhangi bir ayırıcıma yol açmadığı gibi, tarih boyunca ticari ve kültürel yaşamı da zorlaştıracak veya kesintiye uğratacak düzeyde ayırıcı olmamıştır. Sınırdaki insan, araç ve mal akışkanlığı göz önüne alındığında bu durumun günümüzde de tarihte olduğu şekliyle devam ettiği dikkati çeker.

4.3.1. Yeryüzü Şekilleri

Hatay Suriye sınırı Akdeniz kıyısında Basit Burnunun kuzeyinde denize dökülen Karaduran Deresi ağzından başlar Kel dağının güney eteklerinden Kuseyr platosuna oradan Antakya merkez ilçesi sınırına kadar platonun güney eteklerini takip eder. Buradan itibaren Amik Ovasının doğu kenarından Reyhanlı platosuna, oradan da Kırıkhan'ın doğusundan karasu lav platosuna ulaşır. Kurt dağının batı eteklerinden geçerek Hassa'nın kuzeyindeki Meydan-ı Ekbez¹⁰ son bulur.

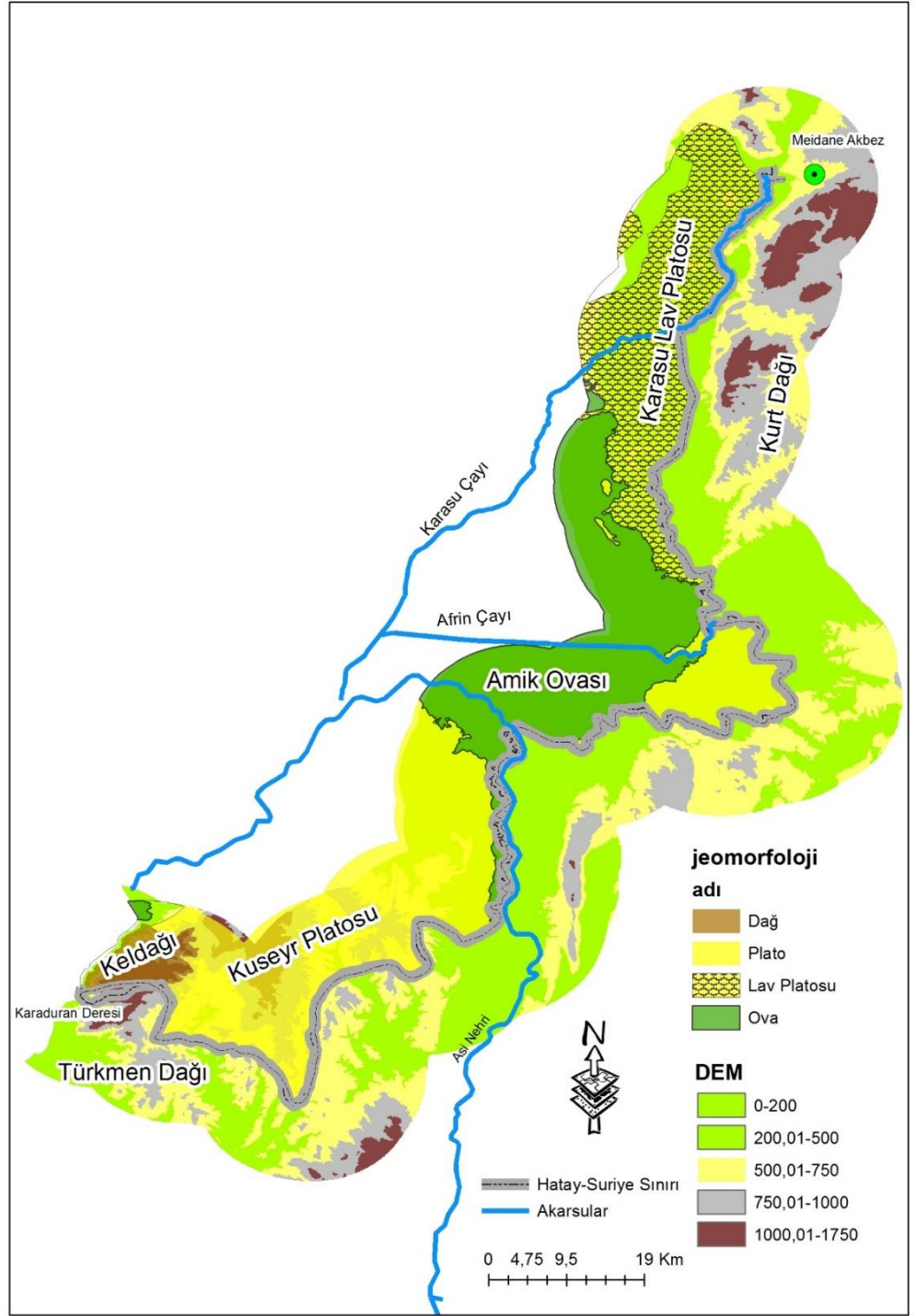
Hatay Suriye sınırı genel olarak 3 farklı jeomorfolojik birimi takip eder. Bunlardan birincisi Keldağı ve çevresindeki dağlık alanlar, ikincisi Kuseyr Platosu, üçüncüsü Antakya Kahraman Maraş Grabeni depresyonunda bulunan Amik ovası ve Karasu Lav platosudur.

Sınır çizgisi Karaduran deresi ağzı ile Kel dağının güney yamaçları arasında tedrici olarak 0 m'den 1500 m yüksekliğe kadar çıkmaktadır. Burada sınırın takip ettiği Taşkırın ve Yağ tepeleri 1200-1500 m yükselti aralındadır. Yağ tepeden sonra Gözlekçiler köyünün güneyindeki Devrent tepede 750 m'ye iner. Burası ile Değirmen tepe arası genellikle 500 m basamağında kalır. Değirmen tepede 750-1000 m başmağına çıksa da Göz ve Karabülge tepeleri arasında büyük oranda 500 m basamağında kalır. Bu durum ancak İnliceçit Deresi akarsuyunun vadilerinde yer yer 200 m'ye düşmesiyle değişime uğrar. Vadilerden sonra tekrar 500-750 m basamağını takip ederek güneydoğuya yönelen sınır, Topraktutan yerleşme kalıntısının güneyindeki Yar tepeden itibaren kuzeydoğu, kuzey yönünde yaklaşık Karbeyaz'ın doğusunda yer alan Asi vadisi yamaçlarına kadar 500-750 m aralığında devam eder. Bu bölümde Güveççi ve Aşağıpulluyazı köylerinin doğusundaki Büyük, Oyuk, Martı tepelerinde 750-1000 m basamağına çıkarken, Nişrinli Deresi akarsu vadilerinde ise 200-500 m basamağında devam eder. Karbeyaz'ın doğusundan itibaren Asi vadisini takip eden sınır, önce 200-500 m sonra da 0-200 m aralığında devam eder. Burada Asi'nin yatağını takip ederek ve genellikle ırmağın çizdiği menderesleri takiben kıvrılarak Amik ovasına ulaşır. Ovada 0-200 m basamağında devam ederken, Yenişehir-Bükülmez köyleri arasında 200-500 m basamağına yükselir. Bu bölümde genel hatlarıyla doğu yönünden kuzeye dönerek dirsek yaptığı yerde 500-750 m başmağına çıkar. Özellikle Humusi ve Soğan tepeleri civarında 500-750 m arasında,

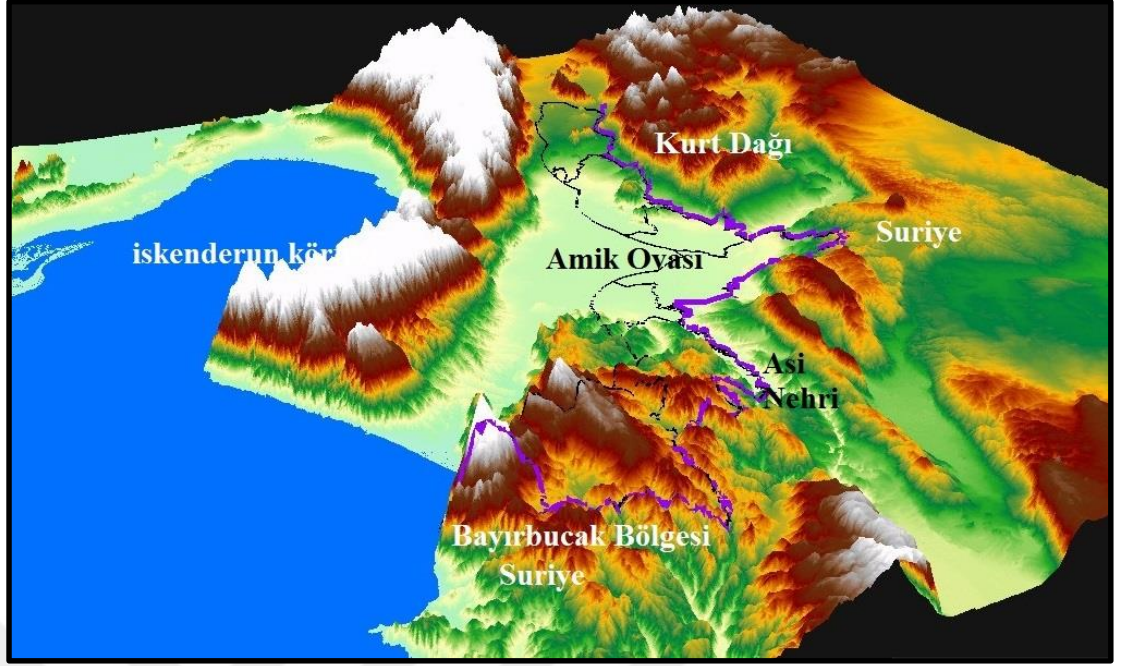
¹⁰ Meydan-ı Ekbez yerleşmesi farklı yazarlar tarafından farklı şekillerde yazılsa da (Meydan-ı Ekbis) bizim tezimizde Ankara Antlaşmasındaki metinde geçen, Meydan-ı Ekbez yazılışı tezde tercih edilmiştir.

Humusi-Şeyh tepelerinden itibaren yer yer 0-200 m başmağına inse de, Meydane Ekbez'e kadar büyük oranda 200-500 m basamağını takip eder. Bu bağlamda sınırın Yayladağı, Altınözü ve Reyhanlı ilçelerine denk gelen bölümlerinin daha yüksek ve engebeli olduğu, özellikle Reyhanlı'dan sonra daha yeknesak bir görünüm arz ettiği söylenebilir (**Şekil 7,8**).

Şekil 7: Jeomorfolojik Birimler Üzerinde Hatay Suriye Sınır Hattı

Şekil 8: Türkiye Suriye Sınırının Takip ettiği Jeomorfolojik Birimler

Sınırın yükselti basamaklarına göre seyri eğim değerlerine de yansımıştır. Karaduran deresi ağzı ile Taşkıran ve Yağ tepelerine kadar %50-80 aralığında seyreden eğim değerleri, bu tepelerden itibaren %40-50 arasına, Devrant ve Değirmen tepelerine doğru ise %20-30 arasına gerilemektedir. Göz ve Karabülge tepelerinden Asi vadisine kadar olan sahada eğim büyük oranda % 40-50 arasında değişirken, özellikle Aşağıpulluyazı ile Uluyol köyünün doğusuna kadar %0-20 ile 20-40 arasında seyreder. Benzer şekilde eğim değerleri Erbaşı köyünden güneye doğru çekilecek hattan yaklaşık Ömerli, Yiğityolu köylerine kadar %0-20-40 arasında değişiklik gösterir. Buradan Asi vadisine kadar olan bölüm %40-50 aralığındadır. Asi vadisi ve Amik ovasında %0-20 arasında değişiklik gösterirken, Yenişehir köyünden Cilvegözü yerleşmesinin doğu hizasına kadar %40-50 aralığında ve bu aralığın %20-40 arasındaki eğim sınırını takip eder. Buradan kuzeydeki Kuşaklı köyü doğusu, Hatayhamamı doğusu ve Gömit çevresi dışında Meıdanı Ekbez'e kadar eğim %0-20 aralığında değişmektedir (**Fotoğraf 7,8,9**).

Fotoğraf 7: Türkiye Suriye Sınırı Yayladağı İlçesi Keseb Kasabasından Bir Görünüm

Fotoğraf 8: Türkiye Suriye sınırı Yayladağı ilçesi Güveççi Köyünden bir Görünüm

Fotoğraf 9: Türkiye Suriye Sınırı Hassa İlçesi Sınır Çevresinden Bir Görünüm

Hem yükselti basamakları hem eğim değerleri yönüyle en fazla değişimin gözlemlendiği saha Karaduman deresi ağzı ile Asi ırmağı vadisi arasındaki Kuseyr platosuna denk gelen bölümdür. Burası daha çok idari anlamda Yayladağı ilçesine dâhil olup, küçük bir bölümü Altınözü ilçesine aittir.

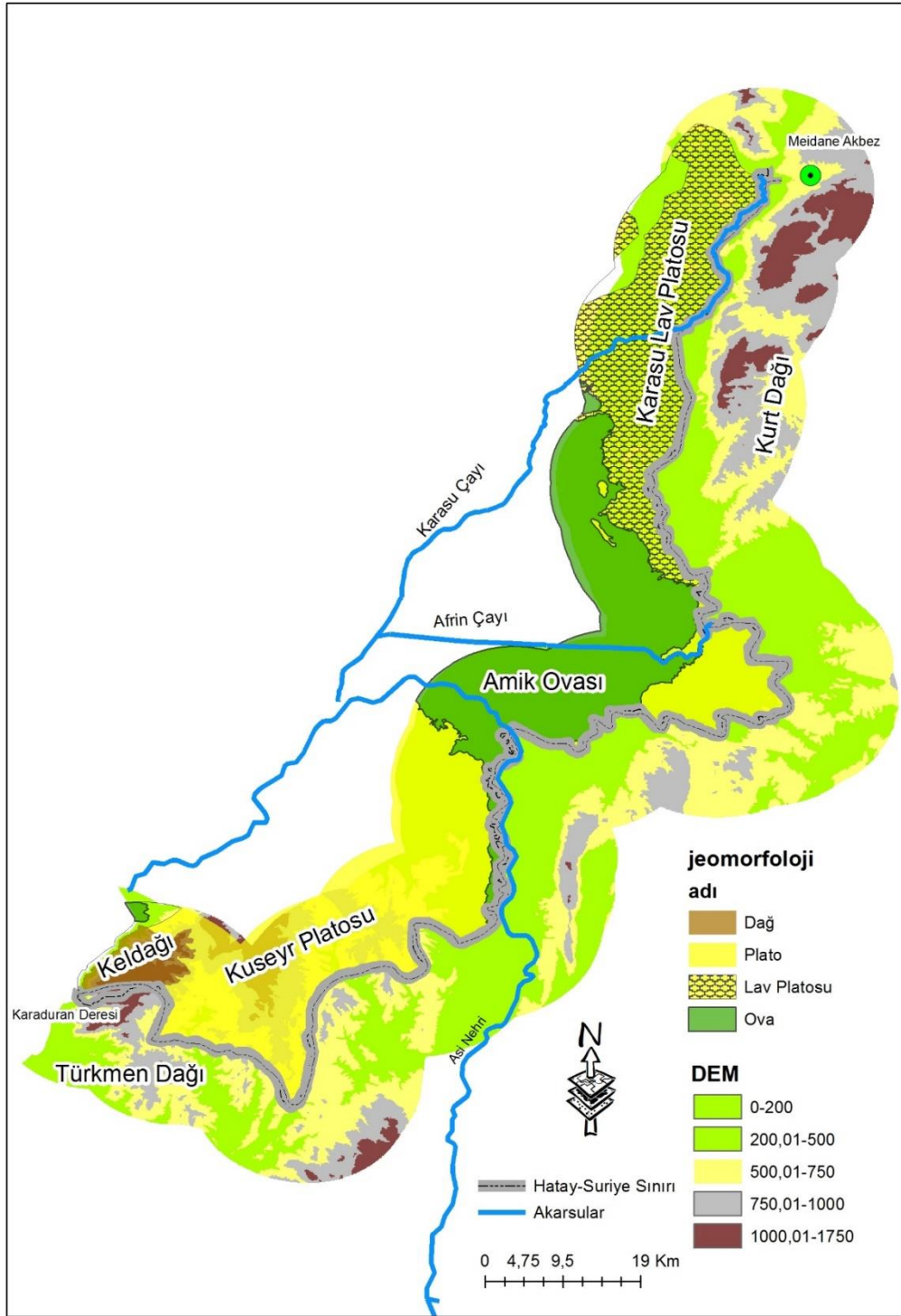
4.3.2. Akarsular

Akarsular, devletlerarasında sınır çiziminde yararlanılan doğal coğrafi unsurlardan biridir. Savunmadan çok sınırı belirginleştiren doğal bir unsur olması ve her iki tarafın da akarsu gibi önemli bir kaynağı karşı tarafa vermek istememesi gibi sebeplerle akarsuların da sınır tespitinde kullanılması eskiden beri var olan bir durumdur. Türkiye-Yunanistan sınırının bir bölümünü Rezve deresi meydana getirirken, güneydoğuda Cizre'den Habur suyu kavşağına kadar Dicle nehri, Suriye ile Habur suyunun kolu Hezil suyu ve büyük Zap suyunun küçük bir kolu da sınırın bir parçası da ülkemizi Irak'la ayırmaktadır. Ermenistan ile aramızdaki sınırın belirli bir parçası da Aras Nehriyle Arpaçay üzerinden geçmektedir.

Meidane Ekbez'in kuzeyinden başlayan Hatay-Suriye sınırı Hassa, Kırıkhan ve Kumlu ilçe sınırları boyunca yaklaşık olarak 30 km Karasu çayının talveg çizgisini

takip eder, güneye doğru Karasu lav platosu arazisinden geçtikten sonra Kaletepenin kuzeydoğusunda Karasu ayından ayrılır. Hassa- Suriye sınırı Kurt Dağları ile Hassa leeliklerini birbirinden ayıran sınırdır. Reyhanlı-Suriye sınırının yaklaşık 5 km'lik bölümünü Afrin ayı, Altınözü Suriye sınırının 52 km'lik bölümünü ise Asi nehri oluşturmaktadır (Atasoy vd. 2012:108-118). Hatay Suriye sınırını oluşturan doğal unsurlara baktığımızda 276 km'lik sınırın yaklaşık 90 km'lik bölümünü oluşturan sınırın akarsular olduğu görülmektedir (**şekil 9**).

Şekil 9: Hatay Suriye Sınırında Akarsuların oluşturduğu sınırlar

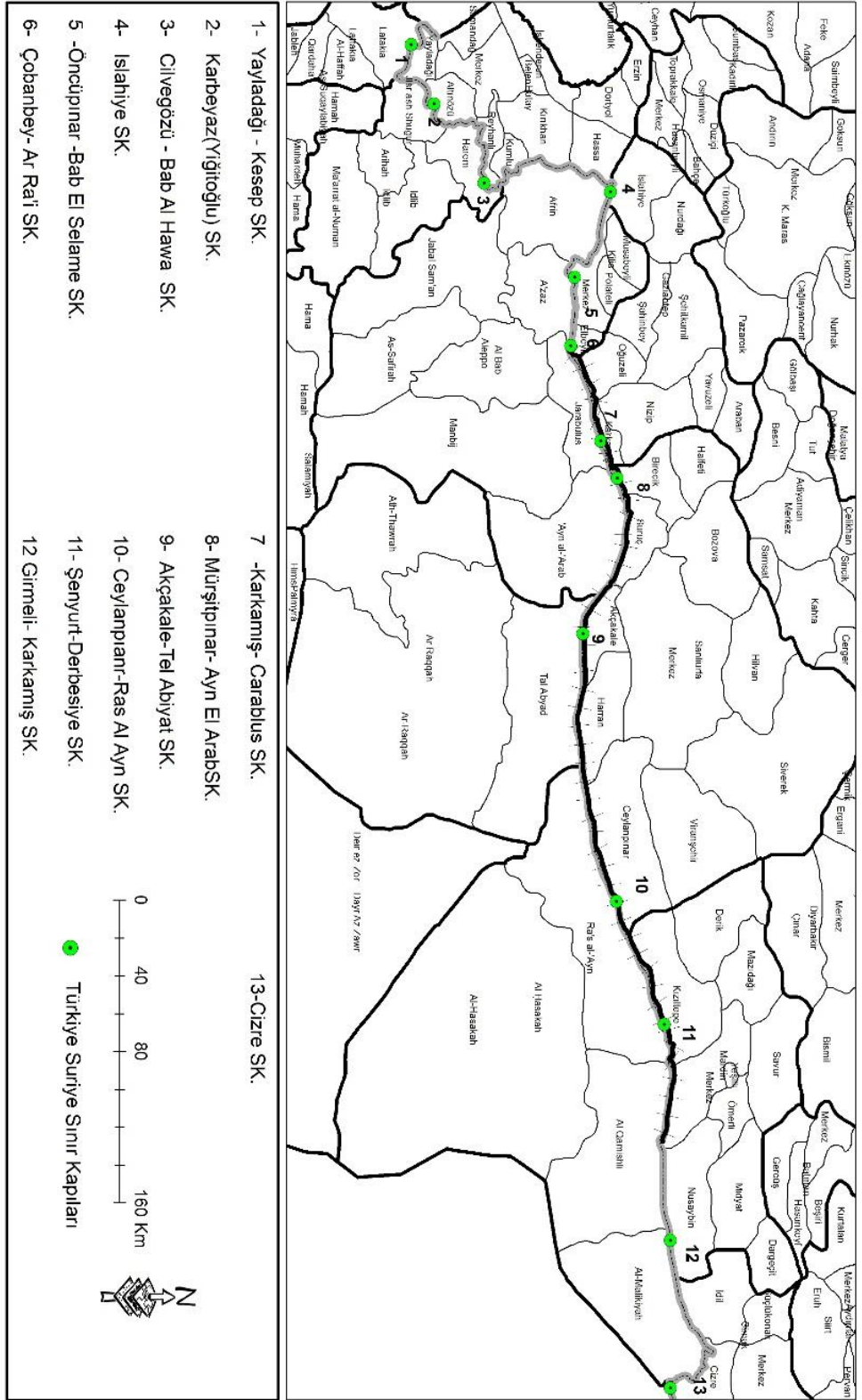
4.3.3.Deniz Sınırları

Sınır kavramının ortaya çıktığı ilk zamanlarda deniz sınırları söz konusu bile olmamıştır. Fakat denizcilik faaliyetleri ilerleyince özellikle balıkçılık faaliyetinin önemi artmaya başlayınca denize kıyısı olan devletler için deniz sınırı önemli olmaya başlamıştır (Korkut,1970:6). Deniz sınırlarını oluştururken karşımıza iki kavram çıkmaktadır ve bu kavramlarda deniz sınırının oluşturulmasında kullanılmaktadır. Kıta sahanlığı ve karasuları deniz sınırlarının belirlenmesinde en çok kullanılan kavramlardır. Türkiye ile Suriye arasında deniz sınırı için belirlenen herhangi bir protokol ve antlaşma bulunmamaktadır. Sadece Türkiye Suriye Tahdid-i hudut komisyonunca düzenlenen 1 Numaralı protokolde karasuları başlangıç noktası olan kara sınırı bitim noktası olarak belirtilmiştir (Çakır&Ustaoğlu, 1998:17).

Karasularının tam olarak tesbit edilemediği bu bölgede karasuları başlangıç noktası olarak kabul edilen noktadan 280⁰-12 deniz mili ve 305⁰ -12 deniz mili istikametinde çizilen deniz mili istikametlerinde çizilen hatlar arasında toleranslı bölge oluşturulmuş ve 305⁰-12 deniz mili hattının kuzeyinde kara suları rejimi uygulanmaktadır (Çakır&Ustaoğlu, 1998:17). Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de 29 Mayıs 1982 tarih ve 2674 sayılı kanun ile karasularımızın genişliği 12 deniz mili olarak tespit edilmiş olup halen uygulamada devam etmektedir. Fakat Suriye 16 ağustos 1981 tarihinde karasularını 35 mile genişlettiğini açıklamıştır. Suriye'nin bu tek taraflı girişimi tarafımızdan kabul edilmemiştir. Türkiye Suriye karasuları 12 mil olarak kabul edilmektedir (Çakır&Ustaoğlu, 1998:18).

4.7. Beşeri Unsurları (Geometrik, Etnografik) Takip Etmesi Yönüyle Türkiye-Suriye Sınırı

Doğal unsurların dışında beşeri unsurlar da dikkate alınarak çizilen sınırlar vardır. Bu tip (geometrik, siyasi) sınırlar dört farklı şekilde çizilir. 1-Boyuna sınırlar, kuzey güney doğrultusunda meridyenler boyunca uzanırlar, 2. Enine sınırlar, bunlarda paraleller boyunca uzanırlar, 3. iki nokta arasını en kısa yoldan birleştiren paralel ve meridyen kullanılmadan çizilmiş sınırlar, Türkiye Suriye sınırı oluşturulurken sınırın büyük bir kısmı doğal unsurlar temel alınarak çizilmiştir. Fakat Çobanbey ile Nusaybin arasında 400 km'lik demir yolu Türkiye Suriye sınırını oluşturmaktadır. Demir yoluna paralel çizilen sınır bize sınırın bazı bölümlerinin geometrik olarak çizildiğinin göstergesidir. Hatay Suriye sınırı çizilirken yapay sınırdan ziyade doğal sınır özellikleri görülmektedir (**Şekil 10**).

Şekil 10: Beşeri unsurların Kullanılması özellikleri Yönüyle Türkiye Suriye sınırı

4.8.Etnoğrafik Sınır Özellikleri Yönüyle Türkiye-Suriye Sınırı

Türkiye (Hatay) Suriye sınırı etnografik özellikleri yönüyle iki şekilde değerlendirilebilir. İlki, bir bütün olarak Hatay ele alındığında barındırdığı etnografik çeşitliliğe rağmen büyük ölçüde Türk nüfustan oluşması nedeniyle, Hatay-Suriye sınırının Türk-Arap etnisitelerini ayırdığı kabul edilebilir. Nitekim 20 Ekim 1921 tarihinde imzalanan Ankara Antlaşması'nı 7. Maddesinde belirtilen İskenderun Sancağı'na tanınacak olan özel yönetim, burada Türk nüfusun çoğunlukta olmasıyla temellendirilmişti. Aslında etnografik temellere dayalı hak iddiası (haklı olarak) daha sonra Hatay Devleti'nin oluşumunda devam etmiş olup, yine 1939 yılında Hatay'ın Türkiye'ye bağlanma sürecinde de en etkili faktörler olarak karşımıza çıkmıştır.

Ancak sınır hattı çevresiyle birlikte bir zon olarak dikkate alındığında sınırın etnik unsurları kesin bir hatla ayırdığını söylemek güçtür. Nitekim sınırın ortaya çıkışından günümüze kadar geçen sürede sınır çevresinde yaşayan nüfusun sosyo-ekonomik ilişkileri değerlendirildiğinde, etnisite olarak üç farklı bölümde kan bağıyla doğru orantılı olarak gelişen ilişkiler ağından söz edilebilir. Ağ, tarım ve ticaretin yanında evlilik derecesine varan boyutlardadır. Sınırın her iki tarafını da etkileyen bu ilişkiler ağı, sınır fonksiyonları ve modelleri bölümlerinde detaylarıyla ele alınacağı için burada kapsamı dar tutulmuştur. Öte yandan, yüzyıllarca birlikte yaşayan ve iç içe geçen toplulukların bir siyasi sınır vasıtasıyla kesin hatlarla ayıklanmasının mümkün olmadığını göz önüne alarak, bu durumun olağan olduğunu da belirtmek yerinde olacaktır. Nitekim sınır çevresinde Türkiye tarafındaki (10 km) yerleşmelerin etnografik yapıları dikkate alındığında tek bir etnisteden oluşan yerleşme sayısı oldukça azdır. Sınır boyunca yerleşmelere göre hâkim etnisite Türk, Arap ve Kürtler arasında değişim arz etmektedir. Bu durum büyük oranda Suriye tarafında da benzerlik göstermektedir. Suriye ve çevresinin yüzyıllarca (1517-1918) Osmanlı Devleti egemenliğinde kalmış olması, diğer bir ifadeyle Hatay-Suriye sınırının yaklaşık 75 yıl önce çizilmiş olması, yerleşmeler arasında etnik temelli bir ayrışmanın oluşmasına olanak tanımamıştır. Hatta 1939'dan günümüze Türkiye ve Suriye arasında zaman zaman siyasi anlamda kopmalar yaşansa da, bunun sınır çevresindeki günlük hayatta karşılığı olmamıştır. Kan bağı nedeniyle sosyo-kültürel ve ekonomik ilişkilerin sürdüğünü göz önüne almak yerinde olacaktır.

276 km'lik Hatay-Suriye sınırı 20 km'lik bir zon dâhilinde incelendiğinde, üç farklı etnik yapının sınırın her iki tarafında da varlık gösterdiği söylenebilir. Bunlardan

ilki Karaduran deresi ağzından başlayarak Altınözü sınırına kadar uzanan yaklaşık 50 km'lik kesimdir. Burası Yayladağı ilçesine denk düşen bölüm olup, Suriye'de Türkmenadağı olarak adlandırılan kesimi Türkiye'den ayırmaktadır. Sınır çevresindeki yerleşmelerde etnisitenin dağılışı itibariyle yer yer Arap ve Ermeni nüfusun varlığı söz konusu olsa da, sınırın her iki tarafında da Türk nüfus ağırlık göstermektedir. Suriye'nin bu bölümünde (Yayladağı-Suriye sınırından Lazkiye'ye kadar) Bayır-Bucak Türkmenleri olarak tanımlanan Suriye Türkmenleri yoğunluk kazanmış olması nedeniyle, etniste yönüyle sınır ayırıcı niteliğini kaybetmiştir (**Tablo 2**). Nitekim yerleşmeler arasında akrabalık ilişkilerinin sürdüğü bilinen bir gerçektir. Geçmişte Bayır-Bucak Türkmenlerini İskenderun sancağının sınırları içerisine dâhil edilmek için büyük çabalar verilmesine karşın, Hatay'ın Türkiye'ye katılma sürecinde dışarıda kalmışlardır. Bu durum Fransız sömürge dönemindeki idari yapılanmayla ilişkili olarak Bayır-Bucak bölgesi, İskenderun Sancağı ve Antakya bölgesinin yönetimi sınırları dışında olduğu için Suriye tarafında kalmıştır.

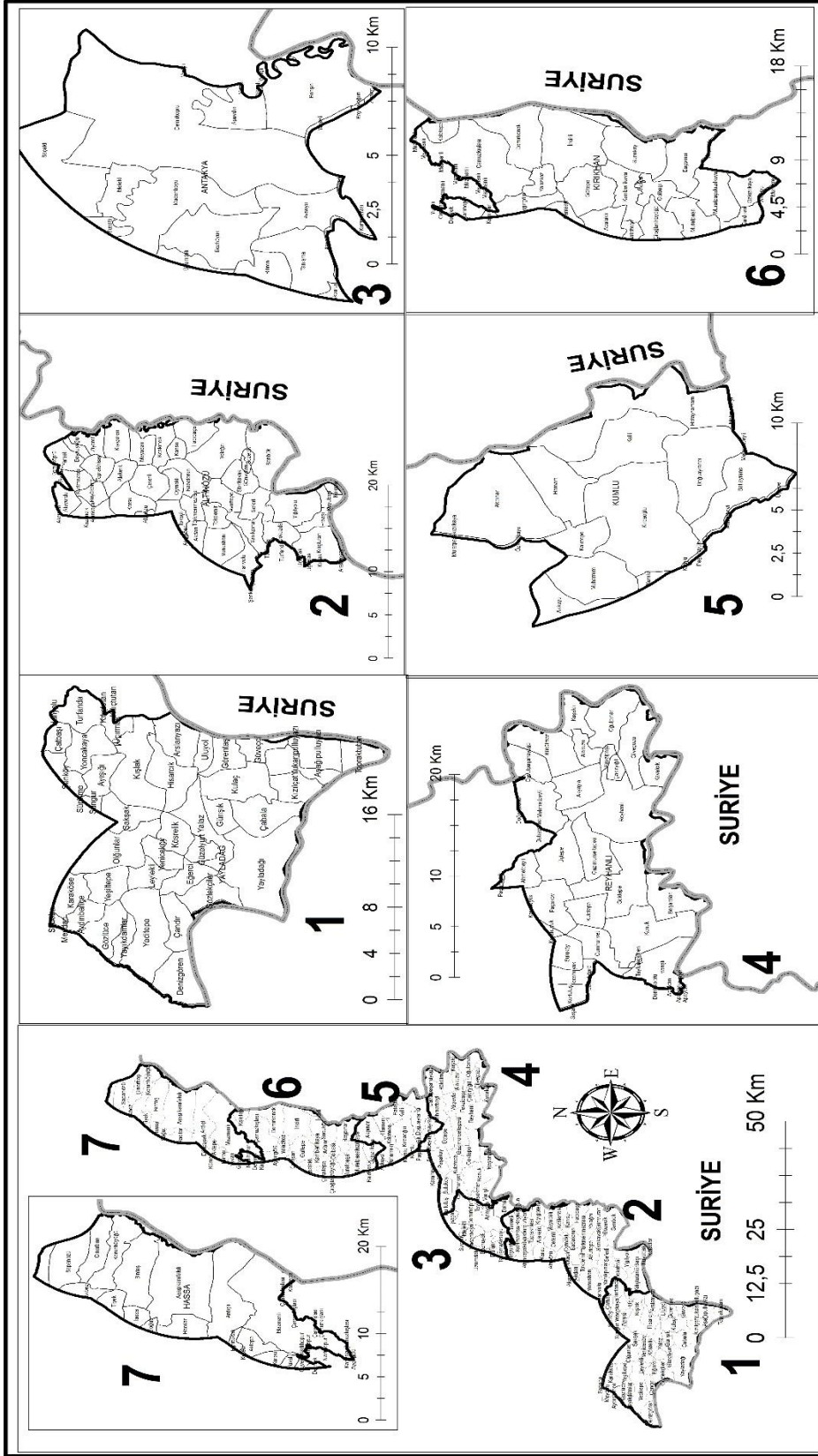
İkinci kısmı ise Altınözü'nden başlayıp Reyhanlı sınırını da içerisine alarak Kırıkhan-Suriye sınırına kadar devam eden 178 km'lik bölüm oluşturur ki, sınırın her iki tarafı da önemli ölçüde Arap nüfusun ön plana çıktığı yerleşmelerden oluşmaktadır. Bu bölümde Türk nüfusun ön plana çıktığı Ahmetbeyli, Göktepe başta olmak üzere Boynuyoğun, Mayadalı, Keskincik, Karsu gibi yerleşmeleri de görmek mümkündür. Yine istisnai olarak yer yer (Kavalcık, Yenişehir) Çerkez nüfusu barındıran yerleşmeler göze çarpsa da genel dağılışı değiştirmez.

Üçüncü bölüm Kumlu, Kırıkhan ve Hassa ilçe sınırlarını Suriye'de Kürt nüfusun yoğun olarak yaşadığı Afrin bölgesinden ayırmaktadır. Kumlu, Kırıkhan ve Hassa ilçeleri genelinde nüfus büyük oranda Türk etnisitesinden oluşurken, Hatayhamamı, Doğruayracı, Mazmanlı, Kaletepe, Korunhüyüğü, Camışkışlası, Demirkonak, Yalankoz, Başpınar ve Sucuköy gibi sınırla teması olan köylerde Kürt nüfus ön plana çıkmaktadır. Bu bölümde sözü edilen köylerin varlığı nedeniyle sınırın belirgin bir etnografik ayrımı temsil ettiğini söylemek güçtür. Ancak sınırın Türkiye tarafı göz önüne alındığında bu durum sadece sınır hattı ve yakın çevresiyle sınırlı kalmakta olup, iç kesimlerde devam etmez. Diğer bir deyişle, sınır Kumlu, Kırıkhan ve Hassa ilçelerinin genel nüfusu göz önüne alındığında etnografik açıdan ayırıcı nitelikte ise de sınır çevresindeki yerleşmeler bakımından bu niteliğini kaybetmektedir (**Şekil 11**).

Tablo 3: Türkiye Suriye sınırının Türkiye tarafındaki köylerin etnisite özellikleri

İLÇELER	KÖYLER		ETNİSİTE			
	Eski Adı	Yeni Adı	Türk	Arap	Çerkez	Kürt
Hassa İlçesi		Çınarbaşı	++	-	-	+
		Korunhöyüğü	+	-	-	++
	Adamanlı	Bintaş	-	-	-	++
		Aşağıkarafakılı	++	-	-	-
		Sugediği				
		Ardıçlı	++	-	-	-
		Mazmanlı	+	-	-	++
Kırıkhan İlçesi		Kaletepe	+	-	-	++
		Camişkişlası	+	-	-	++
	Gömid	Demirkonak	+	-	-	++
		İncirli	+	-	-	++
		Yalankoz	+	-	-	++
		Gültepe	++	-	-	-
		Kamberlikaya	++	+		
		Başpınar	+	-	-	++
		Sucuköy	+	-	-	++
		Muratpaşa	+	++	-	-
Kumlu İlçesi		Akpınar	++	+	-	-
		Kaletepe	+++	++	-	+
		Hamam	+++	++	-	+
		Kelli	+++	++	-	+
		Hatay Hamamı	+	++	-	+++
		Doğruayrancı	+	++	-	+++
Reyhanlı İlçesi	Acarköy	Ahmetbeyli	++	-	-	-
		Bükülmez	++	+++	-	+
		Kuşaklı	++	-	-	+
		Oğulpınar	++	+	-	-
		Cilvegözü	++	+		
		Kavalcık	++	+		
		Yenişehir	++	+		
		Göktepe	+			
	Amada	Beşaslan	++	+		
		Sıçanlı	++	+		
		Tayfun Sökmen	++	+		
	Varışlı	++	+			
Antakya İlçesi		Demir köprü	++	+		
		Bohşin	+	++		
Altınözü İlçesi	Batitan	Boynuyğun	++	+		
		Ziyaret	+	++		
		Kıyığören	+	++		
		Mayadalı	++	+		
		Keskincik	++	+		
		Karsu	++	+		
	Yolağzı	+	++			

Altınözü İlçesi		Hacıpaşa	++	+++	-	+
		Gözecik	++	+	-	-
		Sarıbük	++	+		
		Sivrikavak	++	+		
		Karbeyaz(Yiğitoğlu)	+			
		Ömerli	+			
		Erbaş	++	+		
		Kuyubaşı	++	+		
		Kılıçtutan	++	+		
Yayladağı İlçesi	Kandum	Arsıyazı	++	+		
		Uluyol	++	+		
		Görentaş	++	+		
		Güveççi	++	+		
		Yanıkdam	++	+		
		Yukarıpulluyazı	++	+		
	Aşağı Tingir	Aşağıpulluyazı	++	++		
		Topraktutan				
	Tumtum	Çabala	++	+		
		Ayvacık	++	+		
		Gözlekçiler	++			
		Eğerci	++			
	+	Oransal bir karşılığı olmayıp, etnik anlamada yerleşmelerdeki nüfusun derece sayısal üstünlüklerini gösterir.				

Şekil 11: Türkiye (Hatay) Suriye Sınır Köyleri

BEŞİNCİ BÖLÜM TÜRKİYE (HATAY) –SURİYE SINIRININ FONKSİYONEL ÖZELLİKLERİ

Fonksiyon, kavramsal çerçeve bölümünde ifade edildiği gibi sınırdaş devletlerin arasındaki çok boyutlu ilişkiler temelinde ortaya çıkan sınıra dair işlevler olarak tanımlanır. Siyasi sınıra dair fonksiyonlar, sınırdan sınıra değişebildiği gibi, aynı sınırdan zamana bağlı olarak da değişim gösterebilmektedir. Bu bağlamda 1939-1958 arasında Türkiye (Hatay)-Suriye sınırında tarımsal fonksiyonun varlığından söz etmek mümkünken, 1958 ve 1960'lardan sonra söz edilemez. Yine fonksiyonların yere ve zamana bağlı olarak geliştiğini ya da zayıfladığını da belirtmek yerinde olacaktır. Siyasi sınırlara ait fonksiyonların gelişmişlik derecesi, çeşitliliği, birden fazla faktöre bağlı olarak şekillenmektedir. Bunları sınırın çiziminde kullanılan doğal coğrafi faktörler ve sınır çevresinin toplumsal ve kültürel özellikleri şeklinde kısaca ifade etmek mümkündür. Yani sınıra dayalı ilişkilerin gelişim düzeyinde topoğrafya, bitki örtüsü, din, dil ve etnik yapı gibi faktörler etkilidir. Ancak günümüzde bütün bunlara ek olarak devletlerarası ilişkiler ve bunları belirleyen faktörlerin daha etkili olduğu söylenebilir. Teknolojik gelişmelerin doğal engellerin ortadan kaldırılmasındaki başarısı, devletlerarası ilişkileri ön plana çıkarmıştır.

Bu bağlamda devletlerarasındaki ideolojik yakınlık, dil, din, etnik yapı, karşılıklı menfaatler sınır fonksiyonlarının çeşitliliği ve gelişmişlik derecesini belirleyen ana sebepler durumundadır. Türkiye(Hatay)–Suriye sınırının fonksiyonlarına bakıldığında 1939'dan günümüze yukarıda belirtilen sebepler çerçevesinde zamana bağlı olarak değişiklik gösterdiğini söylemek mümkündür.

Kavramsal çerçevede detaylandırıldığı şekliyle siyasi sınırların yere, zamana ve devletlerarasındaki ilişkilerin yoğunluğu ölçüsünde çok sayıda fonksiyona sahip olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda gerek literatürde gerek kavramsal çerçeve bölümünde değinilen, tanımlanan fonksiyonların tamamı üzerinde durulmayacak bizzat literatür taraması ve saha çalışması sürecinde Türkiye (Hatay)-Suriye sınırında tespit edilen fonksiyonlar işlenecektir.

5.1.GÜVENLİK FONKSİYONU

Güvenlik fonksiyonu, devletlerin kuruluş felsefesi, var olma ve tehdit anlayışına, hatta tarihsel tecrübelerini en iyi yansıtan fonksiyondur. Zira sınırın varlık sebeplerinden biri güvenlidir. Bu ifadeyi Türkiye Cumhuriyeti Devletinin kendi ulusal sınırlarına bakışı ve yaklaşımında görmek mümkündür. Osmanlı Devletinin yıkılış sürecinde yaşanan acı tecrübelerle birlikte ulus devlet olma ve yayılmacı bir politika gütmemeye dair benimsenen temel devlet görüşü adeta devletin bütün sınırlarının peyzajına yansımıştır. “ **Yurtta Sulh, Cihanda Sulh**” sözüyle ifade edilebilen bu anlayış mevcut toprakların tavizsiz korunacağı, buna karşın yayılmacı bir politika güdülmeyeceği mealindedir. Bu cihette bütün kara sınırlarında karakollar, tel örgü ve mayınlarla güvenli bir zon oluşturularak kontrolü sağlama çabası içerisine girilmiştir. Sınıra dair benzer tutumu Türkiye'nin komşularında görmek mümkün değildir. Bu da Türkiye'nin sınır güvenliği ve tehdit algısının komşu devletlerden daha farklı bir noktada olduğunu göstermektedir. Elbette ki nispi anlamda Türkiye sınırlarında da komşu ülkelerle olan ilişkiler nezdinde bazı değişikliklerin olduğu da söylenebilir.

Yukarıdaki açıklamalardan da açıklanacağı üzere güvenlik fonksiyonunu mekânsal boyuta taşıyarak somutlaştıran husus sınır peyzajıdır. Zaman içerisinde sınır peyzajında meydana gelen değişim sınırdaş ülkelerin güvenlik anlayışının değişimini de belli oranda yansıtmaktadır. Dolayısıyla peyzajdaki değişim gözlemlenerek sınır fonksiyonunun zamansal değişimini yorumlamanın mümkün olacağı kanaatindeyiz. Nitekim Türkiye (Hatay)- Suriye sınırı çizildiği günden günümüze kadar sınır peyzaj özellikleri ülkeler arasındaki güvenlik algısına bağlı olarak zaman içerisinde değişikliğe uğramıştır. Sınırın tarihsel dönemdeki peyzaj değişikliğini ifade etmek gerekirse 1939 yılında çizilen Türkiye (Hatay)- Suriye sınırında ilk peyzaj değişimi sınır taşlarının konmasıyla başlar ve daha sonra 1948-50 yılları arasında sınır boyunca inşa edilen karakollarla değişim devam eder.

Sınırdaki ikinci peyzaj değişimi ise 1956-60 yılları arasında gerek kaçakçılık faaliyetlerini gerekse yasa dışı olarak geçişleri engellemek amacıyla Türkiye Suriye sınırına tel örgülerin çekilmesi ve sınırın 536 km'lik bölümün mayınlanmasıdır. Bu dönemde özellikle 1960 yılından 2012 yılına kadar sınır peyzajında meydana gelen değişiklikler genelde ufak çaplı olduğu için bu değişimi görmek mümkün değildir. Fakat Arap Baharının Suriye'de vuku bulmasından sonra Türkiye Suriye sınır peyzajında önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Öncelikle sınır çevresinde veya

hemen gerisinde silahlanma (Patroit Füze sistemleri) çabaları başlamıştır. Daha sonraki süreçte sınırdan gelen tehlikelerin boyutunun artmasına bağlı olarak 877 km'lik Türkiye Suriye sınırında beton bloklarla duvarlar örülmeye başlamıştır. Türkiye (Hatay)- Suriye sınırındaki peyzajda görülen bu değişikliklerin gerek sınır fonksiyonları gerekse sınır etkileşim modelleri üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu söylemek de mümkündür.

5.1.1.1939-1998 Arası Birinci Dönem:

Sınırlarda görülen güvenlik fonksiyonu hiç şüphe yok iki ülke arasındaki siyasi ilişkilere bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Türkiye (Hatay)-Suriye sınırında görülen güvenlik fonksiyonunu 1939-1998 döneminde etkileyen temel siyasi olayların başında Hatay sorunu gelmektedir. Bunu, Türkiye'nin NATO'ya ve Bağdat Paktına üye olması, sınır aşan sular sorunu, PKK terör örgütü sorunu takip etmektedir. Türkiye (Hatay)-Suriye sınırında görülen güvenlik fonksiyonu, bu dönemde yukarıda belirtilen siyasi olaylara bağlı olarak zaman içerisinde değişim göstermiştir. Zaman içerisindeki bu değişimi 4 temel kritere göre değerlendirmek yerinde olacaktır.

Değişime işaret eden önemli kriterlerden Birincisi ise, sınır peyzajındaki değişimlerdir. Sınırdaki güvenlik fonksiyonunu belirlemenin ikinci kriteri ise, güvenlik kuvvetleri mekânlarının (karakol, kuleler) sınır ve çevresindeki dağılışı, yoğunluğu ve sınır çevresi ya da hemen gerisindeki silahlanmadır. Yine sınır güvenliği açısından üçüncü kriter ise, sınır zonunda yaşayan nüfus miktarında meydana gelen değişim, son kriterimiz olan Dördüncü kriter ise sınır kapılarındaki dönemsel değişikliklerdir (**Şekil 12**).

Yaklaşık 60 yıllık bu dönemde, Türkiye (Hatay)-Suriye kara sınırında görülen ilk peyzaj değişimi, sınır taşları ve buna ek olarak sınır boyunca tel örgülerin çekilmesi ve sınırın belli bölgelerinin mayınlanmasıdır.

1939 yılında çizilen Türkiye (Hatay)- Suriye sınırında meydana gelen değişimler biranda değil de zaman içerisinde kendisini göstermiştir. Öncelikle Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin genel güvenlik ve sınır algısının bir yansıması olan ve sınırları belirgin hale getirmek amacıyla yapılan sınır taşlarının yerleştirilmesinden söz edilebilir. Sınır taşı döşenmesi sadece Suriye sınırına yönelik bir durum olmayıp, devletin genel tutumunun bir sonucu olarak gerçekleşmiştir. 877 km'lik Türkiye Suriye kara sınırına 1620 adet sınır taşı yerleştirilmiştir. Türkiye (Hatay)- Suriye sınırına yaklaşık olarak her km'ye 1,6 sınır taşı düşmektedir. Bu taşların 460 âdeti Türkiye (Hatay)- Suriye sınırına konulmuştur. Sonraki süreçte özellikle kaçak geçişleri azaltmak amacıyla 1956-1960 yılları arasında Türkiye -Suriye sınırına tel örgüler çekilmiş ve sınırın belli bölümleri mayınlanmıştır. Türkiye (Hatay)- Suriye sınırının tamamına tel örgüler çekilmesine rağmen sınır tamamı mayınlanmamıştır. Özellikle sınırın orta kısmını oluşturan Reyhanlı ilçesine ait bazı bölgeler (Davutpaşa –Alakuzu) mayınlanmıştır. Bunda topografik şartlara bağlı geçişlerin etkili kanaatini taşımaktayız.

Yine Türkiye (Hatay)-Suriye kara sınırının peyzaj değişimini gösteren önemli işaretlerden bir tanesi de sınırdaki karakolların varlığıdır. Sahada yapılan mülakatlar sonucunda sınırda ilk karakol inşasına 1948-1950 yılları arasında başladığı görülmüştür. Bu karakolların varlığı daha çok sınır kaçakçılık faaliyetlerini engellemektir. Karakol sayıları yıllara bağlı olarak artış göstermiştir.

Öte yandan bu dönemde 1997 yılına kadar Türkiye (Hatay)-Suriye sınırında sınıra yakın yerleşmelerdeki nüfus miktarında bir değişiklik olmamıştır. Fakat 1997 yılına geldiğinde güvenlik amaçlı Topraktutan köyünün taşınmaya başladığı görülmektedir. Yine bu dönemde Ankara Antlaşmasına göre yapılması planlanan 13 kapının 3 tanesi Karbeyaz, Cilve gözü sınır kapısıyla ile Yayladağı sınır kapısı Türkiye (Hatay)- Suriye sınırında açılmıştır. Suriye ile olan iletişim bu kapılar üzerinden sağlanmıştır (**Fotoğraf 10,11**).

Fotoğraf 10: Yayladağı Gümrük Kapısından Bir Görünüm

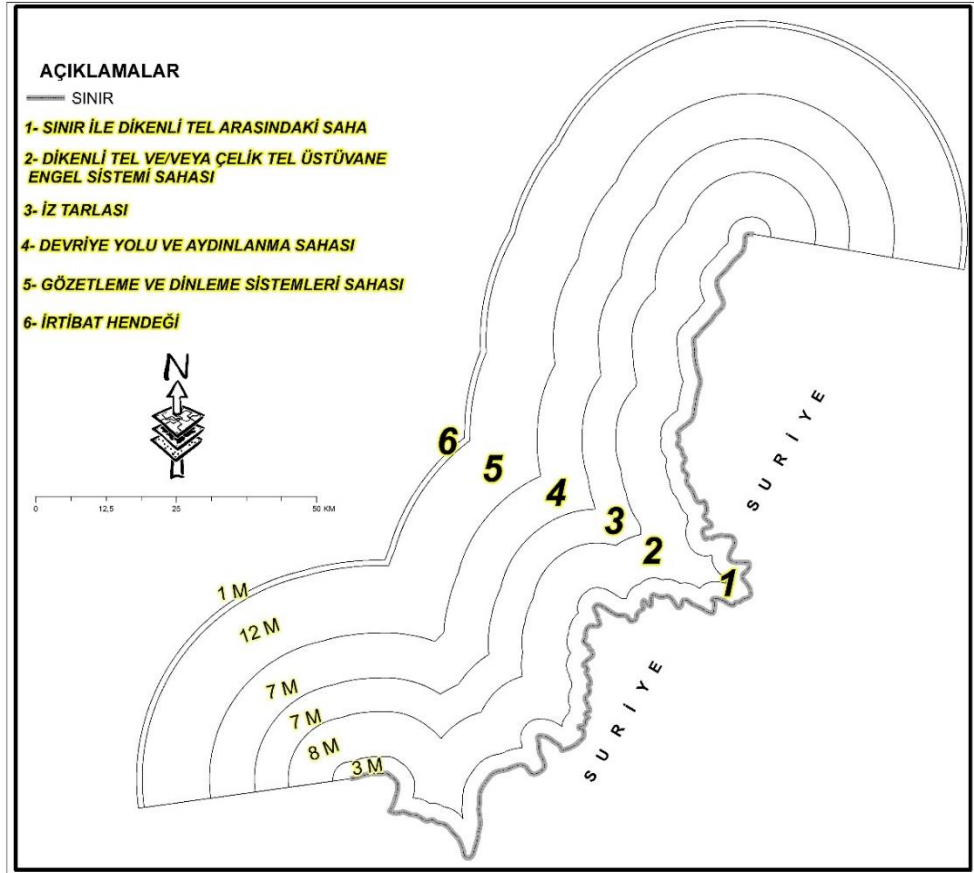
Fotoğraf 11: Cilvegözü Gümrük Kapısından Bir Görünüm

([Http://Www.Gtias.Com.Tr](http://www.gtias.com.tr))

1975 yılında gerginleşen Türkiye Suriye ilişkilerine bağlı olarak Karbeyaz sınır kapısı geçici olarak kapatılmış ve tekrardan açılmamıştır. Yaklaşık olarak 60 yıllık süreci kapsayan bu dönemde sınır güvenlik fonksiyonu nispi olarak diğer fonksiyonlara göre ön plandadır. Özellikle Türkiye Cumhuriyeti Devleti, sınırlardaki

kaçakçılığı veya sınırdan illegal geçişleri azaltmak için bu dönemde güvenlik fonksiyonuna önem vermektedir.

Fakat siyasi olarak sınırın güvenliğinin algılanışıyla yerel olarak sınırda yaşananlar çok farklıdır. Çünkü Türkiye Cumhuriyeti Devletinin sınıra bakışı ile sınır bölgesinde yaşayan insanların sınıra bakışı ve sınırdan beklediği çok farklıdır. Bu dönemde Türkiye (Hatay)-Suriye sınırın en kuzeyi ile en güneyi arasında güvenlik fonksiyon özellikleri yönüyle büyük bir farklılık görülmemektedir. Sınırdan illegal de olsa geçişler devam etmekte ve sınırın öbür tarafıyla iletişim kurulmaktadır. Sınırdış iki ülke birbirlerini tehdit olarak algılamasına rağmen bu durum Türkiye Ermenistan sınırında görüldüğü gibi sınır hattında kendisini göstermemekte, geçirgenliği olmayan bir sınır durumuna gelmemiştir.

Şekil 12: Askeri Kaynaklara Göre Türkiye Cumhuriyeti Devleti Sınırlarında Ön Görülen Sınır Peyzajı Örneği

5.1.2. 1998-2011 Arası İkinci Dönem

1998 yılında imzalanan Adana Mutabakatı Türkiye Suriye ilişkileri yönüyle adeta milat olmuştur. Bu tarihten itibaren iki ülke diplomatik, ekonomik, sosyal ve kültürel anlamda ilişkilerini geliştirmiştir. Adana Mutabakatı ve Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanının Suriye ziyareti, Türkiye Suriye arasında vize uygulamasının kaldırılması, Irak'ın işgali ,STA¹¹ imzalanması, Türkiye Suriye Ortak Bakanlar Kurulu Toplantısı, Türkiye-Suriye Dostluk Barajı inşası gibi gelişmeler Türkiye Suriye ilişkilerini şekillendiren ve sınırdaki güvenliğe yansıyan temel olaylardır. Bu dönemde Türkiye Suriye sınırı iki ülke arasında iki komşu devleti birbirinden ayıran çizgiden ziyade iki komşu ülkeyi birleştiren kapı görevi görmüştür. İki ülke birbirlerini tehdit olarak algılamaktan vazgeçmiştir

Yaklaşık 11 yıllık bu dönemde Türkiye (Hatay)- Suriye sınırı genel olarak güvenlik fonksiyon özelliği sınırdaki ön planda görülmemektedir. Bu durumda sınır boylarına yansımıştır. Örneğin sınır boylarında yaşayan halkı bu dönemde Suriye tarafına rahat şekilde giriş çıkışını, gerek yasal gerekse yasal olmayan yollardan çok rahat şekilde gerçekleştirmiştir. Bu dönemde sınır sadece iki ülkeyi ayıran çizgiden başka bir şey ifade etmemektedir. Hatta iki ülke için fırsatlar sunan ve dirsek teması kuran hatlar özelliği gösteren fonksiyonlar yüklenmiştir. Bu dönemde iki ülkede sınırları koruma ve sınır güvenliği önemli olmaktan çıkmıştır. Sınırdaki yaşayan insanlar sınırdaki yaşadığını hissetmemişlerdir. İstedikleri zaman sınır karşı tarafıyla iletişim kurmuşlardır. 1998-2011 dönemi için genelde Türkiye Suriye sınırı özelde Türkiye (Hatay)-Suriye sınırı güvenlik fonksiyonu diğer fonksiyonlara göre nispi olarak gündemden kalkmıştır. Sınırın öbür tarafından gelen unsurlar tehdit olarak

¹¹ “Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) düzenlemelerinin günümüzün gereksinimlerini karşılayamaması ve çok taraflı ticaret düzeninin yeni pazar açılımları konusunda yetersiz kalması, ülkeleri ikili ve bölgesel ticaret anlaşmaları yapmaya yöneltmiş, Serbest Ticaret Anlaşmaları (STA) son dönemde gerek gelişmiş ülkeler arasında, gerekse kuzey-güney ve güney-güney ticari ve ekonomik ilişkilerinde yaygınlaşmıştır. Ülkeler arasındaki STA ağının genişlemesi ile birçok ülke mal tedarikini STA ortaklarından temin ederken, STA ağlarının dışarısında kalan ülkeler tercihli ticaretin sağladığı imkânlardan mahrum kalmıştır. Domino etkisi yaratan bu durum, tüm ülkelerin artan şekilde STA ağları oluşturmasını beraberinde getirmiştir. Öte yandan, Türkiye'nin, Avrupa Birliği (AB) ile arasındaki Gümrük Birliği ilişkisi uyarınca, AB'nin Ortak Ticaret Politikasını üstlenme yükümlülüğü bulunmakta olup, üçüncü ülkelere yönelik olarak AB'nin tercihli ticaret sistemi üstlenilmektedir. Bu kapsamda, Türkiye, gerek uluslararası ticaretteki STA ağları oluşturma eğilimine paralel olarak gerekse Gümrük Birliği çerçevesinde AB'nin Serbest Ticaret Anlaşmaları akdettiği ülkelerle karşılıklı yarar esasına dayalı benzer anlaşmalar akdetmektedir”.

(<http://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/dislliskiler/SerbestTic>).

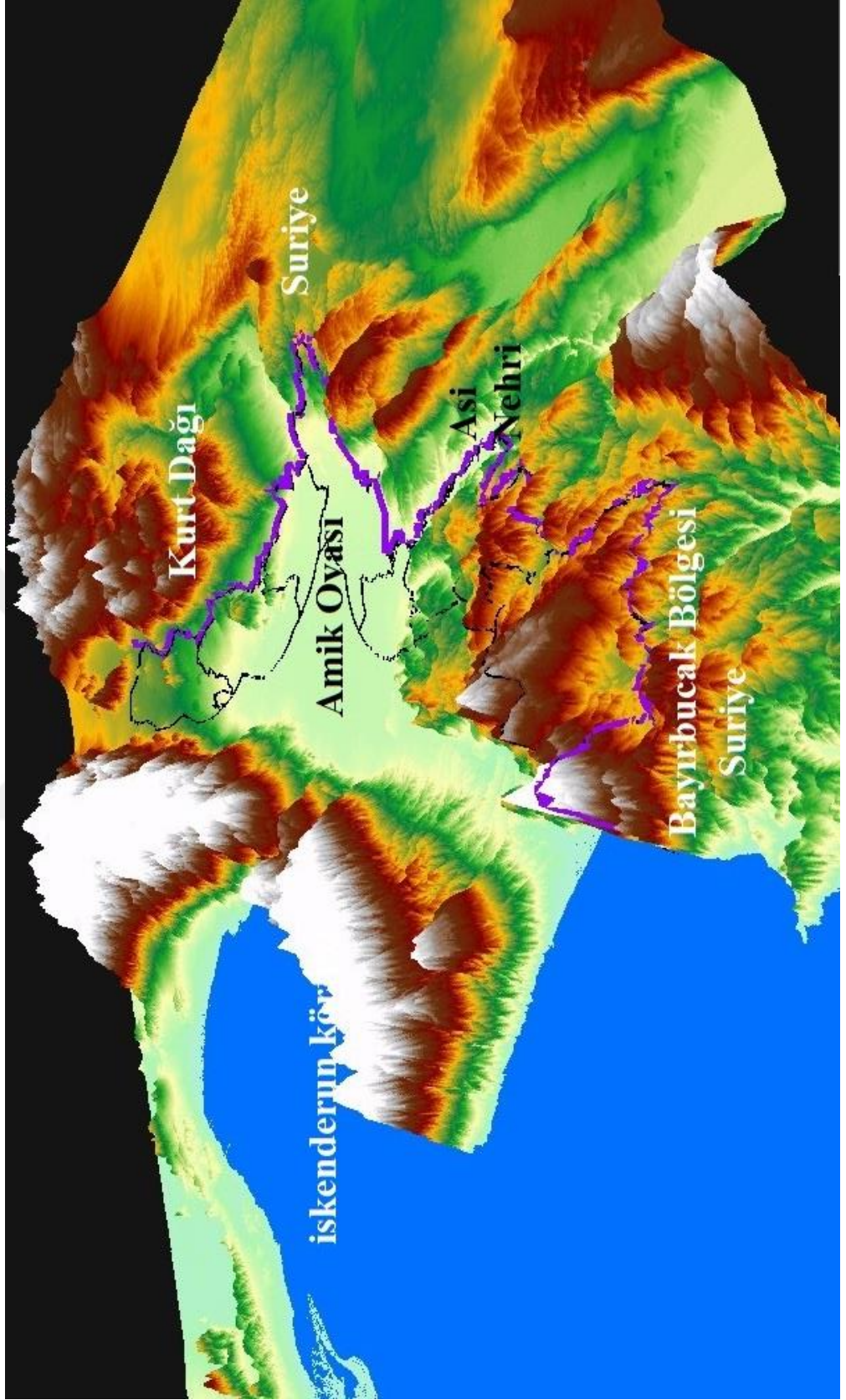
algılanmaktan vazgeçilmiştir. Yine Türkiye (Hatay)-Suriye sınırında gerek devletlararası düzeyde gerekse yerel düzeyde ticaret, iletişim, güvenlik gibi fonksiyonların gelişimini görmek mümkündür. Dönemin en belirgin özelliği iki komşu devlet sınırdaş ülke olmalarını fırsata çevirmeye başladıkları dönemdir.

Bu dönemde Türkiye (Hatay)-Suriye sınırında güvenlik amaçlı sınır peyzağında fark edilecek düzeyde yeni değişiklikler görülmemektedir. Gelişen ilişkilere bağlı olarak ortadan kalkan güvenlik algısının sonucu olarak daha çok özellikle Cilvegözü ve Yayladağı sınır kapılarındaki kapasite artırma ve bu kapılara ulaşım sağlayan yollardaki gerek viyadük gerekse yol genişletme ve iyileştirme çalışmaları değişen güvenlik algısının işaretleridir. Yine bu dönemde sınır kapıları fonksiyonel hangi amaçla kullanılacağı konusunda tasnife tabi tutulmak istenmiştir. Böylece sınır kapılarındaki girişi çıkışı hızlandırmak amacı güdülmüştür. Dönemde gerek ticari amaçlı olsun gerekse turizm amaçlı olsun sınırlardan giriş çıkış yapanlarının sayısının artması sınırdaki güvenlik algısının değiştiğini göstermektedir. Türkiye (Hatay)-Suriye sınırında bunun en iyi yansıdığı yer Yayladağı sınır kapısıdır. Önceki özelliği yönüyle atıl durumdayken değişen algıyla birlikte özellikle Lübnan ve İsrail'e dönük meyve sebze ihracatının yapılması yönündeki planların olması Yayladağı sınır kapısı ve çevresinin geliştirilmesine neden olmuştur. Yine bunlara ek olarak hafta sonu küçük çaplı ticari faaliyetlerin hızlı gerçekleşmesi amacıyla (çay, şeker, akaryakıt) bu dönemde sınır kapılarına erişimi kolaylaştırmak amacıyla sınır kapılarını otoyollara entegre edilmeye edilme çalışmaları olmuştur. özellikle yayladağı sınır kapısında Yeni yol inşası , viyadük, depo ,garaj , gibi kapasite artırımı net olarak göstermektedir. Sınır bölgelerindeki illerde AVM sayısındaki artışın olması, iki ülke arasında yapılması planlanan hızlı tren projelerinin varlığı, sınır aşan suların çözümü amacıyla ortak barajların inşa edilmesi gibi olaylar bu dönemdeki güvenlik fonksiyon algısının diğer döneme göre değiştiğinin önemli göstergeleridir. Bu dönemde Türkiye (Hatay)-suriye sınırında güvenlik tehdit algısının ortadan kalkmasına bağlı olarak uluslararası taşımacılık özellikle Reyhanlı ilçesinde büyük oranda bir artış göstermiştir.

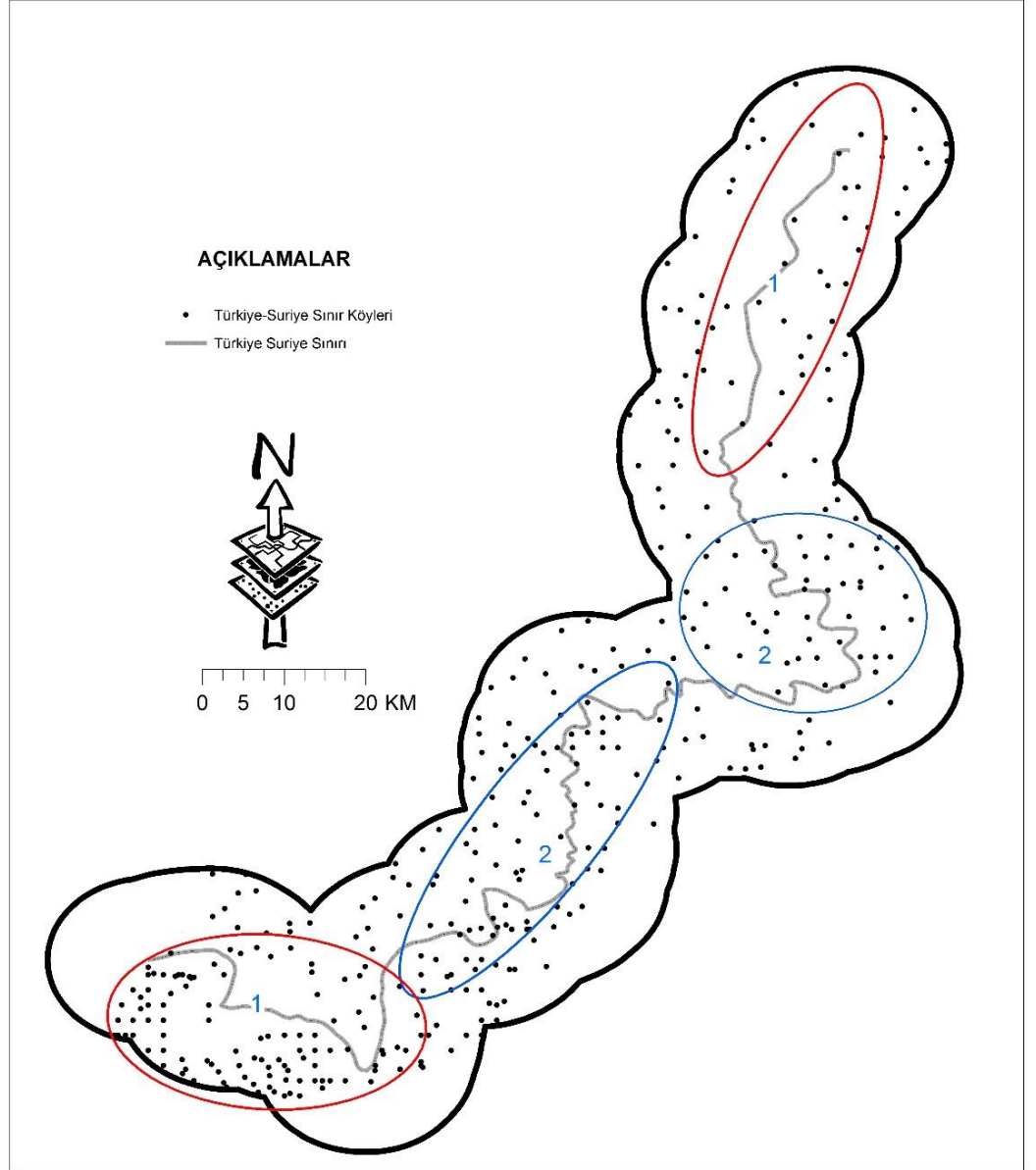
5.1.3. Arap Baharı ve Sonrası Üçüncü Dönem

Arap Baharının Suriye’de vuku bulmasından kısa süre sonra Türkiye Suriye ilişkileri tarihte görülmediği kadar kötü bir seviyeye gelmiştir. Gerginleşen ilişkiler Türkiye Suriye sınırının peyzajında değişiklik yapılmasını gündeme getirmiştir. Öncelikle sınır çevresi veya hemen gerisindeki silahlanma ve sınırda bulunan karakolların fiziki özelliklerinin değişimi gündeme gelmiştir. Suriye’den gelecek tehlikelere karşı sınır çevresindeki illere Paroît füzeleri yerleştirilmiştir. Yine sınır boylarındaki karakolların sayısı ve mekânsal dağılımı bize sınırın güvenlik algısını ortaya koymaktadır. Türkiye (Hatay)- Suriye sınırı boyunca toplam 61 karakolun varlığı ve bunun mekânsal dağılışı bizlere sınırdaki genel güvenlik durumu hakkında bilgi vermektedir. Türkiye Suriye sınırı boyunca ortalama her 450 metrede bir bir karakolun varlığı mevcuttur. Sınırın güney kısmını oluşturan Yayladağı ilçesinde toplam 18 karakol mevcuttur. Türkiye (Hatay)- Suriye sınırında karakol sayısı en fazla olan ilçe Yayladağı ilçesidir. Bunun temel sebebi ise topografik şartlardır. Karakolların yoğunluğunun fazla olduğu ikinci yer ise asi yatağı oluşunu oluşturan Altınözü ilçesidir. Asi Nehrinin dönem dönem engelleyici özelliğinin ortadan kalkması dolayısıyla sınır güvenliği karakollarının sayısını ve yoğunluğunun olduğu ikinci ilçedir. Karakol sayı ve yoğunluğunun fazla olduğu üçüncü ilçe ise Reyhanlı ilçesidir. Reyhanlı ilçesinde Suriye tarafıyla yerleşmelerin yakın olması ve topografyanın düz olması karakol sayılarının fazla olmasında etkili olmuştur (**Şekil 13,14**).

Karakolların tamamı bu dönemde inşa edilmese de karakolların donanımına yönelik çalışmalar yapıldığı bilinmektedir. Elbette ki göz ardı edilmemesi gereken diğer bir husus, gerginleşen siyasi ilişkilerin askeri boyutta 877 km’lik sınırın tamamına aynı oranda yansması beklenemez. Nitekim sınırın Hatay bölümüne Akçakale ve çevresinde olduğu kadar yansımamıştır. Aslında bu durum Arap Baharıyla başlayan süreçte Suriye’de devlet otoritesinin zayıflaması, dolayısıyla sınırın Hatay bölümünde devlet dışı siyasi aktörlerin hâkimiyetiyle ilişkilidir.

Şekil 13: Türkiye (Hatay) Suriye Sınır Ve Çevresinin 3D Topografik Haritası

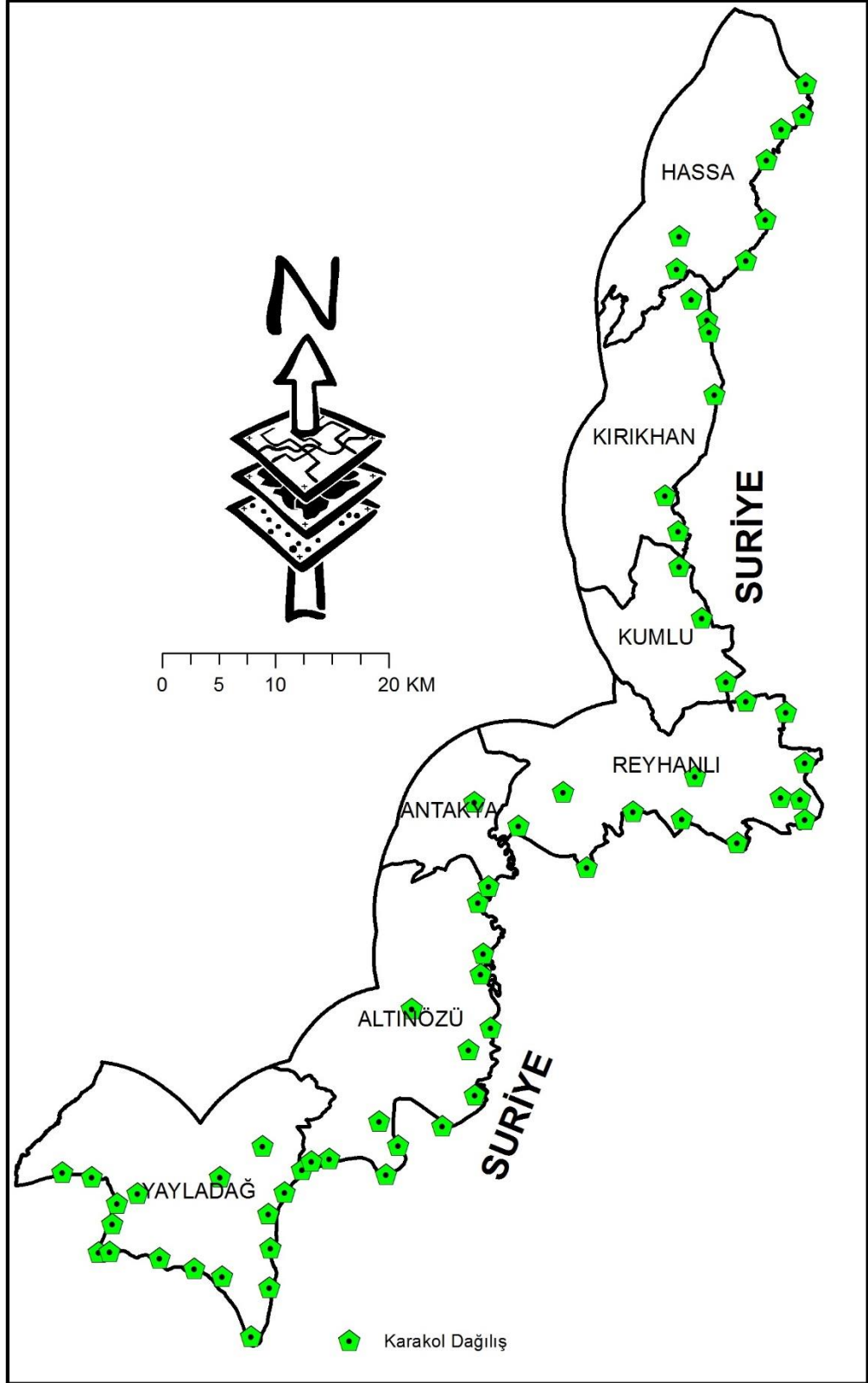

Şekil 14: Türkiye (Hatay) Suriye Sınır Ve Çevresindeki Yerleşmelerin Yoğunluğu Ve Görece Konumları

Sınırın kuzey bölümünü oluşturan ilçelerde karakol sayıları (Kırıkhan:6, Hassa,7) hemen hemen aynıdır (**Şekil 15**). Türkiye (Hatay)-Suriye sınırı boyunca karakol ve yoğunluğu topoğrafik şartlara göre değişmektedir. Savaşın etkisi Suriye’de hissedildikçe Suriye’den Türkiye tarafına gerçekleşen illegal geçişleri ve terörist geçişlerini azaltmak için sınır boyunca duvar inşasına başlanmıştır (**Fotoğraf 12**).

Fotoğraf 12: Türkiye Suriye Sınırı Duvar İnşası (Güveççi) Köyü

Şekil 15: Türkiye (Hatay) Suriye Sınırı Ve Çevresinde Karakolların Dağılışı

Yine bu dönemde güvenlik algısına bağlı olarak Türkiye (Hatay) Suriye sınırında sınır köylerinden ilçe merkezlerine göçler olmuştur. Özellikle Yayladağı ilçesine bağlı köylerden, Suriye rejiminin Bayır bucağ köylerine yaptığı hava saldırıları dolayısıyla canlı güvenliği tehdidi oluşmuş ve sonrasında Yayladağı veya Antakya merkeze sınır köylerinde yaşayan vatandaşlar göç etmiştir. Bu göç olayı bizlere sınırdaki güvenlik tehdidi gösteren önemli işaretlerden biridir. Bu dönemde sınır kapılarının karşı tarafındaki hâkimiyetin durumuna göre sınır kapısı aktif olarak kullanılmakta ya da tamamen giriş çıkışa kapatılmaktadır. Örneğin Cilvegözü sınır kapısının Suriye tarafı özgür Suriye ordusunun elinde olması bu kapının hala aktif olmasında önemli bir etkisi vardır. Yine Yayladağı sınır kapısının karşı tarafı Esad rejimin elinde olması bu sınır kapısının kapatılmasında önemli bir etkiye sahiptir.

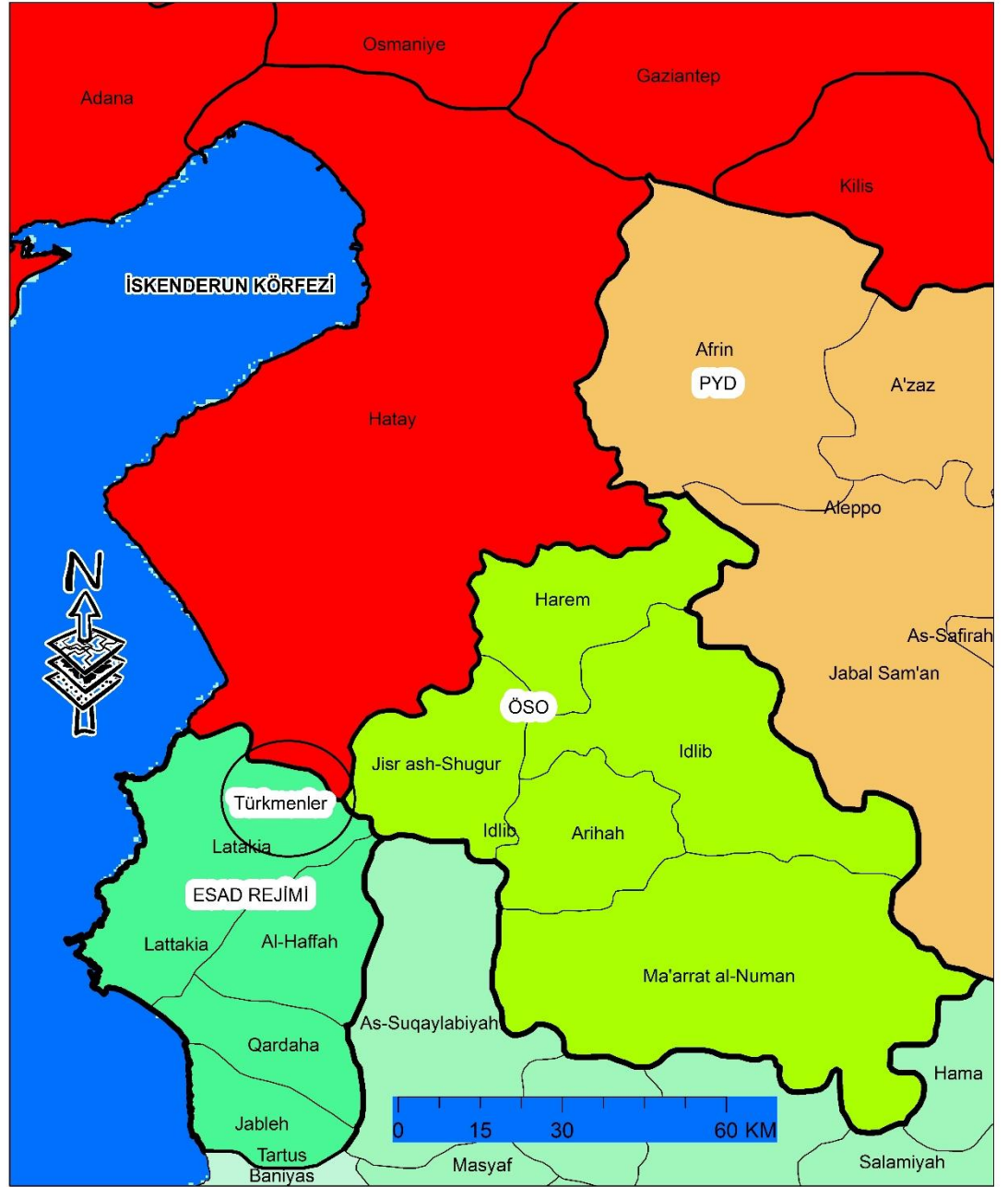
Türkiye (Hatay)- Suriye sınırında ilk duvar inşasına Reyhanlı ilçesinin Beşaslan köyü ile Kuşaklı köylerinde başlanmıştır. Bu durumun temel sebebi Topografik şartlar ve yerleşmelerin yakınlığıdır. Daha sonraki süreçte 276 km sınır tamamı duvarla örülmüştür (**Fotoğraf 13**).

Fotoğraf 13: Türkiye Suriye Kara Sınırı Arap Baharı Sonrası Sınır Peyzajından Bir Görünüm (<http://www.ntv.com.tr/galeri/turkiye/suriye-sinirina-orulen-duvar-mhataydan-kilis>).

1998 -2011 yılları arasında şeffaf bir sınır özelliğine sahip olan Türkiye Suriye sınırı, bu dönemde daha katı bir hal almıştır. Sınır kendisini devletin en son yetki alanı olduğunu gerek siyasi anlamda gerekse yerel düzeydeki uygulamalarda kendisini göstermiştir. Bu dönemde Türkiye (Hatay)-Suriye sınırında güvenlik algısı ve tedbirleri sınırın bütününde aynı anda ve aynı hızda gerçekleşmemiştir. İlk olarak Türkiye uçağının düşürüldüğü Yayladağı ilçesinde bu durum hissedilmiş olup zaman içerisinde sınırın tamamına yayılmıştır. Bu dönemde sınır boyunca yaşayan vatandaşlar sınır bölgesinde yaşadıklarını özellikle 2014-2016 yıllarında bunu daha hissetmişlerdir. Türkiye Suriye sınırı kuruluşundan günümüze kadar Arap Baharı ve sonrası kadar katı ve sert bir özelliğe sahip olmamıştır. Dünya ölçeğinde ses getiren Arap Baharıyla birlikte Türkiye Suriye sınırı sınır komşularımız açısından Türkiye için en tehlike arz eden sınırı haline gelmiştir. Bu dönemde sınır belli özellikleri yönüyle adeta dondurulmaya çalışılmıştır. Arap Baharıyla Türkiye Suriye sınırı özelde de Hatay bölümü güvenlik fonksiyonunun zayıflamasına bağlı olarak sınır peyzajında radikal değişiklikler olmuştur. Arap Baharını takip eden süreçte güvenlik fonksiyonunun zayıflaması geçmişte olduğu gibi doğrudan devletlerarasındaki ilişkilere bağlı olmayıp, Ortadoğu’da ortaya çıkan yeni siyasi aktörler olan terör örgütlerinin varlığıyla da ilişkilidir. Nitekim Suriye Arap Cumhuriyeti Devletinin Türkiye sınırındaki askeri ve siyasi gücünün bu dönemde zayıfladığını söylemek mümkündür.

Özellikle Suriye kesiminde dış güdümlü ya da bağımsız hareket eden çok sayıda örgütün varlığından söz etmek mümkün olsa da özellikle Hatay sınırına yakın bölgede Hassa Kırıkhan çevresi (Afrin) PYD ‘nin kontrolündedir. Kumlu ve Altınözü arasında kalan (İdlib) bölgesi özgür Suriye ordusunun elinde ve Bayır bucağın bölgesinin bazı kısımlarının Türkmenlerin elinde olması ve sınırın belli bölümlerinin Suriye yönetiminin elinde olması gibi durumlar sınırı daha kaotik hale getirmiştir (**Şekil 16**). Karşı tarafın örgütlerin denetiminde olmasının en belirgin göstergesi çekilen duvarın varlığıdır. Duvarın ortaya çıkışında etkili olan diğer sebep, sınır çevresinde (Suriye kesimi) zayıflayan devlet otoritesinin bir sonucu olarak ortaya çıkan göçmen akımını belli oranda kontrol altına alabilmektir. Zira gerek sınır geneli ve Hatay özelinde 2013-2015 tarihlerinde yaşanan kontrolsüz göçmen akımları sınırın güvenlik fonksiyonunun ne derece zayıfladığını göstermiştir.

Şekil 16: Türkiye (Hatay) Suriye Sınırı Çevresinde Devlet Ve Devlet Dışı Aktörlerin Hakim Olduğu Sahalar (Arap Baharından Günümüze)

5.2.İletişim Fonksiyonu (insan akışı) Özellikleri Yönüyle Türkiye-Suriye Sınırı

İki farklı siyasi ünite arasında ekonomik, ticari, sosyo-kültürel olarak meydana etkileşimin tümüne iletişim fonksiyonu denilmektedir. Siyasi sınırlar devletler ve halklar arasında ayırıcı bir özellik göstermesinin yanında, iletişim kurulduğu bağlayıcı yerler özelliği de gösteren yerlerdir. Devletlerin birbirlerini algılayış şekilleri ülkeler arasındaki iletişimin boyutunu belirler. Eğer sınır iki komşu ülke birbirlerini tehdit olarak görmüyorlarsa iki ülke arasındaki iletişim fonksiyonu gelişir. Fakat sınırdaş devletler birbirlerini tehdit olarak görüyorlarsa bu durum iki devlet arasında sınırın iletişim fonksiyonunun düşük seviyede seyredeceği anlamına gelmektedir. Dolayısıyla iletişim fonksiyonunun derecesi aslında güvenlik fonksiyonuyla paralellik arz etmektedir.

Sınırların iletişim fonksiyonlarına baktığımızda devletlerin gelişmişlik düzeyi sınır hattında meydana gelen iletişimin yönünü belirlemektedir. Savaş, etnik ve kültürel farklılıklar siyasi çatışmalar gibi çeşitli nedenlerden dolayı sınırların iletişim fonksiyonu zayıflayabilir. Örneğin Türkiye (Hatay)- Suriye sınırına Suriye'den hafta sonu Gaziantep ve Hatay illerinde insanların alışveriş amaçlı gelmesi örneğinde olduğu gibi...

Farklı siyasi üniteler arasındaki iletişimin ortaya çıkmasında etkili olan çeşitli faktörler vardır. Bu faktörleri şu şekilde ifade etmek yerinde olacaktır. Sınırlardaki iletişimin temelini ulaşım faktörü oluşturur. Ulaşım faktörünü tamamlayan diğer bir unsur da sınır kapılarının varlığıdır. Sınırdaki yaşayan insanlar, sınır öbür tarafıyla olan iletişimini sadece fiziki olarak gerçekleştirmezler. TV, Medya unsurları ve telefon görüşmeleriyle de iletişimlerini devam ettirirler. Hiç şüphe yok ki bunların olması için ortak konuşulan bir dilin gereklidir ki Türkiye (Hatay)- Suriye sınırında iletişim dili olarak büyük oranda Arapça ve Türkçe tercih edilmektedir. Bunun yanına ek olarak Kürtçe konuşulmaktadır. Bu özellikler temelinde Türkiye (Hatay)- Suriye sınırındaki iletişim fonksiyon özelliklerini değerlendirebiliriz.

5.2.1.1939-1998 Arası Birinci Dönem

İletişim fonksiyonu, sınır zonunda ve çevresinde yaşayan nüfus açısından değerlendirildiğinde Türkiye (Hatay)- Suriye sınırı çizildikten sonra sınır 1960 yılına kadar iki ülke arasında sadece bir çizgi olarak kalmıştır. Türkiye (Hatay)- Suriye arasında resmi olarak devlet sınırı olmasına rağmen sınır bölgesinde yaşayan insanlar için bu durum 1955-60 yıllara kadar hissedilmemiştir. Çünkü iki ülke arasında var olan resmi sınır, sınırda yaşayan halkın tarihi ortak yaşantısı, akrabalık bağları gibi etkenlere karşı caydırıcılığı hissettirememiştir. İki devlet iletişim fonksiyon özelliği yönüyle ilişkilerini düşük seviyede devam ettirse de bu durum yerelde böyle olmamıştır. Nitekim Sınırdaki yaşayan insanların gerek ticari gerekse sosyal olarak karşı tarafla iletişim halinde olması bize sınırın iletişim fonksiyonu üzerinde kısıtlayıcı özelliğinin olmadığını göstermektedir. Bu dönemde belli amaç ve nedenlere bağlı olarak Türkiye (Hatay) Suriye kara sınırında iletişim fonksiyonu görülmektedir. Bu temel nedenlerden birincisi ticari amaçlı gerçekleşen iletişim fonksiyonudur. Türkiye Suriye sınırında sınırın çizildiği günden (1939) 1998 yılına kadar sınır zonunda ticari amaçlı olarak insanlar iletişim halinde olmuştur. Sınırın ilk çizildiği zamanlarda sınır tarımsal fonksiyonu nedeniyle kullanılmıştır. Tarımsal fonksiyon nedeniyle iletişim halinde olan insanların bu faaliyetlerine ticari fonksiyonda eklemiştir. Sınırın karşı tarafından daha ucuz yolla temel ihtiyaçlarını karşılan Hatayın sınır köylerindeki vatandaşlar iki ülke arasındaki dönemsel siyasi krizlere rağmen iletişimlerini bu dönemde devam ettirmişlerdir.

İkincisi akrabalık bağına dayalı olarak günlük veya belirli periyotlardaki görüşmelerdir. Akrabalık bağına bağlı olarak Türkiye Suriye sınırı boyunca iletişim fonksiyonu devam etmiştir. Türkiye Suriye sınırında akrabaları dolayısıyla sürekli sınırın karşı tarafıyla iletişim halinde olmayı zorunluluk hissetmişlerdir. Akrabalarıyla gerek ticari gerekse sosyo-kültürel olarak iletişim halinde olmuşlardır. Sınır akrabalık bağlarının zayıflamasında caydırıcı bir özelliğe sahip olamamıştır. Hatta akrabalık bağlarını kız alış veriş yaparak daha da sağlamlaştırmışlar ve tazelemişlerdir.

Üçüncüsü ise sınır zonundaki tarihi yolların varlığı sınır zonunda ve sınırın belli bölümlerinde iletişimin kolay olmasını sağlamıştır. Özellikle sınırın orta kısmını oluşturan Reyhanlı ilçesi ile güney kısmını oluşturan Yayladağı ilçesi tarihi yollara bağlı olarak iletişimin en güçlü olduğu ilçelerdir. Dördüncüsü faktör ise dönemin şartlarına göre iletişim medya araçları ve kullanılan dilin çeşitliliğidir. Bu

dönemde yaygın olarak kullanılan medya aracı bulunmamaktadır. Sınırdaki yaşayan insanlar Suriye tarafından yerel medya organlarını takip etmektedir. Bu durumda iletişim fonksiyonunda devam etmesinde önemli derecede etkili olmuştur. Çünkü medya organları aracılığıyla ortak kültür devam etmiştir. Yine sınır bölgesinde ortak bir dilin kullanılıyor olması iletişimin devam etmesinde önemli bir faktördür.

Yukarıda iletişimin gerçekleşmesinde etkili olan dört özellik Türkiye Suriye sınırı boyunca aynı oranda hızla etkili olmamıştır. İfade edilen özellikler sınırın orta kesimini oluşturan Reyhanlı ilçesinde diğer bölümlere nispi olarak daha belirgin olarak görülmektedir.

5.2.2.1998-2011 Arası İkinci Dönem

Bu dönemde iki ülke arasında gelişen ilişkilere bağlı olarak iletişim fonksiyonu diğer fonksiyonlara göre nispi olarak ön plandadır. İkinci bölümde belirtildiği üzere bu dönemde diplomatik ilişkiler kendisini sınır ve çevresinde de hissettirmiştir. Türkiye (Hatay)- Suriye sınırının bu dönemde iletişim fonksiyonuna baktığımızda özellikle Reyhanlı ve Altınözü ilçelerinde yaşayan vatandaşlar sınırın öbür tarafıyla daha çok iletişim halinde olmuştur. Sınırın diğer bölümlerde insanlar sınır ötesi iletişimi devam ettirmektedir. Sınır boylarında yaşayan insanlar Suriye tarafındaki kanallardan programları takip etmeleri, sınırın var olması iletişim fonksiyonunu engellemediğini göstermektedir.

Bu dönemin en temel özelliği Türkiye Suriye ilişkilerinin tarihte görülmediği kadar yüksek düzeyde seyretmesidir. Bu durumda ister istemez sınır hattına yansımaktadır. Karşılıklı vizelerin kaldırılması özellikle iletişim fonksiyonunun boyutunu daha büyütülmüştür. İki ülke arasında gününbirlik geliş gidişlerin miktarı artmıştır. Siyasi ilişkilerin iyi olması iletişim fonksiyonunun boyutunu daha yukarıya çekmesine rağmen iki ülke arasındaki olumsuz siyasi ilişkiler bazen yerel düzeyde iletişimi tamamen bitirememektedir. 1980'ler den sonra yaygınlaşan iletişim araçlarının artması bu dönemde iletişim fonksiyonunun farklı bir boyut kazanmasını da önemli bir etkisi vardır. Bu dönemde gelişen teknolojik imkanlar ve bazı sosyal platformların ortaya çıkışıyla birlikte iletişim farklı bir boyuta taşınmıştır. Özellikle facebook gibi platformlar iletişimin boyutunu artırmıştır. Bu dönemde iletişimi kolaylaştırmak için Reyhanlı ilçesindeki Cilvegözü sınır kapısında genişletme çalışmaları başlamıştır. Yine Yayladağı ilçesindeki Yayladağı sınır kapısındaki genişletme çalışmaları ve sınır kapısına entegre yolların yapılması iletişim

fonksiyonuna verilen önemi göstermektedir. Bu dönemdeki turizm verilerini de tam olarak incelediğimizde gerek Türkiye tarafından gerekse Suriye tarafından giriş çıkışların diğer dönemlere göre nispi olarak arttığını görmek mümkündür.

5.2.3.Arap Baharı ve Sonrası Üçüncü Dönem

Diğer bölümlerde ifade edildiği üzere bu dönemde birden fazla nedene bağlı olarak Türkiye Suriye ilişkileri iki devletin tarihi boyunca en kötü seviyeye gelmiştir. Bu durum yerel anlamda Türkiye Suriye sınırına hemen yansımaya da Arap Baharının Suriye'ye sıçramasından iki yıl sonra kendisini sınır boylarında hissettirmiştir. Bu dönemde savaşın ilk yıllarında sınır boylarında kaçakçılığa bağlı olarak iletişim sınırın öte tarafıyla artarken 2014 sonrası sınır adeta iki ülkeyi ayıran keskin bir sınır haline almıştır. Bu durum gerek siyasi anlamda gerekse yerel anlamda kendisini hissettirmiştir.

Bu dönemde Hatay Suriye sınırına baktığımızda sınır boylarında yaşayan insanlar ilk başta savaştan etkilenmemişlerdir. Hatta savaşın ilk yıllarında kaçakçılıktan büyük miktarda gelir elde etmişlerdir. Arap Baharının etkilerinin boyutu Suriye'de büyüdükçe bu durum Türkiye (Hatay)- Suriye sınırında kendisini göstermiştir. Sınır boyunca duvar inşası yapılmış sınırdan geçişler durma noktasına gelmiştir. Türkiye (Hatay)- Suriye sınırı hiçbir dönemde bu kadar boyutta ne tehlikeli olmuştur ne de iletişim fonksiyonu olarak iletişim durma noktasına gelmiştir. Bu durumun en önemli işareti 276 km'lik Türkiye (Hatay)- Suriye sınırının tamamının duvarla örülmesidir (**Fotoğraf 14**). Hatta durmuştur bile diyebiliriz.

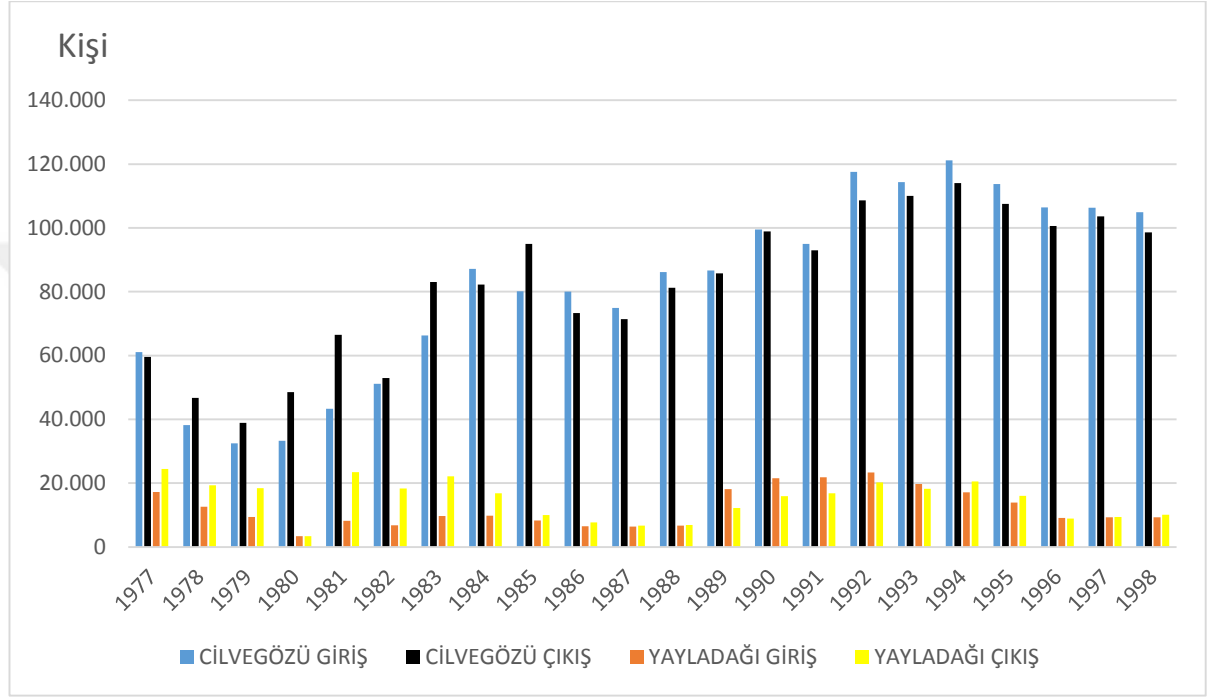

Fotoğraf 14: Türkiye (Hatay) Suriye Sınırı Duvar İnşası

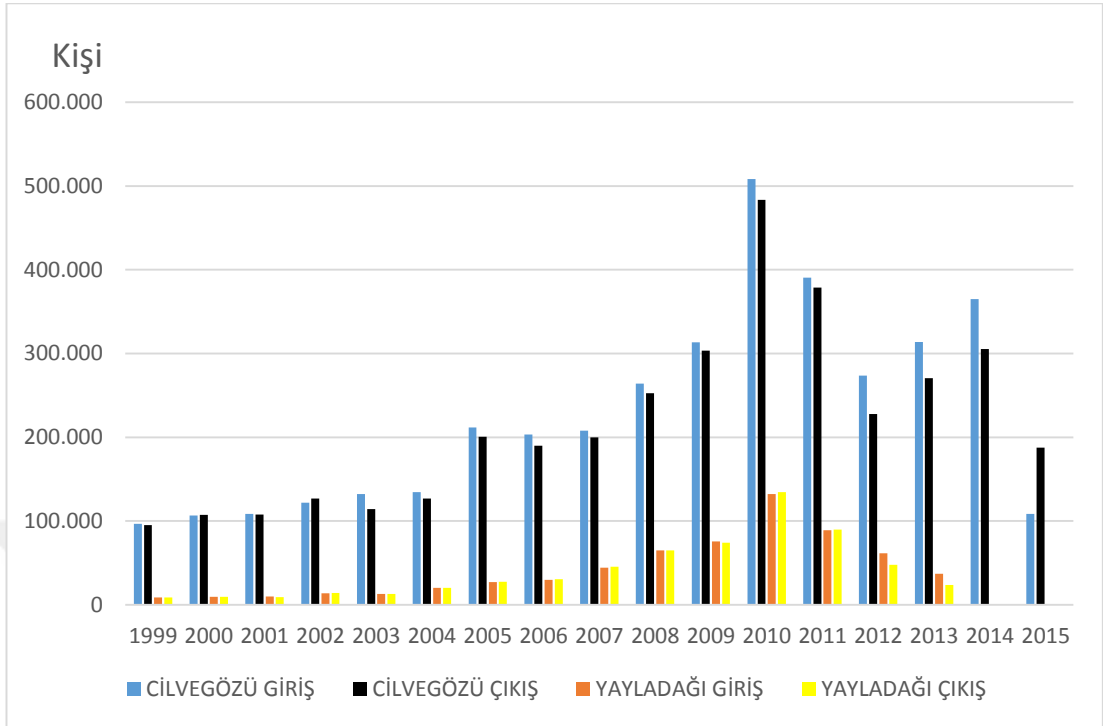
Sonuç olarak diyebiliriz ki Genelde Türkiye Suriye sınırı özelde ise Hatay Suriye sınırında sınırın iletişim fonksiyonuna olan etkisine baktığımızda Arap Baharı ve sonrasındaki dönem hariç sınırın iletişim fonksiyonuna olumsuz olarak bir etkisi hissedilecek düzeyde görülmemiştir. Bu durumun temel sebeplerine baktığımızda sınır iki ülkenin 400 yıllık ortak tarihine, kültürüne, Sosyo-ekonomik ilişkilerine bağlı olarak sınır boylarında yaşayan insanlar birbirleriyle olan ilişkilerini tamamen koparmamışlar veya koparamamışlardır. Türkiye Suriye ilişkileri siyasi olarak gergin olduğu dönemlerde bile yerel anlamda iletişim fonksiyonu devam etmiştir. Bu durum bize göstermektedir ki Hatay Suriye sınırı etnografik bir sınır olmadığını göstermektedir. Eğer sınır Türkiye Ermenistan sınırı gibi etnografik sınır özelliği göstermiş olsaydı iletişim fonksiyonu siyasi ilişkilerle paralel olarak devam ederdi. Türkiye (Hatay)- Suriye sınırında ortak dilin var olması iletişim fonksiyonunun devam etmesinde en önemli bir etken olarak söyleyebiliriz. Çünkü gerek iletişimde Arapçanın gerekse Tv ve Radyolardan yapılan yayınların Arapça olması iletişimin sürekli olmasını tetiklemiştir. Türkiye (Hatay)- Suriye sınır boyunda yaşayan insanlar akşamları evlerinde Suriye kanallarına ait programları tercih etmelerin o programlarda kendilerini bulmaları sınırdaki iletişimin bitmeme sebeplerini ortaya koymak için yeterli sebeplerin bir kaçı olması yönüyle önemlidir. Turizm verileri tablosunda görüldüğü gibi bu dönemde giriş çıkışların azalması iletişim fonksiyonunun

zayıfladığını görmemiz mümkündür. Son dönemde insan hareketliliğini baz alırsak iletişim fonksiyonu ne derece zayıfladığını görmemiz çok kolay olacaktır (**Tablo 4,5,6,7**). 276 'lık Türkiye Suriye sınırı boyunca duvar inşası yapılması iletişimin diğer boyutunu da göstermektedir.

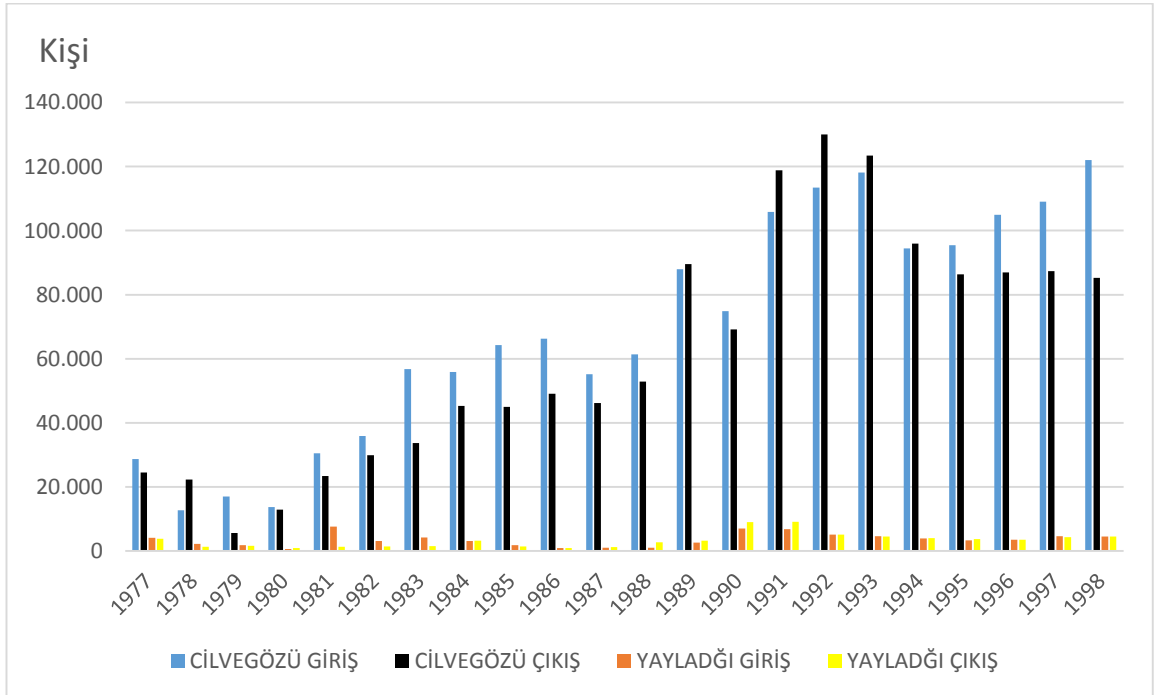
Tablo 4: *Cilvegözü Ve Yayladağı Sınır Kapısından Turizm Amaçlı Giriş Çıkış Yapan Suriyeli Vatandaşlar 1977- 1998*

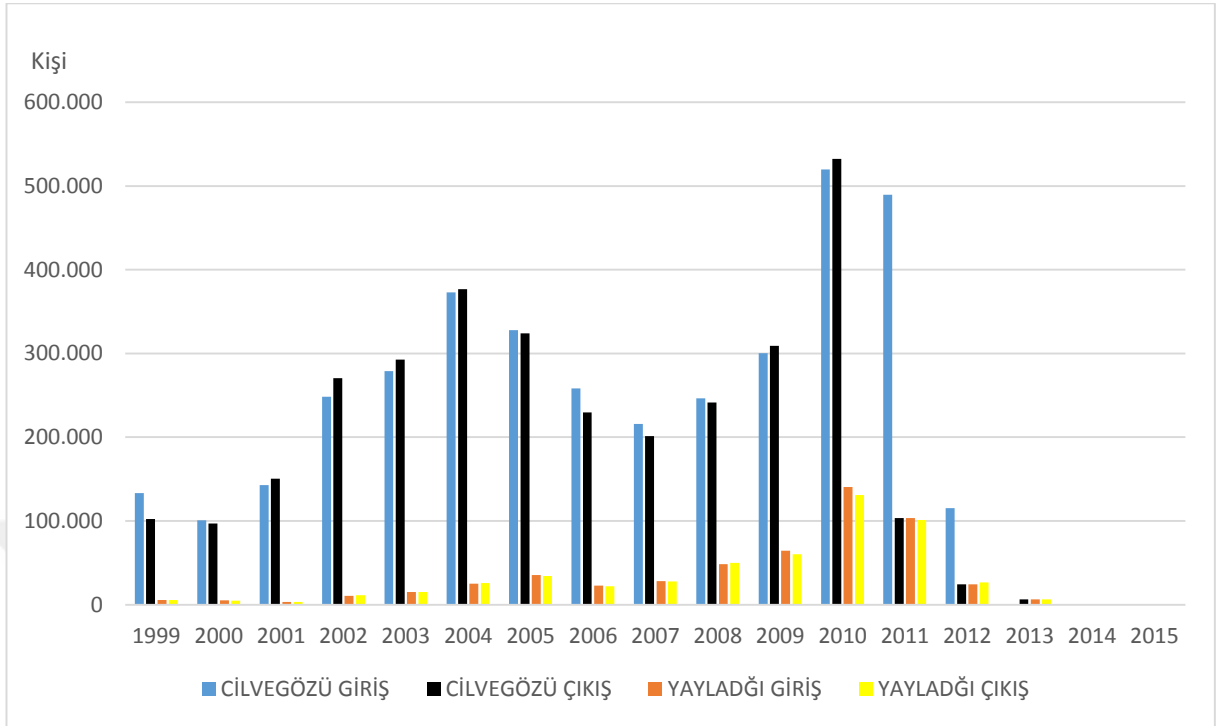
Tablo 5: Cilvegözü Ve Yayladağı Sınır Kapısından Turizm Amaçlı Giriş Çıkış Yapan Suriyeli Vatandaşlar 1999-2015

Tablo 6: Cilvegözü Ve Yayladağı Sınır Kapısından Turizm Amaçlı Giriş Çıkış Yapan Türkiyeli Vatandaşlar 1977-1998

Tablo 7: Cilvegözü Ve Yayladağı Sınır Kapısından Turizm Amaçlı Giriş Çıkış Yapan Türkiyeli Vatandaşlar 1999-2015

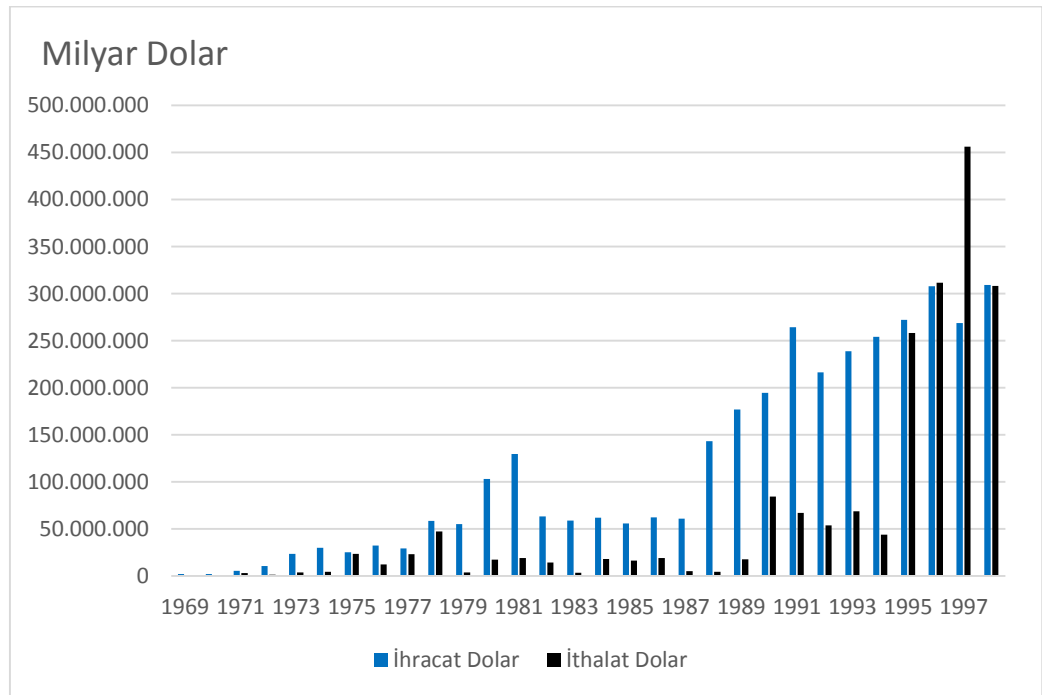

5.4.Ekonomik Fonksiyonlar

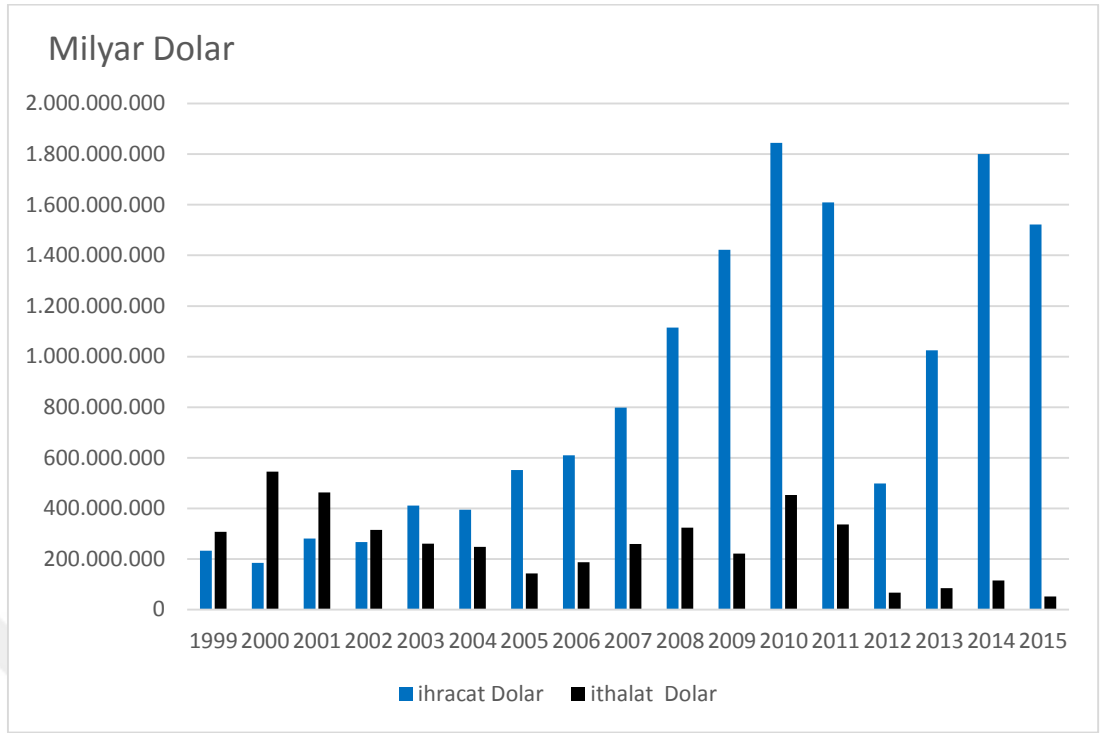
5.4.1. Ticari Fonksiyon

Siyasi sınır üzerinden kısaca sınırdış ülkeler arasında sürdürülen ticari faaliyetlerin tamamı olarak tanımlanabilir. Ticari faaliyetlerin zaman içerisindeki seyri siyasi sınırın bu fonksiyonunun büyüklüğüne işaret etmektedir. Elbette ki ticari fonksiyon burada daha çok istatistiklere yansımış bölümüyle değerlendirilmiştir. Bunun dışında kalan ve gayri resmi nitelikteki ticari faaliyetler sadece genel hatlarıyla ifade edilmiştir. Ticari fonksiyon kapsamına giren faaliyetler çok farklı kalemlerden oluşması nedeniyle yıllar bazında nakit karşılığı değeriyle tablo ve grafiğe dökülerek işlenmiştir. Türkiye İstatistik Kurumundan elde edilen ikincil veriler 1969-2015 yılları arasında kapsadığı için sınırın ticari fonksiyonunu bu yıllar arasındaki 46 yıllık dönemi kapsamaktadır (**Tablo 8,9**). Bu bağlamda ithalat ve ihracat rakamları bazında süreç bir bütün olarak incelendiğinde bazı dönemlerde ticaret hacmi düşse de ticari faaliyetlerin sürekliliği söz konusudur. Öte yandan büyük oranda bazı yıllarda düşüşler görülse de hem ihracat hemde ithalat düzeyinde 46 yıllık süreçte ticaret hacminin artarak devam ettiğini de söyleyebiliriz.

Tablo 8:Türkiye Suriye Yıllara Göre İhracat Ve İthalat Durumu 1969-1997

Tablo 9: Türkiye Suriye Yıllara Göre İhracat Ve İthalat Durumu 1999-2015

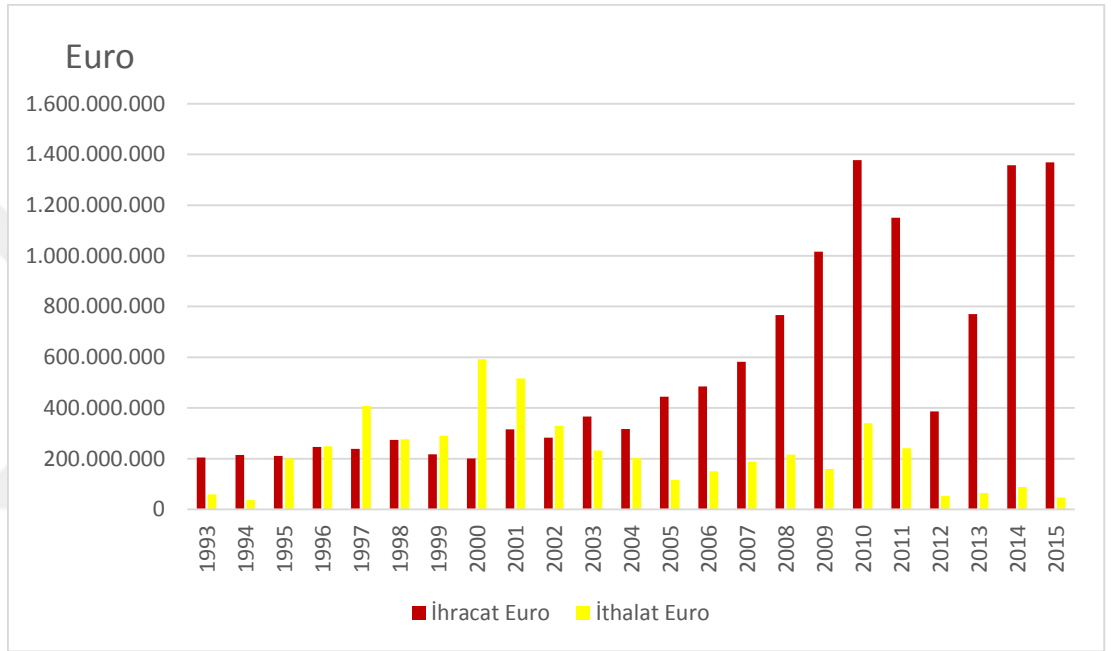

Türkiye Suriye arasındaki ticaretin zamandaki seyri incelendiğinde 1980’li yıllara kadar yıllık ticaret hacminin 50 milyon doların altında seyretmiştir. 1978-1987 döneminde ihracatta belli gelimeler görülürken, 1988’den itibaren ihracatın katlanarak 300 milyon civarına ulaştığı, 1995 yılından itibaren ithalatın da buna eşlik etmeye başladığı görülür. Nitekim 1995-1999 yıllar arasında ithalat ve ihracatın başta 300 milyon seviyesinde devam ederken, (1997 yılı dışında) 1999-2001 yılları arasında ithalatın ihracatı geçtiği, 500 milyon doları bulduğu görülür. 2003 yılından itibaren öne çıkan ihracat hacmi artarak 2010 yılında 1 milyar 800 milyon doların üzerine çıkmıştır. Hep bu zirvede kalmasa da bu seviyeyi sık sık yakaladığı gözlenmiştir.

Öyle denilebilir son 8-9 yıllık süreçte ihracat hacmi artarken, ithalat hacmi ters orantılı olarak düşüş göstermiştir. 2000 yılların başında 500 milyon doları aşan ithalat 2002-2011 arasında yaklaşık 300-400 arasında yaklaşık 300-400 milyon dolar seviyesinde devam etmiş, 2012 yılından itibaren 200 milyon doların altına inmiştir. Daha kıs abir dönemi gösterse de Euro bazında ticaret hacminin de benzerlik gösterdiği söylenebilir. 2003 yılından itibaren ihracatın arttığı çok bariz olarak ortadadır (**Tablo 10**).

Türkiye Suriye arasında farklı sebeplere bağlı olarak geçmişten günümüze değişkenlik gösteren ticari ilişkiler yıllara göre dalgalanmalar görülse de tam anlamıyla durmamıştır. Ticari fonksiyonun sürmesi diğer fonksiyonları da olumlu yönde etkilemiştir. Başta iletişim fonksiyonu olmak üzere tarım, güvenlik, gibi fonksiyonların ticari fonksiyonla ilişkili olduğu söylenebilir. Zira ticari ilişkilerin varlığı ve özellikle çapı ülkeler arası ilişkilerin boyutlarını ortaya koymak açısından dikkat çekicidir.

Tablo 10: Türkiye Suriye Yıllara Göre İhracat Ve İthalat Durumu 1993-2015

5.4.2. Mülk, Mülkiyet ve Tarım Fonksiyonu

Bu başlık altında 1921 (Hatay için 1939) yılından günümüze kadar geçen sürede sınırın mülkiyet durumu ile tarımsal faaliyetlerin sürmesinde oynadığı rol ortaya konmaya çalışılacaktır. Buna ek olarak günümüzde sınır çevresinde sürdürülen tarımsal faaliyetlerin türleri üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda Türkiye (Hatay)-Suriye sınırının tarım fonksiyonunu sınırdan 10 km'lik bir zonda değerlendirmek mümkündür. Aslında çalışma sahasının tarım fonksiyonunun tam anlamıyla ortaya çıkabilmesi için sınırdan itibaren yaklaşık 10 km Türkiye, 10 km Suriye'den olmak üzere 20 km'lik bir zonda değerlendirilmesinin daha doğru olacağı kanaatini taşımaktayız. Ancak Suriye tarafına yönelik kesin bilgilere sahip olmamız nedeniyle burada sadece Türkiye tarafı ele alınmıştır.

Hemen şunu eklemek gerekir ki sınırın topografik ve iklimin yanında etnografik ve kültürel anlamda ayrıci niteliğinin olmaması gibi sebepler tarım kültürü yönüyle de farklılıklara yol açmamıştır. Dolayısıyla Türkiye kanadındaki tarımsal faaliyetlerin büyük oranda Suriye kanadında da devam ettiğini söylemek mümkündür. Hatay bölümünde tarımsal fonksiyonun belirlenmesinde mülkiyet ve toprağı işleme anlamında 1921'den günümüze bazı hususların değişerek gelmiştir. Bu noktada özellikle iki ülke arasındaki ilişkilerin seyrine bağlı olarak 1921-1957 ve 1968 yıllarına kadar olan ilk dönem karşılıklı geçişlerin olduğu dönemdir.

Türkiye Suriye arasında, mülkiyet hakkı 20 Ekim 1921 tarihinde imzalanan Ankara Anlaşmasının 13. Maddesine göre belirlenmiştir. 13. Maddeye göre :*“Yerleşmiş ya da yarı göçebe halktan sekizinci maddede belirlenen sınır çizgisinin öte ya da beri yanında bulunan çayırarda intifa ya da mülkiyet hakkına sahip olanlar, haklarını eskiden olduğu gibi kullanmayı sürdürecektir. Bunlar işletme gereksinimleri için özgürce ve hiç bir gümrük vergisi ya da çayır için resim, ne de başkaca hiç bir ücret vermeksizin, sınır çizgisinin bir yanından öteki yanına, yavrularıyla birlikte hayvanlarını, araç ve takımlarını, tohumlarını ve ürünlerini götürebileceklerdir. Bunlara ilişkin vergi ve resimleri yerleştikleri ülkede ödemek zorunluğu kararlaştırılmıştır”* (Sosyal, 2000:52).

1921 Ankara Anlaşmasının 13. Maddesine göre ifade edilen sınır çizgisinin gerek Türkiye tarafında olanlar gerek Suriye tarafında oturanlar için sınırı çiziminden

sonraki mülkiyet hakkının kullanımını 30 Mayıs 1926 tarihinde imzalanan Türkiye Fransa (Suriye ve Lübnan için) Dostluk ve iyi komşuluk sözleşmesinin 9. Maddesinde detaylı olarak şu şekilde ifade edilmiştir.

Madde 9: “Sınırın her iki yanında 5 km’den az bir uzaklıkta oturan kişiler, bağlı buldukları Nahiye Müdürlerince verilmiş yıllık bir “**Sınır Belgesi**”¹²’ni göstermek üzere, ticaret ya da çiftçilik gereksinimleri için, sınırı serbestçe geçmek ve derinliği 5 km’yi aşmayacak bir alanda dolaşım hakkına sahip olacaktır” (Soysal,2000:296).

Bu madde Hatay sınırı için de 1939’dan sonra ifade edilen şekilde uygulanmıştır. Mülakat çalışmalarından elde edilen bilgiler doğrultusunda yaklaşık 50-60 kadar pasavan kapısı mülkiyet hakkı ve tarımsal faaliyetlerin uygulanmasında kullanılmıştır.

1957 -1968 yıllarından sonra tarım fonksiyonu açısından karşılıklı olarak geçişler sona ermiştir. Ancak bu değişimin tarımsal kullanım açısından büyük değişikliklere neden olduğunu söylemek güçtür. Sınırlı imkânlarla da olsa sınır zonunda tarımsal üretimin devam ettiğini söylemek mümkündür.

1957 yılında Suriye devletinin toprak reformu sonrasında sınırın diğer tarafında toprağı olan Türk vatandaşların topraklarına Suriye Devleti el koymuştur. Türkiye Suriye sınırında mülakatlarla belirlenen yaklaşık olarak 50-60 adet kapının varlığının olduğu söylenmesine karşılık net olarak bilinen Reyhanlı ilçesinde Bükülmez pasavan kapısı ile Altınözü ilçesinde Karbeyaz pasavan kapılarının varlığından söz etmek mümkündür. Sınırdaki yaşayan insanlar tarımsal faaliyetlerini 1957 yılına kadar pasavan kapıları üzerinden gerçekleştirmişlerdir. 1957 yılında Suriye’nin Ankara Antlaşmasına muhalif tutumu ve 1967 yılında Türkiye’nin bu duruma tepkisi nedeniyle pasavan kapılarının işlevi ortadan kalmıştır. Pasavan kapıları öncelikle tek yönlü sonrada çift yönlü olarak kullanımı ortadan kalkmış ve önemi azalmıştır. Sınır mülkiyet hakkı ve tarım fonksiyonu açısından geçirgenliğini kaybetmiştir. Sınırın Suriye tarafında toprağı olan Türk vatandaşları Suriye’nin toprak politikasına bağlı olarak Suriye’deki topraklarından vazgeçmişlerdir. Sınırın Türkiye tarafındaki topraklarını kullanmaya devam etmişlerdir. Yani günümüzde sınır çevresindeki yerleşmelerde tarım faaliyetleri tek taraflı olarak sürmektedir.

Günümüzde sınırın tarım fonksiyonuna dair sınır zonunda sürdürülen faaliyetler incelendiğinde 276 km’lik sınır boyunca her yerde aynı düzeyde sürdüğünü

¹² Pasavan Belgesi

söylemek güçtür. Bu durum daha çok sınır zonundaki topografik yapı ve arazi kullanım şekliyle ilişkilidir. Türkiye Suriye sınırını oluşturan Yayladağı ilçesi boyunca büyük oranda ormanlık alanların varlığını görmek mümkündür. Sınır ve çevresindeki arazi kullanımına özelde olarak baktığımızda Türkiye (Hatay)- Suriye sınırının Karaduran Deresi ağzından Kesep kasabası arası yarı bozuk Kızılçam ormanları ile maki ve garig topluluklarının oluşturduğu alanlardır. Topografik yapının da bir sonucu olarak Yayladağı ilçesindeki sınırın çevresinde zirai faaliyetler yok denecek kadar azdır. Fakat Çandır köyü ile Güveççi köyü arasındaki kalan sınır boyunca çoğunluğu ormanlık alanlar oluşturmakla birlikte kısmen tarım yapılan alanlar da mevcuttur. Bu alanlarda kısmen de olsa Tahıl ve zeytin gibi tek yıllık ve çok yıllık tarım ürünlerinin ekim ve dikimini görmek mümkündür. Yayladağındaki sınır çevresindeki tarım fonksiyonunun zirai yönü zayıf olmasına karşın ormancılık ve hayvancılık yönü güçlüdür. Bu bağlamda sınır ve çevresi çeşitli orman ürünlerinin (kereste, odun, defne mersin, sumak) gibi toplanmasının yanında özellikle kıl keçisi üretiminde kullanılır (Çetin ve diğerleri, 2012:496-503).

Yayladağı ile Altınözü ilçesi, Uluyol köyü ile Erbaşı köyü arasındaki sınır sahası boyunca zeytinlik alanlar mevcuttur. Altınözü ile Reyhanlı ilçesi, Erbaşı köyü ile Hatay hamamı köyü arasında daha çok tahıl, sebze tarım üretimine dair alanları mevcuttur. Reyhanlı ile Hassa İlçeleri arası Hamam köyü ile Çınarbaşı köyü arasındaki sahada daha çok bağcılık yapılmaktadır. Türkiye (Hatay)- Suriye sınırı boyunca sınırın Suriye tarafında da arazi kullanımı hemen hemen aynı özelliğe sahiptir. Çünkü arazi jeomorfolojik birimler, iklimsel olarak birbirinin devamı niteliğindedir. Bu durumlarda yapılan tarımsal faaliyetlerin benzer olmasında etkili temel faktörlerdir.

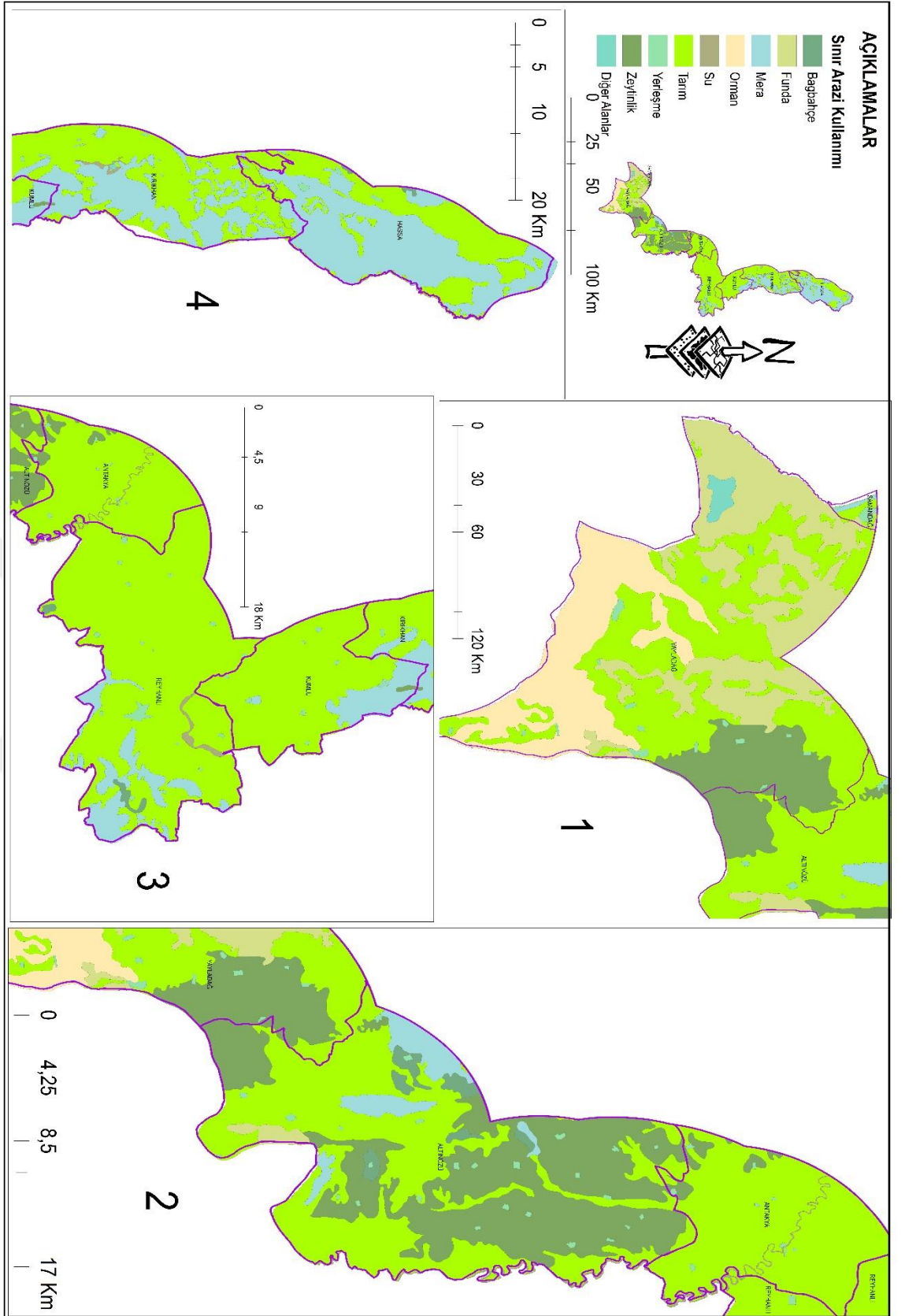
Günümüzde sınır zonunun (sınırdan itibaren Türkiye kanadında 10 km) tarım fonksiyonu ilişkisi olarak Arazi kullanımı değerleri incelendiğinde 1708 km²) zirai alanların (tek yıllık bitki) oluşturduğu görülür. Topografik şartlara bağlı olarak bu alanlar daha çok Reyhanlı, Altınözü , kumlu ,Kırıkhan ilçelerinde toplanmıştır.

Sınır zonunda tarım fonksiyonu açısından ikinci sırada mera alanlarının (% 18,9) yer kapladığı görülür. Mera alanları büyük oranda hassa ve Kırıkhan ilçe sınırları içerisindeki leçelik alanlardan oluşmaktadır. Zonda % 10,5 'lik bir alan kaplayan zeytinlikler büyük oranda Altınözü ilçesinde toplanırken, kısmen yayladağı ilçesinde de görmek mümkündür. Kapladığı alan bakımından zeytinlik alanların son yıllarda Hatay genelinde ve sınır zonunda genişleme eğilimindedir (**Tablo 5**). Tarım

fonksiyonu bakımından ormanlık ve çalılık alanların % 10,1 'lik bir oranda yer kapladığı görölür. Bu alanların hemen tamamı yayladağı ilçesinde toplanmış olup, kereste ve diğler orman ürünlerinin yanında defne, sumak, mersin gibi ürünlerin toplama işlemleri de yapılmaktadır (Şekil 17,).

Tablodan da görülebileceğı gibi sınır zonunda yerleşme, akarsu, bağ-bahçe gibi alanların oldukça küçük bir alan (% 2,27) kapladığını söylemek mümkündür.

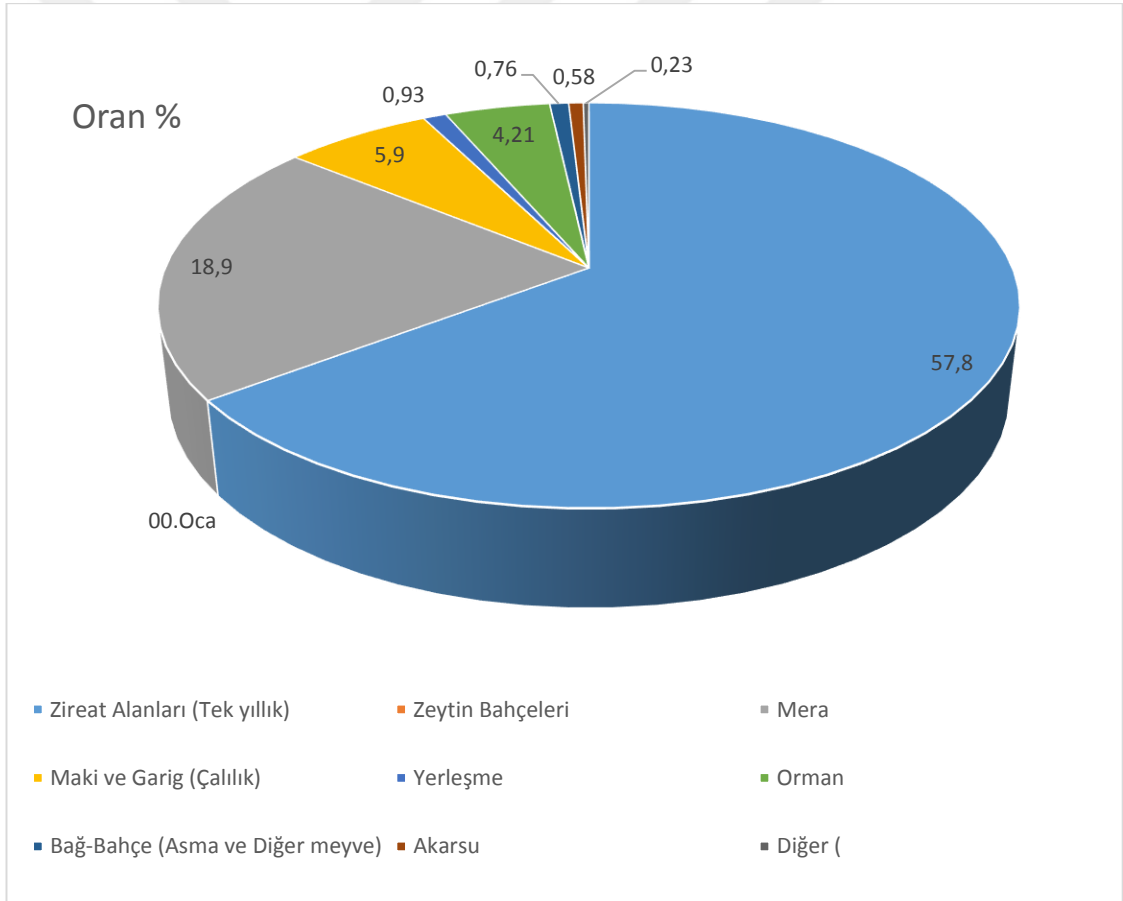

Şekil 17: Türkiye Suriye Sınır Çevresinde Arazi Kullanımı Haritası

Tablo 11: Türkiye (Hatay) Suriye Sınırı Arazi Kullanımı yüzdesi

Kullanım Şekli	Alan (km ²)	Oran %
Zireat Alanları (Tek yıllık)	988	57,8
Zeytin Bahçeleri	180	10,5
Mera	323	18,9
Maki ve Garig (Çalılık)	102	5,9
Yerleşme	16	0,93
Orman	72	4,21
Bağ-Bahçe (Asma ve Diğer meyve)	13	0,76
Akarsu	10	0,58
Diğer (	4	0,23
Toplam	1708	100

Şekil 18: Türkiye (Hatay) Suriye Sınırı Arazi Kullanımı

Sınırların devlet ideolojileri ve hukuki yapı konusunda da devletlerarasında ayrıştırıcı ya da birleştirici fonksiyonlara sahiptir. Fakat Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile Suriye Arap Cumhuriyeti arasında hem devlet ideolojisi hem de sahip oldukları hukuk sistemleri yönüyle çok belirgin farklılıklara sahiptir. Ancak bu konuda yeterli derecede veri toplamanın mümkün olmaması nedeniyle bu fonksiyon tezde ele alınmamıştır.

ALTINCI BÖLÜM

SINIR ETKİLEŞİM MODELLERİ YÖNÜYLE TÜRKİYE (HATAY)- SURIYE KARA SINIRI

Genel anlamda dünyada ulaşım ve iletişim imkânlarının gelişimine bağlı olarak siyasi ve ekonomik bütünleşmeye dair öngörüler ve bunların uygulanması sınır temelli ilişkilerin yoğunlaşmasına neden olmuştur. Bu yoğunlaşma büyük oranda sınır ötesi ticaret, turizm, göç, sosyal hizmet ve kültürel ilişkiler üzerinden olmuştur.

Sınır ülkelerindeki koşullar ulus devletlerinin ilişkileri, gelişim seviyeleri etnik kültürel ve dil yapılarındaki derin farklılıklarından dolayı dünyanın her tarafından çeşitlilik gösterir. Ancak bu heterojenliğe rağmen, sınır ötesi bağlantıya dayalı bir sınır sınıflandırmasını varsaymak ve tüm ortak özelliklerini genelleştirmek mümkündür. Çünkü dünya jeopolitiksel açıdan evrim geçirmiştir ve sınır ülkeleri gitgide uzaklaşmaktan çok yakınlaşma eğiliminde olmuştur. Fakat birçok bölgedeki olumsuz durum sınırlı erişim halindeki komşu sınır ülkelerini hala birbirine yakın tutmaktadır. Böylece sınır bölgelerini kategorize ederken, sınır aşırı hareketleri ve bunu üreten güçleri değerlendirmek önemlidir. Bunun gibi düşüncelerle, sınır modellerini; Sınırların yabancılaştırılması, Birlikte var olan sınırlar, sınırların birbirine bağımlı olması ve sınırların bütünleştirilmesi olmak üzere dört başlık altında ele alınmıştır(Martinez,1994:1-2).

6.1.Sınır Modelleri Yöneyle Türkiye (Hatay)- Suriye Sınırı (1939-2015)

Ülkeler arasındaki sınır modellerinin oluşumunu etkileyen en önemli nedenlerin başında, siyasi olarak iki ülkenin birbirlerini algılamaları ve bunun neticesinde ortaya çıkan ilişkiler gelir. Ülkelerin rejim, ideoloji, egemenlik, ekonomik çıkarlar yönüyle ters düşmeleri ya da aynı yönde ilerlemeleri sınırların karşılıklı ilişkiler açısından yeniden şekillenmelerine yol açmaktadır. Buna göre dünyadaki devletlerarası sınırlar ve bunların karşılıklı ilişkiler düzeyinde geçirgenliği göz önüne alınarak dört sınır modelinin tespit edildiği bilinmektedir. Ancak araştırma sahamızı oluşturan Türkiye (Hatay)-Suriye sınırındaki uygulamalarda gerek Türkiye Suriye ilişkileri gerekse sınıra dair yerel faktörlerin etkisiyle sınır modellerinin oluşumu noktasında bu genel çerçevenin tam anlamıyla işlediğini söylemek mümkün değildir. Bu bağlamda sınırın oluşumundan bu güne Türkiye-Suriye sınırındaki tespit edilebilen modellerde Türkiye-Suriye arasındaki siyasi ilişkilerin genel çerçeveyi çizdiği doğrudur. Araştırma sahasında yapılan saha çalışmaları göstermiştir ki sınırın

topografik, etnografik ve tarihi yapısı gibi yerel faktörlerin etkisi altında olduğu ve defacto olarak literatürde geçen modellemeye tam anlamıyla örtüşmediği görülmüştür. Bu bağlamda gerçekçi bir sınıflandırma yapabilmek için genel ilişkiler ve fonksiyonların tarihsel seyri açısından meseleye bakılabildiği gibi, yerel düzeydeki faktörleri de göz önüne alarak bakmakta mümkündür.

1939'dan günümüze iki ülke arasında farklı zamanlarda ve farklı sebeplerde diplomatik ilişkilerin yoğunluğu düşse de sınır fonksiyonlarının temelini oluşturan ilişkilerin durduğunu söylemek mümkün değildir. Nitekim tezin diğer bölümlerinde ifade edildiği gibi ticari, iletişim gibi fonksiyonlar tarihin her döneminde belli bir oranda sürmüştür. Diğer bir ifadeyle Türkiye Suriye sınırı hiç dönemde Türkiye Ermenistan sınırı gibi tamamen geçirimsiz katı hale dönüşerek yabancılaşmamıştır. Aynı durum aslında siyasi ve diplomatik kanatta da devam etmiş, ilişkilerin her yönüyle durduğu bir dönemden söz etmek güçtür. Dolayısıyla siyasi diplomatik ve daha da önemlisi fonksiyonlar temelinde Türkiye Suriye sınırının 1939-1998 dönemini **“Yarı-Yabancılaşmış”** bir ara modelle tanımlamak yerinde olacaktır.

Öte yandan yarı-yabancılaşmış modeli destekleyen ikinci faktör, sınır zonundaki yerel bazdaki olgulardır. Zira devletlerarasında resmi anlamda ilişkilerin yoğunluğu düşse de sınırın her iki tarafındaki halklar arasındaki ilişkiler çeşitli sebeplerden dolayı bir şekilde devam etmiştir. Şimdi bu yerel faktörleri ele almak yerinde olacaktır.

Bunlardan ilki sınırı oluşturan doğal unsurlardır. Çalışmanın üçüncü bölümünde de belirtildiği gibi Türkiye (Hatay)-Suriye sınırını oluşturan doğal coğrafi unsurların ayırıcı nitelikte olmaması, yerel düzeyde süregelen sınır ilişkilerine olumsuz olarak yansımamıştır. Doğal unsur olarak sınırın %30'unu akarsuların, geri kalan %70'ini ise tepe, vadi, yamaç ve ovalık alanların oluşturduğu Türkiye (Hatay)-Suriye sınırı, genel olarak değerlendirildiğinde beşeri ilişkileri engelleyici nitelikte olmadığı görülür. Nitekim sınırın her iki tarafındaki yerleşmelerin konuşlanma şekli ve dağılışı ekonomik ve kültürel ilişkilerin ne derece aktif olduğunu gösterir niteliktedir. Hatta sınırın 52 km'lik bölümünü oluşturan ve sınır boyunca en belirgin doğal unsurlardan olan Asi oluğu ve çevresinde de yerleşmeler sınır boyunca birbirine yakındır. Asi Nehrinin genişliğinin 12-30 metre arasında olması ve derin bir vadide akmaması gibi sebeplerden dolayı karşılıklı ekonomik, sosyal ve kültürel ilişkilerde

ırmak rahatlıkla ulaşım amaçlı olarak kullanılabilmiştir. Bu bağlamda Türkiye Suriye sınırında Asi ırmağı ayırıcı doğal bir unsur olmaktan çok, ilişkileri kolaylaştırıcı bir unsur durumundadır.

Bunlardan ikincisi ise sınırın etnografik bir nitelikte olmamasıdır. Çalışmanın diğer bölümlerinde detaylarıyla açıklandığı gibi, sınır tam anlamıyla farklı etnik yapıdaki toplulukları ayırıcı özellikte değildir. Bu durum sınırın çekildiği günden bugüne sosyal, kültürel ve ekonomik ilişkileri sekteye uğratsa da tam anlamıyla durdurmamış, Suriye’de yaşanan siyasi bunalıma kadar yerel düzeydeki ilişkiler olağan yoğunluğuyla süregelmiştir.

Bunların dışında 404 yıl boyunca (Osmanlı Devleti dönemi) bölge halkının aynı devlet yönetimi altında yaşaması gibi tarihi arka plan önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Etnografik yapı üzerinde de etkili olan bu ortak ve uzun geçmişin bir yansıması olarak beşeri ilişkilerin 1939’dan sonra da devam ettiği söylenebilir. Hatay-Suriye sınırı çizildikten 1950’li¹³ yıllara kadar her iki taraftaki günlük hayatı çok fazla etkilememiştir. 1956-1960 arasında sınıra ilk kez tel örgünün çekilmesi ilişkilerin sekteye uğraması noktasında ilk adımı oluşturmuştur.

6.2. Yarı Yabancılaşmış Sınır Modeli olarak 1939-1998 arası

Yaklaşık 60 yıllık bir süreci işaret eden bu dönem, Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile Suriye Arap Cumhuriyeti arasındaki siyasi ve diplomatik ilişkilerin geneli göz önüne alındığında “Yarı Yabancılaşmış Sınır Modeli olarak tanımlanabilir. Bu bağlamda iki devlet arasındaki diplomatik ve siyasi ilişkilerin minimum düzeyde yürüdüğünü, ancak tamamen durmadığını söylemek mümkündür. Bu modelin yaklaşık 60 yıl gibi uzun bir sürede var olması tek bir sebeple açıklanamaz. Süreç içerisinde farklı sebepler farklı zamanlarda vuku bulmuş ve sürecin devamlılığına neden olmuştur. Ancak kökenleri itibariyle farklılık arz eden bu sebepler, sürecin etki derecesinin dönemlere göre değişimine yol açmıştır. Dolayısıyla genel çerçevede 1939-1998 arası dönem, Yarı yabancılaşmış sınır modeli olarak homojen bir dönemmiş gibi görünse de, sebepler göz önüne alınarak detaya inildiğinde görece farklılıklar görülmektedir. Sonuç itibariyle 60 yıllık bu sürecin daha iyi anlaşılması

¹³ Türkiye-Suriye sınırı de jure olarak 1921 yılında belirlenmesine ve 1939 yılında Hatay’ın anavatana katılmasıyla günümüzdeki şeklini almasına karşın, sınırın de facto olarak varlığını göstermesi Türkiye’nin 1950’li yıllarda NATO ve Bağdat Pakt’ına girmesiyle olur.

noktasında etkili olan sebepleri ve buna bağı olarak gelişen dönemleri ele almak yerinde olacaktır.

Türkiye (Hatay)-Suriye sınırında Yarı yabancılaşmış sınır modelinin oluşumunda etkili olan sebepleri kökenleri itibariyle tasnif etmek mümkündür. Bu bağlamda ilk grupta yer alan sebepler, daha çok ikinci dünya savaşı sonrasındaki genel siyasi konjonktür temelinde ortaya çıkmışlardır. ABD ve SSCB arasındaki hegomonik ve ideolojik mücadele ile şekillenen ve iki kutuplu, statik ilişkilerden müteşekkil bu siyasi konjonktür, gerek dünyada gerekse Ortadoğu'da NATO, Varşova, Bağdat paktı vd. gibi güvenlik paktlarının oluşumuna meydan vermiştir. Türkiye ve Suriye'nin paktlara dayalı bu cepheleşmede farklı gruplarda yer almaları iki ülke arasındaki ilişkileri ve dolayısıyla da sınır modellerini etkilemiştir.

İkinci grubu oluşturan sebep/sebepler bölgesel çaplı ilişkiler neticesinde ortaya çıkmışlardır. 1948 yılında İsrail Devletinin kurulması ve bunu takip eden süreçte Türkiye'nin İsrail Devletini tanıması burada ele alınabilir. Zira Suriye Türkiye'nin bu siyasi girişimini onay vermemiş, Ortadoğu'da İsrail'in varlığına karşı olumsuz bir duruş sergilemiştir. Hatta ilerleyen dönemlerde kendini gösteren Arap İsrail savaşlarına müdahil olmuştur.

Üçüncü grup sebepler ise büyük oranda Türkiye-Suriye ilişkilerine dayalı olarak ortaya çıkanlardır. Birden fazla sebepten oluşan bu grubu da kendi içerisinde kategorize edebiliriz. Bunlardan ilki teritoryal anlamda iki ülke arasındaki egemenlik mücadelesine dayanan Hatay ve sınır aşan suların kullanımı sorunlarıdır. Diğerleri ise devletlerin benimsediği ideolojiler çerçevesinde ortaya çıkmış sorunlardır. Baas yönetimi ve Suriye'nin PKK terör örgütüne verdiği destek bu grupta ele alınabilecek niteliktedir.

Bu ana sebepler neticesinde vuku bulmuş bazı olaylara dayalı alt düzeyde ikinci dereceden sebeplerden de söz etmek mümkündür. Bunlar 1975 yılında inşaatı tamamlanan Tabka Barajı nedeniyle Süleyman Şah türbesinin yerinin değiştirilmesi ve 1989 yılında tapu kadastro amaçlı keşif uçuşu yapan Türkiye'ye ait uçağın düşürülmesidir.

Yukarıda sözü edilen sebepler göz önüne alındığında Türkiye (Hatay)-Suriye Hatay sınırında görülen ve 60 yıl sürdüğünü düşündüğümüz yabancılaşmış sınır modelinin birbirinden görece olarak ayrılan iki şekilde vuku bulduğunu söylemek

mümkündür. Bunlardan ilki 1939'da Hatay'ın Türkiye'ye katılmasıyla başlayan ve sonrasında ise Türkiye'nin İsrail'i resmi devlet olarak tanınması, NATO ve Bağdat paktlarına dâhil olmasıyla devam eden ilk dönemdir. İkincisi ise 1960'ların ikinci yarısında sınırı aşan sular (Fırat ,Asi Nehri) üzerindeki egemenlik mücadelesiyle başlayan, 1970'lerden itibaren Suriye'de Baas rejiminin hakim olmasıyla ideolojik bir boyut kazanarak, 1998 Adana Mutabakatına kadar devam eden dönemdir. Her iki dönem de öncelikle iki ülke arasındaki egemenlik mücadelelerine dayalı sorunlarla başlamış, ancak sonrasında ortaya çıkan diğer sebepler vasıtasıyla bölgesel ya da soğuk savaşla bağlantılı küresel bir boyut kazanmıştır. 1960'ların ikinci yarısından sonra başlayan ikinci dönem Türkiye-Suriye devletleri arasındaki siyasi ve diplomatik ilişkiler nezdinde değerlendirildiğinde ilk döneme kıyasla daha katı bir nitelik sergilemiştir.

6.3. Yarı Yabancılaşmış Sınır Modelinin Görüldüğü Birinci Dönem Ve Temel Özellikleri: 1939 – 1970

Yaklaşık 30 yıllık bir dönemi kapsayan bu süreçte, dünyadaki siyasi konjonktür, bölgesel çaplı ilişkiler ve Türkiye-Suriye ilişkilerine dayalı sebepler neticesinde ortaya çıkan duruma bağlı olarak siyasi ilişkilerin sınır alanlarına ilk somut yansıması, büyük oranda sınır peyzajının değişimi yönünde olmuştur. 1956-60 yılları arasında çekilen tel örgüler, oluşturulan mayınlı alanlar sınır geçirgenliğini olumsuz yönde etkilemiş, değişen peyzajıyla sınır eskiye nispetle geçirgenliğini yitirmiştir. Nitekim sınırın her iki tarafında yaşayan nüfusun ekonomik, sosyal ve kültürel ilişkilerini tamamen durdurmasa da, olumsuz yansıdığı sahada yapılan mülakatlarla tespit edilmiştir. Çünkü sınırın oluşumundan bugüne bu derece engelleyici bir peyzaj görülmemiştir. Bu nedenle yabancılaşmış sınır modelinin tasavvur edildiği şekliyle ilk kez Türkiye (Hatay)-Suriye sınırında değişen peyzajla birlikte somutlaştığını söylemek mümkündür.

Diğer bölümlerde açıklanan topografik, etnografik, tarihi bağlar nedeniyle yerel düzeyde illegal ilişkilerin devam ettiğini söylemek mümkündür. Sınırın illegal olarak geçirgenliğinin yerel düzeyde devam etmesinde etkili olan diğer bir sebep, 1946 yılında bağımsız olan Suriye Devleti'nin yaşadığı siyasi ve sosyal karışıklıktır. Suriye'de siyasi ve sosyal anlamda 1970'lere kadar süregelen istikrarsızlık devletin sınır üzerindeki kontrolünü kısıtlamıştır.

1939-1970 döneminde Türkiye (Hatay) Suriye sınırında genel anlamda yukarıda belirtilen özellikler görülmesine karşın sınırın kendi içerisinde de yabancılaşmış sınırlar modelinin boyutunun ve şeklinin gerek topografik gerekse etnografik ve tarihi bağlarla bağlı olarak farklılıklar gösterdiğini söylemek mümkündür. Örneğin Türkiye (Hatay)-Suriye sınırının kuzey kısmı ile (Hassa, Kırıkhan ve Kumlu ilçeleri) orta (Reyhanlı ve Altınözü ilçeleri) ve güney kısımları (Yayladağı ilçesi) arasında nispi farklılıklar göze çarpmaktadır.

Sınırın Hassa, Kırıkhan ve Kumlu ilçeleri kısmında görülen yabancılaşma, Reyhanlı ve Altınözü'ndeki bölüme göre, sınırın her iki tarafındaki etnografik anlamda var olan uzaklığa bağlı olarak daha belirgindir. Yabancılaşmanın Reyhanlı ve Altınözü ilçeleri bölümünde daha az hissedilmesi, sınırın her iki tarafında birbirinin devamı niteliğinde olan yerleşmelerin varlığıyla ilişkilidir. Zira sınırın engelleyici etkisini özellikle bu yerleşmelerde görmek pek mümkün değildir. Bu anlamda Kuşaklı (Türkiye)-Atme (Suriye), Beşaslan (Türkiye)-Hama (Suriye), yerleşmeleri en belirgin örnekleri oluşturur. Yine benzer şekilde yabancılaşma Altınözü kısmında da belirgin bir şekilde görülmemiştir. Burada Türkiye-Suriye sınırını oluşturan Asi ırmağının ayırıcı etkisinden çok birleştirici etkisini görmek mümkündür. Nitekim sahada yapılan mülakatlar neticesinde ırmağın sınır ötesi ilişkilerde ulaşım amacıyla kullanıldığı tespit edilmiştir. Örneğin ırmağın her iki tarafındaki Bohsin, Ziyaret, Mayadalı, Keskinçik, Kansu, Hacıpaşa, gibi Hatay iline ait yerleşmeler ile Et toul, Judaydan, Hayr jamus al kabir, jısr al maksur, El mashrfiyah, Ellani, jakarak, Dalbiyan, Hamziyah, Azmarin, gibi Suriye'ye ait yerleşmeler arasında süre gelen akaryakıt ve canlı hayvan ticareti buna iyi bir örnektir. Öte yandan Asi ırmağındaki suyun minimum seviyeye (kurumaya yakın) düştüğü yaz aylarında ırmak içerisinde oluşan adacıkların karşılıklı geçişleri kolaylaştırmış olması da sınır ötesi ilişkilerin devamında etkili olmuştur.

Sınırın Yayladağı ilçesi bölümü boyunca kısmen topografyanın engelleyici etkisi ve karşı tarafında farklı bir entisiteye ait yerleşmenin varlığı (Kessep Kasabası) nispi anlamda yabancılaşmanın derecesini artırmıştır. Ancak burada ilişkilerin tam anlamıyla koptuğunu söylemek mümkün değildir. Zira Beysun köyü ile Yamadi arasındaki ilişki etnik yakınlık nedeniyle ekonomik sosyal kültürel boyutlarda devam etmiştir.

6.4.Yarı Yabancılaşmış Sınır Modelinin Görüldüğü ikinci Dönem Ve Temel Özellikleri: 1970-1998

Yaklaşık olarak 1970 1998 arasındaki yarı yabancılaşmış sınır dönemi ilkinde göre daha katı bir şekilde sürmüştür. Bu dönemde yabancılaşmış sınır modelinin daha katı bir şekilde varlık göstermesinde daha önceki problemlerle birlikte bazı yeni problemlerin de etkili olduğunu söylemek mümkündür. 1939 dan beri süregelen Hatay'ın Türkiye'ye katılması, İsrail'in Türkiye tarafından tanınması, soğuk savaş süreciyle gelen ve Türkiye'nin dâhil olduğu paktlar Suriye tarafından sorun olarak algılanmıştır. 1970'den sonraki süreçte bunlara yerel ve ideolojik sorunlar eklenmiş, böylece iki ülke arasındaki ilişkiler daha karmaşık bir boyuta ulaşmıştır. Sınır aşan sular (Fırat ve Asi Nehri) üzerindeki hegemonik mücadele yerel düzeydeki sebepleri oluştururken, Suriye'nin SSCB'ye olan ideolojik yakınlığıyla ortaya çıkan Baas rejimi ve PKK sorunu gibi ideolojik temelli bölgesel sebepleri oluşturmuştur.

Bu dönemde daha önceki var olan yabancılaşmış sınır modelinin katılaşılarak devam ettiğini görmek mümkündür. Çünkü bu dönemin ilk başlarında Fırat Nehri üzerine planlanan kalkınma projeleri yavaş yavaş tamamlanmış olup 1960'ların ortalarında başlayan sınır aşan sular problemi bu dönemde Türkiye Suriye ilişkilerinin merkezinde yer almıştır. Bu siyasi gerginliğin sınıra yansması olarak Karbeyaz¹⁴ sınır kapısının kapatılmasıdır. İki ülke arasında çözülemeyen sınır aşan sular meselesi uzun bir süre devam etmiştir. Sınır aşan suları diplomatik yoldan çözemeyeceğini anlayan Baas rejimi bu durumu 1978 yılında kurulan PKK terör örgütüne destek vererek, Terör örgütünü Türkiye'ye karşı bir tehdit olarak kullanmıştır. Özellikle Türkiye (Hatay)-Suriye sınırına yakın yerleşmelerde terör saldırıları görülmeye başlamıştır. 1980'lerin ortalarından sonra Türkiye Atatürk Barajı projesini, 1987 yılından sonrada Urfa tünelleri projesini yapmaya başladıktan sonra 1990 yılların ortalarında Türkiye'de PKK terör eylemleri artmış bu sebepten dolayı Türkiye ve Suriye savaşın eşiğine gelmiştir. Hatta bu dönemde siyasi gerginliğin sınıra bir yansması olarak Türkiye (Hatay)-Suriye Sınırında tapu kadaströ müdürlüğüne bağlı olarak keşif yaban Türkiye'ye ait uçağın düşürülmesi Türkiye (Hatay)-Suriye sınırındaki yarı yabancılaşmış sınır modelinin önemli bir işaretidir.

¹⁴ Karbeyaz sınır kapısı 1975 yılında kötü giden Türkiye Suriye ilişkilerine bağlı olarak kapatılmıştır. Tarım fonksiyonu bölümünde de bahsedildiği gibi 1957-1968 yıllarında Suriye'nin Türkiye vatandaşlarına ait sınır zonundaki tarım topraklarına el koyması kısa zamanda pasavan kapısı olarak tanımlanan kapıların kapatılmasına neden olmuştur.

Bu olaylar karşısında Baas rejiminin izlemiş olduğu koyu Arap milliyetçiliği ve Arapları bir bayrak altında toplama düşüncesi, 1939 yılında Türkiye'ye Katılan Hatayı Suriye Topraklarına tekrardan katma fikri Türkiye (Hatay)-Suriye sınırındaki yarı yabancılaşmış sınır modelinin daha katı şekilde devam etmesinde etkilidir. Ancak 1989 yılından sonra değişim sürecine giren değişen iki kutuplu dünya düzeni algısına bağlı olarak Suriye'nin batıya yaklaşması ve PKK terör örgütüne verdiği desteği vermediğini göstermesi açısından 1998 yılında imzalanan Adana Mutabakatı gerek modeller açısından gerekse diplomatik ilişkiler açısından yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. Türkiye (Hatay)- Suriye kara sınırında bu dönemdeki ilişkiler 1939-1970 yılındaki görülen modelle hemen hemen aynı özelliğe sahiptir.

6.5. Birlikte Var Olan Sınır Modelinin Görüldüğü Dönem Ve Temel Özellikleri: 1998-2011

Yaklaşık 11 yıllık bir süreci işaret eden bu dönem, Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile Suriye Arap Cumhuriyeti arasındaki siyasi ve diplomatik ilişkilerin geneli göz önüne alındığında **“Birlikte var olan sınır Modeli”**yle uygunluk arz eder. Bu bağlamda iki devlet arasındaki diplomatik ve siyasi ilişkilerin iyi düzeyde yürüdüğünü söylemek mümkündür. Bu modelin yaklaşık 11 yıl gibi kısa bir sürede var olması tek bir sebeple açıklanamaz. 11 yıllık bu sürecin daha iyi anlaşılması noktasında etkili olan sebepleri ve buna bağlı olarak gelişen dönemleri ele almak yerinde olacaktır. Türkiye (Hatay)-Suriye sınırında **“birlikte var olan sınır modelinin”** oluşumunda etkili olan sebepleri kökenleri itibariyle tasnif etmek mümkündür. Bu bağlamda ilk grupta yer alan sebepler, daha çok soğuk savaş sonrasındaki genel siyasi konjonktür temelinde ortaya çıkmışlardır. İkinci grubu oluşturan sebep/sebepler bölgesel çaplı ilişkiler neticesinde ortaya çıkmışlardır. 2001 yılında ABD'nin Afganistan'a askeri müdahalede bulunması ve daha sonra 2003 yılında ABD'nin Irak'ı işgal etmek için Türkiye'den yardım istemesi ve TBMM oylamaya sunulan Irak müdahale ilgili yeterli sayıda desteğin çıkmaması Suriye'nin Türkiye'ye yakınlaşmasında önemli bir etkisi olmuştur.

Üçüncü grup sebepler ise büyük oranda Türkiye-Suriye ilişkilerine dayalı olarak ortaya çıkanlardır. Birden fazla sebepten oluşan bu grubu da kendi içerisinde kategorize edebiliriz. Bunlardan ilki teritoryal anlamda iki ülke arasındaki egemenlik mücadelesine neden olan Hatay ve sınır aşan suların kullanımı sorunlarının iki devlet arasında çözülmüş olması Diğeri ise devletlerin benimsediği ideolojiler çerçevesinde ortaya çıkabilecek sorunların minimum düzeyde var olması. Baas yönetiminde

meydana gelen fikirsel değişiklikler ve Suriye'nin PKK terör örgütüne verdiği desteği artık vermemesidir. Türkiye Suriye arasındaki yoğun diplomatik ilişkiler dolayısıyla iki ülke arasında imzalanan ilişkileri artırmaya dayalı antlaşmaların yapılması bu dönemde Türkiye Suriye sınırında birlikte var olan sınır etkileşim modelinin etkili olmasında önemli bir etkiye sahiptir.

Yaklaşık 11 yıllık bir dönemi kapsayan bu süreçte, dünyadaki siyasi konjonktür, bölgesel çaplı ilişkiler ve Türkiye-Suriye ilişkilerine dayalı sebepler neticesinde ortaya çıkan duruma bağlı olarak siyasi ilişkilerin sınır alanlarına ilk somut yansıması, büyük oranda sınır peyzajının değişimi yönünde olmuştur. 2007 yılı ve sonrasında mayınlı alanların sınır bölgelerinden temizlenmeye başlaması, STA imzalanması ve sınır ticaretinin boyutunun artması, sınıra komşu olan illerde AVM sayısının artması, sınır kapılarının fizik donanım kapasitesinin genişletilmesi ve sınır kapılarına erişimi sağlayan yollarda genişletme çalışmaları, sınır bölgesine yansıyan önemli işaretlerdir. Bunlara ek olarak sınır bölgelerindeki illerde ortak bakanlar kurulu toplantısının yapılması, sınır ticaretinin boyutunun artması, sınırdan vizesiz geçişlerin sağlanması, Asi dostluk barajı inşaatının temellinin atılmasıdır. Sınırın değişen peyzajıyla eskiye nispetle geçirgenliği artmıştır. Nitekim sınırın her iki tarafında yaşayan nüfusun ekonomik, sosyal ve kültürel ilişkileri bu dönemde nispi olarak arttığı yapılan mülakatlarla tespit edilmiştir. Çünkü sınırın oluşumundan bugüne kadar bu derecede sınırın peyzajında bu kadar belirgin değişikliklerin olmasını sağlayacak gelişmelerin yaşanmaması ve bu dönemde sınır birlikte var olan sınır modeli özelliklerinin görülmesi sınırdaki ekonomik, sosyal ve kültürel etkileşimin artmasında önemli bir rol oynamıştır. Bu nedenle birlikte var olan sınır modelinin tasavvur edildiği şekliyle ilk kez Türkiye (Hatay)-Suriye sınırında değişen peyzajla birlikte somutlaştığını söylemek mümkündür **(Fotoğraf: 15)**.

Fotoğraf 15: Türkiye (Hatay)- Suriye Sınırı Sınır Peyzajından Bir Görünüm

Bu dönemde özellikle Türkiye Suriye sınırının orta bölümünü oluşturan Reyhan ve Altınözü ilçesiyle, sınırın güney bölümünü oluşturan Yayladağ ilçeleri birlikte var olan sınır modelini diğer ilçelere göre nispi oranda daha net yaşadığını söylemek mümkündür. Bu durumun temel sebeplerini erişilebilirlik şartlarının daha kolay olduğuyla ilgili olduğunu söylemek mümkündür. Reyhanlı ve Yayladağı ilçelerinde sınır kapılarının olması Altınözü ilçesinde de Asi Nehrinin geçişlerde kolaylık sağlaması en temel sebeplerin başında gelmektedir. Yine bu ilçelerde topografik şartlar ve etnografik durumlar bu ilçelerdeki birlikte var olan sınırların daha net olarak görülmesinde etkili sebeplerin başında gelmektedir.

6.6. Çok Modeli Dönemin Ve Temel Özellikleri: Arap Baharı ve Sonrası

Yaklaşık 5 yıllık bir süreci işaret eden bu dönem, sınırın kısa bir zaman diliminde farklı karakterdeki modelleri peş peşe yansıtmalarının yanında ayrı zaman diliminde sınırın farklı kesimlerinde farklı modelleri temsil eden olayların cereyan etmesi, diğer bir ifadeyle sınırın tanımlanmaz hale gelişi nedeniyle “**Çok Modeli Dönem**” olarak tanımlanması uygun görülmüştür. Bu bağlamda iki devlet arasındaki diplomatik ve siyasi ilişkilerin minimum düzeyde yürüdüğünü söylemek mümkündür.

Bu modelin yaklaşık 5 yıl gibi kısa bir sürede var olması tek bir sebeple açıklanamaz. 5 yıllık bu sürecin daha iyi anlaşılması noktasında etkili olan sebepleri 7 sebebi ve buna bağlı olarak gelişen dönemleri ele almak yerinde olacaktır. Türkiye (Hatay)-Suriye sınırında “**Çok Modeli Dönemin**” oluşumunda etkili olan temel sebebin 2010 yılında Tunus’ta başlayan ve Arap Baharı olarak kavramsallaştırılan sürecin ürünü olarak tarif etmek mümkündür. Bu bağlamda ilk grupta yer alan sebepler, Arap Baharının başlamasından sonrasındaki genel siyasi konjonktür temelinde ortaya çıkmışlardır. İkinci grubu oluşturan sebep/sebepler bölgesel çaplı ilişkiler neticesinde ortaya çıkmışlardır. Suriye üzerinde birden fazla devletin hedeflerinin olması ve bu hedefleri gerçekleştirmek için verilen mücadele sonunda ortaya çıkan ilişkiler bölgesel çaplı ilişkileri ortaya koyar.

Üçüncü grup sebepler ise büyük oranda Türkiye-Suriye ilişkilerine dayalı olarak ortaya çıkanlardır. Bu dönemde Türkiye Suriye ilişkilerini belirleyen temel olaylar bölgesel çaplı meydana gelen olaylar ve bunun Türkiye Suriye ilişkilerine yansımalarına bağlı olarak ortaya çıkmış sorunlardır. Türkiye ait uçağın düşürülmesi, Suriye yolcu uçağının Ankara’ya indirilmesi, Cilvegözü sınır kapısı saldırısı, Reyhanlı patlaması, Suriye Helikopterinin düşürülmesi, Suriye savaş uçağının düşürülmesi, sınır güvenlik tehlikesini azaltıcı güvenlik önlemleri alma:

Devletlerarası ilişkilere bağlı olarak sınırların ayırma ve birleştirmede üstlendiği rol modellerin oluşumunda etkili ancak durumun her zaman tanımlandığı şekliyle ortaya çıktığını söylemek mümkün değil. Zira günümüze kadar yapılmış model tanımlamaları genellikle bir ulus-devletle diğer bir ulus-devlet arasında yer alan ve iki devlet arasındaki ilişkilere bağlı olarak değişen sınır fonksiyonlarının sınır boyunca hemojenlik gösterdiği sınırlarda tespit edilmiştir. Günümüzde Ortadoğu’da bu tarzdaki sınırların sayısı gün geçtikçe hızla azalmaktadır. 2001 sonrası süreçte

özellikle ABD'nin Afganistan ve Irak'a yönelik askeri girişimleri sonrasında başlayan ama asıl karakterini "Arap Baharıyla" bulan etnik ve dini çatışma temelli Ortadoğu'da sınırlar fonksiyonel ayırıcı ya da birleştirici yönleriyle karmaşıklaşan siyasi yapılar konumuna gelmişlerdir. Böylece yukarıda sayılan sınıra ait bütün özelliklerin yok olduğunu söylemek mümkün değildir. Sınır bütünlüğünü, homojenliğini kaybetmiştir. Diğer bir ifade ile sınırın bir bölümü farklı bir fonksiyonla farklı bir model özelliği gösterirken, diğer bölümleri daha farklı süreçlerle karşı karşıyadırlar. Sınır boyunca etkinliğini sürdürebilecek yeknesak bir siyasi irade ve bunun bir yansıması olarak sınır politikası görmek mümkün değildir.

Zira Türkiye Suriye sınırının Suriye tarafı boyunca tek bir siyasi ifade görmek mümkün olmadığı gibi, özellikle bunların devlet dışı aktörler oluşu sınıra dayalı ilişkileri daha bir kaotik ve tanımlanamaz şekle sokmuştur. Öte yandan çeşitlilik arz eden bayrakların kısa sürede değişmesi, Türkiye'nin sınır komşularının neredeyse günlük ya da haftalık değişimine neden olmuştur. Yine sınır, Türkiye'ye yönelik zorunlu göçleri engelleyici niteliğini yitirdiği gibi devlet dışı grupların sınır ihlallerini de durduramamaktadır. Bütün bunlara karşın belli kapılardan legal sınır ticareti de sürmektedir. Bu dönem aslında "sınır var mı yok mu" sorusunun sık olarak sorulduğu bir dönemdir. Netice itibarıyla kaotik bir sürecin kavramsal karşılığı olan "**Çok Modelli Sınır**" düzeninin peyzaj karşılığı da duvar sınır olarak belirtilmiştir. Sınırın ayırıcı özelliğini daha belirgin hale getirerek egemenliğini sürdürme isteğinin bir sonucu olarak.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Ortadoğu'da 20.yy. ilk yarısı siyasi sınırların yeniden belirlendiği bir döneme işaret etmektedir. Özellikle I ve II dünya savaşları büyük oranda yeni mücadelelerle birlikte yeni ulus devletlerin doğmasına ve dolayısıyla yeni siyasi sınırların çizilmesine neden olmuştur. Bu bağlamda Osmanlı devletinin tarih sahnesinden silinmesiyle birlikte II dünya savaşı sonrasında sömürgeciliğin resmi olarak sona ermesi Ortadoğu'da yeni devletlerin doğuşuna meydan verirken yeni siyasi sınırlara dair ihtiyaçları tam olarak ortadan kaldıramamıştır. Bu bağlamda öncelikle 1921 Ankara antlaşmasıyla çizilen ancak 1939 yılında Hatay'ın Türkiye'ye katılmasıyla güncellenen 877 km'lik Türkiye Suriye sınırı Türkiye'nin en uzun kara sınırı olarak ortaya çıkmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Devletinin en son çizilen sınırı Türkiye Suriye'ye sınırının 276 km'lik Hatay kesimidir. Aktif iki kapının yer aldığı Hatay – Suriye sınırı Türkiye'nin en güneyindeki kara sınırını oluşturmaktadır. Büyük oranda topografik birimleri takip eden sınır aşılması güç doğal engellerden oluşmamaktadır. Genel anlamda etnografik ayırım gözetilse de sınır zonu itibariyle etnografik sınır özelliği göstermez. Zira Türkiye'ye katılma sürecinde sınırlar İskenderun sancağının idari sınırları temel alınmadığı için etnoğrafik sınır niteliği taşımaz.

Türkiye (Hatay)-Suriye sınırının 1939 yılından günümüze gerek Türkiye Suriye arasındaki siyasi ve diplomatik ilişkilere gerekse yerel düzeydeki halkların ilişkilerine bağlı olarak fonksiyonel yapısı değişime uğramıştır. Bu bağlamda öncelikle güvenlik fonksiyonunun ön plana çıktığı bir sınır olmasına karşın, zamana göre seviyesi değişse de ekonomik (ticaret ,tarım) iletişim gibi fonksiyonlarını da yitirmemiş bir sınırdır. Sınırdış devletlerarasındaki ilişkiler resmi anlamda sınırdaki durumu etkilese de, yerel düzeyde ilişkiler bir şekilde devamlılığını sekteye uğratmadan sürdürmüştür. Bu anlamda gerek mal gerekse insan akışının olmadığı bir dönem yoktur.

Fonksiyonel anlamdaki bu durum sınır etkileşim modellerini de etkilemiştir.1939-1998 döneminde zamana bağlı olarak değişen sebepler doğrultusunda Türkiye Suriye arasında yaşanan siyasi gerginlikler sınırdaki ilişkilerin zayıflamasına yol açtığı için büyük oranda bu dönemde yarı-yabancılaşmış modele uygun görülmüştür. Kendi içerisinde görece farklılıklar olduğu dönem Türkiye Ermenistan sınır modeline uygun değildir. Yerel düzeyde ilişkilerin sürmesi de bu tezi destekleyen diğer bir husustur. 1998 yılından itibaren daha ılımlı bir hal alan Türkiye

Suriye ilişkilerinin sınırdaki karşılığı birbirine bağlı sınırlar modeli olarak ortaya çıkmıştır. 2011 yılı itibariyle Ortadoğu'daki süreçlerin Suriye'ye etkilemesi sonucu gün geçtikçe negatif bir yönde ilerleyen Türkiye Suriye ilişkileri ve bölgede etkili olan devlet dışı aktörlerin sınır çevresinde varlık göstermesi gibi faktörler yeni ancak farklı bir döneme ve modele işaret etmektedir. Kaotik belli bir karakteri olmayan, tanımlanması güç, kısa sürelerde ve sınırın farklı bölgelerinde farklılaşan çok modelli /modelsiz bir karaktere sahiptir.

Dolayısıyla J.O.Martinez tarafından ABD Meksika sınır temel alınarak yapılan ve bir nevi siyasi sınırların sınıflandırılması anlayışına dayanan sınır etkileşim modeli Türkiye Suriye sınırında tam karşılığını bulamamıştır. Yerel şartlar göz önüne alınarak iki ara modelin öne sürülebileceği gerçeği hasıl olmuştur. Ortaya koymaya çalıştığımız tez göstermiştir ki siyasi sınırların daha gerçekçi bir temelde çok boyutlu olarak analizi bakımından fonksiyonel ve model temelli incelemelere ihtiyaç vardır. Yine fonksiyon ve modellerin sınır peyzajına olan yansımaları da göz ardı edilmemesi gereken diğer bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle bu açıdan Türkiye sınırları başta olmak üzere Ortadoğu'daki siyasi sınırların detaylarıyla analizinin siyasi coğrafya ve jeopolitik açısından elzem olduğunu ifade etmek yerinde olacaktır.

Tezin bu yöndeki çalışmalara örnek olacağı kanaatindeyiz. Türkiye- Suriye sınırı gerek konumu gerekse uzunluğu gerekse etnolojik özellikleriyle Türkiye Cumhuriyeti Devletinin ikbali ve istikbali açısından jeostratejik öneme sahiptir. Sınırın mevcut durumunun korunması Suriye'nin toprak bütünlüğüyle ilişki olup, aksi durumda bugün çok modelli olarak tanımlamaya çalıştığımız sınırın kontrol edilmesi daha güç hale gelecektir. Bu modelin peyzaja yansıyan göstergesi olan duvarda sınır güvenliği ve kontrolü açısından yeterli olmayacaktır. Bu olumsuz gerçeğin iki yoldan bertaraf edilmesi kanaatindeyiz. İlki Suriye'ye yönelik politikaların toprak bütünlüğü ana fikri doğrultusunda kurgulanması işin makro siyaset boyuttaki bölümünü oluşturmaktadır. İkincisi ise yerel anlamdan sınır zonunda yapılması gerekenleri içermekte olup, uygulaması ilkinde göre daha güç olanıdır.

KAYNAKÇA

- AKENGİN, H. (2010).** *Siyasi Coğrafya İnsan Mekan Yönetimi*, Ankara, Pegem Akademi.
- ARAS, R. (2014).** Türkiye’de sınır ve sınır bölgeleri çalışmaları: Eleştirel Bir değerlendirme. *Mukaddime*, 5(2), 15-37.
- ARI, Y. (2005).** *Yirminci yüzyılda Amerikan Coğrafyasının Gelişimi*, Konya, Çizgi Kitapevi.
- ANDERSON, B. (2015).** *Hayali Cemaatler, Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması*, İstanbul, Metis Yayınları.
- ANDERSON, EWAN, W. (2003).** (Edit. C.S. Gray, G. Sloan) *Jeopolitik: Savaş Alanı Olarak Uluslararası Sınırlar. Jeopolitik, Jeostrateji ve Coğrafya*, Ankara, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları.
- ATASOY A., GEÇEN R., KORKMAZ H. (2012).** “Siyasi Coğrafya Açısından Türkiye (Hatay) – Suriye Sınırı”. Ankara: *Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi (TÜCAUM) VII. Coğrafya Sempozyumu*, 18-19 Ekim 2012.
- ARSLAN, C. (2008).** *Beşar Esad Dönemi Türkiye Suriye İlişkileri*, Sakarya, Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı.
- A,C.DİENER & HAGEN,J. (2010).** *Borderlines and Borderland : political oddities at the edge of the nation-state*, ABD, Permanence of paper for printed library.
- BAKIRCI, M. (2013).** "Türkiyenin uluslar Arası ulaşımında Demir yolu Sınır kapılarının Yeri ve Etkinliği". *Marmara Coğrafya Dergisi*(28), 370-407.
- BAKTIAYA, A. (2009).** *Osmanlı Suriye’sinde Arapçılığın Doğuşu (Sosyo-Ekonomik Değişim ve Siyasi Düşünce)*, Ankara, Bengi Kitap Yayın.
- BENEK, S, ŞAHAP, A. (2015).** Türkiye Suriye Sınırının Tarihsel Arka Planı, Coğrafyacılar Derneği Uluslararası Kongresi Bildiriler Kitabı 21-23 Mayıs 2015, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- BENEK, S. (2016).** Türkiye-Suriye İlişkilerinin Sosyal Coğrafya Açısından Tarihsel Arka Planı, *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 2016 15(1):171-192
- ÇETİNKAYA, S. (2002).** *Cilvegözü Sınır Kapısının Coğrafi ve Fonksiyonel*

- Özellikleri, Antakya, VI. Hatay Tarih ve Kültür Sempozyumu Bildirileri.
- ÇETİN, B. (2012).** Kuruluşu Gelişimi Ve Fonksiyonel Özellikleri Yönüyle Yayladan Kente Dönüşen Bir Yerleşme: Belen, Ankara, Pozitif Matbaa.
- ÇETİN, B. (2017).** (Edit. Ferhat Arslan) Türkiye Coğrafyası Araştırmaları, Ankara, A Pegem Akademi.
- ÇAKIR, M., & USTAOĞLU, M. (1998).** *Türkiyenin sınır Antlaşmaları ve Sınır Sorunları*, İSTANBUL, Harp Akademileri komutanlığı Yayınları.
- DAVUTOĞLU, A. (2014).** Stratejik Derinlik, Türkiye'nin Uluslararası Konumu., İSTANBUL, Küre Yayınları.
- DEMİR, Ş. (2011).** "Dünden bugüne Türkiye'nin Suriye ve Ortadoğu Politikası". *Turkish Studies*(6), 691-713.
- DEMİR, İ. (2004).** (Edit: M,Şahin, T,Yılmaz) Hatay sorunu,Ankara, Platin Yayınları.
- DENİZ, T. (2013).** "Sınırlar, Sınır Ticareti ve Sınır Ticaret Merkezleri". *International Journal of Social Science*, 4(6), 351-370.
- DEMİR, Y. (2015).** Kesen Nahiyesinin Toplumsal Yapısı Ve Fransız Manda İdaresinde Antakyadan Koparılması ,Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Enstitüsü Bilimler Dergisi ,Cit: 12, sayı:31,s.257-271.
- DURAN, H. (2011).** Adana Protokolü Sonrası Türkiye-Suriye İlişkileri, Ortadoğu Yıllığı, S,504.
- DONNAN, H.& M.WILSON, T. (2012).** (Çev: Z.YAŞ) Sınırlar Kimlik, Ulus ve Devletin Uçları, Ankara, Ütopya Yayınları.
- DOĞANAY, H. (2014).** Türkiye Beşeri Coğrafyası, Ankara, A Pegem Yayınları.
- DEFAY, A. (2005).** Jeopolitik, Ankara, Dost Kitabevi Yayınları.
- EYÜPOĞLU, E. (1998).** Türkiye'nin Sınır Antlaşmaları Ve Sorunları, Ankara, Harp Akademileri Yayınları.
- GIDDENS, A. (2008).** Ulus Devlet ve Şiddet, İstanbul, Kalkedon Yayınları.
- FLİNT, COLİN & TAYLOR, PETER, J. (2014).** (Çev: F. EREKER) Siyasi Coğrafya. Dünya-Ekonomisi, Ulus-Devlet ve Yerellik, Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık.
- GÖNEY, S. (1979).** Siyasi Coğrafya II. İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Coğrafya Enstitüsü Yayınları no:103.

- GÜMÜŞÇÜ, O. (2010).** "Siyasi Coğrafya Açısından Sınırlar ve Tarihi Süreç içinde Türkiye'de Sınır Kavramı". *Bilig-Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*(52),S,79-104.
- GÜNEL, K. (1994).** *Coğrafyanın Siyasal Gücü*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basım Evi.
- GÜNDOĞDU, S. (2011).** Türkiye Suriye İlişkilerinde Su Sorunu Ve Terörizme Etkileri, Isparta, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı.
- HASANOV, A. (2012).** *Jeopolitik*, İstanbul, Babıali Kültür Yayıncılığı.
- İLHAN, S. (1997).** *Türkiyenin ve Türk Dünyasının Jeopolitiği*, Ankara, Türk Kültürü Araştırmaları Enstitüsü Yayını.
- KARABAĞ, S. (2008).** Jeopolitik Açından Sınırlar, Ankara, Gazi Kitapevi.
- KARABULUT, B. (2013).** *Strateji, Jeostrateji*, Ankara, *Jeopolitik Barış* Kitap.
- KARATAŞ, A. (2010).** Hatay İlinin Su Potansiyeli Ve Sürdürülebilir Yönetimi, Hatay, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim dalı.
- KAYA, Y, ÖZALP, G.O. (2015).** Osmanlı Devleti'nden Cumhuriyet Dönemine Geçiş Sürecinde Süleyman Şah Türbesinin Konumu, Ankara, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, cilt, 8, sayı,38.
- KILIÇ, D. (2008).** "Orta Doğu'nun Dini Jeopolitiği ve Günümüze Yansımaları Üzerine Bir Deneme". Elazığ, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(13), 65-86.
- KESER,A,&ERTUGRUL, M. (2012).** Türk Hava Sahasını İhlal Eden Rus Uçağının Düşürülmesi: Uluslararası Anlaşmalar Ve Hukuk Çerçevesinde Bir Değerlendirme, Türk Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi /Journal of Turkish Social Sciences Research Nisan 2016 Cilt: 1 Sayı: 1
- KESİCİ,Ö. (1992).** Kilis Yöresinin Beşeri Ve Ekonomik Coğrafyası, Erzurum, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- KINALITOPUK, Ö.T. (2014).** Türkiye Suriye İlişkileri 2002-2014 Dönemi, Edirne, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı.
- KORKUT, C. (1970).** Siyasi Coğrafya Açısından Devlet Sınırları ve Türkiye'nin Sınırları, İzmir, Karınca Matbacılık.
- KOLOSSOV, V. 2005,** Border Studies: Changing Perspectives and Theoretical Approaches, Geopolitics, 10:4, 606-632.
- KÜÇÜKVATAN, M. (2011).** Soğuk Savaşın Türk Dış Politikasına Etkileri Ve 1957 Türkiye Suriye Buhranı.
- KOYUNCU, A, A. (2013).** Arap Baharında Suriye -Milliyetçilik Ve Ulus İnşası, Ankara, Altın post Yayıncılık.
- L.CLEVELAND, W. (2008).** *Modern Ortadoğu Tarihi.* (M. HARMANCI, Çev.) İSTANBUL, Agora Kitaplığı.
- LACOSTE, Y. (2007).** *Büyük Oyunu Anlamak Jeopolitik : Bugünün Uzun Tarihi.* NT Yayınları.
- NİRAY, N. (2003).** "OrtaDoğu'da Siyasal Gelişmelerde Türkiye'nin Yeri". *Fırat Üniversitesi Orta Doğu Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 267-291.
- MARTINEZ, O. J. (1994).** (Edit,C.H.Schofield) The Dynamics Of Border Interaction New Approaches To Border Analysis, Global Boundaries World Boundaries volume 1, London, International Boundaries Research Unit.
- ÖZŞAHİN, E, KIVANÇ KAYMAZ, Ç, (2015).** **Sınır Güvenliği Açısından Stratejik Bir Risk Duyarlılık Analizi: Hatay-Suriye Sınırı (Türkiye),** International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 10/6 Spring 2015.
- ÖZKAN, A. (2007).** "Ca'ber Kalesi Ve Türk Mezarı" , Erzurum ,Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri Ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Müdürlüğü, Atatürk Dergisi, cilt, 5, sayı,3.
- ÖZEY, R. (2002).** *Dünya ve Türkiye Ölçeğinde Siyasi Coğrafya,* İstanbul, Aktif Yayınevi.

- ÖZEY, R. (2009).** *Dünya Denkleminde Ortadoğu Coğrafyası*, İstanbul, Aktif kitap Evi.
- ÖZEY, R. (2009).** *Dünya Denkleminde Ortadoğu Coğrafyası*, İstanbul, Aktif Yayın Evi.
- ÖZTÜRK, M. (2003).** "Orta Doğu (Kavram-Jeopolitik ve Sosyo -Ekonomik Durum)". *Fırat Üniversitesi Orta doğu Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 253-265.
- ÖZDEMİR, Ö, 2012,** Baas Rejimi Döneminde Türkiye Suriye İlişkileri, Ankara, Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı.
- OYTUN, O. (2013).** Reyhanlı Saldırısı Ve Türkiyenin Suriye Denklemi, Ankara,Orsam Org.
- P.HUNTINGTON, S. (2015).** *Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması*. İstanbul, Vadi Yayınları.
- RİTZER, G. (2011).** (Çev: M. PEKDEMİR) *Küresel Dünya*, İstanbul, Ayrıntı Yayınları.
- ROBERT, J., M. (2015).** *Avrupa Tarihi*, İstanbul, inkılap kitapevi.
- SOSYAL, İ. (2000).** (Tarihçeleri ve Açıklamaları ile Birlikte) *Türkiyenin Siyasal Andlaşmaları 1.cilt (1920-1945)*, Ankara ,Türk Tarih Kurumu.
- SARGI, İ. (2014).** *Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) Döneminde Türkiye'nin Irak, İran ve Suriye. Atılım Üniversitesi Sosyal bilimler Enstitüsü Uluslar Arası ilişkiler Anabilim Dalı.*
- ŞAHİN, M., & TÜREL, Y. (2004).** *Ortadoğu Siyasetinde Suriye*, Ankara, Barış Kitap Basım Dağıtım.
- ŞAHİN, B. (2008),** "Türk Dış Politikasında Hatay Meselesi (1936-1939)", *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16, 2, 607-614.
- SELAHATTİN, İ. (2004).** "Türkiye-Suriye İlişkilerinin Tarihi", *Ortadoğu Siyasetinde Suriye*, (ed. Mehmet Şahin ve Türel Yılmaz), s.59, Ankara, Platin Yayınları.
- ŞENGÜN, M,T, BOYRAZ, Z. (2008).** *Doğu Ve Güney Doğu Anadolu Bölgesinin Doğal Ortam Özelliklerinin Terör Faaliyetleri Ve Sınır Güvenliği Açısından Değerlendirilmesi*, *Doğu Coğrafya Dergisi*, S,20, s.267-278.

- TAN, M., BELLİ, A., & AYDIN, A. (2012).** “2002 Sonrası ve Arap Baharı Kapsamında Türkiye Suriye İlişkileri ve Bölgesel Yansımaları”. *II. Bölgesel Sorunlar ve Türkiye Sempozyumu*, (s. 66-74).
- TEZKAN, Y., & TAŞAR, M. (2013).** *Dünden Bugüne Jeopolitik Dünya ve Türkiye*, İstanbul, Ülke kitapları., Hatay İşgal Yılları ve Bağımsız Hatay Devleti Kronolojisi (1918-1939)
- TEKİN, M. (2010).** Hatay İşgal Yılları ve Bağımsız Hatay Devleti Kronolojisi (1918-1939), Ankara, Atatürk Araştırma Merkezi.
- TORAMAN, İ. (2015).** Arap Baharı Ve Suriye, Yalova, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Bilim Dalı.
- ULU, C. (2014).** Ahmet Davutoğlu Döneminde Türkiye Suriye İlişkileri, Aydın, Adnan menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı.
- UMAR, O.Ö. (2003).** Türkiye -Suriye İlişkileri(1918-1940), Ortadoğu Araştırmaları Merkezi Yayınları No:3, Elazığ, Fırat Üniversitesi Matbaası.
- UMAR, O. Ö. (2004).** Osmanlı Yönetimi Ve Fransız Manda İdaresi Altında Suriye (1908-1938), Ankara, AKDİTYK Atatürk Araştırma Merkezi.
- YAVUZ, C. (2005).** Geçmişten Geleceğe Suriye Türkiye İlişkileri, Ankara Ticaret Odası.
- YILDIRIM, Z. (1996).** 1957 Türkiye-Suriye Krizi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- YORULMAZ, S. (1998).** Fransız Manda Yönetimi Döneminde İskenderun Sancağı (Hatay)'nın Sosyo-Ekonomik Ve Siyasal Durumuna İlişkin Bazı Kayıtlar (1918-1939), Antakya, V. Hatay Tarih ve Folklor Sempozyumu 1-29.
- YERASİMOS, S.(2015).** Milliyetler ve sınırlar balkanlar, Kafkasya ve Ortadoğu, İstanbul, iletişim yayınları.
- ZAMAN, S. (2014).** Siyasi Coğrafya Açısından Nahcivan Özerk Cumhuriyeti, Ankara, A Pegem Yayınları.

ZAMAN, S, COSKUN, O.(2015). The Concept of Border in Terms of Political Geography, and the Border between Turkey and Nakhchivan. International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences, 5(12), 79-90., Doi: 10.6007/IJARBS/v5-i12/1923 (Yayın No:1678855).

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://www.haberler.com/turk-savas-ucagi-suriye-de-dustu-3727931-haberi/>
(20.06.2016)

<http://www.gazetevatan.com/suriye-turk-savas-ucagini-dusurdu459720-gundem/>
(31.07.2016)

<http://www.hurriyet.com.tr/turk-ucagini-suriye-dusurmus-20826667> 31.07.2016

<http://www.haberturk.com/gundem/haber-angajman-kurallari-degisti->

<http://www.milliyet.com.tr/suriye-sinirinda-ucak-dustugu-gundem-2152701/31> 31 07
2016

<http://www.milliyet.com.tr/Milliyet-Tv/video-izle/Dusurulen-ucagin-iz-analizi-yayinlandi-zHhOqKnhO3Sv.html> 31. 07. 2016

(<http://www.haberler.com/>).

<http://www.yusufsayin.com.tr,turkiye-suriye-iliskilerinin-stratejik-derinligi>,(
24.06.2016).

(<http://harunayanoglu.blogspot.com.tr-turkiye-suriye-bunalmi>,24.06.2016,
Duran,2011:508).

(<http://www.mfa.gov.tr/eylul.tr.mfa> 24.07.2016).

(<http://www.mfa.gov.tr/turkiye---suriye-ydsik-1-toplantisi-ortak-bildirisi-22-23-aralik-sam.tr.mfa>).

<https://www.youtube.com/watch?v=PVHiRTzuFpQ>).

<https://www.youtube.com/watch?v=NCnM0JuV9U0> 31. 07. 2016

<http://ggm.gtb.gov.tr/gumruk-idareleri/hudut-kapilari/kara-hudut-kapi>

EKLER

Adana Mutabakatı 20 Ekim 1998

1. Öcalan şü andan itibaren Suriye’de değildir ve girişine izin verilmeyecektir.
2. Dışarıdaki PKK unsurlarının Suriye’ye girişine izin verilmeyecektir.
3. PKK kampları şü andan itibaren faaliyette değildir ve kesinlikle faaliyete geçmelerine izin verilmeyecektir.
4. Birçok PKK’lı tutuklanmış ve adalete teslim edilmişlerdir. Listeleri mevcuttur Suriye bu listeleri tevdi etmiştir.
5. Suriye, topraklarından kaynaklanan ve Türkiye’nin güvenlik ve istikrarını bozmaya yönelik her faaliyete karşılıklılık ilkesi çerçevesinde izin vermeyecektir. Suriye, topraklarında PKK’nın silah, lojistik ve propaganda yapmasına kesinlikle izin vermeyecektir.
6. Suriye PKK’nın terör örgütü olduğunu kabul etmiştir. Ülkesinde ki tüm PKK ve yan kuruluşlarının faaliyetlerini yasaklamıştır.
7. Suriye, ülkesinde PKK’nın eğitim ve barınma amaçlı kamplar açmasına izin vermeyecektir.
8. Suriye ülkesinin topraklarını PKK mensuplarının 3.ülkelere geçiş için kullanmasına müsaade etmeyecektir.
9. Suriye PKK mensuplarının topraklarına girmemesi için tedbirler alacak ve sınır kapılarını bu konuda talimatlandıracaktır.
10. İki ülkenin üst düzey güvenlik yetkilileri arasında doğrudan telefon hattı oluşturulacaktır.
11. Taraflar diğerinin diplomatik temsilciliklerine ikişer özel yetkili görevli atayacaklar, bu görevliler misyon şefleri tarafından bulunulan ülke yetkililerine takdim edileceklerdir.
12. Türk ve Suriye tarafları, Lübnan’ında muvafakatinin alınması kaydıyla PKK terörü ile mücadele konusunu 3’lü çerçevede ele almayı kararlaştırmıştır.

Türkiye Suriye ortak bakanlar kurulu toplantısı

- 1-Dışişleri Bakanlıkları Arasında Diplomatik Personelin Eğitimi ve Yetiştirilmesi.
- 2-Dışişleri Bakanlıkları Arasında Bölgesel ve Uluslararası Kuruluşlarda Karşılıklı Adaylıkların Desteklenmesi ve İşbirliği Mutabakatı.
- 3-Serbest Ticaret Anlaşması Kapsamına Hizmetlerin Dahil Edilmesine Yönelik Mutabakat.
- 4- İskân ve İmar Bakanlığı Arasında Müteahhitlik ve Danışmanlık Alanında İşbirliğine Dair Mutabakat Zaptı.
- 5- Demiryolları Genel İdaresi Arasında Taşımacılık Alanında Türkiye-Suriye Lojistik Merkezi Kurulması ve İşletilmesine İlişkin İşbirliği Mutabakat Zaptı.
- 6-Güvenlik İşbirliği Anlaşması.
- 8-Polis Eğitimi Alanında İşbirliği Protokolü Taslağı.
- 9-Polis Teşkilatlarınca Yürütülen Güvenlik Hizmetlerinde Yükseltilmesine Yönelik projeli Çalışmalarda İşbirliği Protokolü.
- 10- Yerel Yönetimler Bakanlığı Arasında Yerel Yönetim Alanında İşbirliğine Dair Mutabakat Zaptı.
- 11-Nüfus İşlemleri Alanında İşbirliği Protokolü.
- 12-Hastane Hizmetlerinin Geliştirilmesine Dair Çalışma Protokolü.
- 13- Sağlık Bakanlığı arasında Aile Hekimliği Sisteminin Geliştirilmesine Dair Çalışma Protokolü.
- 14-Sağlık Bakanlığı Arasında Sağlık Personelinin Ortak Programlarla Eğitimine Dair Çalışma Protokolü.
- 15- Sağlık Bakanlığı Arasında Tıbbi Tecrübe Alış-Verişinin Gerçekleştirilmesine ve Ortak Sağlık Haftaları Düzenlenmesine Dair Çalışma Protokolü gibi antlaşma ve protokoller imzalanmıştır.
- 16-Sağlık Bakanlığı Arasında Bulaşıcı Hastalıklar ve Hudut Sağlığı Alanlarında İşbirliğine Dair Çalışma Protokolü.
- 17- Sağlık Bakanlığı Arasında Türkiye'de Hasta Tedavisi Sağlanmasına ve Kardeş Hastaneler Tesis Edilmesine Dair Çalışma Protokolü.
- 18- Sağlık Bakanlığı Arasında İlaç, Tıbbi Cihaz ve Malzeme Ticaretinin ve Üretiminin Teşvikine Dair Çalışma Protokolü.
- 19-Sağlık Bakanlığı Arasında Sağlık Stratejik Planlarının Geliştirilmesi ve Sağlık

Sistemlerinin Güçlendirilmesine Dair Çalışma Protokolü.

20-Meteoroloji Genel İdaresi Arasında Meteoroloji Alanında Mutabakat Zaptı.

21- Çevre İşlerinden Sorumlu Devlet Bakanlığı Arasında Çevrenin Korunmasına Dair İşbirliği Anlaşması,

22-Su Kalitesinin İyileştirilmesi Alanında Mutabakat Zaptı.

23- Kuraklıkla Mücadele ve Su Kaynaklarının Etkin Kullanımına Dair Mutabakat Zaptı. 24-Bitki koruma ve Karantina Alanında İşbirliği Mutabakat Zaptı.

25-Tarım Alanında Ekonomik, Bilimsel ve Teknik İşbirliği Mutabakat Zaptı.

26-Hayvan Sağlığı Alanında İşbirliği Konulu Mutabakat Zaptı.

27-Turizm Alanında İşbirliği Mutabakat Zaptı,

28-Yüksek Öğrenim Alanında İşbirliği Anlaşması,

29-Yüksek Öğrenim Bakanlığı Yüksek Öğrenim Alanında İşbirliğine Dair Mutabakat Zaptı.

30-Eğitim Alanında İşbirliğinin Güçlendirilmesine Dair Mutabakat Zaptı.

31-Bilim ve Teknoloji İşbirliği Anlaşması.

32-Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) ve Suriye Arap Cumhuriyeti Bilimsel Araştırma Yüksek Komisyonu (SCHCSR) Arasında Bilimsel ve Teknolojik İşbirliği Protokolü.

33-Gençlik ve Spor Alanlarında İşbirliği Protokolü.

34-Karşılıklı Kültür Merkezleri Kurulmasına İlişkin Mutabakat Zaptı.

35- 2010-2012 Yılları İçin Kültür Anlaşması Uygulama Programı.

36- Ulaştırma Bakanlığı Arasında Denizcilik İşbirliği Alanında Mutabakat Zaptı.

37-Suriye Arap Cumhuriyeti Haber Ajansı (SANA) ile Türkiye Cumhuriyeti Anadolu Haber Ajansı (AA) Arasında İşbirliği Protokolü.

38-Türkiye Cumhuriyeti Türkiye Radyo Televizyon Kurumu ile Suriye Radyo ve Televizyon Genel Müdürlüğü Arasında Radyo ve Televizyon Alanında İşbirliğine Dair Mutabakat Zaptı.

39- Sınır Kapılarının Ortak Kullanımına Dair Mutabakat Zaptı.

40-Türk Standartları Enstitüsü (TSE) ile Suriye Standardizasyon Kurumu (SAMSO) Arasında Teknik işbirliği Protokolü (Mutabık kalınmış olmakla birlikte, bir ön heyetin görüşme yapması öngörülmektedir).

41- İletişim ve Teknoloji Bakanlığı Arasında Bilgi ve İletişim Teknolojileri Alanında İşbirliği Mutabakat Zaptı.

42-Demiryolu Alanında İşbirliği Mutabakat Zaptı.

43- Sivil Havacılık Alanında Mutabakat Zaptı.

44-Petrol ve Madeni Kaynaklar Bakanı Sufian Al-Allao'nun Ortak Bildirisi.

45-Türkiye Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ile Suriye Petrol ve Doğal Kaynaklar Bakanlığı Arasında Doğalgaz Şebekelerinin Birbirine Bağlanmasına İlişkin Mutabakat Muhtırası.

46-Toplu Konut Genel Müdürlüğü Arasında Toplu Konut Alanında İşbirliği Yapılmasına Dair Mutabakat Zaptı.

47- 26- 15.05.2009 tarihinde İmzalanan Konut ve İnşaat Alanında İşbirliği Mutabakat Zaptı Çerçevesinde 2010-2011 Yılları İçin İlk Uygulama Programı.

48-Yerel Yönetimler Bakanlığı Arasında Gecekondu Bölgelerinin Kalkınması Alanında İşbirliği Anlaşması.

49-Suriye'nin Sulama Amacıyla Dicle Nehri'nden Su Çekmesine Dair Mutabakat Zaptı.

50-Asi Nehri Üzerinde Ortak Baraj İnşasına İlişkin Mutabakat Zaptı gibi birçok farklı alanda antlaşmalar ve mutabakatlar imzalanmıştır (<http://www.mfa.gov.tr/turkiye>).

1921 Ankara Antlaşması Ve Ek Protokollerine Göre Türkiye Suriye Kara Sınırı

1. Söz konusu noktadan başlayıp demiryolu üzerinde, istasyonun 400 metre güneyindeki bir noktadan geçen çizgiyi izleyerek;
2. Bu son noktadan başlayıp, kuzeyden güneye yönelik, Kürtül patikası üzerinde ve Payas ile Kürtül arasındaki bir noktaya varmak ve çayın güneyindeki mezarlık ve köy evlerinin tümünü Türk toprağında bırakmak üzere, geçen bir çizgiyi izleyerek;
3. Yukarıda yazılı güney-kuzey patikasının anılan noktasından başlayarak Payas ile Kürtül arasındaki (T) köprüsüne dek.
4. Söz konusu yıkılmış köprüden başlayarak Kozdere yatağının kavşağına , Payas çayı yatağına dek;
5. Kozdere yatağının Payas çayıyla birleştiği yerden başlayarak, Kozdere köyünden gelen her iki talveğin birleştiği noktaya dek, Kozdere yatağı ile;
6. Söz konusu birleşme noktasından başlayarak, Kozdere'nin 500 metre doğusundaki bir noktaya dek en güneydeki talveği takip ederek;
7. O noktadan başlayarak güney-kuzey doğrultusunda ve Kozdere Köyünün 500 metre kuzey-doğusunda 965 kotu de işaretlenen noktaya ulaşan bir çizgi ile;

8. O noktadan başlayarak 965 işaretli Fındıktepe sırtından Fındıktepe doruğuna dek bir çizgi de;
9. Fındıktepe'den başlayarak belirli derecede batıdan doğuya ve Türk toprağında bırakılan Ofgediği sayfiye Köyüne giden doruk çizgisi de;
10. Belirli derecede kuzeyden doğuya yönelmiş ve Mikbere Tepesine — 2267 metredir ulaşan çizgi de;
11. Mikbere Tepesini Kızılkaya'ya birleştiren doruk çizgisi de;
12. Kızılkaya'nın doruğundan başlayarak bu doruğun 3 Km. güneyindeki bir noktaya dek kuzeyden güneye doğru talveği izleyen çizgi de (Söğüt'ten Küçükyayla'ya giden patika de birleşme noktası
13. Bu noktadan, başlayarak Söğüt'ün 1000 metre güney-batısındaki doruğa dek güney-doğuya doğru yönelen bir çizgi ile;
14. Anılan doruktan başlayarak doğu-kuzey-doğu doğrultusundaki tepe çizgisini Hassa'dan Hacılara giden yol ile birleşinceye dek izledikten sonra, Kalacık tepesine düz biçimde ulaşan bir çizgi ile;
15. Kalacık Tepesinden başlayarak Hacılar Körpınar izine varan düz çizgi ile;
16. Söz konusu iz noktasından başlayarak belirli derecede batıdan doğuya doğru Hassa - Kabristan - Danacı Höyüğü izi ile Hacılar- Maydanı Ekbez Demiryolunun birleştiği noktada, bu demiryolunun platformu ile birleşen bir düz çizgi ile;
17. Platformun ortası sınır olmak üzere, yukarıda anılan birleşme noktasından başlayarak Hacılar - Meydanı Ekbez demiryolunun eski platformu üzerinden Hassa - İslahiye yoluna vardığı noktaya dek;
18. O noktadan Boztepe tepeciğinin doruğuna birleşip batıdan doğuya doğru bir düz çizgi ile;
19. Boztepe tepeciğinin doruğundan Körderesi üzerindeki demiryolu köprüsüne giden düz bir çizgi ile;
20. O köprüden başlayıp Körderesi'nin yatağını izleyerek Koçanlı talveği ile birleştiği noktaya dek;
21. Koçanlı talveğinin Körderesi ile birleşme noktasından başlayan doruk çizgisinin en yüksek noktasına dek;
22. Bu çizginin en yüksek noktasından, yükseklikler çizgisinin (950 m izohipsi) yaklaşık 500 metre doğusundan geçen ve Âlikar Bey obası Pendirek yolunu Suriye'ye bırakan bir çizgi ile;

23. Alikar'ın 1 km kuzeyindeki bir noktadan başlayarak, sınırlar, Büyük Darmık 1250 kotlu nokta üzerine yönelerek doğuya doğru Yalıköy (S) ile Pertekli (T) arasındaki sırtın üzerinden 805 kotlu noktaya dek uzayacaktır.
24. 805 kotlu noktadan başlayarak Yalıköy, Saitli izi ile Koçanlı'ya doğru giden izin çatallandığı yere varan bir düz çizgi ile;
25. O yerden 661 kot noktasına giden bir düz çizgi ile;
26. 661 kot noktasından 682 kot noktasına giden bir düz çizgi ile;
27. 682 kot noktasından başlayarak, 682 kot gelip doğuya doğru giden iki talveğin birleştiği yere dek, bir doruk çizgisiyle;
28. Bu birleşme yerinden inişi izleyerek Sabunsuyu çayına dek;
29. Oradan, Sabunsuyu yatağını izleyerek, bu çayın Hayoğlu'nun 1500 metre güney doğusundaki talveg ile birleştiği noktaya dek;
30. O noktadan başlayıp talveği izleyerek Merdanlı'dan Siltah'a giden ize dek;
31. Daha sonra, Siltah'a giden iz ile Gerentepe eteğinde Akabe'ye giden izin birleşme noktasına dek;
32. Bu noktadan Akabe'ye giden izi izleyerek Afrin Suyuna dek;
33. Bu son noktadan Afrin Suyu yatağını izleyerek İkidam Deresiyle birleşme noktasma dek;
34. Oradan İkadam deresini izleyerek ve Karnebi'den İkidam'a giden izin birleştiği noktaya dek;
35. Oradan güney doğuya doğru eğilme gösteren ve 702 kotlu Sivritepe'ye ulaşan doruk çizgisi ile;
36. O tepeden başlayarak, Eğrikane Deresi ile 702-731 düz çizgisinin birleşme noktasma dek;
37. Bu noktadan başlayıp Eğrikane Deresinin kaynağına dek çıkararak;
38. Oradan Mihrap dağı Karataş'tan ayıran derenin kaynağına dek;
39. O noktadan Çağla tepenin doruğuna ulaşan doruk çizgisine dek;
40. Çağla Tepenin doruğunu Üçevler'in 200 metre güneyindeki noktaya bağlayan düz çizgi ile;
41. Oradan, kuzeyden güneye giderek, Sakarkaya'nın doruğuna ulaşan bir düz çizgi ile;

42. O noktadan başlayıp batı-doğu doğrultusunu izleyerek Karakuyu'nun 500 metre güney-doğusundaki dörtyol ağzına dek düz çizgi ile;
43. Yazıbağı'nın yaklaşık 1 km. doğusundaki dörtyol ağzına dek, Karakuyu'dan Tibil (T)'e giden yol ile;
44. O noktadan, kuzey-güney yolunu izleyerek, onun yaklaşık 1 km. güneyindeki dörtyol ağzına dek;
45. Oradan, Tibil'in 800 metre güneyindeki noktadan, Azaz - Kilis yoluna ulaşan en dik inişli yamaç çizgisini izleyerek;
46. Daha sonra, Azaz - Kilis (T) yoluyla Armucan'ın 600 metre güney doğusundaki küçük köprüye dek, kuzeye doğru;
47. Bu noktadan Kilis yolunu (T) kuzeye doğru izleyerek ve anılan küçük köprünün 400 metre kuzeyindeki bir noktaya dek çıkarak;
48. Oradan sonra doğu-batı doğrultusuna belirli biçimde yönelen bir çizgi ile ve Şamrin ve Breçe'ye doğru akan dereye ulaştığı yere dek;
49. Bu noktadan anılan küçük derenin yatağını izleyerek, Çemrin ile Telüşşam'dan gelen patikalar ile birleştiği yere dek;
50. O noktadan sonra, Telüşşam'dan gelerek kuzey-doğuya doğru belirli biçimde yönelen Kâfirçoş'u Kilis'e bağlayan patika ile;
51. Oradan Kâfirçoş'a doğru yönelerek Kâfir Harim'in, 700 metre güney - batısındaki tepenin üzerine giden patika ile;
52. Güney-doğu doğrultusunda bu tepeden Kâfir Harim Köyünün 1 km. güneyindeki dereye bir noktaya giden bir düz çizgi ile;
53. O noktadan sonra, belirli derecede düz olup kuzey - doğuya yönelen bir çizgiyi izleyerek ve Sayu'nun yaklaşık 700 metre batısındaki dörtyol ağzına dek;
54. Oradan, Süep deresini izleyip doğuya doğru inerek, Süep deresinin güneye doğru yaptığı dirseğe dek;
55. Bu dirsekten sonra, Sayu (T) ve Hamili (T) yoluna dek batı- doğu doğrultusunu izleyen bir çizgi ile;
56. Bu noktadan Hamili'nin yaklaşık 1 Km güney-doğusuna dek Sayu - Hamili (T) yolunu izleyerek;
57. Oradan, kuzeye doğru ve Kara Mezraa Habsa patikasını Kara Mezraa'dan yaklaşık 800 metre uzaklıkta bulunan bir noktaya dek izleyerek;
58. O noktadan sonra, Bigeydin Köyünden 1200 metre uzaklıkta ve bu Köyün kuzey-doğusuna giden iz üzerinde bulunan bir noktaya doğru bir düz çizgi ile;

59. Oradan, K c k Bikir'den Tatamos'a bağlanan iz üzerinde ve bu izi kesen derenin 150 metre güneyindeki bir noktaya giden bir düz çizgiyi izleyerek;
60. Oradan, Cıldıraba'nın 300 metre güneyinde ve bu Köyden Tatanos'a giden izin üzerindeki bir noktaya ulaşan bir düz çizgiyi izleyerek;
61. Oradan sonra, Salhan'm 800 metre güney batısındaki birleşme noktasına giden bir düz çizgiyi izleyerek;
62. O birleşme noktasından, 487 kot noktasındaki kayalıklı tepeye dek giden bir çizgiyi izleyerek;
63. Adıgeçen tepeden, doğuda 1100 metrede bulunan yolların birleştiği yere dek bir düz çizgiyi izleyerek;
64. O birleşme noktasından başlayarak, doğuya doğru ve Çobanbey İstasyonu yakınındaki tepe ile İstasyona giden izi izleyerek (İstasyonun kendisi Türk toprağında, Köy ise Suriye toprağında kalmak üzere).